Intelectuali evrei și presa exilului românesc

Volum coordonat de Mihaela Gligor și Miriam Caloianu

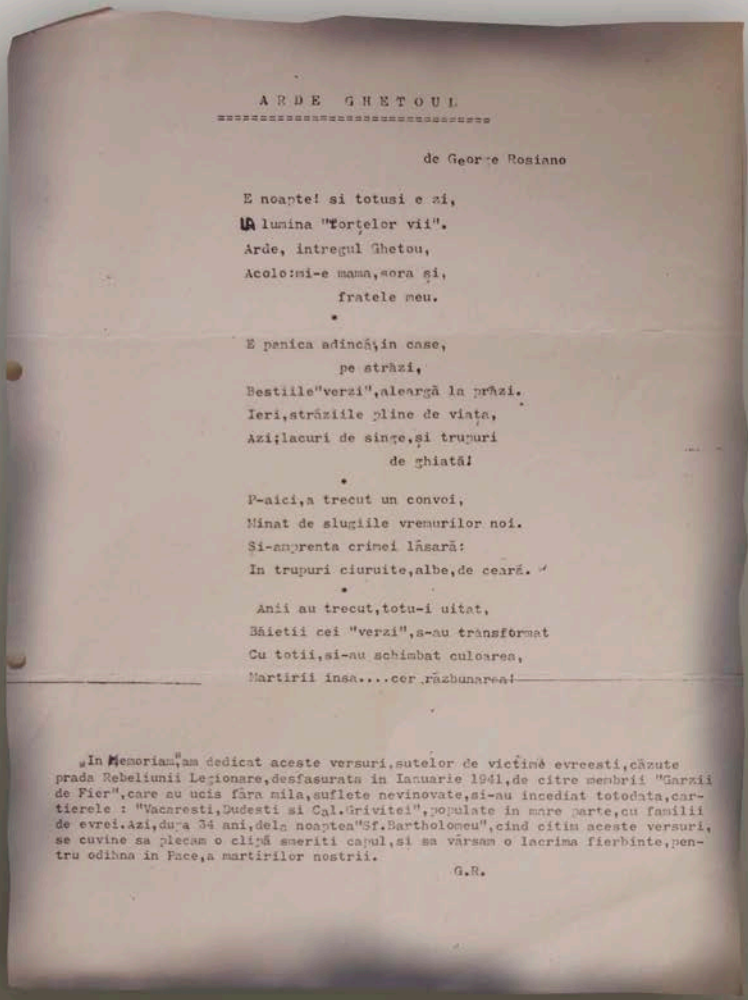

ARDE GHETOUL

de George Rosiano

E noapte! si totusi e zi,
la lumina "torţelor vii".
Arde, intregul Ghetou,
Acolo:mi-e mama,sora si,
fratele meu.

•

E panica adincă,in case,
pe străzi,
Bestiile"verzi",aleargă la prăzi.
Ieri,străzile pline de viata,
Azi,lacuri de singe,si trupuri
de ghiată!

•

P-aici,a trecut un convoi,
Mînat de slugile vremurilor noi.
Si-amprenta crimei lăsară:
In trupuri ciuruite,albe,de ceară.

•

Anii au trecut,totu-i uitat,
Băietii cei "verzi",s-au transformat
Cu totii,si-au schimbat culoarea,
Martirii insa....cer răzbunarea!

„In Memoriam" am dedicat aceste versuri,sutelor de victime evreesti,căzute prada Rebeliunii Legionare,desfasurata in Ianuarie 1941,de citre membrii "Garzii de Fier",care au ucis fara mila,suflete nevinovate,si-au incediat totodata,cartierele : "Vacaresti,Dudesti si Cal.Grivitei",populate in mare parte,cu familii de evrei.Azi,dupa 34 ani,dela noaptea"Sf.Bartholomeu",cind citim aceste versuri, se cuvine sa plecam o clipă smeriti capul,si sa vărsam o lacrima fierbinte,pentru odihna in Pace,a martirilor nostrii.

G.R.

Presa Universitară Clujeană

Mihaela Gligor și Miriam Caloianu
(Editori)

Intelectuali evrei și presa exilului românesc

INTELECTUALI EVREI
ȘI
PRESA EXILULUI ROMÂNESC

Editori

Dr. Mihaela GLIGOR

Academia Română, Filiala Cluj-Napoca
Institutul de Istorie "George Barițiu"
Departamentul de Cercetări Socio-Umane
Colectivul de Filosofie

Dr. Miriam CALOIANU

The Hebrew University of Jerusalem
The Faculty of Humanities
Mandel Institute of Jewish Studies
The Center for Research on Romanian Jewry

Presa Universitară Clujeană
2010

Pe copertă: **Manuscrise din arhiva The Center for Research on Romanian Jewry, Hebrew University of Jerusalem. Folosite cu permisiune.**

Referenți științifici:
Prof. Dr. Moshe Idel, Hebrew University of Jerusalem, Israel
CS I Dr. Lucian Nastasă-Kovács, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca

ISBN 978-973-595-738-4

© 2012, Mihaela Gligor și Miriam Caloianu (Editori). Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul editorilor, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruţa Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/

Motto:

”Unele aspecte petrecute în culisele arenei politice din România dintre cele două războaie mondiale, şi dezvăluite abia acum, cu privire la noi, evreii care am trăit acolo, devin un aspru rechizitoriu pentru cei în cauză” (George Rosiano).

”Nu se pot fabrica în exil personalități politice care să poată afla ecou în conştiința poporului român” (Pamfil Șeicaru).

Notă asupra ediției

Volumul de față conține corespondență, fragmente de jurnal, manuscrise. Materialele reunite aici fac parte din bogata arhivă aflată în custodia Hebrew University of Jerusalem, Centre for Research on Romanian Jewry. Acestea nu au fost publicate niciodată, ediția de față fiind singura realizată până în prezent, de unde și importanța ei documentară pentru cei interesați de istoria epocii interbelice, problema antisemitismului în România și implicarea politică a unor autori importanți, migrația intelectualilor evrei și presa exilului românesc.

Transcrierea, traducerea și editarea scrisorilor s-a făcut cu respectarea normelor ortografice actuale. S-au păstrat antetele originale, ca de altfel și titlurile (în engleză, franceză, germană sau ebraică) pentru lucrările citate în scrisorile incluse aici. Acolo unde a fost absolută nevoie, am introdus note explicative. Nu am încărcat textul cu explicații pentru persoanele, cărțile sau evenimentele bine cunoscute de cititorul avizat. Pentru uniformizare, titlurile cărților și revistelor menționate au fost redate cu italice, iar cele ale articolelor, între ghilimele.

Am ordonat scrisorile alfabetic și cronologic. De foarte multe ori, scrisorile trimit unele la altele, iar subiectele dezbătute de anumiți corespondenți se regăsesc și în alte misive. Informațiile se completează, precum un puzzle uriaș care se

rezolvă singur. De asemenea, fragmentele de manuscris incluse la final dau o valoare deosebită volumului.

Nu am putut identifica şi/sau contacta pe eventualii urmaşi ori moştenitori ai tuturor corespondenţilor reuniţi în paginile de faţă. De asemenea, nu am reuşit să obţinem informaţii clare despre normele legale privitoare la publicarea în scop ştiinţific a scrisorilor păstrate în arhivele publice din străinătate. Ne asumăm aceste minusuri cu speranţa că nu am lezat pe nimeni. Prezenta ediţie de texte are un scop documentar. Intenţia ei este una strict ştiinţifică, şi anume aceea de a îmbogăţi baza documentară a unei chestiuni dificile, care a provocat şi continuă să provoace dezbateri.

Adresăm calde mulţumiri celor care ne-au ajutat în transcrierea şi editarea acestor documente, într-un timp relativ scurt: Ana-Maria Pop şi Horia-Mihai Gligor.

Recunoştinţa şi mulţumirile noastre se îndreaptă şi către cei doi referenţi ştiinţifici, profesor dr. Moshe Idel, de la Hebrew University of Jerusalem şi cercetător ştiinţific gradul I dr. Lucian Nastasă-Kovács, de la Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, care au primit cu încântare proiectul nostru editorial şi ne-au sprijinit în realizarea lui.

Mihaela Gligor şi Miriam Caloianu,
noiembrie 2013

CAPITOLUL 1

Corespondența
ca instrument de recuperare a istoriei

Pentru majoritatea celor reuniți în acest volum, istoria trăită a fost, de cele mai multe ori, greu de explicat și, poate, și mai greu de trăit. Corespondenții noștri s-au aflat în mijlocul evenimentelor relatate în cărțile de istorie. Sunt nume cunoscute, oameni importanți care au marcat destinele altor oameni importanți și au contribuit la deciziile politice luate într-o perioadă grea din istoria României.

Volumul de față conține o bogată corespondență și se înscrie în categoria acelora care au o viață proprie. Scrisorile și documentele reproduse aici vorbesc de la sine și ajută la conturarea imaginii epocii.

Personajul cel mai important al volumului este Simon Idal Schafferman (Păstorescu) (14 februarie 1903 - 18 martie 1991), născut la Botoşani.

Activitatea publicistică a gazetarului Simon Schafferman, cunoscut în presa din România interbelică sub numele de Simon

Păstorescu, s-a desfăşurat de-a lungul a peste 60 de ani. S-a născut la 14 februarie 1903 în oraşul Botoşani, dar copilăria şi-a petrecut-o la Brăila, unde familia s-a mutat la scurt timp de la naşterea sa. La Brăila a urmat cursurile şcolii primare evreieşti ”Abraham şi David Schwartzman” (numită după fraţii Schawartzman, care au donat clădirea, în 1882, pentru folosinţă în scop şcolar) şi gimnaziul evreiesc ”H.L. şi Netty Schaffer” (înfiinţat în 1912). Nu rămâne impasibil la viaţa comunitară evreiască brăileană, participând la adunările cercului sionist ”Ruah Hadash”, a societăţii ”Globul Tinerimii Israelite” (unde va ajunge preşedinte de onoare), ajungând să fie cooptat în comitetul comunităţii evreieşti (la secţia culturală, care se ocupa de şcoli) şi apoi ca secretar al Lojei Bnei Brith, înainte să împlinească 25 de ani.

Scrie încă din liceu, când doi dintre profesorii săi l-au încurajat să colaboreze la revista liceului, *Mugurul*[1]. De la acest debut va rămâne cu pseudonimul S. Păstorescu, ales, se pare, de către unul dintre profesorii săi. La începuturile activităţii sale jurnalistice va colabora la ziare şi reviste de umor din Brăila şi

[1] Revista pentru tineret *Mugurul* a apărut într-un singur număr, la 15 martie 1920, sub îngrijirea unui comitet compus din elevii de liceu. În comitetul de redacţie a figurat şi S. Păstorescu, alături de S. Semilian şi alţii. Printre colaboratori s-a aflat şi Manuel Menicovici (Menam) ce se va afirma mai târziu în lumea gazetăriei ca publicist de talent la *Viaţa Românească*, *Adevărul literar, Lumea* (a lui Alfred Hefter) etc.

Bucureşti (*Licuriciul*[2], *Cocoşui*[3], *Tiribomba*[4], *Randevoul*[5], *Coana Manda*[6]) precum şi la revistele ocazionale scoase de comunitatea evreiască din Brăila (*Racheta*[7], *Sportul nostru*[8]).

---

[2] *Licuriciul*, revistă bilunară, a apărut la Brăila într-un singur număr, la 1 septembrie 1921, redactată fiind de către S. Păstorescu şi S. Semilian. Printre colaboratorii acestei reviste s-a numărat şi S. Militeanu-Rusu.

[3] *Cocoşui* a fost o revistă literar-umoristică de scurtă durată (7 ianuarie - 1 martie 1923) ce a apărut la Bucureşti. Dintre colaboratorii brăileni s-au remarcat S. Schafferman (ce semna cu pseudonimul Pechea şi S. Pechea), S. Militeanu-Rusu, S. Benador (prozatorul Ury Benador), Emil Fulda, S. Semilian etc.

[4] *Tiribomba* a fost întemeiată şi redactată de S. Schafferman ca revistă săptămânală umoristică-picantă. Primul număr apare la 13 februarie 1923. După patru numere, revista este cedată lui Stan Palanka ce o va scoate la Bucureşti în continuare, S. Schafferman încheindu-şi colaborarea la ea.

[5] Potrivit mărturisirilor sale, S. Schafferman a colaborat (sub pseudonimul S. Pechea), elev de liceu fiind, la această revistă, din Bucureşti, scoasă de un anume Ionescu-Junon.

[6] *Coana Manda* a fost o revistă umoristică ce a apărut la Brăila în 1924. Schafferman a fost redactorul ei şi a semnat sub pseudonimul S. Pechea.

[7] *Racheta. Cotidian săptămânal, apare bilunar, odată pe an.* A apărut la 23 martie 1923 un singur număr, cu prilejul balului dat de Societatea Azilului de bătrâni "Marpe Lenefeş" din Brăila, şi a cuprins cronica balului în versuri şi catrene. Fiind o foaie a comunităţii evreieşti, S. Schafferman a semnat aici cu numele său real, ca redactor.

[8] *Sportul nostru* a fost organul săptămânal al "Primei societăţi israelite de gimnastică", societate înfiinţată la 1905 în Brăila. Ziarul a apărut redactat de membrii societăţii, la 17 ianuarie 1925, ca număr festiv, cu ocazia jubileului de 20 de ani de existenţă a societăţii. S. Schafferman a colaborat la acest număr, alături de S. Militeanu-Rusu, S. Semilian, W.B. Leibowitz (preşedintele societăţii), etc.

Tot din timpul liceului începe să frecventeze clubul tineretului socialist, unde asculta conferinţele sociologului Neagu Negulescu şi ale altor militanţi sindicalişti. Orientarea sa spre stânga socialistă îl determină mai târziu să devină membru al Organizaţiei Socialist Sionistă ”Haoved”, filiala Brăila, precum şi membru în comitetul de patronaj al ”Dror Habonim”[9]-Brăila.

Meseria de jurnalist o va deprinde în cadrul ziarului *Curierul*[10] din Brăila, ziar cumpărat de Bazil P. Clony[11] în 23 noiembrie 1919. S. Schafferman s-a angajat iniţial ca reporter, însă în răstimp de trei luni va trece pe un post de secretar de redacţie şi apoi devine redactor şef al ziarului.

În anii 20 ai secolului trecut va deveni o figură cunoscută în rândurile ziariştilor brăileni prin colaborările sale la ziarele locale *Expresul*[12], *Dunărea de Jos*[13], *Mesagerul*[14], *Tribuna*

---

[9] ”Dor Habonim” era parte din Organizaţia tineretului sionist muncitoresc ”Hehaluţ” din România.

[10] Ziarul *Curierul* a apărut la începutul anului 1919 sub redacţia lui Marcel Stănescu. După preluarea direcţiunii lui de către Bazil P. Clony, ziarul va continua până în 1940. Printre colaboratorii săi îi enumerăm pe Panait Istrati, Panait Cerna, S. Semilian.

[11] Bazil P. Clony, licenţiat în drept la Bucureşti, şi-a făcut debutul la *Adevărul Ilustrat* al lui Anton Bacalbaşa din Bucureşti. A activat în politică în rândurile Partidului Conservator-Democrat, între anii 1904-1906 fiind ajutor de primar la Brăila. După 1911 iese din politică, dedicându-se ziaristicii.

[12] *Expresul*, ziar de expresie naţional-liberală, s-a înfiinţat la 1910 sub direcţia lui Sotir Constantinescu.

[13] *Dunărea de Jos. Organ zilnic al partidului naţional-liberal* apare din 4 aprilie 1921, sub auspiciile lui Leonte Moldovan, şeful organizaţiei partidului

porturilor[15], *Gazeta Meseriaşilor*[16], *Revista Plugarilor*[17], *Mişcarea economică. Din Brăila şi Galaţi*[18], *Monitorul Brăilei*[19] şi *Cotidianul*[20].

---

naţional liberal din Brăila. S. Schafferman este chemat de Moldovan să se ocupe cu redacţia ziarului, propunându-i-se chiar şi înscrierea în rândurile partidului. Schafferman va refuza, rămânând ca redactor la acest ziar din 1926 până în 1930.

[14] *Mesagerul* a fost un ziar politic independent ce a apărut între august 1922 şi februarie 1924 avându-l ca director pe Constantin Arsene.

[15] *Tribuna porturilor*, organul oficial al Uniunii muncitorilor manuali şi căruţaşi din porturile României, îşi începe apariţia săptămânală, începând cu 15 octombrie 1923, avându-l ca prim-redactor pe Lazăr Măglaşu. Printre colaboratori îi regăsim pe Ştefan Voitec, S. Semilian, N. Deleanu, Panait Istrati. Colaborând la acest ziar, S. Schafferman îl va cunoaşte şi se va împrieteni cu Panait Istrati.

[16] *Gazeta meserişilor* a fost un ziar independent pentru industrie şi comerţ ce a apărut din 1925, mai întâi la Brăila şi începând din 1929 la Brăila şi Galaţi. Directorul şi totodată proprietarul ziarului a fost Ion Rucăreanu.

[17] În 1928, camera agricolă din Brăila a hotărât să scoată o publicaţie pentru plugari, *Revista Plugarilor*. S. Schafferman va fi chemat de preşedintele camerei agricole, Luciliu Opreanu, să se ocupe cu redacţia revistei. Timp de trei ani, articolul de fond al revistei va fi scris de Schafferman şi semnat de Opreanu.

[18] Ziar al Casei naţionale de credit şi ajutor al economiştilor legali din România. S. Schafferman va colabora începând cu anul 1929, făcând parte din redacţia de la Brăila, alături de Virgil Budescu, Victor Al. Macedonsky, Ion I. Rădulescu, etc.

[19] *Monitorul Brăilei* apare din anul 1923, iar din 1924 devine *Monitorul Brăilei şi a Galaţilor.* S. Schafferman va fi redactor aici din 1925 până în anul 1929.

În anul 1930 devine director al ziarului de expresie politică socialistă *Ancheta*, ziar ce îşi va înceta activitatea în 1948, odată cu suprimarea ziarelor independente de către puterea comunistă. Alţi colaboratori ai ziarului au fost F. Aderca, Bazil Clony, Mihail Sebastian, Gala Galaction, Paul Zarifopol, Mircea Ştefănescu, Conrad Gruper, Ionel Lazaroneanu, I. Ludo, Barbu Lăzăreanu, Geri Spina, Dr. Ygrec (I. Glisman). În rândurile ziarului vor semna texte şi Panait Istrati[21] şi S. Semilian.

În 1936, Schafferman este chemat la telefon de către Otto Marcovici (pe atunci directorul administrativ al ziarelor *Dimineaţa* şi *Adevărul*), care-i va transmite invitaţia lui Tudor Teodorescu-Branişte[22], din direcţia ziarelor *Adevărul* şi *Dimineaţa*, de a veni la Bucureşti. Aici, în biroul lui Mihail Sadoveanu, i s-a propus să se mute la Galaţi. La insistenţele lui Mihail Sadoveanu, Schafferman lasă ziarul *Ancheta* (din Brăila),

---

[20] *Cotidianul*, ziar independent, îşi începe apariţia în martie 1925, directorii săi fiind Al. Anestin şi L. Calafeteanu.

[21] Una din amintirile sale privind colaborarea lui Panait Istrati la ziar este că acesta avea grijă să noteze de fiecare dată în capul textului trimis: ”Să nu cumva să găsesc greşeli, că vă bag gazeta pe gât!”

[22] Schafferman va păstra relaţii de prietenie cu Teodorescu-Branişte, iar după venirea lui la Bucureşti a restabilit legătura, prin Willy Firoiu, cu marele gazetar ajuns ”duşman” al regimului comunist. Ultima vizită i-a făcut-o în 1958. În 1967 lui Teodorescu-Branişte i s-a făcut favoarea de a i se permite să plece la Paris pentru un consult medical. La Paris s-a întâlnit cu George Stroe şi la cererea acestuia a scris două articole despre problema evreiască: ”Începuturile mişcării anti-Semite în România” şi ”Prigonirea evreilor sub regimul antonescian”. Ambele articole au apărut în *Toladot*.

unde era director şi se mută la Galaţi, ca redactor regional al celor două ziare bucureştene. Demisionează la scurt timp, postul fiind preluat de scriitorul Paul Daniel. Revine la Brăila, la ziarul *Ancheta,* pe care nu-l va părăsi decât în 1948, când se stabileşte la Bucureşti.

A fost prieten cu Şerban Cioculescu, Victor Eftimiu, I. Cassian (tatăl Ninei Cassian), Constantin Arsene, Moise Sărăţeanu, I. Peltz, Ionel Teodoreanu, Perpessicius, Tudor Arghezi, Pericle Martinescu, Mihail Sebastian, Panait Istrati, Oscar Lemnaru. L-a cunoscut pe Nae Ionescu, cu care a purtat corespondenţă[23].

Pe Pamfil Şeicaru, Schafferman l-a cunoscut în casa lui Bazil Clony, pe care acesta o vizita când venea să-şi petreacă sfârşitul de săptămână la Brăila. Pe Nichifor Crainic l-a cunoscut cu prilejul unei excursii pe Dunăre, organizată pentru ziariştii bucureşteni de către prefectura locală.

Stabilit la Bucureşti face, pentru scurt timp, muncă de secretariat la agenţia de presă Agerpres, la editura Confederaţiei generale a muncii şi la Uniunea sindicatelor. Directorul ziarului *Viaţa sindicală* (oficiosul Confederaţiei), Cornel Savin, îi va cere să scrie articole ”despre disciplina sindicală”, ce vor apare sub semnătura ministrului muncii Gheorghe Apostol.

---

[23] Când a plecat din România i-a lăsat lui Şerban Cioculescu, care era un pasionat colecţionar de scrisori, autografe şi manuscrise, corespondenţa şi pozele primite de la Nae Ionescu.

Scrie la revista *Călăuza bibliotecarului*, atribuțiile sale rămânând la notițe bibliografice de referință despre cărțile ce apăreau. În 1949 făcea secretariat, împreună cu poetul Camil Baltazar, la redacția revistei *Călăuza* (Bucureşti). În 1953, la îndemnul lui Mihu Dragomir, fost colaborator la *Ancheta* şi ajuns la *Viața Românească*, S. Schafferman scrie piesa de teatru *Luminile vieții*, ce primește premiul trei la concursul de piese într-un act organizat de Ministerul Culturii "în cinstea celei de a 10-a aniversări a eliberării României de către glorioasele Armate Sovietice"[24].

Redactează şi editează, în două volume, memoriile comandorului N. Ionescu-Jonshon, fostul comandant al portului Cernavodă, ce apar în 1957 sub titlul *Însemnările unui marinar,* la editura ESPLA. Încerca, în 1961, tot la editura ESPLA, să publice un volum de anecdote politice, literare şi teatrale, idee sprijinită de directorul editurii, Mihai Gafița, dar nerealizată.

Încă din anul 1948 îşi depune actele de emigrare în Israel împreună cu soția sa Silvia şi fiul lor, Basile, plecarea fiindu-le refuzată de cinci ori; familia Schafferman primește certificatele de călătorie spre Israel de abia în anul 1963.

În Israel, Simon Schafferman devine o prezență activă şi permanentă în presa de limbă română. Publică articole în ziarele *Viața Noastră*, *Mizug, Adevărul*, *Revista Mea, Facla Magazin*, toate din Tel Aviv. Activează ca redactor la periodicele *Toladot*,

[24] Vezi ziarul *Scînteia*, nr. 3168 din 29 decembrie 1954, p. 3.

Shevet Romania şi la revista *Izvoare,* a Asociaţiei Scriitorilor de limbă română de la Tel Aviv. Are colaborări la emisiunile în limba română ale postului de radio Kol Israel. Se regăseşte printre redactorii cărţii-broşură *Trenurile Morţii*, apărută în 1964 la Tel Aviv.

A făcut parte din grupul de cercetători care, sub îndrumarea lui Theodor Lavi, a elaborat *Pinkas Ha-kehilot Romania* (*Enciclopedia Comunităţilor Evreieşti din România*), apărută la Yad Vashem în 1968 şi distinsă cu "Premiul Israel". A publicat volumul de eseuri şi schiţe *Drumuri fără întoarcere* (Ierusalim, 1979), precum şi monografia dedicată lui Wilhelm Filderman[25].

După moartea sa, în 18 martie 1991, fiul său, Basile Schafferman a donat arhiva personală Centrului pentru Studierea Istoriei Evreilor din România de la Universitatea Ebraică din Ierusalim. Arhiva sa conţine bogata corespondenţă pe care a purtat-o de la venirea în Israel cu prietenii din România şi diaspora română, la care se adaugă acte şi manuscrise personale, articole publicate în ziare şi reviste şi o colecţie valoroasă de cărţi în limba română. Din păcate, aşa cum a mărturisit S. Schafferman, arhiva sa adunată în România, ce conţinea corespondenţă cu ziarişti şi oameni de litere şi politici români, poze, articole de ziar, memorii, a fost nevoit s-o lase acolo împărţită fiind la prietenii săi. Doar o mică parte a reuşit să o

[25] S. Schafferman, *Dr. Filderman: 50 de ani din istoria judaismului român*, Tel Aviv, 1986.

aducă sau să o trimită în Israel (printre care şi un manuscris parțial al lui Panait Istrati sau celebrul *Jurnal* al lui Mihail Sebastian).

Majoritatea materialelor reproduse aici fac parte din *Fondul Schafferman*, aflat în custodia Centrului pentru studierea evreilor din România. Din corespondența bogată aparținând acestui Fond am selectat (și publicat aici în premieră) doar acele scrisori ce au legătură cu activitatea ziariștilor români aflați în exil. Alături de ele, reproducem și alte scrisori ce tratează subiecte controversate, precum ”Dosarul Eliade” apărut în revista *Toladot*, problema antisemitismului sau receptarea unor personalități importante pentru cultura română, materiale din *Fondul Theodor Lavi* sau din alte Fonduri ale Centrului pentru studierea evreilor din România.

CORNELIUS DIMA-DRĂGAN [1]

C. Dima-Drăgan către Simon Schafferman, 18 ianuarie 1980
C. Dima-Drăgan către Simon Schafferman, 24 februarie 1980
C. Dima-Drăgan către Simon Schafferman, 7 octombrie 1980
C. Dima-Drăgan către Simon Schafferman, 8 septembrie 1981
C. Dima-Drăgan către Simon Schafferman, 16 noiembrie 1981
C. Dima-Drăgan către Simon Schafferman, 26 noiembrie 1981
C. Dima-Drăgan către Simon Schafferman, 20 ianuarie 1982
C. Dima-Drăgan către Simon Schafferman, 6 mai 1985

---

[1] Cornelius Dima-Drăgan (Bacău, 1936 – Toronto, 1986) a fost istoric literar şi bibliolog. În 1973 şi-a susţinut teza de doctorat, *Biblioteci medievale româneşti*, sub conducerea profesorului Dan Simionescu. A funcţionat ca bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară (1958), redactor la Editura de Stat (1958), inspector în Ministerul Culturii (1960-1962), bibliograf la Biblioteca Centrală de Stat (1962), redactor la *Călăuza bibliotecarului* (1963), conferenţiar la secţia de biblioteconomie a Institutului Pedagogic din Bucureşti (1963-1970), secţie transferată în 1970 la Universitatea din Bucureşti, unde profesează până în 1977, când, după cererea de plecare definitivă din ţară, i se desface contractul de muncă. În iulie 1979 emigrează în Toronto (Canada), unde editează revistele *Tricolorul* şi *Luceafărul* şi relansează buletinul *Studia bibliologica*, iniţiat la Bucureşti în 1964. În 1986, la doi ani după ce a preluat şefia Asociaţiei Culturale Internaţionale a Etniei Române de la Viena, a fost găsit împuşcat în locuinţa sa din Toronto.

1
Cornelius Dima-Drăgan către Simon Schafferman

Prof. Dr. Cornelius Dima-Drăgan
Saarplatz, 2, Tür 2
A-1190 Wien – Osterreich

Viena, 18 ianuarie 1980

Mult stimate Domn,

Am primit cu reală încântare scrisoarea Dvs. [din] 7 ianuarie 1980 şi mă bucură interesul pe care îl purtaţi modestelor mele cercetări vizând şi istoria legăturilor spirituale ale culturii române cu vechea cultură ebraică, vizând istoria semnificativă a evreilor din România. Evident că voi da curs cu plăcere invitaţiei Dvs. de a colabora la noua revistă[2] ce promovează asemenea cercetări. Pentru început mă gândesc să prezint, dacă ar prezenta interes, activitatea unui mare cărturar şi om politic evreu din veacul al XVIII-lea, secretar de italiană al principelui Constantin Brâncoveanu, cunoscutul Anton Maria Del Chiaro,

[2] Este vorba despre revista *Shevet Romania. Publicaţie periodică de istorie a iudaismului din România*. A fost editată de "Hitachdut Olei Romania din Israel" la Tel Aviv. Revista a apărut între mai 1977 - septembrie 1980 şi a cuprins nouă numere. Din colectivul de redacţie au făcut parte: Itzhak Korn, A.B. Yaffe, Alex. Mirodan, Eugen Luca, S. Schafferman, Meir Zait, Zwi Yavetz – consilier ştiinţific.

cel care în 1718 a publicat la Venezia celebra carte asupra istoriei Valahiei, cu nu mai puțin celebra gravură reprezentând pe domnitorul martir şi pe cei patru fii ai săi decapitați la Constantinopol. Această prezentare mi-ar fi cu atât mai dragă, cu cât, în vara care a trecut, într-o scurtă călătorie de studii în Italia, am avut fericirea să aflu, la un anticar din Venezia, un rarisim exemplar al acestei lucrări, pe care aş vrea să-l prezint pentru prima dată în lume în revista Dvs. Este un rarisim exemplar care a provenit chiar din biblioteca unui emisar brâncovenesc la Venezia şi care pune în lumină marea cultură, dragostea imensă de carte a acestui mare intelectual evreu din veacul al XVIII-lea, aşa de profund ataşat de destinele civilizației româneşti. Evident că aş alătura articolului meu şi câteva fotocopii adecvate.

În cele câteva luni cât voi rămâne la Viena, pentru cercetări la Osterreichische Nationalbibliotek, voi investiga şi problemele referitoare la evreii din România, aşa cum aş dori să pot prezenta în paginile revistei pe care o editez în Canada, *Studia Bibliologica*, la o rubrică specială, întreaga revistă la care aş avea onoarea să colaborez, precum şi alte periodice în limba română sau referitoare la relații şi aspecte româneşti şi în toate conexiunile istorice ale acestor probleme. Acum am în pregătire chiar numărul al doilea al revistei mele, trimestriale, consacrat bibliologiei şi bibliofiliei româneşti şi aş vrea să pot prezenta o dare de seamă, poate a Dvs., despre viața culturală a evreilor originari din România, dar stabiliți acum în Israel, în care să se

afle pe larg prezentate revistele şi ziarele care au apărut şi care apar acum în Israel, precum şi orice activităţi pe această linie din ţara Dvs. Evident că darea de seamă ar putea fi completată şi cu fotografii adecvate.

La primăvară, după cum vă spuneam mai sus, mă voi reîntoarce în Canada, pentru a continua activitatea mea de profesor şi de promotor al celor mai bune relaţii spirituale între românii sau cei originari din România de pretutindeni.

Aştept, de asemenea, cu nerăbdare să primesc de la Dvs. promisele exemplare din revista Dvs., pe care să le şi pot prezenta în *Studia Bibliologica*, aşa cum aştept cu aceeaşi nerăbdare acordul Dvs. de [a] ne face pentru revistă o dare de seamă asupra frământărilor culturale ale acelora care au plecat în trecerea anilor din România şi care trăiesc acum în Israel.

Cu cele mai bune gânduri şi cu dorinţa de a transmite tuturor colaboratorilor Dvs. toate doririle mele de bine şi de succes, rămân al Dvs. devotat,

C. Dima-Drăgan

2
Cornelius Dima-Drăgan către Simon Schafferman

Prof. Dr. Cornelius Dima-Drăgan
Saarplatz, 2/2
A-1190 Wien – Osterreich

Viena, 24 februarie 1980

Stimate domnule Schafferman,

Am primit cu mare încântare scrisoarea Dvs. din 2 februarie 1980 şi voi încerca să trimit colaborarea mea pentru revista *Shevet Rumania* cât mai repede cu putință.

Aşteptăm, de asemenea, cu bucurie colaborarea Dvs. pentru revista noastră *Studia Bibliologica* despre activitatea culturală a evreilor originari din România. Vă trimitem alăturat prospectul primului număr al revistei. De asemenea, precizez că studiul Dvs. poate avea până la 20 pagini şi poate fi însoțit de cât mai multe ilustrații referitoare la presa românească sau cu referiri la țara de origine, la activitatea culturală specifică a evreilor originari din România.

Aştept, totodată, cu mare interes numerele promise din revista Dvs.

Vă mulțumesc din suflet pentru rândurile Dvs. şi aştept cu mare interes studiul promis.

Cu cele mai calde sentimente de stimă şi prietenie,

Dr. Cornelius Dima-Drăgan

3
Cornelius Dima-Drăgan către Simon Schafferman

Toronto, 7 oct. 1980

Stimate domnule Schafferman,

Răspund cu o întârziere cosmică scrisorilor Dvs., dar între timp am fost mai mult pe drumuri şi, mai ales, am pregătit şi editat în Canada suplimentul cultural românesc al revistei *Studia Bibliologica*, care şi ea se află sub tipar şi va apare foarte curând. În numărul al doilea al revistei *Tricolorul* (suplimentul cultural al revistei mele de bibliologie şi bibliofilie) am recenzat (sub un nume de împrumut, pe care l-am mai folosit deseori, pentru că şi aşa am prea multe articole semnate), cartea Dvs., *Drumuri fără întoarcere*[3]. Sper să vă placă punctul meu de vedere, aşa cum sper să vă placă revista mea culturală şi să vă pot număra printre colaboratorii ei. Aş vrea, de asemenea, să pot răspândi cât mai mult revista mea culturală în Israel, unde sunt foarte mulţi vorbitori de limbă română şi care iubesc sincer cultura română. Aş vrea, totodată, să pot obţine nu numai abonamente din Israel, ci, poate în primul rând, cât mai mulţi colaboratori, care să publice în profilul revistei, care, după cum vedeţi, este foarte larg cultural şi se adresează tuturor celor care vorbesc româneşte sau scriu pentru cultura română în întreaga

[3] Simon Schafferman, *Drumuri fără întoarcere*, Ierusalim, 1979, 191 pp.

lume. M-ar interesa, aşa după cum vă spuneam mai demult, articole despre viaţa culturală a evreilor originari din România, din Israel şi din alte părţi ale lumii, despre revistele şi ziarele care apar acolo, despre activitatea editorială.

Vă cer multe, iubite domnule Schafferman, dar ştiu că sunteţi un mare animator şi creator de cultură şi că mă înţelegeţi şi că îmi înţelegeţi mai ales preocuparea pentru cultura de factură română din Israel.

Aştept cele mai bune veşti de la Dvs şi vă doresc numai bine.

Dima Drăgan

Adresa mea - Dima-Drăgan Corneliu
103 West Lodge Avenue, Suite 1018 B
Toronto, Ontario – Canada M6K 2T7
Telefon – (416) 532 – 4282

4
Cornelius Dima-Drăgan către Simon Schafferman

Cornelius DIMA-DRĂGAN
Doctor in Library Science
New Address
Dr. Cornelius Dima-Drăgan
1607 Jane St., apt. 207
Weston, Ont. M9N 2R8
Phone (416) 244-0172

Toronto, 8 septembrie 1981

Mult stimate domnule Schafferman,

A trecut foarte mult timp de când nu am mai primit nici o veste de la Dvs., dar peste noi a trecut o prelungită grevă poştală, iar eu mi-am schimbat între timp şi adresa.

Aş vrea să reluăm dialogul nostru epistolar şi, pentru a vă informa despre realizările şi proiectele mele editoriale, vă trimit alături şi ultimele numere ale revistei *Tricolorul*. După cum vedeți, în numărul 5 din luna aprilie am publicat (în pagina 2) un foarte interesant studiu al profesorului meu de la Bucureşti, domnul Dan Simionescu, despre biblioteca şi bibliofilia lui Mozes Gaster.

Aş dori să reflect cât mai multe aspecte din realizările publicistice în limba română din Israel, şi de aceea vă rog să mă mai puneți în contact cu autori şi publicații de acest gen din țara Dvs.

De asemenea, am fost solicitat de către Asociația Internațională a Amatorilor de Ex-Libris să prezentăm, pentru prima dată, în volumele internaționale ale acestui organism, cu ocazia Congresului internațional care va avea loc în anul viitor la Oxford, un *artist creator de ex-librisuri* (grafică mică) din Israel. În acest scop, vă rog, stimate domnule Schafferman, să mă ajutați să pot obține informații bio-bibliografice despre un creator de acest gen de artă din țara Dvs., pe care să-l pot prezenta cât mai curând în acest volum internațional. Precizez că în aceste volume, care se editează din doi în doi ani, sunt reprezentați, în genere,

circa 30 de artişti din tot atâtea ţări ale lumii. Cred că aţi putea obţine informaţii despre un asemenea artist de la o asociaţie a artiştilor plastici din ţara Dvs. Poate mă puteţi pune în contact cu o asemenea asociaţie sau societate (poate şi de colecţionari de cărţi rare, de bibliofili).

În aşteptarea răspunsului, vă rog să primiţi gândurile mele cele mai bune şi urările cele mai sincere de sănătate şi succes.

Dr. C. Dima-Drăgan

5
Cornelius Dima-Drăgan către Simon Schafferman

Dr. Cornelius Dima-Drăgan
1607 Jane St., apt. 207
Weston, Ont. M9N 2R8
Phone (416) 244-0172

Toronto, 16 noiembrie 1981

Mult stimate domnule Schafferman,

Mulţumiri din suflet pentru scrisorile trimise şi pentru ajutorul acordat în obţinerea informaţiilor necesare prezentării unui creator ex-libris din Israel. Am scris imediat domnului Tarnowski, iar azi am răspuns şi domnului dr. N. Grinberg, care mi-a trimis ceva material cu caracter documentar. Sper că de la domnul Tarnowski să pot primi adresa sau poate chiar *curriculum vitae* de la un creator contemporan de ex-librisuri din ţara Dvs.

Sâmbătă m-am întâlnit la o manifestare George Enescu, care a avut loc la noi, la Toronto, şi cu domnul Bacher[4], pe care îl cunoşteam numai din scrisori şi am vorbit despre Dvs. Domnul Bacher va veni poate în Israel la sfârşitul acestei ierni (în februarie şi martie) şi voi încerca şi prin dânsul să stabilesc unele contacte cu amatori ex-libris din Israel.

Până atunci vă rog, mult stimate domnule Schafferman, dacă puteți să-mi trimiteți adresele revistelor şi ziarelor de limbă română sau referitoare la problemele româneşti, care apar în țara Dvs., pentru a putea realiza schimburi de publicații.

Încă o dată mii şi mii de mulțumiri pentru ajutorul acordat.

Şi acum o problemă personală cu caracter ziaristic. La pagina „Destine europene şi universale" doresc să public, cu acordul Dvs., un portret spiritual şi publicistic al Dvs. Pentru aceasta aş avea nevoie de cât mai mult material informativ şi, în primul rând, de un amplu *curriculum vitae* al Dvs. (cu date bibliografice cât mai complete), precum şi de o fotografie (poate mai multe, împreună cu diferite personalități literare şi ştiințifice).

---

[4] Samuel Al. Bacher. Până în 1963 a locuit în România. Între 1935 şi 1940 a fost magistrat la judecătoria Salonta (Oradea). În urma legilor rasiale este înlăturat din magistratură în timpul războiului. Între septembrie 1948 - martie 1951 lucrează ca procuror în cadrul anchetelor criminalilor de război după care este trecut în Procuratura Generală din Bucureşti ca procuror şef. Din 1951 până în 1963 este numit preşedinte al Curții de Apel din Bucureşti. În 1963 emigrează în Israel unde profesează ca și avocat al Baroului din Tel Aviv. Din 1971 se stabilește în Canada.

Aştept deci cu emoție răspunsul Dvs.

Cu cele mai sincere gânduri de mulțumire şi cu cele mai calde urări de sănătate şi viață lungă, al Dvs. devotat,

Dr. C. Dima-Drăgan

6
Cornelius Dima-Drăgan către Simon Schafferman

Dr. Cornelius Dima-Drăgan
1607 Jane St., apt. 207
Weston, Ont. M9N 2R8
Phone (416) 244-0172

Toronto, 26 noiembrie 1981

Mult stimate domnule Schafferman,

Ieri am reuşit, în fine, să închei articolul referitor la marele cărturar evreu, Anton Maria Del Chiaro, devenit secretar al principelui Constantin Brâncoveanu, iar prin lucrarea sa, *Istoria delle moderne rivolozioni della Valachia*, primul mare istoric străin autentic al românilor. Vi-l trimit în forma în care a fost redactat, cu scuzele de rigoare că nu l-am mai putut redactilografia, deoarece versiunea de față este a nu ştiu câta de la începerea redactării acestui articol.

Am credința că va satisface exigențele Dvs. ştiințifice, deoarece eu cred în necesitatea unei istorii a marilor personalități evreieşti care au fecundat cultura din țările

româneşti în trecerea multor sute de ani. În acest sens, dacă acest articol merge, eu pot pregăti un altul referitor la Daniel de Fonseca, un alt mare cărturar evreu care a fost secretar şi bibliotecar al principelui Nicolae Mavrocordat[5] şi al fiului acestuia, Constantin Mavrocordat.

Dacă revista *Tribul din România*[6] poate accepta colaborarea mea, eu sunt dispus să furnizez material inedit pentru aproape fiecare număr.

În aşteptarea răspunsului Dvs., vă rog să primiți, stimate domnule Schafferman, expresia stimei mele desăvârşite.

Al Dvs., C. Dima-Drăgan

7
Cornelius Dima-Drăgan către Simon Schafferman

Toronto, 20 ianuarie 1982

Stimate Domnule Schafferman,

Abia ieri am primit scrisoarea Dvs. din 26 decembrie trecut. La rândul meu, vă mulțumesc pentru cuvintele calde de urare pe care mi le transmiteți şi pentru toate informațiile pe care mi le dați.

---

[5] Cornelius Dima-Drăgan publicase deja, împreună cu I. Svarț-Kara, un articol despre "Interesul domnitorului Nicolae Mavrocordat pentru studiul limbii ebraice" în *Toladot*, nr. 2, mai-iulie 1972, pp. 22-23.

[6] Este vorba despre revista *Shevet Romania*.

Evident că nu îmi fac prea mari iluzii în legătură cu publicațiile în limba română nu numai din Israel, ci din întreaga lume. Am totuşi obligația morală, ca editor de reviste româneşti şi ca bibliograf mai ales, să mă adresez lor şi să caut să înregistrez, cât pot de bine, fenomenul publicisticii în limba română; mă refer la adevărata publicistică, deoarece, după cum desigur ştiți, apar, din păcate, în multe țări ale lumii, pseudo-publicații înțesate de calomnii şi neadevăruri, scrise toate într-o ciudată păsărească uitată şi de cei mai inculți vorbitori de română!

Numai după câteva întâmplătoare contacte cu reviste din Israel mi-am putut da seama că ele reprezintă, cel puțin sub raportul limbii şi tematicii, publicații reale şi, ca atare, aş vrea să pot stabili un contact permanent cu asemenea reviste. Voi vedea ce rezultate vor avea demersurile mele de viitor.

Regret faptul că revista *Tribul din România*, ca de altfel, şi foarte buna revistă, *Toladot*, şi-au încetat apariția. Ultima soluție propusă de Dvs. – aceea referitoare la condensarea studiului meu într-un singur articol, pe care vreți să-l alcătuiți – mi se pare cea mai bună şi cea mai operativă. Deci, dacă timpul vă stă la dispoziție, încercați să faceți cunoscută în Israel activitatea celui mare şi valoros cărturar evreu, care a stat, cu credință, în slujba martirului poporului român, principele Constantin Brâncoveanu, şi care, totodată, ne-a lăsat nouă şi lumii cea mai cinstită lucrare contemporană, cea mai adevarată şi, totodată, cea mai caldă

lucrare despre istoria şi suferinţele poporului român, aruncat la marginea de Est a civilizaţiei europene.

În lucrarea sa, Del Chiaro nu vorbeşte în mod explicit despre evreii din România, dar îşi manifestă indignarea atunci când principele Ştefan Cantacuzino, succesorul lui Brâncoveanu şi cel care a grăbit moartea principelui martir, încearcă să interzică activitatea sinagogei de la Bucureşti. El aminteşte atunci şi pledează pentru principiile deplinei libertăţi religioase aplicate cu fermitate de domnitorul Constantin Brâncoveanu în toată marea sa domnie de mai bine de un sfert de secol.

Puteţi să vă referiţi în articolul sinteză şi la această atitudine a principelui român, pe care o apreciază în mod deosebit marele cărturar evreu, în comparaţie cu atitudinea succesorului acestuia, Ştefan Cantacuzino.

Acum prepar viitorul număr al revistei, care va apare poate la începutul lunii februarie[7], în care am avut bucuria să inserez şi primul articol semnat de domnul Bacher, dintr-o serie de asemenea articole pe care mi le-a promis, sub rubrica generică „File de dosar"[8]. Primul articol se referă, cu mărturia zguduitoare

---

[7] Următorul număr al revistei *Tricolorul*, numărul 3, a apărut abia în luna septembrie 1982.

[8] Colaborarea lui Samuel Al. Bacher la revista *Tricolorul* începe cu articolul "The slaughter of Sărmaş" (tom II, nr. 3, septembrie 1982, pp. 6-7). Până la dispariţia violentă a editorului Cornelius Dima-Drăgan, Bacher publică în revistă următoarele articole: "A Martyr of those times…" (tom II, 1982, nr. 4, decembrie, pp. 5-7); "Contribuţia României la scurtarea războiului antihitlerist"

a documentelor şi a mărturiilor juridice, la una dintre multele nelegiuiri săvârşite de hortişti, la finele războiului, împotriva românilor şi evreilor dintr-o comună din Transilvania – Masacrul, încă necunoscut, de la Sărmaş. Cred că asemenea rememorări ale tragicelor evenimente de atunci au darul şi *trebuie* [să] aibă menirea să ţină mereu trează opinia publică asupra crimelor comise în trecut, în numele naţionalismului şi şovinismului deşanţat. Spre această atitudine ne împinge mereu conştiinţa apartenenţei noastre la marea familie a popoarelor şi neamurilor civilizate ale lumii, care hulesc omuciderea, în general, şi în special omuciderea pe motive naţionaliste, şovine, rasiale.

De îndată ce apare numărul respectiv, îl voi trimite şi la principalele reviste de limba română din Israel.

(tom III, nr. 1-2, septembrie-octombrie 1983, p. 8) – articol fragment din comunicarea pentru simpozionul internaţional "Cantacuzino - Românii apărători ai Europei de la Viena, din 8-9 septembrie 1983; "Un martir al acelor vremi…" (I) şi (II) (tom III, nr. 5, ianuarie, 1984, pp. 8, 10 şi tom III, nr. 6, februarie 1984, p. 8, 10); "Pagini de istorie contemporană: 23 August 1944" (I) (tom III, nr. 12, august 1983, pp. 2-4); şi (II) "23 August 1944: Acţiunea diplomatică pentru desprinderea României din războiu" (tom III, nr. 3, noiembrie 1983, p. 6); "Contribuţia României la Victoria Naţiunilor Unite în cel de-al doilea război mondial" (tom IV, nr. 3/4, noiembrie -decembrie 1984, pp. 4, 13). Sub pseudonimul Al. Sabaru publică "Porunca Vremii" (tom III, nr. 7-8, martie - aprilie, 1984, pp. 14-15) şi "Lipsă de pudoare sau inconştienţă?" (tom III, nr. 9-10, mai-iunie, 1984, pp. 14-15), ambele articole fiind o reacţie la antisemitismul virulent proferat de ziarul *Porunca Vremii* editat de George F.A. Boian la New York. Va avea şi o rubrică permanentă începând cu numărul 4-5, 1985 intitulată "Din ziare şi reviste: în căutarea adevărului".

Vă rog, de asemenea, stimate domnule Schafferman, să vă faceţi cât mai repede cu putinţă timpul necesar pentru a redacta *curriculum vitae*, deoarece vreau să vă inserez activitatea în cel mai apropiat număr al publicaţiei mele.

Cu cele mai sincere gânduri de sănătate şi de bine, acum, la început de an, care ar putea să fie mai bun şi, mai ales, aducător de pace şi de linişte pretutindeni,

Al Dvs.,

Dr. C. Dima-Drăgan

P.S. Îndrăznesc să vă rog ca, odată cu trimiterea *curriculum*-ului, să-mi trimiteţi şi o colaborare[9] literară a Dvs. Cu vii mulţumiri.

Alătur, pentru a putea fi eventual folosite de Dvs., şi cele două fotografii Del Chiaro – prima reprezintă pagina de titlu a faimoasei sale lucrări, iar a doua gravura monedei bătute de Brâncoveanu, în Ardeal, cu ocazia vârstei de 60 de ani.

---

[9] S. Schafferman nu a colaborat la revista *Tricolorul.* Printre autorii israelieni de limbă română prezenţi în cuprinsul revistei s-au aflat: Iosif N. Rudel (Radu Nor) cu articolul ”Propuneri concrete în vaderea salvării finanţelor ţării” (tom III, nr. 6, februarie 1984, p. 9, 11); Andrei Fischof cu ”Imn”, ”Falsă romanţă” şi ”Fumegândele flori” (tom II, 1983, nr. 12, august, p. 4); şi poezii din volumul *Durere albă* (tom III, nr. 7-8, martie-aprilie 1984, p. 9); Solo Har-Herescu, cu poeziile ”Viitorul” şi ”Autobiografică” (tom III, nr. 12, august 1983, p. 8); Andrei Strihan, ”Poezia cunoaşterii” (tom III, nr. 13, noiembrie 1983, p. 5, 7); Marius Mircu, ”Muzeul Evreiesc din Bucureşti” (tom III, nr. 7-8, martie aprilie 1984, p. 11, 15).

8
Cornelius Dima-Drăgan către Simon Schafferman

Dr. Cornelius Dima-Drăgan
P.O.Box 5579, Station „A”
Toronto, Ontario M5W 1N7
Canada

Toronto, 6 Mai 1985

Mult stimate domnule Schafferman,

De mult, de foarte mult timp nu am mai avut bucuria să primesc un rând din partea Dvs., deşi între timp am mai aflat veşti noi despre Dvs. şi despre reacţiile Dvs., întotdeauna îndreptăţite, faţă de modestele noastre eforturi pe tărâmul Culturii.

Şi graţie unor sugestii ale Dvs., coroborate cu cele ale domnului Avocat Bacher, am început să dăm revistei noastre *Tricolorul* o orientare mai clară, iar acum în urmă chiar cu unele accente politice şi de politică culturală. Prin amabilitatea domnului Avocat Bacher aţi fost ţinut la curent cu munca noastră din Canada. Mi-ar face plăcere să cunosc exigenta Dvs. opinie.

De asemenea, îndrăznesc să vă mai reamintesc despre articolul meu despre Anton Maria del Chiaro, care poate a şi apărut, dar eu nu am nici o veste. Vă rog să mă liniştiţi şi în această problemă.

Recent am discutat despre Dvs. şi cu domnul Raul Marian, care în ultimul număr al revistei noastre a publicat şi un

omagiu[10] închinat marelui umanist Eugen Relgis. Vă anexez acest număr.

Văd cu mare bucurie că apar în Israel numeroase volume de poezii şi proză în limba română, dar foarte puține dintre ele îmi cad în mână şi altele şi mai puține pot fi prezentate publicului cititor aşa cum merită. De aceea, vă rog să aflați, dacă se poate, în cercul Dvs. de colaboratori, o persoană capabilă să ne țină la curent cu toate aspectele bibliografice din Israel, mă refer la cărțile care apar acolo şi, poate, cu o bibliografie completă a tuturor cărților care au apărut până azi. Ar fi o mare contribuție la înregistrarea scrisului în limba română de pretutindeni, mai ales că aici în America şi Canada nicio bibliotecă nu deține toate aceste fonduri, iar la Freiburg, la Biblioteca Românească, sunt tot parțial reprezentate.

În aşteptarea unor veşti de la Dvs., cu cele mai sincere sentimente de stimă şi urări de viață lungă, al Dvs.,

C. Dima-Drăgan

---

[10] Raul Marian, "Eugen Relgis… 90", în *Tricolorul,* tom IV, 1985, nr. 4-5 (44-45), p. 5. Raul Marian, într-o scrisoare din 15 februarie 1983, adresată lui S. Schafferman, îşi mărturisea părerea despre revista *Tricolorul* şi editorul ei: "Orientarea publicației este proreseristă. Directorul publicației *Tricolorul* mi s-a adresat în scris, cerându-mi colaborarea. I-am mulțumit, protocolar, dar cu refuzul la care nu se aştepta. Dima Drăgan este un intelectual cu însuşiri academice dar este angajat în sfera de influență proRSR. Primesc şi eu "gratis" *Tricolorul*, cunosc personal pe majoritatea colaboratorilor dar te asigur că între creştini (români) nu prea are acces, fiind suspectat ca colaboraționist… *Tricolorul* nu e citit cum e *Cuvântul Românesc*".

LIVIU FLODA [1]

Liviu Floda către Simon Schafferman, 29 aprilie 1974
Liviu Floda către Simon Schafferman, 25 mai 1974
Liviu Floda către Simon Schafferman, 8 mai 1987
Liviu Floda către Simon Schafferman, 5 iunie 1987

---

[1] Liviu Floda (Brăila, 1913 – USA, 1997) și-a început cariera jurnalistică în București, în 1932, scriind pentru *Adevărul, Dimineața* și *Libertatea*. În 1946, Floda a obținut un doctorat în economie și științe politice din partea Universității București, iar între 1940 și 1944 a predat și a fost director adjunct al Liceului Cultura B din București. În martie 1948, a fost demis, de către comuniștii veniți la putere, din toate funcțiile ocupate. Și cariera lui jurnalistică a încetat, fiind închise majoritatea ziarelor pentru care scria. În 1963, Floda a emigrat în Statele Unite și a început imediat să lucreze pentru Radio Europa Liberă, realizând emisiuni dedicate politicii românești. În 1993, după închiderea biroului din New York a Radio Europa Liberă, Liviu Floda și-a continuat cariera contribuind la emisiunile în limba română de la postul de radio Vocea Americii. Pe lângă activitatea din radio, de-a lungul anilor, Liviu Floda a contribuit substanțial la presa de limbă română din Israel (*Viața Noastră*) și America de nord (*MicroMagazin*). Membru important al diasporei românești de la New York, Liviu Floda a fost membru al American Newspaper Guild și al New York Academy of Sciences. A fost, de asemenea, membru al American Romanian Academy of Arts and Sciences.

1
Liviu Floda către Simon Schafferman

New York, April 29, 1974

Scumpe prietene Păstorescu,

Te felicit pentru articolul despre Regina Maria[2]. Îl aşteptam de mult. Nu ştiam cine îl va scrie, dar la sfârşitul reportajului meu de anul trecut menţionam că invit pe toţi cei ce ştiu ceva despre activitatea reginei în legătură cu evreii să scrie ziarului pentru a face lumină în această chestiune. De atunci a trecut atâta vreme şi eu tot aşteptam să văd reacţia. Până la urmă iată că a venit acest articol scris de d-ta şi s-a făcut într-o oarecare măsură lumină fiindcă fără îndoială trebuie să mai fi existat şi alte manifestări ale ei în sensul celor ce ai scris. Mă gândesc ca în câteva zile să fac un rezumat în englezeşte în legătură cu cele ce ai scris şi să-i trimit scriitorului [Terrence] Elsberry ca să afle despre reacţia ce a avut-o recenzia cărţii sale în Israel. Sunt foarte bucuros că cel ce a dat riposta ai fost tocmai d-ta.

În altă ordine de idei, fiindcă te-ai referit la episcopul Trifa, scriind că există *dovezi zdrobitoare* în legătură cu participarea sa la pogromurile din România şi mai ales la rebeliune, poate că ai

---

[2] ""Filosemitismul" fostei Regine Maria a României", apărut în *Viaţa Noastră*, vineri 19 aprilie 1974, p. 6. Articolul lui Schafferman este un răspuns la apariţia cărţii lui Terrence Elsberry, *Maria of Romania the intimate life of the 20th century queen*.

putea indica aceste surse doctorului Cremer, de aici din New York, care duce de atâția ani campanie împotriva lui Trifa, dar care e handicapat de lipsa dovezilor zdrobitoare cum le numeşti. I-am telefonat lui Cremer cele scrise de d-ta şi mi-a spus că îți va scrie separat pentru a cere lămuriri în ceea ce priveşte dovezile, şi din care unele ar putea fi tocmai acele care i se cer lui mereu şi nu le poate încă produce, în aşa fel ca să poată susține cu şi mai multă tărie cauza sa în fața justiției americane. În acelaşi sens te rog, dacă ştii pe cineva care a fost martor ocular al crimelor lui Trifa şi se află în Israel, să anunți numele lui. După cum afirmă doctorul Cremer, autoritățile americane ar fi dispuse să plătească spezele de deplasare tuturor acelora care ar putea aduce mărturii directe despre activitatea lui Trifa în România înainte şi în timpul rebeliunii.

Citesc cu mult interes articolele pe care le scrii în *Viața Noastră* şi pe care le dau şi altora să le citească împreună cu tot ziarul care aici se devorează de către foarte mulți, evrei ca şi creştini.

Mi-a părut rău că atunci când am fost în Israel la sfârşitul anului 1972 nu ne-am putut întâlni dar calătoria de atunci a fost ca un ”fulger”. Sper totuşi să ne întâlnim la viitoarea vizită care poate că nu va întârzia prea mult.

Deoarece nu-ți cunosc adresa, trimit scrisoarea la ziar cu speranța că ți se va preda cât mai urgent. Transmite omagiile mele doctorului Th. Lavi şi asigură-l de întreaga mea admirație

pentru activitatea sa şi pentru publicarea acelei minunate reviste *Toladot*.

Dumitale îți exprim cele mai alese sentimente şi-ți transmit cele mai calde salutări şi urări de pace, sănătate şi prosperitate.

Liviu Floda

Multe şi dragi salutări tuturor bunilor noştri prieteni şi colegi de la ziar.

2
Liviu Floda către Simon Schafferman

New York, 25 mai 1974

Iubite prietene şi coleg Păstorescu,

Ziarul *Viața Noastră* a publicat, după cum ai văzut, anunțul poliției din Tel Aviv în legătură cu Trifa şi căutarea de martori ai fărădelegilor comise de el. Drul Cremer nu a primit până acum nicio înştiințare din partea vreunui martor. În schimb, a primit cca 20 de scrisori de cereri de ajutor, fonduri, burse şi ... pt. migrare în Statele Unite. Bieții oameni, citind că e vorba de preşedintele Federației de comunități evreieşti din Statele Unite şi-or fi închipuit că e vorba de cine ştie ce mare organizație şi personalitate. În fond – nu ştiu dacă eşti la curent – Drul Cremer se intitulează preşedintele acelei Federații, dar instituția nu

există decât pe hârtie şi în imaginația lui. De aici, în parte, şi greutățile pe care le întâmpină în lupta lui pentru că e singur şi nu are în spate nicio organizație. Desigur că ai perfectă dreptate în legătură cu imposibilitatea existenței martorilor oculari ai crimelor făcute de legionari, dar aceasta este legea americană şi e foarte greu să nu o satisfaci atunci când e în joc o problemă atât de importantă. Un lucru îmbucurător este faptul că, în fine, autoritățile judiciare americane s-au sesizat şi în plus acum câteva zile a apărut în *New York Times* un articol despre intervenția deputatei Henriette Holtzman din Brooklyn. Această tânără şi energică reprezentantă a Brooklynului în Congres a adresat o interpelare la Washington în legătură cu cazul mai multor criminali de război care şi-au găsit refugiu în Statele Unite. Printre ei a menționat şi pe Trifa. Drul Cremer intrând în legătură cu ea, deputata i-ar fi declarat că nu va înceta lupta ei până nu se va face dreptate în ceea ce privește aceşti criminali. Iată ce-am mai putut să-ți comunic în legătură cu problema Trifa, fiind ținut la curent de dr. Cremer care mă mai consultă din când în când referitor la acțiunile lui. *Micromagazin,* de care mă întrebi, este redactat de fostul gazetar bucureştean (asector la bază) Marius Ligi. Scoate o gazetă frumoasă (comparativ cu *Contemporanul* de când a început să iasă în format mic din cauza crizei de hârtie în România) pe care o culege el singur, adică scrie la maşină toate cele 20 de pagini, le duce la tipografie, le dă la offset şi apoi la rotativă şi totul iese destul de bine. Ligi a fost f. ingenios, e talentat, muncitor şi a reuşit să

supraviețuiască 15 numere. Realizează încă f. puțin, dar totuşi nu mai pierde. I-am spus să-ți trimită numerele din revistă. Mi s-a plâns că are atâtea obligații încât nu mai poate face față cheltuielilor de transport. Până una alta, îți voi trimite eu ceva exemplare. Voi face acest lucru în zilele următoare, după care voi aranja cu el ca totuşi să primeşti regulat revista, dată fiind importanța de a se afla în mâini atât de experte şi într-un loc unde nu poate să-i facă decât cinste. Sunt încântat că datorită articolului din *V.N.* am putut să intrăm în contact şi să schimbăm câteva cuvinte şi gânduri prin scris. Cum puteam să mă supăr din cauza acelui articol când de-abia aşteptam ca cineva să ridice mănuşa şi să spună adevărul, completând cele redate în carte. Dacă-l vezi pe unchiul meu Matei şi pe Ella, soția lui, prezintă-le multe salutări. De asemenea drului Th. Lavi, în casa căruia, pe str. Antim, cred, am fost în timpul anilor grei de hitlerism.

Te îmbrățişez, scumpe prietene.

Cu toată dragostea, Liviu

Multe salutări colegilor de la Gazetă. Cum procedezi cu scrisul, trimiți articolele prin poştă sau vii regulat la Tel Aviv, adâncindu-ți colaborarea? Nu e greu să faci mereu atâtea drumuri? A mai apărut vreun număr din *Toladot*? Îmi place mult această publicație.

3
Liviu Floda către Simon Schafferman[3]

Mr. S. Schafferman
Rehov Zichron-Yaakov 21
Jerusalem
Israel

8 mai 1987

Dragă şi mult apreciate prieten
S. Schafferman-Păstorescu,

Mulțumesc pentru frumoasa scrisoare pe care am primit-o la New York înainte de a veni aici pentru câteva zile ca să-mi pregătesc o comunicare[4] pe care o voi ține la Paris, la Congresul Academiei Româno-Americane de arte şi ştiințe. Aceasta îşi va ține Congresul la Sorbona între 23-27 iunie 1987. La New York mi-e greu să mă concentrez, fiindcă continuu să lucrez la postul de radio E.L.[5], care-mi absoarbe tot timpul.

Sesiunea de la Paris e închinată lui Mircea Eliade. Ca unul care ştiu că ai citit *Jurnalul* lui Sebastian şi ca unul care erai în Israel atunci când Eliade fusese invitat la un Congres al

---

[3] Ilustrată reprezentând Miami Beach, Florida.
[4] Liviu Floda a participat la Congresul A.R.A, ținut între 24-27 iunie 1987 la Sorbona, cu comunicarea "L'activité de l'Institute Français des Hautes Etudes en Roumanie de 1930 à 1940".
[5] Europa Liberă.

istoricilor de religii, ţi-aş fi foarte îndatorat dacă mi-ai scrie câteva rânduri edificatoare despre ”Eliade şi evreii”. Şi-a făcut el vreo autocritică faţă de participarea sa la mişcarea legionară? Somuz[6] îl somase prin 1970 să dea o declaraţie de dezicere de mişcare. A făcut acest lucru? Sunt mai mulţi membri ai Academiei mai sus menţionate care vor să fie siguri că nu se compromit judecându-l pe M.E. numai pentru ce-a făcut bun şi trecând cu vederea ceea ce a fost o pată în viaţa sa. Orice lămurire ai aduce ar fi binevenită. Încă o dată: cartea Filderman[7] este o capodoperă!

Cu dragoste,

Liviu Floda

---

[6] I. Reichman-Şomuz dedică trei articole lui Mircea Eliade: ”De la Mircea Eliade înapoi la Nae Ionescu”, ”Cu referire la Dosarul Mircea Eliade” şi ”Tot în cazul Mircea Eliade” apărute în *Viaţa Noastră* din 20.04.1972, p. 6, 16.06.1972 şi 14.07.1972, p. 6, în urma publicării în revista *Contemporanul* (în două numere din luna martie, 1972) de către Adrian Păunescu a interviului luat lui Mircea Eliade la Chicago în 1971 şi intitulat ”Un român în America”. Reichman Şomuz ajunge la concluzia că: ”Însă din tot ce a scris Mircea Eliade în ultima vreme, nici măcar din interviul dat de el revistei marxist-leniniste *Contemporanul*, nu reiese câtuşi de puţin că în spiritul lui ar fi avut o cotitură substanţială faţă de trecut. Dacă ar fi fost la el o frământare reală şi serioasă în acest sens – ceea ce se numeşte un "proces de conştiinţă" – ar fi avut datoria morală să arate totul în cinstit şi nu formal spirit auto-critic, fără nici un menajament faţă de el însuşi, şi fără nici o cruţare faţă de nefasta ideologie obscurantistă şi barbară al cărei adept, militarist şi stegar spiritual a fost”.

[7] S. Schafferman, *Dr. W. Filderman: 50 de ani din istoria judaismului român*, Tel Aviv, 1986.

4
Liviu Floda către Simon Schafferman

From the desk of Liviu Floda

New York, 5 Iunie 1987

Dragă şi prețuite prieten şi scriitor
S. Schafferman,

Îți mulțumesc pentru promptitudinea cu care mi-ai răspuns la solicitare. Copie după cele scrise le-am trimis Preşedintei Academiei Româno-Americane de ştiințe şi arte din USA, care îşi va ține lucrările celui de-al 12-lea Congres la Sorbona între 24-27 iunie şi unde voi fi prezent. Voi face emisiuni la radio ”Europa Liberă” despre mersul lucrărilor şi în plus voi ține o comunicare. Aceasta nu este în legătură cu Mircea Eliade, fiincă eu, din motive binecunoscute şi lesne de înțeles, nu sunt un admirator al său la fel cum nu este Schafferman şi cum nu au fost Th. Lavi, I.R. Somuz etc. etc. Dar sesiunea e închinată memoriei lui M.E. şi cum s-au primit unele semne de dezaprobare a ”omagiului”, preşedinta[8], care e o femeie de 45 de ani, născută după balamucul legionar, a dorit să ştie care este adevărul despre ”mitul” M.E.

[8] Preşedinta Academiei Româno-Americane era Maria Manoliu-Manea.

Scrisoarea D-tale i-am trimis-o şi sunt sigur că a interesat-o. Cred că în acest moment eşti cel mai competent ca să dai răspunsul nimerit la îngrijorările ei. În orice caz, acum ştie despre ce este vorba şi e stăpână pe informaţia care arată nu partea ”ideală” despre cel atât de celebrat de ai săi, dintre care unii au avut la timpul său aceleaşi idei şi înclinaţii.

De aceea îţi mulţumesc pentru bunătatea de a-mi fi dat amănunte din ultima scrisoare.

Sper să-l pot vedea pe Beno Sebastian, apărând cel puţin la comunicarea pe care o va ţine la congres Mircea[9], care va vorbi despre adevărata poveste a *Stelei fără nume*. Am vorbit cu [...] care e rezident canadian la Montreal şi mi-a spus că va locui la Paris, la Beno. Eu îl cunosc bine. În timpul prigoanei am funcţionat împreună la Liceul ”Cultura B” din Bucureşti, unde era profesor de lb. română M. Sebastian şi unde a fost adus şi Beno ca profesor de franceză. Mă voi bucura să-l întâlnesc la Paris în limita timpului disponibil. Cum israelienii călătoresc atât de mult, n-ai putea face săritura la Paris în zilele Congresului? Vei cunoaşte acolo o serie de oameni importanţi. De asemenea, în ce mă priveşte te-aş putea pune în legătură cu o serie de nume în circulaţie azi, care vin din Statele Unite, şi cu care eu sunt în contact. Ar fi pentru mine o mare bucurie să te întâlnesc şi să fim câteva ceasuri împreună.

---

[9] Este vorba de Mircea Şeptilici care a ţinut comunicarea ”Povestea stelei fără nume”.

Din nou, multe mulţumiri şi felicitări pentru *Dl. Filderman* pe care o consider o carte, poate cea mai bine scrisă, în limba română – din toate sutele apărute atât în ţară cât şi în străinătate despre evenimente şi oameni din adevărata istorie a României moderne.

Cu toată dragostea,

Liviu Floda

ION RAȚIU [1]

Ion Rațiu către Simon Schafferman, 12 februarie 1979
Ion Rațiu către Simon Schafferman, 4 septembrie 1979

[1] Ion Augustin Nicolae Rațiu (1917, Turda – 2000, Londra) a fost un important politician român, reprezentant al Partidului Național Țărănesc (devenit ulterior PNȚCD). În 1940, Ion Rațiu a fost numit consilier la Legația României de la Londra, sub ministrul Viorel Tilea. Între 1940 și 1990 a locuit în Regatul Unit, unde a înființat, în 1979, Fundația Rațiu. De asemenea, a fondat, în 1984, *Uniunea Mondială a Românilor Liberi*. După repatriere, în ianuarie 1990, a ajutat la refacerea PNȚ alături de Corneliu Coposu, devenind vicepreședinte al PNȚCD. A candidat la funcția de președinte al României la alegerile din 1990 unde a obținut 4,29 % din voturi și s-a plasat pe locul 3. A fost desemnat Membru de onoare post-mortem al Academiei Oamenilor de Știință din România.

1
Ion Rațiu către Simon Schafferman

ION AND ELISABETH RATIU
308 East Liberty Street
Savannah, Georgia 31401
(912) 233-4837

12.2.79

Stimate Domnule Schafferman,

Doar câteva rânduri să confirm că s-a dat curs cererii dvs. de a primi modestul nostru buletin *FRP*[2].

Regret că Institutul Niemirower s-a desființat. Sperasem că această organizație ar fi putut să stabilească adevărul în ceea ce privește soarta evreimii române, atât în timpul războiului cât şi după aceea.

Cu bune salutări

Al dvs.

Ion Rațiu

---

[2] *FRP – Free Romanian Press. Săptămânal de ştiri şi comentarii*, Londra. Ion Rațiu l-a fondat în 1956. Din 1980 buletinul devine bilunar iar din 1983 devine lunar. Biblioteca Centrului pentru Cercetarea Istoriei Evreilor din România de la Universitatea Ebraică din Ierusalim deține colecția incompletă a buletinului dintre anii 1966-1985.

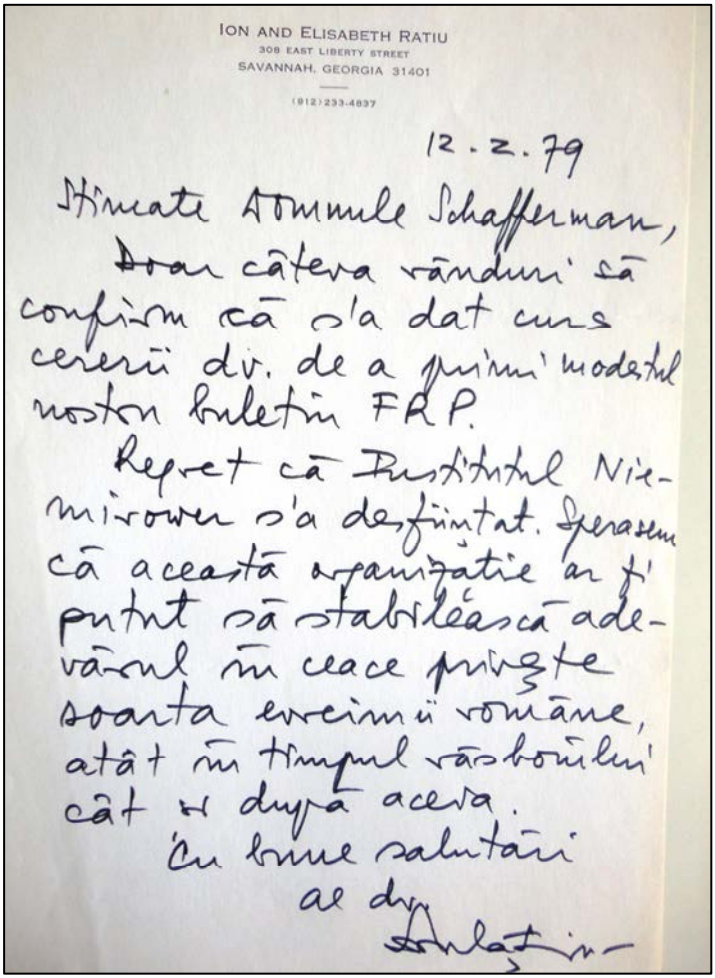

ION AND ELISABETH RATIU
308 EAST LIBERTY STREET
SAVANNAH, GEORGIA 31401
(912) 233-4837

12.2.79

Stimate Domnule Schaffermann,

Doar câteva rânduri să confirm că s'a dat curs cererii dv. de a primi modestul nostru buletin FRP.

Regret că Institutul Nicolae Iorga s'a desfiinţat. Sperăm că această organizaţie va fi putut să stabilească adevărul în ceace priveşte soarta evreimii române, atât în timpul războiului cât şi după aceea.

Cu bune salutări
al dv.
Dr. Latimer

2
Ion Rațiu către Simon Schafferman

ION RATIU, M.A. (CANTAB), LL.B.
54-62 REGENT STREET
LONDON
W1R 6HR
Telephone:
01-437 0015

4 sept. 1979

Stimate Domnule Schafferman,

Îmi cer iertare că n-am răspuns mai curând scrisorii dv. din 10 martie. Dădusem însă instrucțiunile necesare pt. expedierea buletinului nostru.

Da, toate publicațiile care au un conținut interesant pt. români mă interesează. V-aş fi recunoscător deci să primesc şi *Şevet Rumania*.

Cu alese sentimente

Al dvs.

Ion Rațiu

EUGEN RELGIS [1]

Eugen Relgis către Simon Schafferman, 26 octombrie 1972
Eugen Relgis către Simon Schafferman, 11 iunie 1979
Eugen Relgis către Simon Schafferman, 1 septembrie 1979
Eugen Relgis către Simon Schafferman, 28 aprilie 1980
Eugen Relgis către Simon Schafferman, fără dată

---

[1] Eugen Relgis (Iaşi, 1895 – Montevideo, 1987), autor şi jurnalist român, scrie prima carte, *Triumful Nefiinţei* (1913), înainte de a-şi începe cariera jurnalistică. A contribuit la multe periodice româneşti şi evreieşti, precum *Adam*, sau ziarele sioniste *Ştiri din lumea evreească*, *Renaşterea Noastră* şi *Mântuirea*. După 1920, a editat *Umanitatea* şi *Cugetul liber*. În anii 1920, Relgis a fost pe deplin interesat de umanitarism, scriind, în 1922, lucrarea sa fundamentală *Principiile umanitariste*, tradusă în 17 limbi. Aceasta l-a propulsat pe Relgis între figurile cele mai cunoscute ale intelectualităţii româneşti dintre cele două războaie. Şi-a dezvoltat ideile în alte volume, de exemplu *Umanitarismul şi internaţionala intelectualilor,* 1922; *Umanitarismul şi socialismul*, 1925; *Umanitarismul biblic*, 1926. Unele dintre lucrările sale au avut prefeţe semnate de celebrităţi precum Albert Einstein sau Romain Rolland.
În 1947, a părăsit România şi s-a stabilit la Montevideo, Uruguay, unde a ţinut conferinţe la universităţile de acolo şi, de asemenea, la cele din Argentina şi Brazilia. Şi-a republicat operele principale în spaniolă.
O colecţie de articole şi conferinţe asupra problemei evreieşti, *Mărturii de ieri şi de azi,* a fost publicată în Israel în 1962.

1
Eugen Relgis către Simon Schafferman

Hotel N'Ontue Residencial
Avda. Corrientes 3321/5
Buenos Aires R.A.
Adresa din Montevideo
Uruguay
Gaboto 903 apt. 7

Buenos Aires, 26 Octombrie 1972

Institutul Dr. J. Niemirover,
Pentru cercetarea istoriei evreilor din România
Ierusalim

Stimate Domnule Schafferman,

Răspund şi eu cu întârziere la scrisoarea D-tale din 4 oct. transmisă aici din Montevideo cu multe alte scrisori întârziate. Am fost invitaţi, soţia şi eu, la Congresul "Asociaţiilor amicilor sudamericani" al Universităţii din Ierusalim, care a durat cinci zile, cu rezultate pozitive, de care vei afla din nota transmisă lui M.H. Bady[2]. Sunt foarte bucuros să aflu că Institutul va trece la

[2] Menahem H. Bady, ziarist, originar din Roman. A fost redactor şef al gazetelor *Renaşterea Noastră* şi *Hasmonaea*, şi director al ziarului *Viaţa Evreiască*. A fost internat în lagărul de la Târgu Jiu în timpul regimului

Univ. Ebraică din Ierusalim, cu biblioteca şi arhiva; nu se putea o soluţie mai potrivită pentru realizarea ţelului urmărit de Dr. Lavi şi ceilalţi membri ai Institutului. Astfel, cele trimise în două pachete şi cele ce voi expedia pe măsură ce voi clasa tipăriturile şi documentele mele (potrivite pentru Institut) vor fi laolaltă cu materialele expediate la Departamentul de Studii latino-americane de acolo şi la Biblioteca Naţională din sectorul ce-mi este rezervat. Am conversat cu Preşedintele Abraham Harman al Universităţii şi câţiva profesori veniţi la Congres. Dintre studenţii ce vor fi trimişi cu burse, nu va lipsi unul care să-şi pregătească doctoratul în Montevideo, adică în casa mea unde va găsi "de-a gata" o bibliografie cu 3350 titluri din 1912 (primul meu articol în *Dimineaţa)* până la ediţia în engleză a romanului *Glasuri în surdină* apărută zilele trecute la New York.

Încă n-am primit cele două numere din revista *Toladot*. Sper să le găsesc la înapoiere, la Montevideo (10 noiembrie). La Congres l-am întâlnit pe Michel Laudan, vărul soţiei mele. Vei afla de la dânsul şi alte noutăţi. Ţine-mă la curent cu lucrările voastre. Salutări cordiale Dl. Lavi, Av. Artzi[3] şi vechiului amic

---

fascist, apoi între 1950-1954 a fost arestat şi condamnat pentru activitate sionistă. A emigrat în Israel în 1960 unde şi-a continuat activitatea ca redactor al ziarului *Viaţa Noastră.* Membru al Asociaţiei Scriitorilor Israelieni de limbă română. A murit în 1985.

[3] Itzhak Artzi (1920-2003), avocat, publicist şi om politic israelian originar din România (născut la Siret). Între 1940-1944 se află printre conducătorii mişcării sioniste din România. În 1946 părăseşte clandestin România cu

I. Făinaru, precum şi tuturora care nu mă uită, în această pribegie prelungită.

Cu afecțiune, Eugen Relgis

2
M. Nadav către Eugen Relgis

Prof. E. Relgis
Gaboto 903
P4 – Ap.7
Montevideo, Uruguay
Ierusalim, P.O.B. 503

11.6.1979

Dear Professor Relgis,

A few days ago we received from dr. Haim Avni your letter dated April 29, 1979.

In reply to it we should like to repeat more or less the information we have given mrs. Buka of Ramat Gan in our letter to her of May 4th, namely: the arrangement of your archive is in advanced stage and we hope that in a few months we shall be

---

destinația Israel. Fondator al Partidului Progresist din Israel. Fondează la Ierusalim cotidianul ebraic *Zmanim*. În 1965 este ales în Executiva Sionistă Mondială. În 1973 ales ajutor de primar al oraşului Tel Aviv.

able to let you know that the archive is arranged and that we have a list of its contents.

Until now we arranged the archive in the following sections:

1) writings by E. Relgis
2) writings about E. Relgis
3) files on personalities
4) files on subjects in which E. Relgis was involved
5) biographical material
6) bibliographical material
7) correspondence
8) varia.

Concerning books: groups number 1 and 2 contain also books written by you and books containing reviews about your literary work and other activities. Books by Stefan Zweig or about him have been added to our collection of our library. Book plates with your name as donor will be affixed in all books donated by you. Special care will be taken of books with dedications.

The archival material concerning your book *Wege zum Frieden* was arranged in a separate file shortly after we had received it. A list of it was then sent to you (Arc. Ms. Var. 563/1-54).

After the arrangement of the papers is completed and a list is ready, we shall publish in the bi-weekly of the Hebrew University information about it. From our experience we know that it is impossible to fortell when documentary material might be used, but we also know that one day somebody turns up looking for the material and is happy finding it.

The manuscript of the bio-bibliography by Mircea Handoca (283 pp.) is of course included in your archive (Arc. Ms. Var. 563/230). Unfortunately I can't promise you anything concerning possible publication of it in Israel. As a matter of principle we see ourselves only as librarians and our duty is to keep the material and make it available to those who want to study it or publish it.

I have no authority to give you a reply to your query concerning your appartment in Montevideo. I transmit therefore your letter to Mr. Eliyahu Honig[4] of the department of public relations of the Hebrew University for consideration and reply.

With best wishes,

Sincerely yours,

Dr. M. Nadav

Head, Dpt. of Mss. & Archives

cc.: Dr. Haim Avni[5], The Hebrew University[6], Jerusalem

Dr. Nelson Pilosof, Montevideo

Dr. Eliyahu Honig, The Hebrew University, Jerusalem

Mrs. Roberta Markus, The Acquisitions Department, JNUL

---

[4] Aici se referă la ... impozitele ce le plătesc pentru apartamentul donat şi spezele de expediție a materialului ce s-a adunat după cele 80 de cutii trimise înainte!

[5] Ar fi bine să-l vezi căci el se interesează şi pentru un fel de bursă pentru persoana care ar vrea să se doctoreze, studiind materialul ce se află la Biblioteca Universității din Ierusalim.

[6] M-a vizitat. A văzut tot ce am donat după plecarea lui. E profesor la Institutul despre iudaismul contemporan.

3
Eugen Relgis către Simon Schafferman

Montevideo, Uruguay
Gaboto 903, ap.7

1 Septembrie 1979

Stimate Amice şi Confrate S. Schafferman,

Am primit azi scrisoarea D-tale atât de cordială, din 21 august, împreună cu alta, a lui Sabetay S. Sabetay[7], tot din Ierusalim (Rehov Rabi Meyr 14, Katamon, 93185) pe care, cred, că-l cunoşti. Amândoi îmi faceţi aceeaşi propunere: Preşedinţia de onoare a unei Asociaţii internaţionale a Evreilor din România. Socot că proiectul vostru e pe deplin justificat, pentru motivele expuse de D-ta şi de Sabetay, în special pentru caracteristica apolitică a Asociaţiei proiectate.

Mulţumindu-ţi pentru aprecierile exprimate, răspund că accept Preşedinţia de onoare, care nu e pentru mine ”onorifică”,

---

[7] Sabetay S. Sabetay (1902-1980) publicist şi activist sionist important, s-a născut în Ianina (Grecia). Familia sa vine în 1906 la Turnu Severin. Colaborator al ziarelor *Sfatul Negustoresc* (Turnu Severin), *Curierul Israelit*, *Tribuna Evreiască* (Iaşi). În 1950 emigrează în Israel. Între 1952-1972 a fost Preşedintele Organizaţiei Askanimilor Sionişti din România (Ierusalim). Continuă şi în Israel colaborarea la ziare de limbă română, *Viaţa Noastră*, *Revista Mea.*

ci un angajament de colaborare cu colectivitatea evreiască din România, al cărei destin îl împărtăşesc, cred, prin toată activitatea mea din ţara de naştere (din 1912 până în 1947) din prea scurtul popas în Israel, 1962, şi în cei treizeci de ani de muncă în acest refugiu sud-american.

Vă doresc deci ca Asociaţia să devină curând o realitate *activă*. Alăturat, îţi trimit, fotocopia scrisorii din 11.6.79 a Bibliotecii Universităţii din Ierusalim, ca să afli cum se clasifică materialul trimis. Acolo se găsesc şi scrierile mele în limba română, unele revizuite, traduse apoi în spaniolă. În privinţa scrierilor mele în spaniolă, caută-l pe *Moises Gerber*, fost director al *Gazetei Israelite* din Montevideo şi acum co-director al ziarului *Aurora*, ce apare în ”castellano” la Tel Aviv (sau la Ierusalim?). El mă cunoaşte bine.

Închei cu urări de pace, sănătate, spor.

Eugen Relgis

4
Eugen Relgis către Simon Schafferman

Senior S. Schafferman
P.O.B. 15007
Jerusalem
Israel

Rem. Eugenio Relgis
Gabato 903, apt. 7
Montevideo
Uruguay

28 aprilie 1980

Dragă prietene Schafferman,

Scrisoarea ta din 17 a lunii şi oferta tipografiei mi-au sosit azi. Îți mulțumesc mai întâi pentru urările de ”senectute fericită” la ”jubileul” de 85 de ani, care nu e ”jubileu” cu preocupările de totdeauna şi, mai ales, cu starea soției mele care, nici după 16 luni, nu s-a recuperat (fractura osului la şold, despre [care] ți-am scris) – şi nici eu, cu insomnia rebelă şi vreo trei beteşuguri fizice, nu pot fi ”la zi” cu scrisorile şi extrasele de presă primite din Europa şi America, unele şi din Israel, de ”ziua mea” – care nu mai este a mea. Scrierile mele (în spaniolă) aşteaptă să fie reeditate, revizuite şi au[g]mentate. Îmi încurcă toate socotelile ”inflația” care bântuie aici ca şi la voi.

Eu scriu direct în spaniolă şi alţii mă corectează. *Nu mai pot traduce şi retraduce*, ca pe vremuri (1920-1938) şi drept să-ţi spun, nici din româneşte în spaniolă şi cu atât mai puţin în franceză. Cartea ta, Cf. *B.I.R.E.* 16.III, comentată de Dr. Flavius[8] de la Radio Europa Liberă, cum ţi-am scris, trebuie citită şi de alţii. Mai degrabă cineva din Israel sau din Franţa (unde nu mai am relaţii editoriale) ar putea s-o redea *în franceză*. Profesorul Haim Avni – de la Departamentul de studii latino-americane al Universităţii din Ierusalim, ar putea să găsească vreun traducător *în spaniolă*. El m-a vizitat şi m-a determinat să donez totul (apartamentul şi biblioteca) Universităţii. Un rector al acesteia (Dr. Katz?) a venit la Montevideo şi mi-a înmânat o splendidă diplomă de membru de onoare, cu o expunere de ”motive” pe două coloane, în spaniolă şi ebraică, în sala Bibliotecii Naţionale din Uruguay.

Precum vezi, turnul Babel n-a dispărut! Eu am de-a face cu vreo 18 limbi naţionale – (vezi bibliografia ”Principiilor” mele în cartea *Qui es el Humanitarismo*?, Mexico, 1969) – şi mi s-a făcut capul ... calendar, tot năzuind să domnească în lumea aceasta o simplă şi frăţească *limbă omenească*.

---

[8] Iosif Flavius (1909-1991), publicist cu studii juridice la Paris şi doctorat în drept la Roma. Prim redactor al ziarului *Lumea* şi din 1937 secretar al cotidianului de limbă franceză *Le Moment* (Bucureşti); după 23 august 1944 revine în presă ca redactor la ziarul *Timpul*. În 1962 reuşeşte să părăsească România cu destinaţia Paris. Devine colaborator al postului *Radio Europa Liberă.*

Ţie îţi mulţumesc şi pentru răspunsul *pozitiv*, căci te-ai oferit să priveghezi tipărirea unei cărţi în limba română - o carte care *nu este a mea*, cum crezi, ci a unui tânăr profesor de *istorie literară* din Bucureşti, Mircea Handoca (după mamă ar fi din familia *Labin* (un colaborator la *Adevărul* vechi). Handoca a descoperit arhiva mea abandonată într-o pivniţă, în casa surorilor mele (profesoare pensionare la Facultatea de Medicină) când am plecat spre Sudamerica [America de Sud], în 1947. A găsit multe date bibliografice, manuscrise, scrisori etc. şi a scris o carte*: 283 pagini bătute la maşină*, pe care le-am primit în 30 de plicuri, cu 5-6 foi în fiecare. Le-am revizuit, cât mi-a ajutat memoria. Lucrarea se află la *Biblioteca Universităţii din Ierusalim* în sectorul pe numele meu: *Arc. Ms. Var. 563/230,* precum mi-a scris Dr. Nadav, Head Dpt. of Ms. & Archives (6.XI.1979). Din Bucureşti s-au mai trimis *direct* nişte foi bibliografice, de anexat la lucrarea prof. Handoca (paginile 284-287) confirmate *în limba română* de Theodor Armon, de la Acquisition Department.

Din proprie iniţiativă, prof. Handoca mi-a comunicat că autorizează publicarea cărţii sale, undeva *afară* – şi eu cred că aceasta e posibil numai în Israel, unde apar atâtea cărţi şi periodice în limba română, citite de câţi s-au statornicit acolo.

Îţi mulţumesc deci pentru oferta tipografiei, unde s-a compus şi *Drumuri fără întoarcere*. Cred că cele indicate, 24 pagini din coală, corespund şi la cartea D-tale: acelaşi format, cu aceleaşi litere şi aceeaşi paginaţie (8 centimetri lăţime şi 14 înălţime, la 38-40 rânduri). Cartea prof. Handoca ar cuprinde vreo 15 coli,

aproximativ. Urmează ca tipograful să precizeze în cât timp poate compune 500 exemplare şi în ce condiţii băneşti – şi cine se va ocupa cu distribuţia lor (*o bună parte se va trimite la adrese personale, indicate la timp*).

Într-o scrisoare anterioară, mi se pare, te-am autorizat să cercetezi textul lui Handoca, care îţi va fi încredinţat pentru tipografie.

Îţi doresc pace, sănătate – aşteptând răspunsul tău.

Eugen Relgis

5
Eugen Relgis către Simon Schafferman

Libro impreso en el Uruguay
Printed Matter

Senior S. Schafferman
Revaccion del diario *Viaţa noastră*
P.O.B.
Su casa: 21 Rehov Zichron Yaakov, 21
Jerusalem, Israel

Remitende
Prof. Eugenio Relgis
Gaboto 903, apt. 7
Montevideo, Uruguay

nedatată

Stimate Domnule Schafferman,

Am prilejul să-ți trimit aceste rânduri printr-un prieten care se înapoiază în Israel. Cred că ştii că la Biblioteca Universității Hebrew din Ierusalim se află în curs de clasificare biblioteca şi arhiva mea, trimise anul trecut prin Reprezentanța de aici a acestei Universități. Multe texte (cărți, scrisori, manuscrise – unele inedite – documente şi tăieturi de presă) sunt în limba română. Bine ar fi, dacă ai trece pe la Bibliotecă să vezi în sectorul ce poartă numele meu (*Archiv E. Relgis, Arc. 4-563*) în ce stadiu se află clasificarea. Prof. Haim Avni de la Institutul consacrat iudaismului contemporan mi-a scris că va orienta pe cineva care vrea să-şi ia doctoratul studiind lucrările mele. Presupun că Raul Marian din Toronto ți-a trimis fotocopii ale ultimelor mele scrisori. De două luni nu mai am veşti de la dânsul; soția lui urmează un tratament medical (prescris la Paris) şi nu ştiu cum se află acum. Poate că-i scrii D-ta lui Marian.

Dintr-o notă în *V.N.* aflu că ai publicat în Revista *Sevet Rumania* un articol[9] despre Panait Istrati. Ai putea cere să mi se trimită nr. 2 din această revistă? Itsak Korn m-a vizitat când a trecut prin Montevideo. I-am dat câteva documente. O profesoară de la Universitatea din Tel Aviv a publicat o carte la Paris! *Panaït Istrati, un chardon deraciné*. Autoarea e Monique Jutrin-Klener. Se poate să găseşti cartea şi la biblioteca din Ierusalim. Eu am prefațat în *1937* cartea postumă a lui Istrati,

[9] ”Evreii în viața şi opera lui Panait Istrati” în *Shevet Romania*, nr. 2, octombrie 1977, pp. 35-46.

apărută atunci în traducerea spaniolă, la Buenos Aires. Vezi în cărţile mele *Hojas de mi Calendario* şi în *Espiritu activo* cele scrise despre Istrati şi ce mi s-a întâmplat la Bucureşti din cauza acestei ”anticipări”! (Am plecat din ţară abia în *1947*).

Dacă îl vezi pe Korn, spune-i să ceară lui M.H. Bady un text al meu despre operele regretatului Enric Furtună şi să-l publice în revista *Sevet Rumania*. Pentru ziar, textul e prea mare (o pagină întreagă) şi socot că Bady a păstrat manuscrisul.

Ai vreo revelaţie cu tinerii de la Asociaţia celor care mai scriu româneşte în revista lor, *Izvoare*? Nici pe asta nu mi-o mai trimit. Îşi mai amintesc de cei din ”generaţia veche”?

Un profesor de istorie literară a scris un studiu bibliografic, de peste 200 pagini, despre subscrisul. Textul bătut la maşină şi corectat se găseşte în arhiva mea din Ierusalim. Cred că l-ai putea consulta, însă *nu* publică numele autorului, care se află la Bucureşti. A descoperit arhiva mea, abandonată acolo când am plecat spre Sudamerica [America de Sud].

Primul tom de opere complete *în spaniolă* a apărut în 1977: *OBRAS* şi cuprinde toate poemele mele (patru cărţi) reunite în versiune revizuită! Îl găseşti la Ierusalim, în arhiva mea. Sper să pot scoate al doilea tom, ceea ce nu-i ”uşor” la vârsta mea!

Cu urări de pace, sănătate şi spor la lucru,

Eugen Relgis

GEORGE ROSIANO[1]

George Rosiano către Simon Schafferman, 16 iunie 1972
George Rosiano către Simon Schafferman, 30 mai 1973
George Rosiano către Simon Schafferman, 10 ianuarie 1975
George Rosiano către Simon Schafferman, 10 decembrie 1979
George Rosiano către Simon Schafferman, 19 iulie 1985
Iona Rosiano către Simon Schafferman, 5 august 1985
George Rosiano către Simon Schafferman, 5 octombrie 1985

[1] George Rosiano/Roşianu, ziarist, s-a născut în 27 martie 1922 la Bucureşti. În România a colaborat la ziarele *Universul Sport, Viaţa*, *Tribuna Poporului* şi *Victoria* (a lui N.D. Cocea). În 1960 părăseşte România şi după un an de şedere la Paris ajunge în S.U.A. Din 1963 până în 1997 este ziarist la revista *Micro Magazin* a lui Marius Ligi, unde a avut o rubrică permanentă ”Oameni-Fapte-Ştiri”. Din 1997, timp de 14 ani, a colaborat la ziarul *Meridianul Românesc* (fostul *Micro Magazin*). A murit la 8 mai 2013 la New York, în vârstă de 91 de ani.

1
George Rosiano către Simon Schafferman

New York, 16.6.72

Stimate Dle Schafferman,

Deși nu vă cunosc personal, totuși mă adresez Dvs, deoarece în trecut am citit cu mult interes articolele Dvs cu privire la fostul comandant legionar Viorel Trifa, actualmente ”Episcopul Valerian” din Statele Unite. Demascarea lui nu a folosit la nimic organelor de justiție din U.S.A., care l-au lăsat liber, ca să ”zburde” și mai mult.

Încurajați de faptul că nimeni nu l-a tras la răspundere pentru fărădelegile sale, legionarii și antisemiții din U.S.A. și-au luat nasul la purtare și mai mult și-au început să împroaște cu veninul antisemit poporul evreu, ca și persoane individuale, acuzându-i de aducerea regimului comunist în România sau făcându-i agenți comuniști. Sistemul e clasic și arhicunoscut, de a face atmosferă și de a deveni din acuzat, acuzator. În acest scop, Trifa și-a găsit o coadă de topor care se numește George Boian și care, până mai deunăzi, se intitula reprezentant al partidului ”cuzist”, ca apoi să facă înțelegere cu legionarii și să scoată niște fițuici cuzisto-legionare, care sunt subvenționate, de Trifa și banda lui.

Spre orientare, vă trimit alăturat un număr de exemplare din *News Boian Service*; *Porunca Vremii* și *Fiii Daciei*. În afară de faptul că sunt scrise cu picioarele, și nu au nici stil, nici logică,

incită la ură rasială, ceea ce au făcut și predecesorii lor, pe vremuri, în România.

Dacă opinia publică americană, ca și unele organizații evreiești cu oarecare răspundere aici în Statele Unite, nu știu cine a fost Garda de Fier și nici ”cuziștii”, este de datoria noastră să-i demascăm și să le arătăm adevărata lor față. De aceea am făcut apel la bunăvoința Dvs, ca evreu și ca ziarist, să faceți o trecere în revistă a materialului trimis și să vedeți ce puteți face pentru a trage clopotul de alarmă, cu-n ceas mai devreme.

Mulțumindu-vă anticipat, vă salut în modul cel mai cordial,

George Roșiano

2
George Rosiano către Simon Schafferman

Dlui
S. Schafferman
c/o Institutul Dr. J. Niemirower
P.O.B. 15007
Jerusalem
Israel

New York, 30 May 1973

Stimate domnule Schaferman,

Cu o deosebită plăcere am primit recent scrisoarea dtale., din 1.11.72, însoțită de 2 exemplare *Toladot*, pentru care vă mulțumesc, în mod cu totul special. Totodată, țin să vă felicit

pentru evenimentul familiar pe care l-aţi sărbătorit, şi vă trimit un sincer Mazel-Tov.

Toladot-ul mi-a plăcut foarte mult. Buletinul este scris cu mult gust şi autenticitatea schiţelor, recenziilor şi articolelor reflectă în mod pregnant contribuţia şi suferinţele evreilor din România, în decursul ultimelor decade.

Unele aspecte petrecute în culisele arenei politice din România dintre cele două războaie mondiale, şi dezvăluite abia acum, cu privire la noi, evreii, care am trăit acolo, devin un aspru rechizitoriu, pentru cei în cauză. Şi acest lucru ar fi, de dorit să-l înţeleagă evreii, când li se solicită suportul material pentru apariţia Buletinului *Toladot*.

În spiritul misiunii pe care şi-a asumat-o Institutul Dr. Niemirower de-a publica – printre altele – articole privind activitatea antisemitică şi legionară din România, vă informez că nici antisemiţii şi nici legionarii nu au capitulat. Dimpotrivă, ei activează în străinătate, în diverse ţări europene, America Latină, şi chiar în U.S.A. Publicaţiile lor şi organizaţiile lor sunt mărturii elocvente. De aceea, sunt de acord cu solicitarea dvs. că orice material de acest gen îmi va cădea în mână să vi-l trimit şi dvs.

Pentru început, veţi găsi alăturat, un buletin informativ-legionar care se intitulează *Ţara şi Exilul* şi care apare la Madrid. Acest număr este dedicat căpeteniei legionare Ilie Gârneaţă, de la a cărui moarte se împlineşte un an – la data articolului – şi este semnat de binecunoscutul legionar Horia Sima. Sunt convins că acest număr va prezenta interes pentru

dvs. Aş aprecia foarte mult dacă cu întoarcerea poştei mi-ați trimite *Toladot*-ul, cu dosarul lui Trifa.

În ceea ce priveşte apelul pe care dvs îl faceți, în numele Institutului, pentru a fi susținut financiar de către evreii-români – cu dare de mână – din New York, țin să vă informez următoarele: "la New York, se găseşte o colonie foarte numeroasă, de evrei din România, majoritatea sosiți aici în ultima decadă. O parte dintre aceştia s-au grupat în jurul organizației sioniste "Bnei Zion", şi-au format un "chapter" românesc". Activitatea se rezumă numai la manifestații culturale, baluri sau ceaiuri-dansante, atâta! Cu toate că o bună parte dintre ei sunt "iordimi" şi se bat cu pumnii-n piept pentru Israel – e plăcut să-ți arăți patriotismul, de pe malul Hudson-ului, decât de la Eilat. Când e vorba de vreo acțiune, care se lasă şi cu strângerea de bani, totul e sortit eşecului? Socot că nu era necesar să-i mai descriu, deoarece bănuiesc că cunoaşteți marfa?

O altă categorie de evrei – din România – sunt intelectualii care duc o viață individuală, lipsită de orice fel de manifestație socială. S-au americanizat foarte rapid şi trăiesc în "turnul lor de fildeş", de unde evadează foarte rar, în mijlocul masei.

Atât intelectualii, cât şi-o bună parte din masa pestriță pe care-o formează comunitatea evreilor-români din New York au început să sufere de amnezie – ceea ce a devenit chiar epidemic – deoarece majoritatea lor nu mai ştiu româneşte. Cu toții manifestează o vădită ignoranță pentru limba pe care au vorbit-o nu demult. Partea

comică este că nici limba lui Shakespeare nu prea o posedă cum trebuie, dar ca să te pui în fason, nu costa nimic.

Dacă Caragiale ar fi trăit aici în această perioadă cu siguranță că şi-ar fi dublat numărul operelor sale. De aceea sunt cam pesimist în ceea ce priveşte contribuția evreilor – de origine română din New York – pentru o publicație în limba română, indiferent de scopul pentru care a fost creată.

Totuşi, eu nu abandonez sugestia d-tale de-a căuta şi chiar convinge pe evreii de aici, ca să înțeleagă misiunea *Toladot*-ului ca Buletin şi Tribună de informare şi cercetare, a trecutului evreilor din România. Îndată ce voi avea un răspuns pozitiv, vă voi comunica.

Până atunci, mulțumindu-vă anticipat pentru ceea ce v-am solicitat, vă rog să primiți asigurarea deosebitei mele stime şi considerațiuni.

George Rosiano

P.S.

În afară de *Țara şi Exilul*, v-am mai expediat tot azi: *Exilul Solidar*; *Porunca Vremii* şi *Troița*. După cum vedeți, "marfă" ca pe timpuri.

Vă rog ca viitoarea corespondență să mi-o adresați la următoarea adresă:

George Rosiano
50-19 97th Street
Elmhurst, New York 11368
U. S. A.

3
George Rosiano către Simon Schafferman

Dlui
S. Schafferman
P.O.B. 15007
Jerusalem
Israel

George Rosiano
50-19 97th. Street
Elmhurst, N.Y. 11368
U.S.A.

New York, 10 Ianuarie 1975

Stimate Domnule Schaferman,

Regret că trebuie să răspund cu atâta întârziere scrisorii dvs. din 1.11.74. Din motive de sănătate am fost obligat să fac acest lucru. Am fost însă surprins citind în scrisoarea dvs. din 1.11.74 că din 30.5.73 n-ați mai primit nimic de la mine.

Nu pot spune că am excelat în a vă trimite material, dar din când în când tot v-am mai trimis câte ceva din: *Porunca Vremii*, *News Buletin* şi *Exilul Românesc*. Ce s-a întâmplat, că n-ați primit acest material, nu pot să-mi explic. Mai recent, în 1974, v-am trimis un număr dintr-o nouă apariție, intitulată *Dreptate*. Constat că nici pe acesta nu l-ați primit? Când colaboram la *Micro-Magazin* aveam posibilitate mai mare de a pune mâna pe

aceste publicații, deoarece acestea veneau la redacție. De un an de zile am ”divorțat” de M. Ligi, așa că singura sursă de procurare e de a mă abona la aceste publicații, unde, vă mărturisesc adevărat, nu prea am chef ca numele meu să figureze pe lista lor de abonați. Voi căuta pe alte căi să procur aceste apariții, pe care vi le voi trimite în măsură ce le voi avea.

Referitor la recrutatea evreilor originari din România – promisiune pe care v-am făcut-o anterior – pentru abonarea şi sprijinirea activității Institutului Dr. Niemirower, n-am abandonat-o, lucru pe care vi l-am scris la timpul său, dar – din nou – observ că corespondența mea n-a ajuns în mâinile dvs. E cazul să repet că evreii din New York nu se deosebesc cu nimic de alți evrei de aiurea. E greu să convingi un evreu din New York – de origine română – să-şi aducă aminte de trecutul lui din România. Acest lucru este sinonim cu a vrea să convingi un lapon să cumpere un frigider. Toți evreii de aici s-au americanizat, sau vor să fie mai americani decât americanii. Dacă le vorbeşti de România, şi de suferințele îndurate acolo, la fel ca şi umilințele la care a fost pusă comunitatea evreiască după cel mai groaznic program, ”rebeliunea”, îți răspund că vor să uite totul, ca un vis urât, şi nu-i mai interesează absolut nimic. Pe de altă parte, nu mai ştiu cum să se ducă în fiecare an la Bucureşti şi pe litoral, ca să arate că sunt americani şi stau la Lido, Ambasador sau Continental.

Evreii de-aici nici nu vor să audă de sprijinirea unor activități evreieşti, fie în Israel, fie chiar în America. Pe ei îi interesează un

singur lucru: unde se poate bârfi şi doamnele să-şi poată etala ceva toalete, cât mai decoltate, ca să pară cât mai sexy. Vârsta nu mai contează, deoarece fiecare vampă are o părere bună despre dânsa, sperând să facă cât mai multe victime. O bună parte din evreii din New York s-au grupat în jurul unei organizaţii sioniste: Bnai Zion, unde din când în când, s-au mai bine zis în fiecare lună, are loc câte un party, unde se întâmplă cele ce v-am scris mai sus. Dacă le-am vorbit despre *Toladot*, au rămas indiferenţi, pentru că acolo n-au văzut nici o rubrică unde să scrie că: ”dl X” s-a mutat în casa proprie, că la ”Y” acasă s-a dat un party unde s-a dansat din buric şi s-a mâncat pe crăpatelea din delicioasele preparate făcute de Minuta, cu mâinile ei. Ca la Bar-Mitzva lui Nea cutare au asistat sute de persoane care au dansat ”Hava-Naghila” şi ”Perinița” amuzând publicul până după miezul nopţii, pentru această reuşită seară care a fost mai ”tare” ca o nuntă. De aceea, urăm părinţilor sărbătoritului să aibă multe nachas. Aceste aspecte apar în Buletinul organizaţie Bnai Zion.

Aşa ceva apare în *Toladot*? Desigur că nu! Şi mata îmi spui că nu mă ocup de *Toladot*, ca să sprijine această publicaţie bine şi frumos editată. Pe noi evreii, spre regretul meu că trebuie să devin antisemit ca să afirm acest lucru, e că: ”bunăstarea ne dezbină, iar nenorocirea ne adună”. Să vezi dta, câte mii de israelieni se bat cu pumnul în piept, aici la New York, la mii de miile depărtare de Tel Aviv, facând pe sionişţii, în timp ce în Israel nu şi-au găsit locul. Dar e mult mai plăcut ca să faci pe patriotul de pe malul Hudsonului, decât de la Eilat sau de pe

Golan. Eu, personal, n-am fost în Israel decât în vizita asta, anul trecut, aşa că nu pot să-mi reproşez nimic în atitudine, dar dacă aş fi imigrat în Israel, niciodată n-aş fi părăsit ţara ca aceşti iordimi. O bună parte din scursoarea evreimii din România a ajuns în America, fie direct, fie via Israel. Şi cum oportuniştii şi demagogii cad în picioare întotdeauna, acelaşi fenomen s-a întâmplat şi cu cei sosiţi aici. Aceste rânduri au fost o succintă trecere în revistă a vieţii cotidiene din colonia evreilor americani, originari din România. Pentru că în detalii mi-ar trebui sute de coli de hârtie. Şi chiar atunci, nu ştiu dacă aş fi în măsură să redau cu talent ceea ce ar fi putut să culeagă un Caragiale, Shalom Alehem, s-au chiar Shalom Ash, dacă ar fi trăit în zilele noastre şi-n mijlocul comunităţii evreişti din New York. Ghinionul lor, şi norocul protipendadei, evree-română-americană. Din apariţia *Toladot*-ului n-am primit decât două numere, în anul 1972. Dacă doriţi să mi-o trimiteţi, aş aprecia foarte mult. Eu totuşi continui să depistez terenul, pentru găsirea unor inimi evreieşti adevărate, care să sprijine o adevarată operă evreiască. Până atunci, vă rog să primiţi cele mai distinse salutări de prietenie.

George Rosiano

P.S. Alăturat, vă trimit nişte versuri pe care le-am dedicat memoriei victimelor Rebeliunii legionare, cu ocazia împlinirii a 34 ani de la acest masacru. Dacă credeţi că sunt bune, şi pot fi publicate în *Viaţa Noastră*, într-un număr de Vineri, v-aş fi

foarte recunoscător. Pot fi publicate şi-n altă zi, de pildă, atunci când se va scrie despre rebeliunea de la 21 Ianuarie 1941.

Cu mulţumiri,
George Rosiano

ARDE GHETOUL
de George Rosiano

E noapte! şi totuşi e zi,
La lumina ”forţelor vii”.
Arde, întregul Ghetou,
Acolo mi-e mama, sora şi
fratele meu.

E panică adâncă; în case, pe străzi,
Bestiile ”verzi” aleargă la prăzi.
Ieri, străzile pline de viaţă,
Azi, lacuri de sânge, şi trupuri
de ghiaţă!

Pe-aici, a trecut un convoi,
Mânat de slugile vremurilor noi.
Şi-amprenta crimei lăsară:
În trupuri ciuruite, albe, de ceară.

Anii au trecut, totu-i uitat,
Băieţii cei ”verzi” s-au transformat
Cu toţii, şi-au schimbat culoarea,
Martirii însă... cer răzbunarea!

”In Memoriam” am dedicat aceste versuri sutelor de victime evreişti, căzute pradă Rebeliunii Legionare, desfăşurată în Ianuarie 1941, de către membrii ”Gărzii de Fier”, care au ucis fără milă suflete nevinovate, şi-au incediat totodată cartierele: ”Văcăreşti, Dudeşti şi Cal.[ea] Griviței”, populate în mare parte cu familii de evrei. Azi, după 34 ani, de la noaptea ”Sf. Bartholomeu”, când citim aceste versuri, se cuvine să plecăm o clipă smeriți capul, şi să vărsăm o lacrimă fierbinte, pentru odihna în Pace, a martirilor noştri.

G.R.

4
George Rosiano către Simon Schafferman

Dlui S. Schafferman
P.O. Box 15007
Jerusalem
Israel

New York, 10 Decembrie 1979

Stimate Domnule Schafferman,

A trecut mult timp de când nu v-am mai scris, cu toate că, din când în când, v-am zărit semnătura pe câte un articol. Despre mine, nimic deosebit. Urmăresc evenimentele cotidiene, cu dispreț, scârbă şi... grija zilei de mâine. Trăim într-o lume cu

totul aparte, unde fapte fără precedent pot avea loc oricând. Ceea ce m-a determinat să vă scriu din nou se datorează unor articole apărute pe aici, chiar în presa americană, iar unele, în cea românească de exil care caută să lovească numai în noi, ”evreii”! Vă trimit alăturat un articol care a apărut în *New York Times*, şi unde un oarecare cercetător evreu-american, anume Ira Hirschmann, afirma că din România, în perioada imediată intrării ruşilor, au imigrat 50.000 evrei. Această treabă ar fi fost facilitată de fostul ambasador român la Ankara, Cretzianu, şi el. Eu, personal, n-am auzit despre aşa ceva, dar legionarii de aici, profitând de pe urma acestui articol, caută să speculeze situaţia, arătând că România a ajutat imigraţia evreiască ca să scape de atrocităţile naziste. Cretzianu la ora actuală e mort, ca să mai poată confirma cele spuse de Hirschhornn. Socot că dvs. sunteţi cel mai competent să cunoaşteţi situaţia emigrării evreilor din aceea perioadă, şi dacă cu adevărat, idealul a fost făcut? A doua chestiune e un articol apărut în ziarul *Dreptatea*[2] (aşa se intitulează) care n-are nimic în comun cu oficiosul fostului ziar ţărănist, de pe vremuri. Individul care-l editează, şi îşi spune Adv. Milhovan[3], a fost catapultat aici în urmă cu 10-12 ani,

---

[2] Este vorba despre ziarul *Dreptatea – The Justice. Organ independent de informare a românilor din America*, ce apărea la New York, director şi editor fiind Dean Milhovan-Mitu.

[3] Dean Milhovan-Mitu îşi explică politica sa editorială într-o scrisoare (15 martie 1975) trimisă lui S. Schafferman: ”… În USA trăiesc însă într-o comunitate dominată de ei [legionari – n.n.] şi eu cred că singura metodă de

căsătorit cu o evreică – el este creştin – pe care a abandonat-o la foarte scurt timp. După aceea, a ocupat un post de muncitor pe un şantier naval din Brooklyn. De pe urma unui accident de muncă, a fost pensionat. La ora actuală nu face nimic, decât voiajuri în România, şi scoate această fiţuică, unde scrie articole, pro şi contra regimului Reserist. E înconjurat de câţiva evrei – unii dintre ei care au trecut prin Israel – şi duce o politică de: ... şi cu carne şi cu brânză! Tună şi fulgeră împotriva lui Trifa, dar când îi vine la socoteală, face şi pe antisemitul, aşa cum de pildă a procedat în articolul de faţă: "Evrei care ponegresc România". Cred că nu mai este necesar să subliniez că unii de aici susţin că nici n-ar fi avocat, şi că cu totul altcineva îi scrie articolele, pentru că cine a stat de vorbă cu el a văzut că nu prea este atâta de ager la minte, ba din contră, chiar foarte redus. Sunt convins că dvs., cu talentul pe care-l aveţi, veţi pune la punct această "pană" antisemită.

În cazul că veţi publica ceva, în ambele articole pe care vi le-am trimis, aş fi tare bucuros şi aş aprecia foarte mult dacă mi-aţi

---

anihilare a influenţei lor este de a-i ridica la o tribună publică unde singuri îşi vor dovedi ignoranţa şi incapacitatea, sau vor putea fi controlaţi şi combătuţi de opinia publică şi presă, cu mai multă uşurinţă. A încerca a-i combate sau nega ca în trecut, înseamnă din nou să-i forţezi să se închidă în subversiune şi conspiraţie extremistă – opresiunea creând martiri şi religii. Nu ştiu în ce măsură am dreptate, dar după multe frământări am ajuns la concluzia că este o soluţie care merită să fie încercată, fiindcă sunt unii dintre ei care merită să li se ofere o bază teoretică de-a se despărţi de ei".

trimite şi mie câte un exemplar. Am citit că ați scos un volum de amintiri, *Drumuri fără întoarcere*, pe care, tot aşa, aş dori foarte mult să-l am, ca o amintire, din partea autorului, pe care-l stimez şi apreciez foarte mult. Bănuiesc că, cu sănătatea sunteți în regulă. Ce vă face familia şi băiatul?

Eu vă doresc toate cele bune, sănătate şi multă fericire, iar anul nou, 1980, să vă aducă tot ceea ce vă doriți.

Cu toată stima şi considerația,

George Rosiano

5
George Rosiano către Simon Schafferman

New York, 19 Julie 1985

Stimate Dle Schafferman,

E multă vreme de când nu v-am mai scris. Totuşi vă întâlnesc mereu în coloanele *Vieții Noastre* şi *Revista Mea*. Mă bucură că sunteți activ, deşi am auzit că v-ați fi pensionat? Profit de ocazie că un prieten din New York vine în vizită în Israel şi vă trimit cu el câteva publicații româneşti-antisemite, care apar acum la New York. Numele prietenului meu este Marcel Dotan, şi va fi în Israel pe la începutul lunii August, a.c. El este Vice-Preşedinte şi Secretarul Lojei Bnai Zion, din New York, unde activez şi eu. Noi am înființat aici, de câteva luni, în cadrul Lojei, o divizie pentru combaterea antisemitismului, şi căutăm

să-i demascăm pe aceşti foşti şi actuali legionari. Am publicat câteva articole, în Buletinul Organizației Bnai Zion, adresate antisemiților, dar asta nu-i suficient. Singurul ziar unde aş fi putut răspunde este *Micro-Magazin*, condus de Marius Ligi – Evreu, dar care stă neutru la toate aceste ațâțări, deoarece nu vrea să-şi piardă cititorii, în proporție de 90% creştini. Eu îl înțeleg şi pe el, că la mijloc e vorba de *parnusa*[4] lui, şi dacă evreii nu-i dau concursul, atunci se descurcă şi el cum poate. Antisemiții şi-au luat nasul la purtare, deoarece sunt protejați de indolența autorităților americane, care nu vor să facă nimic împotriva acestor publicații ațâțătoare la ură, deoarece invocă Constituția, în al cărui amendament arată că Presa e liberă şi poate scrie ce vrea. De aceea, o publicație antisemită notorie, care a apărut mai întâi sub numele sofisticat de *Mincinosul*[5] şi acum apare sub numele de *Meridiane*, în mod ironic, publică pe prima pagină a Revistei: "Thank you America, for Freedom of the Press". Şi după aceea, tot cuprinsul publicației e plin de venin la adresa evreilor, vinovați de toate relele din lume. Acum, mai recent, a apărut *Universul Liber*[6], care vrea să se considere o continuare a *Universului* de altădată. Individul care-l scoate este

---

[4] Parnusa (ebr.), mijloc de existență; sursă de câştig.

[5] Primul număr al revistei lunare *Mincinosul* a apărut în iunie 1984 la New York. Cu numărul 10, martie 1985 îşi schimbă numele în *Meridiane*. Redactor şef al publicației era Rodica Andrei.

[6] *Universul Liber*, magazin bilunar publicat de Aristide Buhoiu la New York, apare începând cu numărul 1 din aprilie 1985.

un fost cronicar al Televiziunii Române, cu numele de Aristide Buhoiu. A venit numai de circa 1 an la New York, sau poate chiar mai puțin, şi a fost capabil să scoată o gazetă, care oricât costă ceva bani. De unde? Şi ceva mai mult, într-unul din recentele numere, un redactor, al cărui apariție aici, este cam suspicioasă, a găsit de cuviință să-l elogieze pe Stelian Popescu, directorul *Universului* de tristă amintire. De altfel, o să citiți şi dvs. articolul elogiator, pe care vi l-am trimis. Dacă cumva ştiți vreun anticar, sau altă sursă, care are cartea lui Victor Eftimiu: *Jos Laba de pe Tricolor*, m-ar interesa s-o am, şi bineînțeles să achit contravaloarea ei. În această carte, Eftimiu demască acțiuniile mârşave ale lui Stelian Popescu, şi aş vrea să le public în *Micro-Magazin*, ca să arăt celor ce nu ştiu ce a reprezentat *Universul* în țară, să afle aici în exil. Eu v-am trimis prin d. Dotan, următoarele publicații: *The Legionary Movement*[7], scrisă de un medic român din Chicago – fost legionar; *Porunca Vremii*, *Boian Service*; *Holocaust Patriot News*; *Micro-Magazin*; *Ediție Specială, Micro Magazin, Universul*, No. 3 şi 7*; Mincinosul* No. 3 şi 4, şi *Meridiane* Nr. 13. I-am comunicat d. Dotan adresa Dvs. din Ierusalim, dar s-ar putea ca să nu aibe timpul necesar ca să vă vadă, şi atunci i-am indicat adresa fratelui meu Iona Rosianu, din TA[8], care locuieşte la [...], să

[7] Este vorba de cartea lui Alexander E. Ronnett, *Romanian Nationalism. The Legionary Movement*, Chicago, Loyola University Press, 1974.
[8] Tel Aviv.

primească el pachetul pentru dvs. şi după aceea să găsească forma nimerită ca să vă parvină. Vă trimit acest material, pentru că am convingerea că peniţa dvs ascuţită va fi gata să răspundă, aşa cum trebuie, acestor derbedei ai condeiului românesc. V-am admirat întotdeauna, cum aţi răspuns problemelor antisemite şi antisemiţilor din prezent şi trecut. În cazul că veţi publica ceva, aş avea o mare rugăminte, bineînţeles, dacă este posibil? Ca o copie după articolul respectiv, să-l primesc şi eu. Iar în cazul că vă cer prea mult, atunci dacă sunteţi amabil, să-l înştiinţaţi pe fratele meu de apariţia articolului, şi el se va ocupa de restul, adică să facă ca să-mi parvină. În încheiere, vă doresc spor la lucru, şi multă sănătate, alături de familia Dvs.

Cu deosebit respect,

George Rosiano

6
Iona Rosiano către Simon Schafferman

George Rosiano
50-19 97 th St.
Elmhurst, NY 11368 USA

5 aug. 1985

Stimate D-le Schaferman,

Din partea fratelui meu George Rosianu din New York vă trimit acest pachet cu ziare care sunt pentru dumitale. Ele au

păşit prin bunăvoința unui prieten al lui din N.Y., actualmente turist în Israel.

Adresa fratelui meu o aveți mai sus dacă vă este necesară.

Shalom Rav

I. Rosianu

I. ROSIANU
TEL. 22.95.24., T.A.

7
George Rosiano către Simon Schafferman

New York, 5 Oct. 1985

Dragă Domnule Schafferman,

Cu multă plăcere am citit aerograma dtale. din 18.8.85, la care am ținut să vă răspund mai demult, dar am avut o criză de sciatică, care mi-a luat orice dispoziție, din cauza durerilor. Acum, slavă Domnului, mă simt ceva mai bine, şi am trecut la răspunsul corespondenței primite în ultima vreme. Țin să vă mulțumesc pentru promtitudinea cu care ați răspuns la materialul trimis, prin articolul[9] publicat în *Viața Noastră*, care e foarte bun. Dar acum, fie vorba între noi, ceea ce dvs. ați sesizat foarte

[9] "O datorie a evreilor-români din America", apărut în *Viața Noastră* din 30 august 1985, p. 4.

just, că problema trebuie să fie dezlegată numai de evreii de aici, e perfect adevărat, numai că situaţia de acasă, nu se potriveşte cu cea din târg. Stimate Domnule Schafferman, dvs. nu cunoaşteţi mentalitatea americanilor, şi în special a evreilor americani de aici. Sunt de o naivitate copilărească, care te face să urli, nu să strigi, pentru că nu se dezmeticesc, decât numai atunci când le dai cu bâta în cap. La Bnai Brith, Defaimation League îţi spune că constituţional nu poţi face nimic, deoarece Presa e liberă, şi la adăpostul acestui slogan, antisemiţii profită şi îşi fac de cap. Recent am trimis prin bunăvoinţa unui prieten, o altă publicaţie legionară, care apare aici la New York: *The New Right*[10], publicată de National Defense League. Două exemplare din această fiţuică şi cu alte două articole apărute în *Libertatea*, şi alt produs legionar, le veţi primi în curând din partea fratelui meu. Vorbeam zilele trecute cu un inginer american, născut în ţară, adică aici în America, şi îi arătam naivitatea evreilor americani, şi chiar a americanilor însăşi, cu privire la antisemitismul din America, şi la impotenţa acestora de a nu putea stăvili propaganda şi incitarea la ură, împotriva evreilor. Ce credeţi că mi-a răspuns acesta? Este adevărat că se propagă antisemitismul, dar constituţia apară libertatea Presei. În urmă cu 50 ani,

[10] *Dreapta Nouă / The New Right. Romanian Nationalist and Anti-Communist Bulletin published by the League of National Defence Corp*, Brooklin. Directorul publicaţiei bilingve (româno-engleze) a fost Constantin Burlacu.

McCarthismul a căutat să constrângă libertatea Presei şi a cuvântului, şi strângând şurubul, a început să acuze pe oricine avea alte vederi decât ale Guvernului, de simpatizanţi comunişti, sau chiar comunişti dintre care, cele mai multe victime au fost de origine evreiască. Şi pentru a împiedica ca să se mai întâmple aşa ceva, atunci liderii organizaţiilor evreieşti, şi mai ales cele de stânga, au reuşit să doboare McCartismul, decizând că libertatea Presei şi a dreptului de exprimare, este liberă. Drept consecinţă, pe piaţa americană, în librării şi biblioteci, poţi să găseşti şi să cumperi *Mein Kampf*. Desigur că astăzi, dacă piaţa a fost aruncată, este mai greu să alegi numai ce-ţi convine, şi ceea ce nu-ţi convine, să ceri să fie interzis. Dar tot interlocutorul meu mi-a dat şi soluţia: ”noi, evreii, nu avem altceva de făcut decât să luptăm, tot prin presă, tot prin propagandă, tot prin cuvântări, şi să combatem viguros toate acuzaţiile ce ni se aduc”. Poftim! Pentru asta trebuie să ai şi unde răspunde. Şi cu polemică, noi ştim foarte bine unde s-a ajuns. Câteva sute de mii de evrei nu au fost în măsură să influenţeze cele 18 milioane de români, care au crezut mai mult din cele ce au citit în ziarele antisemite şi legionare, decât în cele câteva ziare democratice, cu privire la ura de rasă şi la pericolul jidovesc. Acelaşi fenomen se petrece şi astăzi aici. Americanii la origine nu sunt antisemiţi, dar ascultă cu interes, când cineva vine să le deschidă capul despre evreul american-exploatator. Şi toată scursura venită din România, pentru că foarte rar ai să găseşti vreun intelectual, sau pe cineva mai de Doamne ajută, a început să le sară ochii, când văd un

evreu de origine română, care s-a aranjat, şi el nu are aceeaşi situaţie. Şi această pleavă, pe care Ceauşescu a scos-o din închisori, a început să învrăjbească poporul american împotriva eveilor. *Porunca Vremii*, într-un număr recent, cu titluri de-o şchioapă, scrie despre JIDANI. Când voi fi în posesia acestui exemplar, am să vă trimit o copie. Noi, cei din Loja Românească, ducem o luptă asiduă cu aceste elemente, şi nu vom capitula, dar ce folos, când ceilalţi evrei de origine română stau deoparte, aşa cum am stat şi în România, când le-a mers bine. Numai când sabia lui Damocles le este deasupra capului, atunci încearcă să strângă rândurile. Uneori, e prea târziu. Despre fiţuicile antisemite care au început să apară ca ciupercile după ploaie, cu excepţia celor legionare, cred că bănuiţi de cine sunt subvenţionate? Nici vorbă că de cei care i-au trimis din ţară. Şi dacă, din păcate, nu toate au aceeaşi linie, aceasta este numai de a induce în eroare cititorii şi opinia publică, pentru a nu se putea ştii cine le este stăpânul? Dar la origine, toate au acelaşi tată.

Din nou trebuie să vă spun că dvs. aţi sesizat foarte bine că, deocamdată, *Universul* nu prea se dă la evrei, dar asta, deocamdată... Să vedem mai încolo ce atitudine are să ia când va simţi că întreaga pătură de cititori creştini va trece de partea lui? Pentru că, chiar într-un număr recent al *Universului*, la Poşta Redacţiei, un cititor credincios antisemitismului o spune clar: ”deocamdată, sunt abonat şi la altă publicaţie de limba română (nu-i dă numele) dar în momentul ce acest abonament îmi va

expira, vă asigur de subscripția mea pentru un abonament anual". Şi probabil, că şi alți abonați creştini îi vor urma pilda? Mai ales că 90% din cititorii *Micro-Magazinului* sunt creştini. Apropo de *Micro-Magazin*, v-am expediat prin poştă un exemplar, No. 244, cred că l-ați primit de acum? L-am trimis Air-Mail. Sper că cele ce v-am scris mai sus şi cu materialele trimise vă vor face să fiți la curent cu tot ce se întâmplă pe acest continent, care a deschis porțile tuturor indezirabililor. În încheiere, vă doresc multă sănătate şi numai bine.

Cu deosebită stimă,

al dvs.,

George Rosiano

BENO ȘI POLDI SEBASTIAN [1]

Beno Sebastian către Theodor Lavi, 5 martie 1962
Simon Schafferman către Poldi Sebastian, 7 august 1972
Poldi Sebastian către Simon Schafferman, 27 august 1972
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 31 august 1972
Poldi Sebastian către Simon Schafferman, 28 mai 1973
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 18 februarie 1981
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 26 noiembrie 1981
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 21 aprilie 1984
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 30 mai 1985
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 29 august 1985
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 3 decembrie 1985
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 3 martie 1986
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 18 martie 1986
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 13 mai 1986
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 2 iunie 1986
Beno Sebastian către Simon Schafferman, 15 mai 1987

[1] Frații lui Mihail Sebastian, cunoștințe ale lui Mircea Eliade din perioada studenției la București. Alte scrisori ale lor, referitoare la același subiect (Mircea Eliade), au apărut în *Theodor Lavi în corespondență*, editori Mihaela Gligor și Miriam Caloianu, Presa Universitară Clujeană, 2012, pp. 375-382 și *Postlegomena la felix culpa. Mircea Eliade, evreii și antisemitismul*, volumul 1, Ediție îngrijită de Mihaela Gligor și Liviu Bordaș, Presa Universitară Clujeană, 2012, pp. 133-140.

1
Beno Sebastian către Theodor Lavi

Asnières, 5 martie 1962

Stimate domnule Löwenştein,

Acum aproape două luni v-am trimis o a doua scrisoare, după prima în care vă transmiteam mesagiile lui Silvia şi Simon Păstorescu.

Faptul că am primit răspuns la prima mea scrisoare înseamnă că adresa la care v-am scris de ambele dăți era bună, şi că nu e de presupus că n-ați primit a doua mea scrisoare.

Îmi permit să repet ceea ce v-am scris în a doua scrisoare. Simon îmi comunicase, în limbajul asupra căruia ne înțelesesem, că pachetul cu o serie de manuscrise ale lui Mihail Sebastian, şi în primul rând cu *Jurnalul* lui, au fost depuse la legația Israelului din Bucureşti şi că au plecat prin curier diplomatic, pe adresa dumitale.

Vă rugasem acum aproape două luni, tot aşa cum vă rog şi acum, să-mi comunicați dacă ați primit pachetul, ce conține el, în primul rând dacă a sosit *Jurnalul* fratelui meu, lucru cel mai prețios pentru noi, frații lui Sebastian.

I-am scris lui Simon că n-am primit răspunsul d-tale şi l-am întrebat dacă într-adevăr pachetul a plecat la d-ta. Mi-a confirmat din nou acest lucru şi s-a mirat că nu ştiu încă nimic în această privință.

Vă rog deci să-mi spuneți cum aş putea intra în posesia *Jurnalului*. Fiind vorba de jurnal în primul rând, care datorită caracterului strict intim pe care îl are nu poate avea valoare decât pentru familia lui, aş vrea să ştiu că ne ajunge aici fără riscuri.

Pentru aceasta, vom găsi pe cineva de încredere care se va prezenta la dvs. să-l ridice, bineînțeles comunicându-vă din timp numele persoanei care se va prezenta la dvs. cu o scrisoare din partea mea.

Deocamdată aştept nerăbdător să ne confirmați primirea pachetului trimis de Simon şi în primul rând, *Jurnalul*.

Simon şi Silvia aşteaptă, săracii, din ce în ce mai nerăbdători dar şi mai amărâți, epuizați, să câştige la această imensă loterie care se numeşte depunerea actelor şi primirea paşaportului, la care sunt mulți câştigători dar la care nu trebuie să fii deosebit de ghinionist ca să nu câştigi multă, multă vreme.

Oamenii de acolo ştiu treaba asta şi totuşi unii din ei, cum sunt Păstoreştii, nu se pot împiedica să creadă că sunt şi obstacole aşa zis obiective (un semn ”infamant” la dosarul securității, pentru sionism, gazetărie, masonerie sau cine ştie ce altă vină) care pe ei îi va împiedica să plece. Cum ştiu că nu există niciun obstacol oricât de obiectiv şi serios care să nu fie uşor înlăturat cu bani de afară şi cum ştiu că nimeni de afară nu face treaba asta pentru ei, vă închipuiți ce deprimați sunt.

Îmi permit să vă spun că chiar încurajările, în care nu cred, le fac plăcere.

În aşteptarea răspunsului dvs., pe care l-aş dori cât mai apropiat, vă mulţumesc

A.[ndré] [Beno] Sebastian

2
Simon Schafferman către Poldi Sebastian

7.8.1972

Dragă Poldi,

Nu ştiu cum să-ţi mulţumesc pentru ultima ta scrisoare – aşa cum ţi-am mulţumit şi pentru cea anterioară – care mi-a dovedit că cele mai grave chestiuni se pot discuta cu seninătate şi calm şi că cine are dreptate – şi incontestabil că tu ai dreptate – nu e neapărat nevoie să recurgă la un ton ofensator pentru a şi-o impune. Ţi-am răspuns din capul locului că-mi recunosc greşeala – aceea de a nu fi cerut avizul vostru – şi sunt fericit că nu mă acuzi de rea credinţă – de spoliere, de jaf şi mai ştiu eu ce – de vreme ce îmi scrii că ai înţeles punctul meu de vedere chiar dacă nu e al tău. Nu ştiu dacă mai este nevoie să-ţi explic de ce n-am socotit ca o ”impietate” să folosesc pentru demascarea lui M.[ircea] E.[liade] ceea ce a gândit M.[ihail] S.[ebastian] despre el. Mi-am amintit că în România, într-o altă împrejurare, a utilizat fragmente de jurnal, pe care le-au pus la dispoziţie chiar moştenitorii şi ele au apărut în publicaţiile regimului şi m-am

gândit că nu comit nici un sacrilegiu, dacă folosind precedentul, voi proceda la fel în vederea unui scop, care în nici un caz nu împietează asupra memoriei lui Sebastian, ci dimpotrivă. Am socotit greşit când n-am apreciat că valoarea acestui *Jurnal* pentru moştenitori stă în opiniile lui M.[ihail] S.[ebastian] despre unele personagii devenite astăzi un stindard al regimului din România şi nu pot să-ți spun cât mă […] că am căzut în această eroare. Nu pentru că m-am văzut pus la stâlpul infamiei şi acoperit cu insulte, pe care crede-mă că nu le merit, dar pentru că Silvia şi Păsărel au fost foarte afectați de tonul furibund al moştenitorilor. Până una alta, dacă sunt deposedat de calitatea care m-a legat de moştenitori, mai rămân ca soțul verişoarei voastre – singura din partea tatălui vostru – şi tatăl lui Păsărel, amândoi la fel de jigniți de lumina în care mă pun moştenitorii. Şi dacă pomenesc mereu de moştenitori nu mă gândesc deloc la tine, din motive asupra cărora vom discuta poate altădată, când voi răspunde dacă va mai fi nevoie […] cifre şi fapte moştenitorii au făcut şi pe alții să profite ”de banii lui Iosi” şi sper că voi primi descărcarea până la ultima centimă. Pentru a nu învenina şi mai mult raporturile, te rog să nu arăți nimănui această scrisoare. Ea este destinată ție ca o confesiune – şi-mi pare bine că n-am scris-o cu zile înainte când eram […] şi n-am lăsat nici pe Păsărel să răspundă, care era şi mai indignat.

Acum să revenim la chestie. Fiindcă odată stârnită trebuie neapărat lămurită. Merg pe urma scrisorii tale şi-ți dau lămuririle.

N-a fost vorba niciodată de reabilitarea memoriei lui Sebastian în Israel şi dacă eu am afirmat aşa ceva, am comis o mistificare. Când am sosit eu în Israel, fusese déjà jucat şi pe scenă[2] şi la radio, iar criticul literar al unui ziar ebraic scrisese un studiu despre el. Eu întâlnisem însă aici câţiva vechi renaşterişti – care aici nu mai joacă nici un rol – şi care păstrau despre M.[ihail] S.[ebastian] imaginea deformată, cu care au rămas din 1935. Nu cred că aş fi scris că am dus vreo campanie împotriva acestora, pentru că nu era nevoie de aşa ceva şi puţinul pe care l-am făcut eu personal n-a avut asemenea obiective şi, în orice caz, am făcut-o în calitate de ziarist care l-a admirat întotdeauna pe Sebastian – şi nu în "calitatea de soţ al verişoarei lui Iosi" şi cu pretenţia că-l "reprezint în Israel". E adevărat că uneori am exercitat această reprezentanţă, când mi-a fost cerută de moştenitori, dar numai pe latura juridică, atunci când s-a încercat într-adevăr jefuirea unui patrimoniu care aparţinea exclusiv lor. Deci, dragă Poldi, să fim înţeleşi: nu a fost nevoie să duc campanie pentru reabilitarea lui Iosi aici. Sunt de acord cu tine că nu era nevoie de aşa ceva pentru că opera lui M.[ihail] S.[ebastian] n-are nevoie de girul nimănui; ea trăieşte prin valoarea ei indiscutabilă şi părerile unora sau altora nu pot întuneca strălucirea ei. E însă adevărat că de câte ori am scris sau vorbit despre el, am încercat să scot în relief simţământul lui

[2] Piesa *Steaua fără nume* a avut premiera în 28 iunie 1962 la Sala YMCA din Ierusalim.

evreiesc – şi aceasta este o chestiune care mă priveşte personal şi n-am făcut-o în calitate de soţ al verişoarei lui şi nici pentru a capta bunăvoinţa sioniştilor. Mă servesc chiar de exemplul tău: *encyclopedia judaica* îl cuprinde şi *encyclopedia* asta e publicată la Ierusalim de oameni care n-au cerut nimic acestor responsabili. Foarte exact. Numai dacă ai să cercetezi mai atent această enciclopedie ai să afli că responsabil pentru partea românească a fost doctorul Loewenstein. Şi tot doctorul Loewenstein e cel care scriind *Enciclopedia Comunităţilor Evreieşti din România*[3] l-a introdus pe M. Sebastian printre puţinii scriitori selecţionaţi pentru aportul lor literar. Îţi trimit o copie după pagina din această enciclopedie, în care ai să găseşti această menţiune. De curând a apărut în limba ebraică o antologie[4] a scriitorilor evrei de limbă română, scoasă tot de sionişti, în care Sebastian titrează cu 15 pagini, plus portretul şi date biografice. Dacă te interesează am să-ţi trimit o fotocopie. Iată aşadar că dracul nu e chiar aşa de negru. Părerea mea intimă

---

[3] *Pinkas Ha-kehilot Romania* (ebr.), vol. I, Jerusalem, Yad Vashem, 1968. Poza lui Mihail Sebastian, însoţită de câteva referinţe biografice, apare în studiul introductiv al Enciclopediei, la pagina 135.

[4] K.A. Bertini, A.B. Yoffe, Dora Littman-Litany, (eds.), *Rădăcini şi furtună. Antologie a scriitorilor evrei de limbă română*, Tel Aviv, Editura Eked, 1972. Capitolul dedicat lui Mihail Sebastian (pp. 253-267) conţine fragmente din *De două mii de ani*, *Cum am devenit huligan*, şi *Evreul în opera lui Proust*. În *Studiul introductiv* semnat de Dora Littman-Litany apar scurte date biografice ale lui Sebastian (pp. 26-27).

este că nu există în Israel nici un fel de ostilitate faţă de M. Sebastian.

Acum vreau să-ţi povestesc alte lucruri care te vor interesa. Dosarul Mircea Eliade a fost provocat de intenţia profesorului Gershom Scholem, decanul Facultăţii de istorie de la Universitatea ebraică de la Ierusalim, care intenţionase să-l aducă pe Eliade să ţină aici o serie de conferinţe. După apariţia Dosarului, profesorul, recunoscut ca o mare somitate în materie, ne-a scris că a luat cunoştinţă de scrisoare şi s-a adresat ”prietenului” şi că va reveni după ce va primi lămuririle lui. Iar aceste lămuriri au venit sub forma unei lungi scrisori. Profesorul ne-a chemat la el. N-a citit scrisoarea în întregime, ci numai fragmente din ea, în care licheaua apare în toată josnicia ei. Despre articolele scrise de el în *Buna Vestire* sub semnătură, în binecunoscutul limbaj al huliganilor codrenişti, pretinde că nu-şi aduce aminte şi că trebuie să fie probabil vreun interview, care i-a fost deformat. În al doilea rând, pretinde că el ar fi fost singurul din presa română care l-a apărat pe Sebastian când a fost atacat la apariţia romanului *De două mii de ani*, ceea ce este o minciună sfruntată. Citeşte te rog *Cum am devenit huligan* şi ai să vezi că articolele scrise de M.[ircea] E.[liade] în *Vremea* se refereau la fondul logic al prefeţei lui Nae – Juda e suferind şi trebuie să sufere şi nu la obiectul romanului. De altfel la pag. 191, M.[ihail] S.[ebastian] scrie cum l-au dezamăgit ”cohortele de prieteni” ce ”nu s-au simţit obligaţi, nu pentru mine, dar pentru ei înşişi, la cuvânt de dreptate”.

Un al doilea fapt, pe care ți-l relatez doar cu titlul de inventar este interesul pe care Sebastian l-a trezit profesorului Duff, fostul decan al Facultății franceze de la aceeaşi Universitate din Ierusalim, care m-a rugat să-i procur operele lui Sebastian. Din păcate nu l-am putut satisface decât în parte. Iar doamna Heinic din Sao Paolo ne-a cerut să-i procurăm – oricât costă – romanul *De două mii de ani*. De unde? Nu-l am nici eu şi nici n-am fost în stare să mi-l procur. Moştenitorii cred că [în] România sunt toate şansele să se publice operele lui M.[ihail] S.[ebastian]. Toate […] şi *De două mii de ani*. De trei ani tot aud că se reeditează şi nu văd nimic. Ştiu de unde vine această rezistență. Sunt acolo pagini viguroase împotriva antisemitismului – românii sunt a[lergici] să li se amintească de felul cum s-au purtat cu evreii. Mi se povesteşte că Radu Gyr, autorul între altele şi al faimosului dicționar, fiind onorat cu un premiu de stat, și câțiva scriitori au lansat un memoriu lui Ceauşescu pentru a protesta. Au fost chemați de domnul şef al statului şi făcuți cu ouă şi oțet. Argumentul era că oamenii şi-au ispăşit pedeapsa, sunt români şi au dreptul să trăiască în țara lor. Răspunsul acesta l-a primit d. Aurel Baranga, care era printre semnatarii apelului. Înțeleg ce preț mare ar avea pentru ei *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, ca să-i poți închide gura pentru totdeauna.

Vin acum la un alt capitol al scrisorii tale: problema dreptului de a utiliza *Jurnalul* lui Iosi şi scrierile lui. Vrei să ştii cum a fost posibil ca *Toladot* să poată să utilize fragmentele din *Jurnal*. Cred că ți-am explicat. Fotocopia se află în arhiva lui

Yad Vashem. Ţi-am scris cum a ajuns acolo. Cel care şi-a luat răspunderea de a-l aduce în Israel a făcut-o cu această condiţie. Eu mărturisesc că n-am ştiut de această condiţie. Am fost fericit că după câteva eşecuri am găsit în sfârşit o modalitate de a salva *Jurnalul*. Loewenstein a ştiut de această condiţie şi a acceptat-o, ca fiind singura soluţie posibilă pentru salvarea *Jurnalului*. Când ai să vii în Israel – şi sper că ai să vii cât de curând pentru că ştii că te aşteptăm întotdeauna cu inima deschisă – ai să afli mai multe, ai să afli tot ce vrei să ştii şi despre care trebuie să mă înţelegi că nu pot să-ţi scriu. Ţin însă să te liniştesc şi să-ţi repet: Loewenstein va face toate demersurile pentru a scoate copia şi să v-o remită. Cu de la el putere nu poate s-o facă. O va face după vacanţă, căci acum toată lumea e plecată şi omul care trebuie să decidă lipseşte deocamdată. Punctul juridic, pe care îl invocă moştenitorii, în cazul unui proces, este perfect întemeiat. Pe banca acuzării va trebui să apar eu, având alături, eventual, pe Loewenstein. Nu ştiu dacă m-am făcut înţeles, dar asta e situaţia. Te înştiinţez pe cuvânt de onoare că nu există nici o altă fotocopie în Israel, afară de aceea de la Yad Vashem, aproape ilizibilă. Nimeni n-a avut acces la ea şi nici nu va avea cât timp va mai sta în safe-ul de la Yad Vashem. Mă voi strădui din toate puterile să satisfac cererea ta, dar nu pentru că fac parte ”din clanul familiar”, cum aşa de măgulitor scrii tu şi din care mă consider decăzut completamente după avertismentele date de moştenitori, dar o voi face pentru tine şi pentru respectul ce port memoriei lui Sebastian. Sunt alături de tine în părerea că ceea ce

a scris în intimitatea lui îi aparţine. Nimeni nu va mai cunoaşte aceste însemnări intime şi păstrarea secretului va trebui să rămână în răspunderea moştenitorilor.

Dragă Poldi, nu pot să-ţi scriu cât de mult m-a liniştit promisiunea ta de a cere lui E.I. să scrie ceva pentru *Toladot*, nu pentru faptul în sine, pe care desigur că-l apreciez la justa lui valoare, cât pentru sentimentul ce mi-ai dat că ai judecat ca om şi ca văr eroarea mea şi nu-mi păstrezi nici o ranchiună. M-aş simţi jignit să crezi că vreau să te linguşesc, dar am crezut întotdeauna în înţelepciunea ta, în tactul tău şi în ceea ce tu numeşti ”solidaritatea familială”.

Îţi doresc să-ţi faci vacanţa plăcută şi să te întorci întremat şi eliberat de frământările care te sâcâie. Încă o dată te rog să nu arăţi nimănui această scrisoare. Într-o bună zi apele tulburi se vor limpezi şi tot va reintra în normal. Sunt un impulsiv – bătrâneţea m-a potolit întrucâtva – dar nu sunt vindicativ. Uit repede şi iert uşor. A fost unul din marile mele defecte, dar acum când stau să împlinesc vârsta psalmistului, nu-l regret, ci-l consider ca una din puţinele laturi pozitive ale mele.

Sărută din partea noastră pe tanti Clara şi urarea noastră pentru o bătrâneţe cât mai liniştită şi fără necazuri. Sărută-ţi fetele şi spune tuturor cuvinte bune din partea noastră, pe care nu ştiu pentru câtă vreme nu le voi putea scrie personal, aşa cum obişnuiam în calitate de secretar al familiei.

Te îmbrăţişez cu mare dragoste,

semnătura

3
Poldi Sebastian către Simon Schafferman

27 august 1972

Dragii mei,

A murit mama. Joi 24 VIII, la 11 dimineața după un atac cerebral rapid brutal.

Eu eram la P[aris], Beno la Londra, Michele undeva în România, Bebe cu Micky la Mamaia.

Știu că (deşi era în bună formă până în penultima oră) suferea de absența mea. Aşa a fost întotdeauna – de când a venit la Sceaux. Prezența mea era pentru ea un fel de sprijin împotriva mizerilor vieții şi un sentiment de securitate.

Gândul că ar fi putut să aibă timp să-şi dea seama că (deşi anturată de oameni grijulii) se prăpădește fără să fim lângă ea mă mănâncă…

Mâine o vom înmormânta. Beno a venit […]. Astă seară le aşteptăm pe Micky şi Bebe. Michele nu va afla vestea decât la întoarcere. N-am nici cum/loc să o ajung.

De câteva luni se stingea văzând cu ochii. Era obosită de viață şi împăcată cu capătul drumului. Şi totuşi – eu – aveam certitudinea că va ține încă multă vreme. M-am înşelat.

Vă sărut cu drag al vostru,

Poldy

P.S. Am primit scrisoarea ta, Simone. Îți voi răspunde când voi fi mai liniştit.

4
Beno Sebastian către Simon Schafferman

31 august 1972

Am vrut să o pun pe jos, acoperită, aşa cum se cade, aşa cum am apucat. Era în patul ei, aşa cum am găsit-o, atât de frumoasă, atât de calmă, cu puțin zece ani mai tânără, fără un rid, încât n-am putut rezista impulsiei de a o lăsa cum era, de a nu-mi refuza ultimul prilej de a o veghea, de a o privi. Jurai că doarme şi noaptea, mai ales, puțin obosit, buimăcit de nesomn, oboseală, emoții, am avut momente când credeam că mişcă.

A plecat cu discreție, cu noblețe, cu eleganță aş spune, aşa cum a trăit şi măcar murind n-a ținut să ne deranjeze, să ne strice vacanțele, devreme ce eu, cel puțin, urmam să mă-ntorc de la Londra, biletul de întoarcere fiind luat cu o săptămână înainte.

Primind telegrama vineri dimineață, 25 august, am plecat două ore mai târziu.

Până atunci primisem veşti bune, scrisori, telefoane, de la Mme Lambrino – care împreună cu alte două cucoane bătrâne, cliente ale lui Poldi, veneau în fiecare zi să o vadă.

Portugheza, femeia de serviciu, pe care Poldi o avea de patru luni doar, a îngrijit-o cu un devotament neînchipuit. I-am sărutat mâinile dar ar fi trebuit şi picioarele. Ea este, aş spune, la fel de afectată de moartea Mamei ca noi. A fost şi asta un noroc.

Dar cum vă spune şi Poldi, asta nu ne împiedică să avem remuşcări pentru că Mama şi-a dat sufletul fără măcar unul din băieți lângă ea. Ne-a căutat din ochi în cele două ore cât se pare c-a durat agonia? A fost conştientă în aceste două ore?

Oamenii care au fost lângă ea ne asigură că nu, se jură că nu, dar poate că vor doar să ne uşureze povara.

În aceeaşi zi cu ea a murit Marioara Ilovici, în chinuri groaznice, de pe urma cancerului şi am fost desigur prezenți la înmormântarea ei, a doua zi după Mama.

Vă scriu de la birou, azi când am reluat lucrul şi vă cer iertare că n-am putut expedia mai repede scrisoarea, fiindcă n-am avut răgazul necesar.

Vă urez un an bun şi să fim feriți toți de asemenea ocazii în care veştile sunt atât de triste.

Realizez că se poate rămâne cu adevărat orfan şi la 56 de ani.

Vă îmbrățişez,

Beno

5
Poldi Sebastian către Simon Schafferman

28 mai 1973

Dragă Simon,

Întârzierea asta pentru care îți cer iertare în măsura în care motiv rezonabil (am [întârziat] pentru că am fost puțin bolnav, mult obosit şi îngreunat de griji obişnuite şi alte neprevăzute) a fost condiționată şi de veştile tale.

Ultima – nota publicată de *Toladot* – pune capăt discuțiilor noastre. Ai reuşit să… subtilizezi fotocopiile *Jurnalului*. Păstrează-le şi ține-le la dispoziția noastră. Fie cu o ocazie, fie venind la voi (şi proiectul ăsta îl voi realiza odată), le vom recupera.

Discuțiile noastre, oricât de penibile au fost – deşi mi-au pricinuit destule necazuri – au fost utile şi necesare.

Am ajuns la acceptarea punctului de vedere care să [...] pună la adăpost de orice indiscreție jurnalul intim a lui Iosi. Şi sunt într-un fel liniştit. Nu total. Ştiu că atâta vreme cât vei fi tu, neplăceri de soiul ăsta nu se va mai repeta. Va veni totuşi o vreme când nici tu nici noi nu vom putea veghea. Cine îmi dă certitudinea că *clişeele* după care s-au tras fotocopiile nu vor mai servi? Cine a numărat copiile? Nimeni nu-mi poate da această siguranță. Şi cum aş putea să o am? Iată întrebarea care mă preocupă şi aş vrea mult să-i găsesc un răspuns.

Înțelege-mă: nu e vorba de trecut şi în legătură cu greşeala făcută, tot ce e (ori a fost) înjghebat ca măsură de apărare e acum depăşit. Dar viitorul? E posibil ca cineva, pentru motive lăudabile ori vinovate, să caute şi să găsească o copie uitată ori pierdută şi să o utilizeze?

Mă gândesc la această eventualitate şi încerc să întocmesc un plan de ”disnaziune”.

Dacă nu aş fi fost împiedicat de încurcături imprevizibile ne-am fi revăzut până azi. Deci voi veni pe la voi şi vom putea discuta toată problema.

Veşti personale nu prea am. Aştept ceea ce ştii, să termin activitatea mea. Aştept nerăbdător o soluție care să-mi permită să nu rup definitiv cu ea. Nu cer mult: puțină libertate ca să pot să mă odihnesc când simt nevoia, ori să plec undeva – unde mă aşteaptă atâtea lucruri necunoscute ori prea […] de văzut. Cu sănătatea o duc… aşa şi aşa. Poate că în afară de epidemii ori cazuri grave – sunt mai puțin hărțuit. După cum înțeleg, operația ta e reuşită, fiindcă la 70 de ani te simt aşa voinic. Nici eu nu mă simt bun de gunoi, dar măsor îngrijorat rezervele mele vitale.

Vă sărut pe toți ... cu drag ...

Poldi

6
Beno Sebastian către Simon Schafferman

18 februarie [1981]

Dragii mei,

Îți mulțumesc Simone pentru ziarul trimis. El a venit într-o perioadă în care ”digeram” greu ştirea[5] imprimată cu litere groase din *Revista Mea* nr. 918/21/XI/1980, privind probabilitatea reeditării în Franța a cărții lui Iosi, din inițiativa şi cu traducerea lui Mircea Eliade şi sfârşind cu întrebarea nevinovată în ceea ce priveşte reeditarea cărții cu sau fără prefața lui Nae.

Mărturisesc, şi să mă ierte D-zeu dacă greşesc, că m-am gândit de îndată că ştirea nu putea fi dată decât de cei care realizaseră ”exploit-ul” paginilor de jurnal din *Toladot*. De ei sau din inițiativa lor.

---

[5] Notița, nesemnată, inserată în pagina 9 a ziarului, o reproducem aici: ”Este probabil ca romanul lui Mihail Sebastian, *De două mii de ani*, care n-a mai fost reeditat în România [eroare, a fost reeditat în 1946 la Bucureşti, n.n.] să apară tradus în franceză la o mare editură din Paris. Inițiativa, ca şi traducerea, aparțin lui Mircea Eliade. Cu toate asperitățile intervenite în relațiile dintre Eliade şi Sebastian în anii de prigoană, primul mărturiseşte în *Memoriile* sale că a păstrat o profundă admirație pentru prietenul său din tinerețe. Întrebarea este dacă publicând romanul, Mircea Eliade va renunța la prefața perfidă a maestrului său Nae Ionescu sau o va păstra. Ceea ce rămâne de văzut”.

Îmi jurasem să nu mai scriu, să nu mai pomenesc de trista poveste a *Toladot*-ului, pe care aș minți spunând c-am uitat-o. Recunoaște și tu c-ar fi greu când știu că pasagii din jurnalul lui Iosi, privind pe Mircea, și nu numai cele publicate de *Toladot,* au apărut în RPR, revista *Manuscriptum* nr. 23 din 1976. Îmi închipui că știi acest lucru din reviste sau din auzite și te-ai întrebat poate cum au ajuns acolo. Citind informația din *Revista mea*, mi-am spus cu revoltă și dezgust cât de durabilă și adâncă este pornirea sioniștilor români, establishmentului israelian împotriva lui Iosi.

Încă o dată, nu vreau să redeschid un capitol dureros. Dacă am pomenit de el, e numai pentru a sublinia satisfacția (plăcerea nu-i termenul potrivit) pe care am avut-o citindu-ți articolul din *Viața Noastră*. Trebuie să recunosc că ai fost singurul care de-a lungul anilor israelieni ai scris la comemorări calendaristice despre Iosi, așa cum ai putut s-o faci, adică așa cum ai fost lăsat s-o faci.

Dar articolul tău, bine scris, clar, n-ar fi putut apărea așa cum vorbești despre Jean Daniel, de exemplu, și cu atât mai puțin despre Iosi, decât în 1981, adică după hemoragia geridalei, zecilor și zecilor de cărți apărute după ce problema identității judaice s-a pus chiar comuniștilor, maoiștilor repentis și mai ales, mai ales după declarațiile oficiale ale noii conduceri a Congresului Mondial Evreiesc, incluzând și israelieni de seamă.

Înseamnă că având în frunte pe [...] și cu o schimbare de atitudine față de posibilitatea unei vieți în Diaspora, pe care

încet, cu revoltă, reticență, sioniștii defuncți sau chiar în viață vor trebui s-o accepte, are Iosi șanse să fie privit altfel decât a fost privit și tratat până acum? Ca *De două mii de ani* să fie tradus în ivrit, ca piesele lui să fie jucate? Asta nu cred și nu-mi fac iluzii.

Românii reperişti, ca și israelienii, sunt de acord total asupra unui singur lucru. Sebastian e un bandit care a fost și rămâne, pentru motive care nu sunt aceleași. Românii, ca și israelienii, îl folosesc; primii jucându-i piesele care le aduc bani, ceilalți publicând, în ciuda oricărui respect, pagini de jurnal pentru a lansa o revistă, în speranța abonamentelor ce vor curge. Și abonamentele, revista și colaborarea cu Löwenstein s-au terminat cum s-au terminat...

Cât privește demascarea lui Eliade, fascistul, prin operația *Toladot* sau știrea recentă publicată de *Revista Mea*, efectele au fost zdrobitoare! (Exceptând interzicerea conferințelor proiectate în Israel ale lui Mircea).

Eliade rămâne autoritatea prestigioasă a omului de știință, filosofului, recunoscută pretutindeni, inclusiv în Israel printre oamenii de specialitate de mare reputație, Gherșom Sholem, cu șanse de premiu Nobel. Românii care au publicat în *Manuscriptum* pagini din *Jurnalul* lui Iosi (cum au ajuns ele acolo?) pentru a-l ”compromite”, n-au întârziat să-l pupe și în dos și să publice știri despre ce face, scrie. Eliade își poate permite să publice memorii, cu rânduri, pasagii emoționante despre prietenul lui Mihai, fără cea mai mică aluzie la trecutul

lui de legionar, la lucrurile pe care le-a scris, spus ca fascist, antisemit, în exact aceeași perioadă.

De ani și ani de zile am crezut sincer, justificat sau nu, adică obiectiv sau nu, înainte de o recrudescență a antisemitismului, înainte de apariția cărților tratând problema judeității, identității regăsite, asumate, că *De două mii de ani* este o carte actuală, chiar dacă ”datează”, fiindcă Auschwitz-ul nu exista la acea dată, chiar dacă un evreu poate concepe azi să fie evreu și francez, evreu și american, evreu și italian etc (ce e mai grav e că se poate concepe să fi evreu și neamț), dar mai greu de conceput să vrei să fi evreu și român, în continuare în R.P.R.

Poldi, care n-a trăit anii noștri din România, cu Iosi și frământările lui, nu împărtășea părerea mea. V-am mai spus că chiar jurnalul nu l-a citit decât în *august 1977*. A plâns și a suferit până la sfârșit, văzând că ultimul rând al lui Iosi era despre grija pentru fratele cel mare. Ocupația lui Poldi în ultimele luni înainte de intrarea în spital a fost traducerea începută a jurnalului.

Eu deci m-am bătut singur pentru jurnal, pentru găsirea unui editor care să vrea să publice *De două mii de ani*. Vă închipuiți ce ușor mi-a fost și-mi este necunoscând pe nimeni și neîndrăznind să intru la o editură, fără o recomandație pe care n-o găseam. În aprilie 1979, Reichman, un evreu român care face cronica literară a cărților străine din Est, Israel, m-a căutat, m-a găsit și în termeni ditirambici mi-a spus că Sebastian, pe care-l

cunoaște pe de rost, trebuie tradus și publicat în întregime, cerându-mi să fiu de acord!

I-am spus că găsesc entuziasmul exagerat și că m-aș mulțumi cu *De două mii de ani*, pentru că e actuală și pentru că Iosi, în jurnal, socotea cartea ca lucrul cel mai bun ce-l scrisese și c-ar dori o reeditare, *fără prefață* (sublinierea e a mea). Ai citit doar jurnalul și cunoști acest lucru.

Am adăugat pentru a-i fi pe plac și a nu-l contrazice, că eventual și *Accidentul* ar putea avea șanse să găsească un editor. Mă pisa, mă grăbea să fac cele necesare pentru a fotocopia cartea, fiindcă pentru nimic în lume nu aș lăsa din mână singurul exemplar ce-l posed.

La sfârșitul lui mai, primesc volumul lui Mircea din partea editurii – n-am cerut-o. Îi mulțumesc prin scrisoare lui Mircea care în termeni mai mult decât calzi și emoționanți îmi scrie că vrea să mă vadă. Era înainte de operație. L-am revăzut cu plăcere fiindcă ne-am văzut, petreceam vacanțe împreună și i-am regăsit și în vorbe aceeași căldură din scris pentru amintirea lui Iosi. Nu l-am întrebat de ce nu pomenește în carte de opiniile profesate, de atitudinile politice luate în tinerețe. Lașitate? Inutilitatea unei discuții care n-ar fi dus la nimic? Și una și alta.

I-am spus că Reichman se ocupă de traducerea și publicarea lui *De două mii de ani*. A fost entuziasmat și m-a asigurat că Reichman e om influent, cu excelente relații cu editurile, capabil să izbutească. Aș fi preferat, văzându-i entuziasmul, să-mi spună

că se va ocupa el de găsirea unui editor, ştiind cât e de influent la Gallimard. Nici gând.

După operație, eram în spital, al doilea, când în sfârşit am putut prin cineva să fac fotocopiile cerute cu insistență de Reichman. I-am telefonat să le ridice de acasă. Am retelefonat, am scris, arătându-mi mirarea că după insistențele, graba, entuziasmul arătat, nu vine să ridice de acasă copiile reclamate. Bâlbâieli, minciuni despre boli, necazuri care l-au împiedicat să le ridice erau răspunsurile rare. Întors acasă am încercat să dau de el, să am răspuns, o explicație. N-am reuşit şi am abandonat. Am găsit o legătură la Nathan. Femeie de treabă, mai mult decât binevoitoare dar care m-a convins că n-am nicio şansă după ce Nathanii nu mai au majoritatea în firmă, cu goyimii intrați.

Am găsit o altă legătură la Laffort, serioasă, bună, devreme ce mi-a permis să fiu primit de Rosenthal, om cu greutate acolo şi care a dat cartea spre lectură unui consilier, român, mai mult ca sigur. După două luni, am avut joia trecută răspunsul negativ, invocându-se dificultățile prin care trec editurile şi deci lipsa de curaj pentru a investi pentru o carte cu calități indiscutabile etc etc dar scrisă acum aproape 50 de ani. Voi încerca la Calman Levy, naivitatea de a crede că evreii ar fi mai uşor de câştigat, de determinat să încerce să citească şi să judece.

Sigur, nu poate, că lucrurile ar merge mai uşor dacă aş putea prezenta o traducere. Am tradus ultima treime a cărții – cea cu intermezzo-ul parizian – şi continui cu dificultate, conştient că traducerea e proastă şi că bătutul la maşină pune probleme

băneşti. Mi-e teamă că eşecurile repetate mă vor obosi, demoraliza, dar deocamdată continui să mă lupt.

Nu mă miră că Mircea se laudă lui Carandino şi altora că se ocupă de publicarea cărţii. Deşi e celebru, autoritate, lăudat, adulat, aşa cum am scris mai sus, deşi nimeni şi nimic nu-i poate diminua, strica reputaţia cu pagini de jurnal şi articole serioase, nu-i mai puţin adevărat că lăudându-se cum face, îl *dore un peu son blason*, ceea ce nu strică niciodată. Vechiul prieten al lui Sebastian dovedeşte cu acte – publicându-i cartea contestată, explozivă – ataşamentul nestrămutat pentru Iosi, exprimat în *Memoriile* publicate! O treabă, lauda cu ceea ce va face, nu strică, ci îmbunătăţeşte imaginea lui de marcă.

Vorbe goale, laudă de sine. Nu va face nimic, fiindcă, repet, dacă voia, încerca anul trecut să facă, chiar dacă nu i-am cerut nimic. Ar fi fost suficient să spună la Gallimard că el cunoaşte cartea, c-o apreciază azi, aşa cum a făcut cu aproape 50 ani în urmă şi ar fi fost de ajuns ca editorul să traducă şi să publice cartea.

Repet ceea ce am scris şi în precedenta scrisoare: dacă declaraţia lui entuziastă privind publicarea, făcută odată cu ratificarea soluţiei Reichman, ar fi fost alta, adică cea din paragraful precedent, n-aş fi ezitat o clipă s-o accept, fără nicio remuşcare. Cartea ar fi apărut, firește, fără prefaţa lui Nae – aşa cum scrie Iosi în jurnal, fără nicio altă prefaţă sau introducere, cu o scurtă notiţă biografică pe care aş fi făcut-o aşa cum mă pricep, aşa cum ar apare cartea dacă aş reuşi în diversele încercări pe care le fac.

Laudele de sine ale lui Mircea se înscriu pe aceeași linie a minciunii, nesinceritățiI *Memoriilor* lui, privind trecutul său politic. Ele nu mă deranjează, chiar dacă mă dezgustă fiindcă nu aduc nimic nou la ceea ce știam. Lui Iosi, oamenii nu-i dau pace, nu-l iartă nici 36 de ani de la moarte. Plâng lacrimi de crocodil şi se indignează ipocriții, cei ce nu se consolează că Iosi a avut mai mult talent decât ei.

Pe cine ”preocupă”, îngrijorează şansa de publicare a romanului lui Iosi, chiar dacă ea s-ar datora unui fost fascist - și poate chiar în continuare în sufletul și gândirea neexprimată? În continuare pe comuniștii și antisemiții reperişti și pe sioniștii români din Israel, deştepți și de bună credință ca autorul informației din *Revista Mea*. M-am lăsat antrenat într-un subiect care, repet, nu credeam că va mai face obiectul unei discuții cu tine, Simone. Nu regret fiindcă pe de-o parte articolul tău din *Viața noastră* merită să fie subliniat și răsplătit, dacă pot spune așa, cu asigurări că memoria lui Iosi va fi apărată, servită de mine, cât voi mai trăi, nu mai puțin bine decât tine.

Ce gândesc, spun, scriu ceilalți, în Israel fiindcă în R.P.R. se mulțumesc doar cu vorba, Iosi continuând să rămână un subiect controlat, nu mă interesează decât pentru anecdotă, știind ce se ascunde în dosul interesului lor pentru Iosi. Și anecdotele sunt din ce în ce mai răsuflate.

Starea mea se poate spune că e mulțumitoare. Medicii care mă văd n-au rezerve, iar scepticismul meu, eu zic justificat, nu-i concludent. Poate că jena sternului va dispare și dacă nu, nu-i

grav fiindcă mă obișnuiesc. Același lucru și cu, uneori, jena respiratorie ca și înainte, care ar putea să fie numai de natură nervoasă. Mă necăjește mai mult problema urinară, fără soluție.

Moralul nu-i rău, continui să-mi ocup timpul liber – lectură, muzică acasă, mai rar la concerte, teatru, cinema, expoziții. Bebe e în continuare mulțumită de slujbă și muncă. Micky a început anul cu mai multă activitate – mereu în filme pentru televiziune – și cu speranța că rolul mai serios din serialul Nora, după Zola, făcut anul trecut, îi va aduce angajamente.

Vă îmbrățișez eu și ai mei și numai bine.

Beno

P.S. Nu uitați să-mbrățișați pe Păsărel și ai lui din partea noastră. De asemeni, urări de cât mai bună sănătate lui Ghimpu. Dați-mi veşti despre ei.

7
Beno Sebastian către Simon Schafferman

26 noiembrie [1982]

Dragii mei,

Pentru o dată n-am de regretat neglijența, lenea, amânările la scris, răspuns, de care sufăr ca toată lumea.

Dacă le-aş fi înfrânt şi v-aş fi scris aşa cum îmi propun de mai bine de o săptămână, ar fi trebuit să vă trimit o altă scrisoare, aş spune rectificativă.

Mi-a telefonat Gruber[6] ieri seară, dându-mi veşti proaspete despre voi, activitatea voastră, adică mai repede decât aş fi putut spera de la poştă şi voi.

V-a văzut pe toţi, bătrâni şi tineri, v-a găsit neschimbaţi, de la ultima întâlnire; pe picioare – e mereu lucrul pe care-l doresc să-l ştiu – şi în plus mi-a confirmat încredinţarea monografiei, biografiei lui Filderman, ceea ce pune capăt frământărilor, plictiselilor lui Simon privind această lucrare.

Această ultimă ştire m-a bucurat deosebit, fiindcă munca de până acum n-a fost zadarnică, fiindcă terminarea, predarea manuscrisului în condiţii care să-l satisfacă pe Gruber – înţeleg că s-a arătat pretenţios, exigent, ceea ce nu mă surprinde, cunoscându-l meticulous – va însemna nişte bani de care îmi închipui că aveţi nevoie; mai ales în condiţiile scumpetei, preţurilor ce urcă vertiginos şi veniturilor voastre foarte modeste.

Mi-a spus că mi-a adus trei tăieturi de jurnal, printre care articolul[7] tău Simone, din *Viaţa Noastră*, cu prilejul celor 75 de

---

[6] Charles Gruber, avocat, unul dintre secretarii personali ai lui Wilhelm Filderman în timpul regimului fascist (1940-1944). Se refugiază la Paris şi devine executorul testamentar al lui Filderman după moartea acestuia în 1963.

[7] "Trei sferturi de veac de la naşterea lui M. Sebastian", în *Viaţa Noastră* din 29.10.1982, pp. 6, 16.

ani de la naşterea lui Iosi. Fiindcă îl primisem pe acesta, prin Weiner, cumnatul Olgăi care îl luase de la Hurtig[8], fostul gazetar, abonat al ziarului, i-am spus lui Gruber că voi trece să iau tăieturile.

Țin să subliniez, Simone, satisfacția pe care mi-a procurat-o lectura articolului tău despre Iosi, calitatea, ținuta, forma, distonând cu restul coloanelor din gazetă. (I-am spus acest lucru lui Gruber şi m-a confirmat, nu cred că din politețe.)

Ştii bine că n-am avut până acum prilejul unor asemenea complimente, ca să nu mai pomenesc de povestea *Jurnalului*, adică de lucruri pe care le-ai scris despre Iosi, ca să înțelegi sau să crezi că nu le fac pentru a fi bine crescut sau pentru a-ți fi pe plac.

Ce am găsit este de-a dreptul senzațional, pentru mine şi cred că și pentru puținii oameni care se mai interesează de Iosi şi scrisul lui, lăsând deoparte teatrul.

Citatele articolelor lui Nae sau cele relatând afirmații, poziții ale acestuia sunt mai importante, mai convingătoare decât ceea ce scrisese Iosi despre Nae neantisemit sau chiar filosemit, în *Cum am devenit huligan*.

Cred că le uitase săracul, atunci când a scris cartea de răspuns la toate atacurile suferite, fiindcă altfel nu văd cum ar fi putut neglija extrase din articolele lui Nae, ca cele din articolul

---

[8] Alexandru Hurtig, ziarist la *Argus* şi *Timpul* şi fost director al agenției de ştiri Rador.

tău, atât de concludente, zdrobitoare, în sprijinul ”apărării” sale, refulării celor ce-l atacau.

Mi se par extraordinare norocul, întâmplarea sau poate perseverența ta, care au permis să dai peste aceste articole, atât de extraordinare citatele, încât pentru unii, poate de necrezut.

I-am arătat lui Drăcşăneanu[9] articolul, am vorbit amândoi despre importanța lor. M-a rugat să te rog să-i dai o tăietură de ziar cu articolul tău (nu vrea fotocopie) şi dacă ai cópii, reproduceri după articolele lui Nae, citate de tine în articol.

Vrea să le verse bibliotecii la care lucrează şi mai ales, mai ales să le trimită revistei[10] legionare de la Madrid.

Aceasta, nu ştiu dacă ți-am spus sau scris, a publicat la sfârşitul anului trecut, în plachetă, prefața lui Nae, la *De două mii de ani*.

Ce ar fi fost scrisoarea mea dacă aş fi trimis-o înainte de telefonul lui Gruber? Rugămințti pentru ca să-mi dați ştiri, detalii despre sănătatea voastră a tuturor, bătrâni şi tineri şi mai ales despre starea, situația beteşugurilor voastre, de care nu pomeniți prea mult, nici Silvia, nici Simon.

Comunicarea bucuriei pe care mi-a făcut-o scrisoarea lui Basil, răspuns la cea în care îl felicitam pentru a doua fetiță.

---

[9] Jean Drăcşăneanu, fost ziarist la *Adevărul, Facla, Cuvântul liber şi Timpul*. Din 1963 s-a stabilit la Paris unde a devenit membru al Pen-Club-ului francez. A fost şef al secției române a Bibliotecii de Documentare Internațională Contemporană (Paris).

[10] *Țara şi exilul*.

Îmi închipuiam scrisoarea lui aducându-mi confirmarea că el ia cunoştiinţă de veştile ce vi le dau, fiindcă îi vorbiţi de mine şi ce vă scriu.

Vă rog să-i spuneţi deci lui Basil şi Maiei cât de mult mă bucură veştile ce le aflu despre marea lor familie (stră-strănepotul lui Bobă Leia[11], revine la obiceiul ei şi al copiilor ei de a face mai mulţi copii decât făcuseră în genere strănepoţii ei) şi că răspunsul la scrisoarea lui Basil… îl găsesc la voi.

Şi bineînţeles un alt subiect tratat ar fi fost cel al ştirilor despre noi. Nimic de semnalat sau aproape nimic.

Bebe în continuare are slujbă, mulţumită că o are şi că munca ce-o face îi place. Micky, păcătoasa, vine destul de rar pe la noi – de obicei când are rufe de spălat – şi n-are obiceiul de a ne telefona.

A terminat filmul lui Claude Lelouch – istoria amorului Edith Piaf cu boxeurul Marcel Cerdan, Micky având rolul soţiei acestuia – a mai făcut o mică trebuşoară în alt film şi aşteaptă repetiţiile unei piese – autor necunoscut, regizor şi el începător – cu trei personagii, doi bărbaţi şi o femeie, pentru luna februarie.

Olga, în bună formă, să nu fie deochi, mai bună decât a lui Bebe, ca să nu mai spun de a mea. Să nu păcătuiesc, dar anul care se încheie nu a fost prea bun în ceea ce mă priveşte, pe plan de sănătate.

---

[11] Nu uit, Silvio, că a rămas la voi fotografia lui Bobă Leia şi că nu renunţ la ea (nota lui Beno Sebastian).

Au trebuit luni pentru ca urmările accidentului să se facă mai puțin simțite şi să dispară – cel puțin aşa vreau să cred, să sper – şi în continuare plictiselile urinare, un eufemism – parcă mai durabile, supărătoare, îngrijorătoare.

Accidentul, urmările lui, istoriile urinare (repet, de natură neurologică, […] ghinioane, care m-au împiedicat să realizez proiectul voiajului israelian şi chiar a unei deplasări în Germania, unde la Düsseldorf aş fi putut s-o văd pe Julieta, acolo până în 15 decembrie, iar la Frankfurt să-mi iau bagajele lăsate acolo, pentru a mă duce la Viena.

Ies foarte puțin, foarte rar, în Paris aproape deloc, fiindcă nevoia căutării unui W.C. se face des simțită, lucru şi mai jenant noaptea, făcută în principiu pentru a dormi.

Poate fi şi mai rău şi pentru că ştiu acest lucru, încerc să mă resemnez, să mă obişnuiesc, ceea ce reuşesc în parte, fiindcă sper că plictiselile de care v-am pomenit, nu se vor agrava şi că-mi vor permite chiar perioade suportabile, adică cele în care, ca înainte, îndrăzneam să fac proiecte de deplasări, voiaje şi să le realizez.

Vă îmbrățişez cu dragoste şi vă urăm cât mai bună sănătate, cât mai multe satisfacții, bucurii, cât mai multă linişte, cât mai puțin Bechin-Sharon…

Nu-i uitați pe Ghimpii.

Beno

8
Beno Sebastian către Simon Schafferman

Boulogne, 21 aprilie 1984

Dragii mei,

Nu este prima oară că-ncep să cred în parapsihologie. De câteva zile îmi propuneam să vă trimit câteva rânduri… şi alaltăieri a sosit scrisoarea lui Simon, adică a voastră.

Îți mulțumesc încă odată Simone pentru faptul că ții locul Silviei la scris şi că atunci când simți, vezi c-a trecut prea multă vreme fără o veste de la mine, îmi trimiți câteva rânduri.

Pe acestea, primite alaltăieri, le socotesc bune, ca să nu le numesc foarte bune, ținând seama că înclinat la pesimism iau tăcerea drept semnul nu ştiu câtor dificultăți, pe care mi le-nchipui…

Zău că nu este un reproş pe care l-aş face. Sunt ultimul pe lume ca să fiu îndreptățit, eu care scriu atât de rar şi puțin, cunoscând dificultățile celorlalți posibili corespondenți, vârstă, nesănătate, agravată sau nu de anii ce se adună.

Dar nu ne putem schimba felul de a fi: pe al meu, mi-l cunoaşteți de mult, marfă proastă.

Desigur că dificultățile Silviei nu pot fi minimizate şi cui i-ar trece prin cap s-o țină drept sănătoasă. Îmi închipui cât o fi sleit-o de puterile care nu-i erau mari blestemata de gripă virotică.

Mai ales că ghinioanele ei de nesănătate se cam repetă, dacă-mi amintesc de ultimele voastre scrisori.

Aş dori, aş vrea, ca ele să nu fie niciodată serioase, să nu o diminueze, handicapeze prea tare.

În ceea ce priveşte nesănătatea, a noastră, a celor bătrâiori, faptul că tu, Simone, nu pomeneşti de ea, de buclucuri, nu te închipui sănătos tun… ci doar că treci o perioadă bună pe care ți-o doresc lungă, lungă.

Vă doresc să vă țineți cât mai bine cu putință, ca să vă puteți bucura de Păsărel-Maia şi mai ales de nepoate, de nepot, care chiar dacă vă obosesc, lucru firesc şi pentru ei şi pentru voi, înțeleg prea bine că prin vizitele lor vă încântă.

În capitolul sănătate, vestea bună pe care mi-o dați este cea privind pe Adicuța. Desigur că după ce-a pătimit sărăcuța, după grija pe care ați avut-o voi, bunicii – nu mai pomenesc de părinți – înțeleg prea bine că fiind slăbuță, atenția, supravegherea ei de către toți continuă şi azi.

Faptul că sunt toți trei, voluntari, capricioşi – dar care copii nu sunt, în imensa majoritate, sabrii sau nu? – poate că pe voi vă deranjează mai puțin decât pe părinții lor, ştiind că la bunici copiii se alintă mai mult decât la părinți, aceştia putând să aplice nu numai dojana, cearta dar uneori, rar, rar de tot şi o mică pălmuță, dacă trebuie.

Ceea ce m-a făcut să socotesc scrisoarea voastră bună, chiar foarte bună, este ceea ce scrie Simon despre proiectul vostru

austriac, cu eventualul crochet reperist, bucureştean pentru Simon şi o eventuală deplasare a Silviei, la Strassbourg.

Ştiu, nu uit, că este deocamdată vorba de un proiect, că la vârsta voastră şi posibilităţile voastre, ca să nu mai pomenesc de situaţia dificilă de peste tot, rămânerea în stare de proiect durează mult, ca să nu pomenesc de posibilitatea avortării proiectelor…

Tocmai fiindcă ştiu, cunosc dificultăţile voastre, ca să nu mai pomenesc de cele israeliene pe care, ca un vechi optimist, le văd şi mai teribile decât sunt după ziare, radio, televizor, simpla menţionare a unei proiect de vacanţă austro-româno-strasbourgheză m-a încântat pentru voi dar şi pentru mine…

Da Silvia, pentru mine. Dacă dă D-zeu şi sunteţi sănătoşi, mai bine, mai mult decât sunteţi acum, dacă ai voştri, copii şi nepoţi, nepoate sunt şi ei cu totul şi totul O.K. şi proiectul lui Simon, cel de care-mi pomeneşte, devine realitate, traducere în fapt, te rog gândeşte-te serios, ca de la Strassbourg, după ce faci turul turistic, să vii la Boulogne.

Mi se pare, mie cel puţin, un prilej unic de a ne vedea, revedea, mai repede, înainte de o revedere în Israel, la care eu cel puţin, n-am renunţat să sper…

Nu-i o problemă locuitul, adăpostirea, găzduirea completă. Kimelii nu sunt championi în materie de primire, dar pentru voi, mari şi mici, ştiţi că au o slăbiciune.

Vei sta cât vrei şi mă ocup, adică fac cele necesare pentru drumul Strasssbourg-Paris şi apoi avionul Paris-Tel Aviv, după ce ştiu că vii, accepți.

Gândeşte-te, nu mă refuza şi tu Simone, nu crede că profit de cele ce mi-ai scris, pentru a încuraja prin invitația, sugestia mea, alegerea Silviei pentru Strassbourg şi nu pentru croseul R.P.R.

Până azi niciun semn de la Mia. Mai trebuie să adaug cât de mult aş regreta să n-o văd, dacă este la Paris sau dacă va fi!

Aş rata ocazia, plăcerea de a o vedea, de a auzi ştiri proaspete, mai complete despre ea, Micky, fiică-sa, despre voi.

M-ar vedea şi v-ar putea povesti că nu-i dracul, adică eu, atât de negru, cât voi şi alții şi-ar putea închipui, după tăceri prelungite.

Bineînțeles că dacă va telefona, nu-i voi nici cere, nici propune, să vină la Boulogne.

Mă voi duce şi întoarce în taxi, acolo unde va vrea să mă vadă. În taxi, fiindcă de la operația din 22 februarie 1983 – a patra, după cum ştiți, nu la aceleaşi măruntaie – nu mă pot deplasa altfel.

Dacă va telefona, dacă va accepta să mă vadă, nu-i voi pomeni de mijlocul meu de transport, ca să n-o impresionez, s-o şantajez.

Mi-ar fi mai uşor să-i vorbesc Miei de starea mea, decât să vă scriu, s-o povestesc, nu pentru că aş avea ceva de ascuns, ci pentru că n-am prea mare lucru de scris. De spus este mai uşor şi

apoi cine mă vede poate confirma că nu sunt prea rău, grav bolnav.

Când l-aţi văzut pe amicul meu Schatz, aveam sciatică, care mă ţinuse aproape nouă luni, când l-aţi văzut pe Weiner (pardon, când v-a telefonat) aveam şi am în continuare ameţeli.

Acestea dispar complet în poziţie orizontală, culcat, când pot citi, asculta muzică, radio. Mult mai dificile sunt lucrurile în picioare, la vertical sau chiar aşezat, mai mult de o jumătate de oră, fără să-mi sprijin capul. (Întrerup scrisoarea de faţă de mai multe ori, pentru a mă lungi).

Ameţelile, prima oară în carieră, au început în ultimele zile din ianuarie 1984 şi continuă.

S-ar părea, spun medicii, drul Neuman care mă vede (verificat, confirmat de cei de la spitalul Laënnec, unde fusesem operat *à coeur ouvert* în iulie 1980, de cei de la Salpetriére, unde fusesem operat în 22/2/1983, pentru pipi), că ele nu se datorează inimii (tensiune, puls normale, cum sunt până azi analizele de urină, creatinină), ci astupării parţiale a uneia din arterele vertebrale, deci unei proaste circulaţii intercraniene.

Pentru odată, cred medicii, adică socotesc explicaţia recentei plictiseli, valabilă. Tratamentul, masaje uşoare la ceafă, plus elongaţii şi două comprimate pe zi, timp de şase luni.

Aş fi bucuros să dispară la capătul tratamentului sau dacă nu trec, să mă obişnuiesc cu ameţeala.

Nu uit că până în ianuarie 1983, cele trei operaţii (coloană vertebrală – inutilă, dar nu pentru artroza mea cervicală, pe care

a agravat-o – vezică biliară şi apoi inimă, cu instalarea unei valve mitrale) le-am suportat perfect, nu m-au împiedicat să duc o viaţă aproape normală, birou, turism, chiar dacă picioarele dureau şi dor şi azi, aşa cum dor de mai bine de 20 de ani.

Poveste neurologică, aşa cum s-au pronunţat medicii, aici, la Ierusalim, New-York, fără altă precizare, fără tratament, proces terminat complet spuneau ei, chiar dacă m-a lăsat puţin diminuat.

Dar terminat, spuneau ei. Iată însă că pe linie urinară – nu prostată, ci o vezică urinară neurologică – procesul o fi continuând, de vreme ce operaţia din 1983, la care profesorul ce mă vede de 5 ani, renunţase deşi o sugerase de la început, a trebuit să fie făcută de urgenţă.

Ea a reuşit, în măsura în care de la un reziduu minor de 450 ml. am ajuns la 200 ml., încă mult, serios pentru implicaţiile renale, de care mi s-a vorbit, pomenit.

Iată că am umplut o foaie de hârtie cu detalii despre nesănătatea mea, detalii pe care cred că, în bună parte, le cunoaşteţi déjà, fiindcă nu se poate să nu vi le fi scris.

Nu veţi înţelege mare lucru, poate, ca să nu spun sigur. Mari şanse însă să vă îngrijorez poate şi mai mult, eu care am repetat lucruri déjà scrise, comunicate, dorind să vă liniştesc. *Beau travail*!

Desigur că vă cer iertare, dar asta nu scuză slăbiciunea mea. Liniştirea poate că o veţi obţine dacă o văd pe Mia. Ea va ştii să vă spună că în ciuda lucrurilor povestite, în ciuda cârjii cu care umblu – din pricina sciaticii în 1983, ameţelii acum în 1984 – nu

arăt prea rău şi mai ales că nu par atât de rău bolnav, cât se poate înțelege din povestire, spusă, scrisă.

Despre familie:

Bebe este în continuare la birou, mereu, în continuare mulțumită de treaba pe care o face, de norocul imens de a-şi păstra încă o slujbă bună, la 59 de ani, când ştiți că șomajul aici face zilnic victime.

Norocul păstrării slujbei este mai ales mare, fiindcă asta îi permite să nu fie acasă tot timpul. Între un soț adorat şi o mamă, încă bine, voinică, uneori dificil suportabilă pentru ea, n-o văd bine…

Micky, într-o mică vacanță, nu are deocamdată de lucru. Nici anul trecut, când lucrase mult şi câştigase bani frumoşi, a fost la șomaj până la finele lui aprilie, deci nu lucrase în această perioadă. În profesia ei, șomajul a fost de ani şi ani, mai grav, mai serios decât în orice altă branşă. Recunosc şi i-am declarat-o şi ei, că ea a avut dreptate, alegând să fie actriță şi nu altceva. A câştigat mai mulți bani, n-are importanță că sunt repede, repede cheltuiți, a avut satisfacții, a fost remarcată, apreciată, ceea ce n-ar fi putut realiza în altă profesie posibilă, ținând seama de calificarea la care ar fi putut ajunge, spera. Să fie sănătoasă, cât mai mulțumită, este cel mai important.

Olga este în continuare energică, fermă la cârma vaporului din Boulogne, ceea ce este un noroc pentru toți.

Aşa cum mă rog pentru reuşita, realizarea proiectului vostru de voiaj, la fel doresc pentru Bazil-Maia să-şi realizeze proiectului lor de voiaj European.

Ştiu că turistului îi stă bine cu drumul, că sunt atâtea lucruri mai agreabile de făcut decât de vizitat rude.

Mai trebuie să adaug că m-aş bucura să-i aud măcar la telefon, dacă ajung la Paris, fiind gata să mă duc să-i văd câteva minute, acolo unde vor trage, regretând pentru ceilalţi şi mai ales pentru Micky, că în felul acesta, nu-i vor vedea.

În speranța ca şi unii şi alții să avem norocul unei sănătăți cât mai acceptabile, un moral suficient care să ne permită să ne dăm veşti cât mai acceptabile.

Vă îmbrățişăm, eu şi ai mei, pe voi şi pe Bazil-Maia şi copiii lor.

Beno

9
Beno Sebastian către Simon Schafferman

Boulogne, 30 mai 1985

Dragii mei,

Cred că dacă n-aş începe pomenind tristețea resimțită de subsemnatul şi numai de el, pentru povestea *Toladot*-ului şi jurnalul lui Iosi, nu pentru a o redeschide, aş avea poate şi mai puține şanse de a fi crezut, în cele ce urmează.

Recunosc, Simone, c-ai fost cu stăruință singurul care să scrii, să pomeneşti despre Iosi, cu înțelegere, căldură, cu sau fără prilejuri comemorative. Ştiam de acest lucru grație *Vieții Noastre*, pe care o primeam grație ție, până când direcția m-a

pedepsit pentru o scrisoare de protest ce i-o trimisesem. Mai târziu, aflam de articolele tale despre el când cineva cunoscut îmi dădea câte un ziar israelian cu vreun articol al tău despre Iosi sau o simplă citare. Articolul tău ”Patru decenii de la moartea lui Mihail Sebastian”, numărul din 24 mai 1985, al *Vieţii Noastre*, m-a impresionat, mergându-mi la inimă.

M-am gândit, fără o clipă de ezitare, c-ar fi nedrept să nu-ţi scriu acest lucru, eu care nu m-am reţinut să scriu, să spun lucruri severe, despre tine, Lavi, *Toladot*, povestea jurnalului.

Eu şi numai eu, adică numai unul din fraţii lui Iosi, ca şi cum numai eu aveam monopolul afecţiunii pentru Sebastian, numai eu trebuind să-l apăr pe Sebastian, războindu-mă cu Lavi, Ambasada Israelului de aici, *Jerusalem Post*-ul, *Agudat Hasofrim*[12]. Articolul tău din 24 mai 1985 este cea mai serioasă şi temeinică apărare a lui Iosi, într-o ţară ce-l crede, mi se pare, definitiv pierdut, chiar după 40 ani de la moarte, nefiind gata să-l ierte. Ai făcut-o aşa de bine, poate nu numai datorită talentului tău, dar şi faptului că eşti din cei care i-au citit jurnalul, mărturie a dramei celui ce scrisese *De două mii de ani* realizând turul de forţă de a se fi făcut înjurat cu aceeaşi violenţă de comunişti, legionari, democraţi şi sionişti, violenţă şi rea credinţă.

La această aniversare a morţii lui, atunci când se pomenesc suferinţele atroce ale atâtor evrei, eu, neobiectiv, fiindcă frate, nu uit că dacă nu murea călcat de camion, nu scăpa de puşcăria

[12] Uniunea Scriitorilor (ebr.) din Israel.

la care ar fi fost condamnat în procesul Pătrăşcanu[13], nu ar fi ieşit viu din ea, ca alţii.

Gruber, întors în Israel, a fost amabil, mai mult decât atât, să-mi trimită prin poştă câteva rânduri, cu tăietura de ziar *Patru decenii*... şi cea cu extrase din articolul lui Iosi din *Cortina*. Înainte de plecare îmi telefonase. Uitasem să-l rog s-o liniştească pe Silvia în ceea ce priveşte nesănătatea mea – nu mai bună, nu mai proastă. Mi-a spus c-a făcut-o fără de instrucţiuni din parte-mi.

Şi acum o rugăminte, Simone, pe care nu îndrăzneam să ţi-o fac până acum, nevoind să zgândări răni mai vechi. Nu este prima oară, cred, că pomeneşti de conferinţa lui Iosi la Institutul francez, privind *De două mii de ani*. Nu se pomeneşte de ea în jurnal. Erau pagini scrise de el, separate, puse de mine în cele 9 caiete ale jurnalului ce-au voiajat, tranzitat prin Israel. Ţi-aş fi recunoscător dacă ai o copie de pe ele, să o fotocopiezi şi să mi-o trimiţi, printr-o ocazie cu cineva sigur, de încredere. Asta dacă vrei şi poţi, bineînţeles. Mi-ar place s-o am, să-i rămână lui Micky, chiar dacă originalul este la Vad Iasem (sau Iad Vaşem).

---

[13] Numele lui Mihail Sebastian a fost menţionat în declaraţiile date de Belu Silber, Harry Brauner, Lena Constante, Herrant Torossian, toţi anchetaţi în procesul Pătrăşcanu, ca participant la excursia de la Diham, excursie folosită de acuzatori ca "pretext" al lui Lucreţiu Pătrăşcanu pentru a lua legătura cu politicieni din partidele "burgheze". Mihail Sebastian menţionează această excursie în *Jurnalul* său. (vezi *Principiul Bumerangului: Documente ale procesului Lucreţiu Pătrăşcanu*, Bucureşti, Editura Vremea, 1996, pp. 165, 171, şi Mihail Sebastian, *Jurnal: 1935-1944*, Humanitas, 1996, p. 574).

Sunt toate şansele ca cele două cărţi ale lui Iosi, *De două mii de ani* şi *Cum am devenit huligan* să mai aştepte încă 40 ani sau 100 ani pentru a vedea tiparul undeva în Occident, Israel sau R.P.R., presupunând că nu sunt singurul, că cred că aceste două cărţi reprezintă un interes literaro-documentar, în care el investise atâta suferinţă fizică, morală, materială.

Aceleaşi lucruri vechi despre ai mei, despre mine, aceeaşi speranţă nebună că cine ştie, poate că într-o zi voi mai ajunge în Israel...

Vă îmbrăţişez pe amândoi, pe Basil şi ai lui.

Beno

10
Beno Sebastian către Simon Schafferman

29 august 1985

Dragii mei,

Prietenii mei, mai vechi – au cam dispărut – sau mai puţin vechi, au devenit nu de azi, nu de ieri şi oarecum prietenii lui Bebe şi chiar ai Olgăi nu se prea înghesuie să vină la noi. Nu găsesc amuzamente, nu le pot oferi, iar televizorul funcţionează de când începe emisiunea, până se termină. Bebe, dar mai ales Olga, fiind consumatoare fără rezerve, fără alegere, fără întreruperi. Iată de ce nu-i încurajez să vină pe aici, ba

dimpotrivă îi descurajez, îi disuadez cât pot, imensa majoritate a lor ascultându-mă, neținând să facă eforturi.

Îi aprob, îi înțeleg, îi felicit, fiindcă pot găsi aiurea puțină destindere, distracție, iar televizor au și acasă. Conversația eventuală, chiar fără interes sau cu interes limitat privindu-mă pe mine (Iosi, amintiri de familie brăileană sau buzoiană), nu și pe ai mei, e normal să nu-i pasioneze pe eventualii musafiri.

Asta se referă desigur la prietenii vechi sau mai puțin vechi ai mei, locuind în Paris sau Franța. Asta nu se referă la prietenii vechi sau nu, la rude sau străini, ai mei din străinătate, apropiată sau îndepărtată, dacă fac, dau un semn de prezența lor la Paris. Pe aceștia îi chem, insist, îi rog să vină, mă supăr dacă nu răspund semnului implorator de a veni să mă vadă sau propunerii de a veni să-i văd eu, acolo unde vor indica, chiar dacă le pomenesc de riscul de a mă vedea umblând prea des la WC. Propun asta mai ales când țin să vorbesc după cap și inimă, proaste amândouă, de acord, fără să mă jenez de ai mei, referitor la subiecte ce le sunt indiferente sau cred că le sunt indiferente, ca cele pomenite în paranteză, pe verso-ul paginii. Nu se înghesuie nici prietenii lui Bebe, inexistenți și nici acei ai lui Olga.

Dar când o rudă sau cunoștință ai lui Bebe sau Olga pică întâmplător, mai ales când sunt din străinătate, vin pe aici, îi primesc bine, chiar foarte bine. O asemenea cunoștință a Olgăi, din Israel, picată azi la noi, din Ramat Gan, s-a scăpat, înghesuind-o cu întrebări despre Israel, oamenii de acolo, rude

sau prieteni ai mei sau străini, anunțându-mi că vărul nostru Marcel Hechter s-a prăpădit nu prea recent.

Probabil că în 17 august când vă chemasem la telefon ştiați deja de această dispariție; nevrând să-mi dați o veste proastă, n-ați spus nimic. Sigur că ea m-a întristat, fiindcă îl ştiam bine pe Marcel, că-i eram atașat, că aducea, prezent sau nu, nu pretind în fiecare ceas, minut, toate amintirile de familie, toți morții sau puținii vii din viața noastră, pe care Iosi, obsesia lui, cu care trăiesc, grație căreia, chiar dacă obsesie, străbat o perioadă grea și fără de care n-aș putea-o duce, îi face prezenți pentru mine.

M-a întristat, m-a răscolit, dar n-am murit. N-am murit când s-a prăpădit Iosi, Mama, Poldi. Am trăit chiar bine după aceea, însurându-mă, lăsând-o pe Micky să vină, plecând la Paris, făcând cele necesare fără ştirea lui Poldi, a Mamei, să plecăm mai departe în U.S.A. Deci fiți liniștiți, puteați să-mi spuneți că s-a prăpădit Marcel al nostru, atunci în 17 august când vă chemasem la telefon. Nu mi s-ar fi întâmplat nimic.

Vă înțeleg grija voastră, pot să spun a Silviei mai ales, fără să se supere Simon, fiind bucuros c-o găsisem pe ea la telefon, putând să-i explic ei motivul chemării, fără perifraze şi amabilități excesive.

Am fost bucuros că m-a înțeles, cred, sper, că i-am evitat motive suplimentare de îngrijorare, pentru mine, nesănătatea mea, pentru mine, vărul și finul ei. C-a înțeles, cred, sper, explicația tăcerii mele, nescrisul meu, pe care această misivă n-o contrazice. Îi voi scrie mâine, așa cum pot, în englezește, lui

Ruth (aşa le scriam când răspundeam mesagiilor lui Marcel, fiindcă ea nu ştie nici franţuzeşte, nici româneşte) ca să nu spun nimic, fiindcă ce poţi spune, în asemenea împrejurări, unei femei nefericite, atât de bolnavă după cât ştiam de la Marcel!

Aceeaşi stare de spirit în care mă găsesc, fără să mă laud cu ea, mă face să mă gândesc la Lily, pe care n-am văzut-o de ani de zile, la Paris ultima oară, căreia nu i-am scris niciodată. Probabil însă că indiferent de diferenţele de comportament, natură, ce pot exista între fraţi, bătrâneţea plus o teamă mai mult sau mai puţin ascunsă de un sfârşit, îl făcuse pe Poldi, la ultimul lui voiaj în Israel, să se ducă s-o vadă, povestindu-mi această vizită.

Se duce cu Marcel ultimul Hechter, bărbat. Se stinge astfel un nume pe care nici Iosi, nici eu nu l-am păstrat, cu care însă a suferit, el, săracul, pe care hechterii în viaţă, fetele lui Poldi, care nu se vor mărita niciodată, îl păstrează fără ca el să le spună ceva. Poate că este un noroc pentru ele că numele tatălui nu le spune nimic, fiindcă nu este un nume de oameni fericiţi sau prea norocoşi.

Cred, nu întreb, nu discut cu Micky, evitând pomenirea lui Iosi, ştiind-o, închipuind-o, mai fragilă decât este în realitate poate, că ea, fără să-mi vorbească despre aceste probleme, despre obsesia mea, Iosi, nu este indiferentă, că afirmarea judeităţii ei fără tapaj dar cu violenţă când crede ea necesar, sunt semne de fidelitate, de moştenire Iosi hechteriană, chiar dacă o ascunde. Aş fi preferat să fie tâmpită, urâtă, nevastă, mai puţin hechter, chiar deloc hechter. Eu sunt însă tâmpit. Ea îmi aduce cărţi, ca de pildă jurnalul lui Etty Hilsum, 1941-1943, evreică

olandeză, moartă la Auschwitz, total deosebită de Iosi, fiindcă optimistă, curajoasă, crezând în D-zeu, sau romanul lui Arthur Schnitzler (dramaturgul) – *Vienne au crépuscule* – scris în 1905, tradus de abia acum în Franța, pe care a însemnat nişte pagini, care cred că nu lasă îndoială despre ataşamentul ei la problemele lui Iosi. Un fel de *De două mii de ani* ca problematică, mai răscolitoare poate decât cartea lui Iosi.

Bebe cu Micky s-au întors din scurta lor vacanță la Vence, despre care vă pomeneam la telefon, în 17 august. Bebe și-a reluat lucrul, în 20, a doua zi după sosire, destul de refăcută după operația ei (extragerea veziculei biliare), dar cu o jenă de care nu-i place să vorbească.

Micky și-a reluat căutările pentru ceva de jucat, film, teatru. Ne bucurăm cu un fel de foileton de peste 10 minute în fiecare seară, pe channel no. 2, nu mare grozăvie, dar ea este... s-o mănânci din ochi. A început în 14 august și mai ține. Poate că jordanezii vor cumpăra sau li se va face aproape cadou și-l veți putea vedea şi voi. Foiletonul a fost făcut anul trecut în octombrie.

Încolo aceleaşi lucruri vechi, neinteresante, nu prea vesele, dar nici prea triste. Te obișnuiești. Lucrurile nu sunt, desigur, comparabile, Marcel Hechter și Petrică Hornștein. Aș vrea să mă-nșel, adică teama să-mi fie nejustificată, dar cred din ce în ce mai mult că refuzul sau uitarea voastră de a-mi răspunde ce știți de Petrică, ce devine, ce-a devenit de la sosirea lui în Israel, presupunând c-a ajuns, a fost lăsat să plece – se datorește ca și în

cazul Marcel Hechter, grijii voastre de a nu mă necăji, adăugând la inimă, rinichi, picioare, ameţeli, necazuri ce mi-ar putea fi fatale. Îmi scrieţi sau nu despre el, vă asigur însă că oricât aş regreta dispariţia lui, presupunând că-l îngrop cu tot dinadinsul, voi suferi mai puţin decât pentru vărul meu, şi încă mai puţin decât pentru Iosi, Mama, Poldi.

Dacă nu-l pomenesc pe Papa, alături de ei, este că mort departe de mine, am suferit atunci şi acum, mult mai puţin, am fost şi mai ales, sunt mult mai puţin marcat.

Scrisoarea asta nu cere răspuns sau confirmare. Ea nu trebuie să contrazică ceea ce spusesem Silviei la telefon, în 17 august. Scriu rar, din ce în ce mai rar, nu pentru că nu vreau, n-aş vrea.

Ca să termin într-o notă mai optimistă, într-o scrisoare pornită de la dispariţia lui Marcel Hechter, este că simt uneori, scurt, repede, violent, revenindu-mi gândul unui posibil drum în Israel, chiar dacă gândul durează puţin, fiind contrazis de nu ştiu ce...

Şi ca să vedeţi că în ciuda tonului havre-kedosha, preocupările, obsesia Iosi rămâne aceeaşi, reînnoiesc rugămintea mea la Simon, pentru căpătarea unei fotocopii de pe conferinţa ţinută de Iosi la Institutul francez, pe care mi-a promis s-o satisfacă. Prin poştă, dacă nu se poate face altfel, riscul pierderii fotocopiei din capriciile poştei de pretutindeni fiind doar refacerea operaţiei şi reamintirea promisiunii într-o altă misivă.

Aceleaşi gânduri bune, aceleaşi urări de mereu cât mai mult bine, pentru Păsărel, Maia, copiii lor. Aceleaşi temeri şi speranţe pentru voi toţi, pentru toţi isrelienii.

Simone, repet, dacă mai este nevoie, c-aş fi fericit ca pretinsa fiică a lui Iosi, din Canada, să nu fie pretinsă, ci adevărată, indiferent de scepticismul meu privind povestea. Nu s-au întâmplat minuni cu el, murind cum a murit, scăpând de puşcăria din care nu cred c-ar fi ieşit, să se întâmple minuni cu o posteritate, carne din carnea lui?!!

Vă îmbrățișez cu dragoste. Să-mi fiți cât mai sănătoși, cât mai pe picioare.

Beno

11
Beno Sebastian către Simon Schafferman

3 decembrie 1985

Dragii mei,

Am primit scrisoarea lui Simon – din 24/11 – joi 28/11. Fără entuziasm, dar fără ezitare, l-am căutat pe Gruber în aceeași zi.

Fără entuziasm, fiindcă știu cât este de ocupat – prin secretară capăt legătura telefonică – cât era și este delocat demersul ce mi-l cereai să-l fac.

Fără ezitare însă, fiindcă fără a fi excesiv de sensibil, omenos, cum puteam ezita când Simon, soțul Silviei, scrie ”nu pot apela decât la tine, sperând să nu-mi poți refuza serviciul ce ți-l cer”?

Am avut grijă să-i spun secretarei că-l deranjez pe maestru pentru o problemă a lui și nu a mea sau altcuiva. Am obținut legătura, cu același om amabil, binevoitor Hechterilor, care, cel mai mic mai ales, l-a deranjat des pentru sfaturi juridice, profitând de rentabila situație ”fratele lui Iosi” la care, el, Gruber, cred că ținea și ține, fiecare în felul său, după temperament, sensibilitate, memorie.

Amabil, binevoitor, dar după voce – sigur că avea pe cineva, un client – simțind că oarecum deranjez, chiar dacă adăugasem după ”bună ziua”, pot chema și altădată. Nu știu dacă aș fi fost în stare să mă duc la el, dacă mi-ar fi sugerat – aceleași probleme de pipi, aceeași spaimă de a nu găsi WC-ul în care să încerc să mă ușurez, aceeași teamă justificată sau nu de a cădea, a fi transportat de urgență la spital. N-a sugerat nimic și m-a lăsat să-i vorbesc despre problema lui și a ta, la telefon.

Grație recomandării tale scrisă ”eventual îi poți arăta chiar scrisoarea” pe un petecuț de hârtie băgat în aerogramă, n-am ezitat să-i citesc din scrisoarea ta, ceea ce privea problema voastră. Nu introducerea, nu sfârșitul, ci restul, esențialul.

A ascultat atent, fără întreruperi, fără comentarii, *propunându-mi să-ți scriu* că: voi putea dispune de 1500 dolari, pe care o bancă israeliană ți-i va pune la dispoziție.

La dispoziție, contra unui deviz al unui tipograf sau editor, adresate ție, prin care aceștia se obligă să publice cartea, din care ai primit x șekeli, urmând să mai primești 1500 $. Banca israeliană, contra prezentării a două exemplare și a unei scrisori

din partea ta, arătând că ea este tipărită conform comenzii, îți va plăti 1500 $, pe loc, de îndată, sau echivalentul în monedă locală, la cursul zilei, asta la alegerea tipografului sau editorului.

L-am întrerupt repede, rugându-l să-mi vorbească încet, rar, clar, ca să pot lua note. S-a executat şi apoi i-am citit după notele luate termenii propunerii, pe care după aceleași note ți-i scriu acum.

Fără entuziasm, așa cum am scris de la început, fiindcă la propunerea, sugestia lui de a-ți răspunde, adăuga încă una: tu îmi trimiți mie proiectul de contract între tine și tipograf sau editor, eu îl transmit lui Gruber, care îl trimite băncii israeliene, care bancă confirmă cele de mai sus, ție, tipografului sau editorului.

Repet, fără entuziasm execut această misiune pe care scrisoarea ta mi-o cere s-o îndeplinesc, rugându-mă să n-o refuz, pe care Gruber mi-o sugerează, înțelegând frământările prin care ai trecut și treci, frământări, zbucium la care, așa cum scrii, Silvia a fost martoră, pe parcursul celor cca 500 pagini pe care le-ai scris, nu ușor, nu fără trudă.

Cred, sper că mi-am îndeplinit delicata misiune pe care tu mi-ai cerut s-o îndeplinesc, iar Gruber mi-a propus s-o accept. Ce-o să iasă nu știu. Dacă tu, Gruber sunteți nemulțumiți, ieșiți supărați, nu va fi nici prima dată, nici ultima când slăbiciunea, lașitatea mă fac să spun da, conștient că nu că refuzul categoric al misiunii, comisionului, este, era, răspunsul sănătos, înțelept, nu numai pentru mine dar și pentru cei ce mi-l cer sau îl propun.

Bine n-o să iasă, mi-e teamă, adică nu voi învăţa nimic de la alţii, de la viaţă, a altora, a mea.

Dacă cel puţin, în capul meu, nu se vor sparge, nu vor cădea prea multe reproşuri, incriminări, părţile, mai ales tu, izbutind, oricât de mari le-ar fi regretele, să se resemneze cu ce au reuşit să obţină. Iar dacă vor cădea, *tant pis pour moi*.

Privind finalul scrisorii tale, Simone, cu apariţia memoriilor[14] lui Emil Dorian, cu micul tău eseu referitor la jurnalul lui Iosi, ce aş putea scrie, care să nu-mi facă prea mult rău, nici mie, nici ţie? Că fiecare cu destinul său, indiferent de merite, calităţi. Şi în viaţă, cât îi este dat să trăiască şi după moarte. Un copil al cuiva, în principiu, fiindcă excepţiile sunt numeroase, serveşte mai bine pe fiu, fiică, scriitor sau nu, decât un frate. Fata lui Dorian a ştiut mai bine să-l servească pe tatăl ei decât am ştiut s-o fac eu, fratele lui Iosi.

Nu pot să-ţi dau sfaturi privind manuscrisul tău referitor la jurnalul lui Iosi, aproape 30 de pagini. Asta după toate cele câte s-au întâmplat – *Toladot*, publicarea de către români în *Manuscriptum*, nr. 3/1979, a paginii de jurnal, pretins găsite la fiul lui Perpessicius, şi acum, amărăciunea-ţi cu peripeţiile cărţii despre drul W. Filderman!

Dar dacă-mi ceri părerea, cum n-o făcuseră alţii mai direct responsabili, Lavy&Co, ţi-o dau, fără să te simţi vinovat să ţii

---

[14] Emil Dorian, *The quality of witness: A Romanian Diary 1937-1944*, selected and edited by Marguerite Dorian, Philadelphia, 1982.

seama de ea, oricât ar vrea să contribui la repararea unei regretabile erori, pentru care te-ai luptat, cum ai putut, singur, singur, împotriva tuturor, împotriva establishment-ului israelian.

Destinul lui Iosi în R.P.R., U.R.S.S., teatrul şi chiar unele cărţi pot continua să fie preţuite, jucate, răsjucate. În R.P.R. de făcut, preparat ediţii complete, de scris teze de doctorat.

Niciodată *De două mii de ani* şi nici *Cum am devenit huligan*. O ştiu de la oameni serioşi, care prin ceea ce au scris şi scriu despre Iosi sunt mari devotaţi admiratori ai lui. O ştiu din experienţele mele înainte de venirea mea aici şi după venirea mea aici. Nu soartă mai bună i-au făcut lui Iosi şi continuă s-o facă, establishmentul israelian, fie *Likud*[15], fie *Peres*, fie *Agudat Hasifrist*, fie *Jerusalem Post*, pentru cele două cărţi incriminate. Ştii mai bine fiindcă ai citit, studiat jurnalul, fiindcă ai fost, graţie lui Iosi, pentru Silvia, corespondentul *Cuvântului* la Brăila, cât tinicheaua Nae Ionescu funcţionează în continuare, în R.P.R. şi mai ales, mai ales în Israel.

Probabil că mai funcţionează şi în Franţa – dat fiind eşecul, eşecurile mele, după moartea lui Poldi – la Gallimard, la Laffont, Calman Levy, pentru o eventuală publicare a lui *De două mii de ani*. După 51, 50 ani de la publicarea celor două cărţi, după confirmarea tezei lui Iosi – şi el săracul scrisese un roman, fără să vrea să prezinte o teză – cele ce se întâmplă în

[15] Partidul Likud, de orientare centru-dreapta, a fost înfiinţat în 1973 de Menachem Begin.

lume, peste tot, adică aici, în R.P.R., în est, în Israel, probabil că se acceptă, se tolerează prost sau nu se tolerează deloc Iosi, aşa că *De două mii de ani* mai trebuie să aştepte. Poate încă 50 de ani sau şi mai mult. El are timp să aştepte, presupunând că cele două cărţi, bolnave pentru români, israelieni (establishment, nu cei ce cred în Amos Oz, de exemplu) reprezintă o valoare, un interes. Asta presupunând că Rosetti, Bogza, Cornelia Ştefănescu, Şeptilici – ca să nu citez decât goyimi – nu se înşeală, şi cu ei eu, acordând cărţii o importanţă, semnificaţie pe care n-o are deocamdată.

Dacă tu crezi astfel, privind Israelul, dacă judeci nu ca mine – şi nu sunt o referinţă – dacă socoteşti că singur, singur, cum ai făcut-o în ultimii ani, măcar o dată pe an, în luna mai, poţi convinge pe israelieni că Iosi nu era antisemit, antisionist, chiar fiind ”omul lui Nae”, şi vrei să publici cele 30 de pagini ale tale, cine te poate împiedica să-ţi aperi contribuţia literaro-documentară? Nu eu. Şi n-am intenţia, deloc, deloc.

În locul tău l-aş lăsa pe Iosi să-şi ducă – chiar mort, moarte ce l-a scăpat de puşcărie alături de Pătrăşcanu – destinul în continuare. Alţii, la voi, aiurea şi-ar aduce aminte de *Toladot*, de Lavy, chiar dacă amiciţia ta cu el nu era cunoscută în detalii, de toată lumea. Cine ar fi deservit? Iar Iosi. Şi atunci la ce bun?

Nimic nou de adăugat despre mine, despre ai mei, la ceea ce ştiţi, Silvia mai ales după telefonul meu, după ce mă văzuseră Mia şi Micky Ghimpu.

Vă îmbrăţişez, vă urez cât mai multă sănătate.

Aceleaşi bune urări lui Păsărel şi a lor lui.

Cu teama mea pentru neajunsurile poştei de pretutindeni, chiar nejustificată, dar fă un semn c-ai primit prezenta.

Beno

12
Beno Sebastian către Simon Schafferman

Boulogne, 3 martie 1986

Dragii mei,

Simone, mi-aş dori pentru mine, pentru tine, ca mulţi ani de acum încolo – atât cât începe – tu să-mi ceri diverse servicii, eu să fiu în stare să le fac, tu să-mi mulţumeşti pentru asta, repetând, reînnoind mulţumirile, eu răspunzând, repetând că n-am niciun merit – cu sau fără variantele gen ”meritul, dacă este vreunul, este al lui Iosi sau al Silviei” – şi amândoi fiind sinceri în cele ce afirmăm, tu că este firesc să mulţumeşti, eu repetând că n-am niciun merit pentru a merita mulţumirile.

Aş fi dorit – dacă mă crezi – să poţi găsi la capătul unei munci destul de grea, obositoare, pentru volumul Filderman, răsplata meritată, cea la care modest te aşteptai, bănește, fiindcă cea morală sigur c-o vei avea. Sau cel puţin, dacă bănește nu sunt prea mari şanse să recuperezi banii cheltuiţi de tine, decât foarte târziu, cu supliment de eforturi, până la urmă să nu trebuiască să pierzi bani.

Eu personal sunt sigur că Gruber nu va regreta niciodată ideea de a-ți fi încredințat lucrarea, chiar dacă n-o va recunoaște vreodată, n-o va mărturisi nimănui. Personal, ți-aș dori să-ncepi să lucrezi la volumul Panait Istrati, în speranța ca cel de sus să-ți dea puțină sănătate, putere de care ai nevoie. E un subiect în care cunoști multe, poate, sigur mai mult decât puzderia de oameni, cercetători din Franța, R.P.R., care scriu despre el, după ce l-au ignorat, ponegrit, porcăit, care mai de care mai rău. Și lucrând te vei întoarce la tinerețe, la Brăila, adică la momentele care-ți fac plăcere, ceea ce, zic eu, adică o nereferință, este un bun medicament.

Acum chestia Mihail Sebastian. Din capul locului îmi mărturisesc lipsa de competență, pricepere literară, când este vorba de Iosi. Lipsa este agravată de o totală absență de obiectivitate când este vorba de el. Mi-au reproșat-o și alții, recunoscându-mi-o, mai puțin înainte, mai mult mai recent, de câțiva ani totuși, în plină bătălie *Toladot*, în corespondența cu răposatul Loewenstein. Ce importanță are, pe plan practic, dacă am sau n-am dreptate crezând că Iosi este ostracizat în Israel? Este la fel de ostracizat – vorbesc de cele două cărți cu pricina – în R.P.R. (unde niciuna din cele două cărți nu vor fi publicate vreodată, chiar dacă este jucat, răsjucat, exportat, se pregătesc ediții complete, se trec teze de doctorat despre el). La fel de ostracizat aici, unde încercările mele la editura Laffont și Gallimard, în 1980-1981, găsind un cuvânt de introducere la cineva, au eșuat.

Posibil că *De două mii de ani*, pe care eu și alți goyimi și evrei, cred că reprezintă dacă nu o importanță literară, măcar o

valoare de document pentru evreimea din România, nu reprezintă aceste două aspecte și că deci ne înșelăm.

Vei spune poate că din 1980-1981 s-au întâmplat și se întâmplă atâtea lucruri, care pot face cartea actuală, și mai actuală? Poate, dar nu e suficient ce cred eu, ce cred alții goyimi sau evrei, fiindcă se publică aproape în fiecare lună, săptămână, aici ca și în U.S.A., cărți cu asemenea subiecte. Am obosit să mă mai bat și încep să cred că eu și alții ca și mine, ca tine, ne înșelăm, ne-am înșelat. Și dacă nu m-am înșelat, nu ne-am înșelat, poate că Iosi pentru *De două mii de ani* mai are nevoie de încă 52 de ani (de la data apariției), pentru a se da o șansă cărții, de a fi citită cu alți ochi, cu altă inimă, cu alt cap.

Personal, din ceea ce știu, am aflat fără să pretind că știu, am aflat totul, nu cunosc pe altcineva în Israel, afară de Schafferman, care să fi scris despre el cum ai făcut-o tu. Dacă aș fi auzit de altcineva, aș fi aflat.

De la cine voiai să găsești împotrivire, tu, care, fără să te ridic în slăvi, reprezentai ceva la *Viața Noastră*? De la oameni care fără să fie antisemiți – deși, slavă Domnului, există marfa asta și printre evrei – știau că ești soțul verișoarei lui Iosi?! Nu afirm, nu pretind că nu sunt oameni în Israel care să-l poată citi pe Iosi, din *De două mii de ani* cu obiectivitate, ba chiar cu simpatie. Dar nu scriu despre el, cum ai făcut-o tu. De ce? Unii din lene, din lipsă de curaj pentru a înfrunta o ”problemă delicată”, care le-ar putea aduce dezagremente, alții frământați de probleme strict personale (nesănătate, lipsă de pâine

suficientă, frământări, nesatisfacții de la copii, de la viață). Toți acești ”eventuali” autori de articole, studii, despre Iosi, sunt în imensa lor majoritate mult trecuți de 60-70 ani, adică având toate șansele să cunoască aceste impedimente. Poate că și grupul de scriitori de limba română de la *Izvoarele* fac parte din acești ”eventuali” autori de articole despre Iosi, pentru care te-am rugat să decomanzi colaborarea.

Poate că și cei despre care pomenești că se gândesc să înființeze la voi o editură pentru publicarea unor opere ale unor scriitori evrei din România fac parte din acești ”eventuali” autori de articole, studii despre Iosi, menționați mai sus. Nu spun asta cu ironie, cu atât mai puțin cu dispreț, dacă vrei să mă crezi. Fii pe pace, nu lipsa de drepturi de autor pe care editura în proiect mă previ că nu mi le poate plăti mă deranjează. Un asemenea punct de vedere l-a putut avea Loewenstein, care mă acuza de moștenitor abuziv!

Încercând în 1980-1981 la editura Laffont și Gallimard, am precizat că nu vreau drepturi de autor. Și nici asta nu i-a tentat, pentru publicarea lui *De două mii de ani*!

Crede, Simone, ce vrei, acuză-mă de moștenitor abuziv, dar încă o dată, fiindcă îmi ceri avizul, privind încercarea ta de a propune viitoarei edituri publicarea lui *De două mii de ani*, te rog să renunți. Asta nu pentru tine, nu pentru mine, ci numai pentru Iosi și memoria lui, presupunând că treaba, respectarea memoriei lui, nu ți-e indiferentă.

Atât cât trăiesc, acolo unde mi se cere autorizaţia de a se tipări *De două mii de ani* sau de a se încerca tipărirea ei, cum faci tu, de exemplu, prost sau bine, justificat sau nu, iau în serios calitatea de moştenitor – nu pentru avantagii materiale, nu cer un franc, nu cer un şekel – şi spun că Iosi trebuie lăsat în pace.

Sunt prea multe răni, urme, în privinţa cărţii incriminate, fie în R.P.R., în Israel, sau chiar aici (n-am încercat în U.S.A., unde probabil că şansele ar fi la fel de mici) pentru a se mai încerca ceva. Dacă într-o zi, fără intervenţia, insistenţa mea, cineva vrea să traducă *De două mii de ani*[16], în ivrit, are binecuvântarea, sprijinul meu, presupunând că mi se va cere. În ivrit, cu toate piedicile existente, cu tot jurnalul pe care autorităţile israeliene îl posedă şi fac sau pot face ce vreau cu el, în măsura în care interesele lui, ale grijii ce o poartă evreilor încă în Galuth[17], în România în special, crede că trebuie servite, cred greşit sau nu, că se vor găsi câţiva lectori, foşti români sau nu, care uitând de "cazul Sebastian", de antisemitul Iosi, de ghiuleaua *Cuvântul* şi Nae Ionescu, vor putea să citească o carte incriminată, pentru care Iosi a suferit atât de mult, înjurată cu aceeaşi virulenţă şi rea credinţă de comunişti, de legionari, de democraţi de stânga şi de sionişti.

---

[16] Cartea, inclusiv Prefaţa lui Nae Ionescu, a apărut în anul 2004 la editura Nimrod în traducerea în ivrit (ebraica modernă) făcută de Yotam Reuveny. Conţine şi o Postfaţă scrisă de Leon Volovici.

[17] Diasporă (ebr.)

Citește, dacă ai ocazia, articolul ”Amintirea unui prieten”, publicat de G. Rădulescu[18] (necunoscut pentru tine, bine cunoscător al jurnalului) în nr. 50/1985 al *României literare*, închinat lui Belu Silber, unde se pomenește și de Iosi și de Pătrășcanu şi de Nae și *Cuvântul*. Nu te va convinge fiindcă, probabil, ca să nu spun sigur, este comandat de nea Nicu, în speranța că se vor mai ciupi ceva bani, avantagii de la evreii americani, dar care arată destul, mie cel puțin, câte lanțuri, ghiulele mai trebuie să poarte Iosi pentru o carte, un om, un ziar. Asta zic că este vorba de R.P.R. cu toate osanalele ce i se aduc, Israel sau chiar Occident, aici sau U.S.A. (probabil).

Silvio, mă crezi că nu mă surprinde, că nu mă mai miră, lipsa unui rând sau cuvânt adăugat de tine în scrisorile pe care le primesc de la Simon? Nu din indiferență, jur că nu, ci pentru că așa cum mă știi prea bine, îmi închipui că starea sănătății tale, lipsa de răbdare și hai să spun, lipsa de dispoziție, curaj, pot explica această tăcere. Și știu, lipsit de modestie, că mă iubești.

Cu talentul meu de fabricant de negru, fără să pretind că mă gândesc la tine, tot atât de mult, tot atât de des cât mă gândesc la Iosi, dar vrând, nevrând, gândul la el se întretaie des cu amintiri care mi se impun, fără să vreau să le împiedic, amintiri, gânduri la tine.

Amintiri privind casa din Unirii, cu Zeida, Babu, nenea Avram, tanti Caroline, amintiri în care se inserează fericirea ta

---

[18] Fostul ministru, fostul vice președinte al consiliului, actual nu știu ce, în poze cu nea Nicu (nota lui Beno Sebastian).

din tinerețe, din str. Unirii, pe care fără să le fi cunoscut atunci – chiar atenuate mult de trecerea ta la tanti Ida și nene Iulius – le cunosc, le închipui acum, aș spune fără greș. Nu mă laud cu asta, nu le pomenesc pentru a te necăji, nu fac efortul de a nu le pomeni, dar mi se impun, îți fac rău.

Știu, bănuiesc bucuria pe care o ai cu copiii lui Bazil, care te recompensează, cu o generație sărită, pentru ceea ce meritai să cunoști, multă afecțiune. Dar fiind o Hechter, tragi cu demnitate, fără să citești, ponoasele unui destin, pe care eu, tâmpit, mi-l închipui nu prea vesel.

Vă îmbrățișez.

Beno

13
Beno Sebastian către Simon Schafferman

Monsieur Simon Schafferman
21 Rh. Zichron-Iaakov Romema
Jerusalem, Israel

A. Sebastian
47 Bd. De la Republique
92100 Boulogne, France

18 martie 1986

Dragii mei,

Îți mulțumesc, Simone, pentru tăietura privind susaneaua cu musicalul *Jocul de-a vacanța*. N-am nimic împotrivă dacă de pe

urma unei suşanele cu o piesă a lui Iosi, cântată, dansată, ar profita nişte actori israelieni beitlări sau nu.

Sigur c-aş prefera reprezentaţii serioase, cu actori talentaţi chiar dacă actori israelieni necunoscuţi, fără să am vreo pretenţie la drepturile de autor (nu înseamnă că le disprețuiesc). Dar dacă nu sunt, nu rămâne decât să aştept. Şi după mine, aşteptarea să continue până când companii şi actori israelieni de limbă română vor redescoperi teatrul lui Iosi.

Fiindcă e vorba de suşanele româneşti, reperiste am cerut Societăţii Autorilor Dramatici, care girează drepturile de autor Mihail Sebastian, reprezentate acum de mine de la moartea lui Iosi şi aceasta trimite o scrisoare echivalentului israelian, pentru a-i atrage atenţia că nu există autorizaţia mea pentru acest ”muzical”, că nu mă opun *de data aceasta* reprezentării, dar că drepturile de autor, 5% din reţetă, să fie vărsate S.A.D.-ului francez, pentru mine. Am făcut-o numai pentru ca Florin Piersic & Co, întorşi acasă, să spună celor în drept că există un moştenitor MS care se ia în serios, cu care nu-i de glumit.

Asta pentru ca să se ştie în R.P.R. că dacă în R.P.R. şi în lumea socialistă ei pot face ce vor cu opera publicată a lui Iosi – şi sunt bucuros să-l joace, să retipărească, să-l traducă, fără să am pretenţii – nu pot face acelaşi lucru în Occident, lumea nesocialistă, fiindcă în această lume drepturile de autor sunt serioase şi eu veghez asupra lor, cât mai trăiesc, pentru a fi respectate.

Cele de mai sus sunt pentru tine și cred că nu ții ca să se știe în lumea susanelelor, română sau israeliană, că tu m-ai informat. De ce ți-ai face dușmani printre actori, agenți teatrali?

Pentru rest, adică pentru prima parte a scrisorii tale ca și pentru scrisoarea mea la care răspunzi, eu propun să considerăm capitolul Iosi – Israel – jurnal – *Toladot* – Loewenstein închis definitiv. Nu ne rămâne prea mult timp de trăit ca să ne otrăvim cu puncte de vedere, poziții, atitudini, atunci când riscăm să nu ne găsim pe aceeași lungime de undă, socotind fiecare din noi că avem dreptate mai mult decât celălalt.

Nimic deosebit despre noi. Starea mea, afirmă doctorii, e mulțumitoare și nu țin să-i contrazic chiar dacă sunt mai sceptic – în domeniul urinar, mai ales.

Aurora și cu David vin în Israel la finele lunii. I-am rugat, mi-au promis, ei adăugând că nu trebuia să-i rog, pentru ca să vă vadă, fiindcă e firesc, spunea Aurora – și o cred – să dorească să te revadă, Silvia – că vă vor da vești recente despre noi (au fost aici pentru trei zile 28/2 – 2/3), detalii despre cum arătăm, ce facem, cum o ducem fiecare.

Încă odată, Simone, mulțumiri pentru informația dată și sugestiile făcute privind susaneaua. În viitoarea voastră scrisoare, nu uitați să adăugați ceva despre sănătatea voastră, despre Păsărel și ai lui.

Vă îmbrățișăm, eu și ai mei.

Beno

Nu uitați, salutări, urări de bine pentru Ghimpu.

14
Beno Sebastian către Simon Schafferman

Boulogne, 13 mai 1986

Dragii mei,

Mă grăbesc să răspund scrisorii voastre, purtând ştampila poştei voastre – 6 mai – primită ieri.

Să ”răspund” trebuie luat în sensul larg, fiindcă după satisfacţia, bucuria, avută citind expeditorul, deschizând plicul, am avut surpriza de a găsi doar pagina din *Dicţionarul neconvenţional al scriitorilor evrei de limbă română*[19] cu poşta dicţionarului.

Neschimbat sau mai exact schimbat în rău, cu vârsta şi nesănătatea, mă-ntrebam îngrijorat dacă voi mai primi un semn de la noi, după ultima mea scrisoare. Prăpăstios, ca de obicei, puneam pe seama poştei, a voastră, a noastră, o întârziere ce era normală.

Bănuiam, mi-era teamă – de ce oare nu mi-e teamă?! – că Simon nu era prea bine, sensul rândurilor mele, poate cam brutal tonul întrebuinţat de mine în scrisoare.

---

[19] Al. Mirodan, *Dicţionarul neconvenţional al scriitorilor evrei de limbă română*, vol. I: literele A, B, C, Tel Aviv, Editura Minimum, 1986. Referiri la Mihail Sebastian şi opera sa apar în paginile: 9-10, 43, 65 şi 70.

Când nu sunt eu repezit, brutal, când este vorba de Iosi? Cam rar, atunci când cred că oamenii nu-l servesc aşa cum cred eu, că am exclusivitatea perfectelor, idealelor feluri de a-l servi. Ca să fiu drept, mi-era şi mai teamă de reacţia verişoarei şi naşei mele, susceptibilă când alţii, chiar vărul şi finul ei, îşi permit să fie duri cu soţul ei.

Lăsând deoparte faptul că, dacă m-ajută memoria, îmi aminteam de nişte întorsături de limbă şi peniţă, privind soarta fiecăruia dintre noi, dar mai ales al unor hechteri, nealintaţi, nerăsplătiţi de cel de sus... Putea şi ea deci să fie vexată.

Este drept că sectorul corespondenţei, adică de trimis, scris, un rând, un cuvânt din care să-nţeleg că sănătatea sau nesănătatea voastră n-a fost niciodată domeniul, ocupaţia ei preferată, lăsând treaba asta în sarcina soţului. Şi acesta a făcut treaba asta cu sârguinţă, nu totdeauna răsplătită cum trebuie de subsemnatul. Am dorit, doresc să ţin, neînţelegerea noastră iscată de Iosi, de ceea ce cred eu, închipui eu că este cel mai potrivit, ideal fel de a-i servi memoria de scriitor şi om, după o viaţă şi 41 de ani de la dispariţie, deloc uşoare fie în ţară, fie în Israel, Franţa, Occident, cu micile deosebiri de la ţară, la ţară, să o ţin drept închisă.

Luaţi cele de mai sus cum vreţi, cum credeţi la limită drept şi invitaţie de a relua o ”corespondenţă” mai susţinută, fără ca să uit că anii au trecut şi trec peste fiecare din noi, nefăcându-ne nici mai tineri, nici mai sănătoşi, energici, răbdători, calmi,

senini, cu sau fără motive de bucurii, satisfacţii cotidiene, lunare, anuale, decât pe vremuri.

Voi repeta, reaminti promisiunea mea în materie de corespondenţă cu voi – sau cu cei doi sau trei oameni rămaşi în lume, corespondenţi – scriem fiecare când avem putere, răbdare, puţintel chef de aşternut câteva rânduri, răspundem mai ales, ca să putem spera ca celălalt să facă la fel, mijlocul bun de a pune capăt îngrijorărilor ce ni le facem, unul pentru celălalt.

Când n-o putem face, când intervine o lungă perioadă de tăcere, încercăm fiecare să ne închipuim că nu neaparat boala, catastrofa, a împiedicat pe celălalt să răspundă ultimei misive, ultimului semn trimis de el, primit de celălalt.

Chiar dacă e inutil, de prisos (sau riscant, fiindcă nu exclud posibilitatea unei greşite interpretări), nu voi sublinia îndeajuns satisfacţia, aproape plăcerea, bucuria resimţită citind pagina din *Dicţionarul neconvenţional*, singurul lucru găsit în plic. Pentru mine e o dovadă că în felul lui – şi fiecare om are felul său, nu acelaşi chiar când este vorba de fraţi – că Simon continuă să-nregistreze semnele pe ”seismograful Iosi” ce mă pot interesa sau avea un puternic ecou pentru mine.

Nu numai istoria ”*Stelei fără nume* în ruseşte la Bat Yam”, care dovedeşte, dacă mai era nevoie cel puţin pentru mine, că sovieticii în continuare, neinformaţi sau chiar dacă sunt bine informaţi, îl folosesc pe Iosi, jidanul, spion, trădător şi în 1986. Ce să mai spun de şi mai tulburătoarea poveste ”de la Mihail Sebastian la Kormos, şi de la acesta la Alexandru cel Mare”, cu

scrisoarea lui Kormos, adresată la Salonic, archeologului Manolis Andronicos! Știau că doamna Pătrășcanu, recăsătorită Veakis, om de teatru, traduseseră, montaseră *Ultima oră* la Teatrul Național din Salonic? Că poate piesa continuă să fie jucată și în alte orașe din Grecia? Că biata doamnă Pătrășcanu s-a prăpădit?

Nu știu dacă Mirodan scrie această poștă a dicționarului. Nu l-am întâlnit, nu-l cunosc. Dar recomandarea adresată evreului din Bat Yam, de a rămâne în "fază pro-Mihail Sebastianistă" îmi aduce aminte că Mirodan este autorul piesei de teatru cu subiectul poveștii *Stelei fără nume*, scrisă, prezentată în condițiile știute; că în sfârșit este autorul unui articol publicat în 1956 într-o gazetă bucureșteană privind povestea *Ultimei ore*, jucată la Paris, în franțuzește, și scoasă de pe afiș de Bounsac, care cumpără orice, ca și Bucșan[20], fiindcă i se spusese că actorul interpretând pe Bucșan semăna cu el.

Articolul l-am găsit printre hârtiile rămase de la Poldi. Iar mie, pentru viața mea și Comerțul Exterior, scrisoarea Vioricăi Wechsler[21], str. Simtat Rachel 4/3 Rehovot, privind afacerea

---

[20] Grigore Bucşan este unul din personajele pricipale ale piesei *Ultima oră*.

[21] Viorica Wechsler (căsătorită Vrânceanu), şefă de serviciu la Prodexport, a fost arestată în 15 martie 1960, inculpată pentru crimă de subminare a economiei naționale și condamnată la muncă silnică pe viață. Petrece 12 ani în închisoarile comuniste. În 1983 reuşeşte să emigreze în Israel. În corespondența ei cu S. Schafferman îi dezvăluie detaliile proceselor unor înalți funcționari de naționalitate evreiască din cadrul Ministerului

Donath, mă duce înapoi la o perioadă tristă. Viorica este fosta mea colegă, iar Donath, fostul meu şef, la Comerţul Exterior.

Îi voi mai întâlni vreodată, în Israel? (Nu pe Donath, nu pe Rosinger[22], foşti ”funcţionari” la Comunitate la Bucureşti, cu ani de puşcărie, comunişti mai vechi decât nea Nicu, morţi de câţiva ani).

Despre noi toţi, despre starea şi sănătatea celor patru, aceleaşi lucruri pe care le ştiţi de mult, fiindcă scrise de mine, spuse de mine, văzute de voi, înţelese sau închipuite de voi. Fiecare din cei patru, trăindu-şi viaţa, suportându-şi fiecare beteşugurile, uneori ele invers proporţional cu vârsta, după aluat, temperamentul său. Adică nimic nou din ceea ce fiecare din noi, voi acolo, noi aici, ştim şi ne închipuim deosebit, fiindcă fiecare trăieşte singur, moare singur.

Dar tâmpeniile mele le cunoaşteţi nu de ieri, nici de alaltăieri. Dar cu vârsta şi nesănătatea, trăite, asumate prost, neuitând că alţii, Iosi a murit la 37 ani, după ce trăise greu, sau că Poldi, trăind dublul vârstei lui Iosi, a murit chinuindu-se rău, cumplit...

Vă îmbrăţişez şi vă doresc tot ce vreţi fiecare din voi, pentru voi şi pentu cei ce vă sunt dragi.

Beno

Comerţului Exterior de la începutul anilor 60, aşa-numitele loturi Prodexport şi Pavel Donath.

[22] Adalbert Rosinger, director la Românoexport, a fost arestat în primăvara lui 1961 şi condamnat în august 1961 în primul proces al Prodexportului, aşa-numitul lot Pavel Donath. A fost eliberat în 1968 din închisoarea de la Aiud. A decedat în 1982 la Haifa.

15
Beno Sebastian către Simon Schafferman

Boulogne, 2 iunie 1986

Dragii mei,

Nu voi scrie prea bine, îndeajuns, bucuria pe care mi-a dat scrisoarea voastră.

Uit, gonesc din minte tot ceea ce-am putut crede privind presupusa voastră supărare, ca explicație pentru găsirea într-un plic doar [a] fotocopiei notei din calendarul A. Mirodan. Explicațiile lui Simon pentru plicul sosit doar cu fotocopia sunt arhisuficiente și convingătoare. Rămâne ca eu să cer iertare pentru supozițiile mele și să mă bucur că schimbul nostru de știri, datorat lui Simon, va putea relua ritmul normal.

Lămurită problema Iosi în sensul celor scrise, sugerate de mine – și este mai mult decât dreptul oricui de a nu fi de acord cu ceea ce cred eu că este felul de a-l apăra pe Sebastian – neînțelegerea risipită (creată poate dintr-un exces de susceptibilitate ”sebastiană” a subsemnatului) norii risipiți, revenim la seninătate.

Nu pretind că nu voi mai pomeni de Iosi în convorbirile noastre, cu Silvia mai ales sau cu oricine va vrea să accepte acest subiect, dar mai mult, mai ales despre om, despre rudă, despre familia lui, asta în măsura în care Silvia mai ales, nu se va întrista prea tare.

Fiecare din noi are suficiente motive, justificate sau nu, de preocupări, frământări, pentru ca să le sporesc, să le agravez, cu înclinările mele funebre, cu care mă complac. Sunt bucuros să ştiu de la voi că sănătatea sau nesănătatea voastră este cea veche, cunoscută, închipuită de mine, după vârstă, sex şi aluat...

Dacă Silvia face scurt, adăugând când poate două, trei rânduri, departe de a-i reproşa, îi sunt recunoscător şi îi doresc să-i fie cum vrea, îşi doreşte ea, nu înseamnă că o închipui sănătoasă tun. Tot aşa cum nu-mi închipui că nici Simon, la cei 83 ani împliniţi, nu este un model de sănătate.

Ne deosebim, doi fraţi nu seamănă între ei, în măsura în care asumăm vârsta, nesănătatea, contrarietatea, după natura, aluatul fiecăruia.

Repede voi trece peste capitolul sănătate, a noastră, celor de aici, repetând că toate sunt cum le ştiţi, le cunoaşteţi, din ceea ce v-am scris, vi s-a povestit, aţi constatat personal. Asta, fie că este vorba de mine, cel, hai să spunem, cu mai multe probleme (picioare, inimă, rinichi-pipi), dar nu mai grave, mai teribile decât a multor altora, de vreme ce este prezent, vă scrie, vă vorbeşte şi vrea, speră să vă vadă la voi.

Asta şi când este vorba de Olga (86 ani), Bebe (61 ani) care nu mai lucrează de la începutul anului, fiind pensionată oficial de la 31 martie 1986, sau Micky (28 ani) din păcate încă şomeră, în ciuda căutărilor ei, uşilor la care bate, promisiunilor ce i se fac şi nu se traduc în angajamente pentru teatru sau film. Dar viaţa

continuă pentru fiecare din cei patru înșirați, mai bine, mai puțin bine, după cum se poate și, mai ales, după cum fiecare este făcut.

Ce prostii spun! Ce noutăți vă dau!

M-am bucurat să aflu din cele câteva rânduri vechi, primite cu întârziere, că Păsărel a fost în Europa, voiaj de afaceri. Regret că nu mi-a putut face un semn din Paris. Aș fi venit să-l caut, să-l văd unde și când mi-ar fi indicat. El știe că țin la el și dacă a uitat i-o amintesc, fără ca asta să-i creeze probleme, obligații. Dar până la urmă e norocul lui că n-a putut face semn. Cu optimismul, curajul meu, l-aș fi dispus cu viziunile mele de tonuri în negru, fie că este vorba de mine, alții, de lume!

Nu râdeți, chiar dacă aveți dreptul, dar să știți că mi-am pierdut speranța ajungerii în Israel pentru o vizită visată mereu, mereu, regăsirea voastră – dar nu deranjarea voastră. Când asta? Nu știu, dar important e să păstrez dorința, speranța. Sigur în 1986, atât cât este cuminte să fi sigur...

Vă îmbrățișez eu și ai mei.

Beno

16
Beno Sebastian către Simon Schafferman

15 mai 1987

Dragii mei,

Când v-am trimis ultima mea scrisoare știam că în ciuda afecțiunii, atașamentului existent, cred, între mine și verișoara-

naşa mea, ţinând seama de vechea ei neputinţă de a răspunde la scrisori, nu pot conta, dacă am noroc, decât pe vechiul caligraf al familiei, adică pe Simon. În această măsură sunt un profitor şi-mi fac o severă autocritică.

Aţi putea întreba de ce n-am mai des iniţiative ca cea precedentă! Pentru asta îmi trebuie răbufniri de dor şi amintiri ca cele lăsate de sejour-ul meu israelian de anul trecut. Pentru asta ar trebui să lupt cu tendinţa mea spre mică lamentaţie, să lupt cu succes pentru a nu pomeni de micile mele mizerii fiziologice-morale, să găsesc un cât de mic pretext pentru a vă scrie, un nimic oricât de mic, putând să vă intereseze, sau cel puţin să vă bine dispună. Dacă însă [vă] scriu vouă, cu sau fără subiect interesant, agreabil, şi primesc răspuns prin Simon, pot găsi mai uşor material pentru răspuns. Ca acum, de exemplu.

Cartea Michelei. S-ar putea într-o zi, întâmplare fericită, s-o găsiţi într-o librărie, cineva s-o aducă venind în Israel. Aşa cum v-am scris, cred, ştiam de perspectivele publicării, apariţiei, din convorbirile mele telefonice cu ea, eu fiind cel care o chem. Mi-a spus ziua când iese în vitrine, mi-a spus că mi-o va trimite, ceea ce n-a făcut până acum. O înţeleg, ştiind obligaţiile pe care le are pentru trimis. Şi mai ales, mai ales că Micky, singura din casă căreia îi vorbisem, ştiam că devoratoare şi cumpărătoare de cărţi cum este, o va lua, şi fără să i-o cer, mi-o va trece s-o citesc, aşa cum chiar a făcut.

Date fiind relaţiile oarecum speciale, delicate ce le am cu ea, nu mă văd, nu mă simt în stare, să-i cer un exemplar pentru voi,

ca și cum i-aș aminti de cel pe care, fără să fac sugestii, mi-l promisese. N-am primit și nu aștept răspunsul ei la cele câteva rânduri ale mele, trimise după lectura cărții, un fel de notă de lectură, reacții ale unui unchi ce căuta să regăsească în poveste personagii, pe Poldi, pe Mausy, pe Michèle, pe Dominique, pe care bineînțeles nu le găsea, cum îmi închipuisem, așteptam, fiindcă scrisul nimănui nu este chiar fotografia realității vieții. I-am scris c-am găsit nemeritând acest dar, judeitatea ei, felul în care o trăiește și mai ales înțelegerea convorbirii cu ea, acasă la ea, la cererea ei, când îmi ceruse să-i vorbesc mult de tată-său, în noiembrie 1985.

Șeptilici și turneul cu piesa muzicalizată a lui V.I. Popa, plus câteva rânduri primite de la el odată cu cele ale voastre, îmi dau un alt material pentru o scrisorică. Spectacolul de la Ierusalim care n-a mai avut loc, tu, voi găsind ușa teatrului închisă, nu mă surprinde, fiindcă îmi scrie că cel de la Haifa n-a avut loc nici el, fiindcă era programat în ziua în care întoarcerea, plecarea din Israel, era cea prevăzută în biletele de avion, dus și întors, ce-i fuseseră trimise lui și celorlalți la Montreal, de organizatorul turneului. A regretat, cum au regretat toți oamenii pe care voia, dorea să-i vadă fără să izbutească, așa cum a fost în definitiv și cazul tău.

Mi-a scris despre încântarea și emoția cu care a revăzut Israelul, oamenii pe care a izbutit să-i revadă. Cum i-am spus adesea, Șeptilici este un bun evreu, ceea ce, cred eu, nu i-a prilejuit nici în țară, nici în emigrație, ușurințe, protecții. Dacă

franțujii îi vor da viza, va veni la finele lui iunie, la Paris, unde la sesiunea A.R.A. va face o comunicare despre ”Mihail Sebastian și *Steaua fără nume*”.

Revenind la Michèle, am ascultat alaltăieri, pe *France Culture*, un program literar, unde participau, printre alții, trei scriitori tineri, autori de cărți, primele lor, tipărite, publicate. Auzind-o, o admiram pentru tonul fără ezitare, cu care răspundea și se prezenta. N-a uitat să spună că părinții ei erau străini, nu francezi.

Nu știu mai multe despre moartea lui David Alexandru, soțul Aurorei. Am aflat trista veste dintr-un telefon al Aurorei, disperată cum v-o imaginați, pierderea soțului agravând starea ei de demnă nepoată a fiicelor lui Buba Lea Linert, chiar dacă ... își păstrase capul, mintea mai mult decât celelalte surori ale ei.

O carte poștală a lui Aniș îmi anunța și ea pierderea lui taică-său.

Julieta se găsește acum la Aurora. Am de gând, dacă pot, să mă reped la Aachen, să le văd pe amândouă, înainte de întoarcerea Julietei acasă.

Înțeleg, deplor că sunteți agasați – un eufemism – de beteșugurile vârstei, reținînsă, ceea ce știam fiindcă constatasem că luptați și reușiți – zic eu din afară – să rezistați atât cât se poate, acestei calamități ce se cheamă bătrânețea.

La noi acasă nu se poate spune despre noi altfel decât v-am scris și povestiți voi înșivă despre voi, cu deosebirile, firește, de la om la om, asta indiferent de sex, vârstă. Buletinul meu de

sănătate, același mereu, repetat și verificat de vizitele semestriale la cele două spitale.

Laennec, inimă, mulțumitor, bun, admirativ chiar, cu regrete pentru ghinionul – pipi-ul neurologic – care mă împiedică să profit din plin de o intervenție reușită.

Salpetrière – vezică urinară neurologică – insistența de a mă obișnui cu o situație ce nu poate fi îmbunătățită, de a privi pe cei de pe culoare, mult mai tineri, în fotolii rulante.

Micky, în căutare de roluri, parcă mai curajoasă în profesia dificilă la care nu se gândește să renunțe.

Vă îmbrățișez eu și ai mei. Nu uitați de Bazil, pe nevastă-sa, pe cei trei copii, cărora le doresc tot binele pe care mi-l doresc.

Beno

MICHAEL M. SOLOMON[1]

M. M. Solomon către Simon Schafferman, 4 ianuarie 1971
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 1 februarie 1971
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 8 martie 1971
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 4 mai 1971
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 19 iulie 1971
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 13 august 1971
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 16 septembrie 1971
G.F.G. Hughes către Michael M. Solomon, 9 decembrie 1971
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 10 decembrie 1971
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 22 decembrie 1971
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 20 ianuarie 1972
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 26 octombrie 1974
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 26 octombrie 1974

---

[1] Michael (Michel) Solomon (1910-1994), născut la Galaţi în timpul celui de-al doilea război mondial se înrolează în armata britanică şi luptă în Orientul Mijlociu. Revine în 1946 în România unde îşi reia munca de jurnalist la ziarul *Timpul*. În 1948, dispare din redacţia ziarului *Timpul*, luat fiind de agenţii Securităţii. I s-a imputat că a fost spion britanic în timpul războiului. Anchetat şi condamnat la moarte, pedeapsa îi este comutată la 25 ani de muncă grea în lagărele din Siberia. Este trimis în Siberia extrem-orientală şi, după 7 ani, eliberat şi retrimis în România unde, arestat imediat de Securitate, va mai face 9 ani de închisoare. În 1963 reuşeşte să părăsească România cu destinaţia Montreal.

M. M. Solomon către Simon Schafferman, 12 decembrie 1974
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 21 ianuarie 1975
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 10 aprilie 1975
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 20 iunie 1975
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 26 februarie 1976
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 8 martie 1976
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 3 mai 1976
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 31 august 1976
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 7 decembrie 1976
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 18 august 1977
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 4 septembrie 1984
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 20 noiembrie 1984
M. M. Solomon către Simon Schafferman, 5 august 1987

1
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Mr. S. Schafferman
Viața Noastră
52 Harakevet,
Tel Aviv

Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Rd.
Apt. 407, Montreal 247
Canada

4 Ianuarie 1971

Iubite d-le Schafferman:

Cu ani în urmă, împreună cu I. Ludo, te-am vizitat la Brăila. Acum te citesc cu interes în paginile ziarului *Viața Noastră*.

Mă adresez d-tale cu o întrebare: în ce măsură multiplele d-tale preocupări ți-ar permite să te ocupi de adunarea unor materiale privind tragedia Strumei?

Eu am lucrat mulți ani la lămurirea ”misterului” dispariției vasului cu acei 800 de nefericiți evrei din România la bord. La Cairo, în 1942 i-am scris raportul în Engleză lui David Stoliar[2], la Jerusalim am vorbit cu defunctul Gherson Agronski care, în calitate de director al fostei *Palestine Post* a dus negocieri la Istanbul cu reprezentanții guvernului turc, şi alții. Cel mai

[2] Singurul supraviețuitor al naufragiului vasului *Struma*.

preţios colaborator însă mi-a fost răposatul general Teodorescu-Ankara care a decedat într-un pat de închisoare la Gherla, la doi paşi de patul tău, şi care mi-a confirmat interesante amintiri despre discuţiile lui cu Von Papen în privinţa Strumei.

Pe baza celor de mai sus am scris un roman în limba engleză care se cheamă *One Vessel less* şi care se află la un mare editor american. Formula uzitată este *non-fiction-fiction*. Adică, pe baza unei mari pânze istorice, se dezvoltă şi o dragoste între două personagii sortite să moară pe Struma.

Editorul mai vrea să dezvolt partea istorică. M-am adresat rabinului Rosen care mi-a trimis numai ordonanţa definitivă de neurmărire în afacerea celor zece iniţiatori de la hotel Splendid. Mai mult zicea că nu există.

Ideal ar fi să avem dosarele de la Interne, Externe şi Marină dar cine poate deschide arhivele comuniste? De asemenea, cine poate face pe turci să vorbească şi după mai bine de trei decenii? Deci, singura speranţă rămâne tot ce se găseşte în Israel şi America. De aceea mă adresez d-tale cu întrebarea: ce material ai putea să procuri răscolind arhiva Yad Vashem-ului şi în ce condiţii?

Orice ajutor va fi apreciat. Dacă răspunsul d-tale este pozitiv te rog să-mi scrii ce onorariu ceri pentru efortul depus.

În speranţa unui răspuns curând,

Cu cele mai bune sentimente,

Michael M. Solomon

2
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Rd.
Apt. 407
Montreal 247, P.Q.

Montreal, 1 Februarie, 71

Iubite domnule Schafferman,

În primul rând îți cer scuze pentru mica întârziere datorată unei stări febrile care m-a incapacitat mai bine de zece zile şi redus la o stare vegetală.

Cu reluarea ocupației mi-am reluat şi corespondența. Mulțumesc pentru cele comunicate cu privire la posibilitățile de documentare în privința tragediei Strumei şi împărtăşesc punctul d-tale de vedere că există materiale pentru mai mult de o singură carte. Ca unul care mă găseam la Jerusalim când s-a produs scufundarea vasului şi aveam contact cu Sochnutul de pe vremuri şi-l cunoşteam personal pe emisarul lor la Istanbul, defunctul Gherson Agronsky, directorul lui *Palestine Post*, sunt în măsură să ştiu bine situația văzută din partea aceasta a lumii. Ce mă interesează e partea ”cealaltă”, respectiv România şi victimele.

Aşa cum ți-am scris, pe canvaua politică-socială a țării din '40 eu brodez povestea de dragoste a unor emigranți care-şi

găsesc sfârşitul în apele Mării Negre. Deci, cartea mea trebuie să fie ceea ce aici se numeşte *non-fiction-fiction*. Noi am zice o romanțare a faptelor istorice. Aşa tragedia devine palpabilă, pentru cetitorul neevreu, de limbă engleză.

Ce am eu nevoie? În primul rând de fotografia vasului. O fotografie a apărut acum 2-3 ani în *Jerusalem Post* şi la cererea ce le-am făcut-o respectivii m-au îndrumat la arhivele Yad Vashemului şi ale organizației sioniste. Am scris şi n-am căpătat răspuns. Dacă aş avea această poză bine retuşată aş folosi-o ca copertă exterioară, iar poza monumentului victimelor din cimitirul Șos. Giurgiului trimisă de rabinul Rosen, aş pune-o pe verso-ul copertei exterioare.

M-ar interesa, de asemenea, o descripție amănunțită (tehnică) a vasului şi a condițiilor existente pe vas din clipa părăsirii portului Constanța până la dispariție. Dacă ar fi posibil şi o schiță în secțiune, pentru ca cititorul să vadă şi să înțeleagă mai bine condițiile înfiorătoare în care emigranții au fost siliți să traiască.

Natural că mă interesează şi o descripție a persoanelor de pe bord (categorii sociale, preocupări personale, atitudine în adversitate – resemnare, revoltă, nădejde?). Idem, despre conducerea evreiască de pe bord. Cine administra şi ținea contactul cu Brod de la Joint, zilnic?

În fine, ce materiale există cu privire la organizatorii inițiali – grupa celor trimişi în judecată şi pe urmă scoşi de sub urmărire, aşa zisa grupă de la hotel Esplanade – cine mai e în

viaţă şi unde? Ce s-a ales de Pandellis care a negociat cu ei şi cu ceilalţi [...]? Cine a dat în final autorizaţia de plecare după ce de două ori permisiunea a fost refuzată deoarece vasul era considerat ca impropriu pentru o călătorie pe mare? Ce fel de motor a servit la drum şi de unde a fost procurat?

Cam acestea sunt problemele care mă interesează pe mine în legătură cu Struma. Desigur, sunt deschis la sugestii dacă ai de făcut.

Nu sunt de părere că nemţii vor reuşi să se spele pe mâini de scufundarea Strumei deşi am citit şi eu ce scrie istoricul german Jorgens şi alţii. La timpul său voi veni cu ceea ce se numesc elemente incriminătoare la care nemţii vor trebui să dea un răspuns ceva mai precis decât că nici un submarin german nu se afla în zona aceea. (Se află, şi încă mai multe, la Varna).

Dar toate acestea pentru mai târziu. Deocamdată vreau să ştiu care e reacţia dumitale la întrebările mele pentru a putea apoi stabili practic condiţiile colaborării. În principiu sunt hotărât să petrec Paştile la fratele meu stabilit la Haifa şi dacă nimic nu mă împiedică să trec la îndeplinirea planului sper că vom avea prilejul de a discuta amănuntele pe îndelete la acea dată (aprilie).

Relativ la lista de persoane chiabure care ar putea fi interesate să contribuie la Institutul Dr. Jacob Niemirower. Dacă ar fi să mă orientez exclusiv după banii cheltuiţi de români ajunşi în fiecare seară la fleicăria lui Rosemberg, unde cânta orchestra Stănescu cu Gică Petrescu în reprezentaţie, ti-aş putea da mari speranţe. Nu o fac deoarece între institutul Niemirower

şi respectivii e tot atâta legătură ca între coada măgarului şi barba mitropolitului.

Totuşi, îţi sugerez câteva persoane care – dacă li se va trimite o scrisoare frumos ticluită – s-ar putea să-şi deschidă băerele pungii.

1. Isin Ivanier, 5509 Westbourne Street, Montreal.
2. Salo Heller, 5505, Elgin Street, Côte St. Luc, Montreal.
3. Lazar Lupu, 5514 Alpine Rd. Côte St. Luc, Montreal.
4. Herman Jancovici, 35 Cleve Street, Côte St. Luc, Montreal.
5. M. Soare, 2765 Van Horne, Montreal.
6. Isac Tulcinsky, 6525 Côte St. Luc.
7. Itescu Leonte, 780 Querbes St., Montreal.
8. Itescu N, 4300 Bouchette St., Montreal.
9. Sam Rabinovitch, 6030 Macdonald Street, Montreal.
10. Joseph Parnas, 3468 Drummond Street, Montreal.
11. Bruno Lebel, 1374 Sherbrooke West, Montreal.
12. Jonel Cusmariu, Brown & Co. 3780, St. Laurent, Montreal.
13. Nazi Siegler, 5575 Randall Street, Montreal.
14. Rubin Zimmerman - Zimcor - ZIMMCOR COMPANY, 2100 Remebrance St. Lachine / Montreal.

În aşteptarea răspunsului d-tale, cu cele mai bune urări de sănătate şi noroc,

Al d-tale,

Michael M. Solomon

3
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Rd.
Apt. 407
Montreal 247, P.Q.

8 Martie 1971

Iubite d-le Schafferman,

Sunt în posesiunea scrisoarii d-tale şi sper că şi d-ta ai primit din parte-mi o aerogramă în care îți anunțam moartea lui Zigu Cusmariu şi sugestia mea de a vă adresa văduvei şi fiului ei, avocat aici.

Cu referire la aceeaşi chestiune, completez lista anterioară cu numele celor trei Rudbergi aflători aici: Louis Rudberg, 3495 Mountain Str., Dan Rudberg, 51 Sunnyside Michael M. Rudberg, 480 b, Roslyn, Westmount, Montreal.

Toți trei sunt printre cei mai bine situați evrei de aici cu mari întreprinderi de construcții şi proprietăți.

Referitor la Struma: mă mir că nimeni nu ştie de fotografia vasului care a apărut acum trei sau patru ani în *Jerusalem Post* şi pe care am văzut-o personal. *J. Post* afirmă că ei au avut-o de la guvern sau aşa ceva. Poate îi mai poți da de urmă.

În ce priveşte detalii tehnice (o secțiune a vasului) cât şi condițiile obiective şi subiective de cazare, sper că se pot găsi

informaţii precise. Repet, cartea e deja scrisă dar vreau să-i dau mai multă veridicitate prin surplusul de amănunte pe care mă străduiesc să le adun.

Dorinţa mea - şi a editorului american - este de a avea cartea pe piaţă la data de 24 Februarie 1972, când se împlinesc 30 ani de la catastrofă.

Chiar dacă vin în Israel, ceea ce sper că va avea loc fie de Paşti, fie imediat după, am nevoie de ajutorul şi călăuza d-tale şi aceasta cere timp şi muncă care trebuiesc onorate. Te asigur că munca d-tale va fi apreciată aşa cum se cuvine.

Dacă cartea mea va fi pe piaţă înainte de plecarea mea, îţi voi aduce un exemplar şi te voi ruga după ce-l vei citi să-l recenzezi pentru cititorii d-tale. Ditto: gândeşte-te şi la o eventuală traducere în română sau ivrit sau amândouă pentru *Magadan*.

Pe aici viscole cum n-am pomenit nici în Siberia, cu zeci de morţi găsiţi axfixiaţi sau îngheţaţi la volanul maşinii lor. Drumurile o zi practicabile, devin a doua zi peisagii selenare în care viaţa şi activitatea umană sunt total paralizate. Nu e de mirare că mulţi din iordimii veniţi aici să se îmbogăţească suspină după valea Saronului.

Sper că mă vei ţine la curent cu noutăţile d-tale (ai primit ceva de la amicul din America de Sud?) şi că ne vom revedea curând când vom putea sta de vorbă pe îndelete.

Cu cele mai alese salutări, şi comp.[limente] d-lui Th. Lavy,

Al d-tale,

Michael M. Solomon

4
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Rd.
Apt. 407
Montreal 247, P.Q.

May 4, 1971

Iubite d-le Schafferman,

Nu m-am îndoit o clipă că, mai curând sau mai târziu, voi primi material de la d-ta în afacerea Struma.

Promptitudinea cu care m-ai servit şi faptul că totul a fost expediat cu avionul - 15 lire israeliene porto - fac dovada amiciției ce mi-o porți. Natural că toate spezele prezente şi viitoare sunt suportate de mine şi la sosirea mea în Eretz în cursul verii se vor lichida cu sincerele mele mulțumiri.

Fireşte că am rămas impresionat de volumul materialului trimis şi deşi nu am făcut decât să-l răsfoiesc (l-am primit acum o oră), îl consider de primă calitate. Nu ştiu ce ți-aş mai putea cere afară de poza pe care am văzut-o cândva într-un număr din *Jerusalem Post* dar voi cerceta arhiva mea şi comunic data când această fotografie a vasului cu emigranții înțesați pe punte a apărut.

Mă întreb dacă, ca valoare sentimentală, nu ar merge în puținele ilustrații ale vasului şi ceva poze ale victimelor. În unele cazuri, familii întregi au dispărut. (Cunosc cazul familiei Strul

Coifman, angrosist din Galaţi care a murit împreună cu soţia, Sara, fiica Frida, ginerele Schwartz Saul şi doi copii al lor).

Eventual poate o fotografie a unei scrisori mai sentimentale ar fi adecvată.

Am scris la Bucureşti amicului meu Jonel Cincu şi l-am rugat să-mi obţină, cu bani bineînţeles, fotostate după diversele documente existente în arhivele Statului sau ale justiţiei române. Sunt sceptic în privinţa rezultatului, dar totuşi nu strică să încerc. Speranţa mea mare este că turcii să mă lase să cercetez materiale oficiale la Ankara. Ambasadorul lor aici a trimis cererea mea însoţită de recomandaţie la Ankara. Dar turcii sunt turci şi nimeni nu poate şti ce răspuns vor da dânşii la solicitarea mea.

Cum ţi-am mai scris, *One Vessel less* e o poveste de dragoste cu deznodământ tragic în cadrul tragediei Strumei. Aşa cred eu chestia aceasta devine palpabilă. Vom vedea ce va spune publicul.

În privinţa institutului Dr. Niemerower: nu e de mirare că în afară de amicul meu Lupu ceilalţi nu au reacţionat. Cum am scris fratelui Henry Marcus, cererea trebuia însoţită de o scrisoare personală fiecăruia şi nu de o simplă chitanţă...

Ai dreptate să trimiţi *Buletinul* la adresele menţionate în luna Iulie. (Adaugă pe Dr. Joseph Secter, Croydon Street 6, Toronto 10). Dar trimite şi fiecăruia o scrisoare personală. Eu voi vorbi apoi cu fiecare în parte.

Pe ziua de 12 Mai crt. se lansează cartea mea *Magadan* sau dacă vrei reminiscenţele mele siberiene. Îmi voi face o deosebită plăcere să-ţi trimit un exemplar după apariţie.

Iau notă de faptul că nu consideri închisă calea şi la alte materiale care ar putea exista în privinţa Strumei şi le aştept cu aceeaşi intensă plăcere ca şi pe acele deja sosite. Predă amicilor noştri dr. Th. Lavi, H. Marcus, Adrian Ranta, M. H. Bady şi Mircea Rudich[3] salutările mele cordiale şi urările mele de bine.

Cu viile mele mulţumiri şi în speranţa unei curânde revederi, rămân al d-tale,

Michael M. Solomon

P.S. Dacă-l vezi pe Nataniel Grun de la *Information d' Israél* predă-i salutările mele. Ştiu că sunteţi vecini. L-am ascultat aici în cadrul unei conferinţe şi am băut împreună un pahar la balul lojei Alliance, al cărui membru în comitet sunt.

[3] Mayer (Mircea) Rudich (1913-1991), poet şi ziarist născut în oraşul Buzău. Colaborează la *Hasmonaea, Cuvîntul liber* şi *Adam.* Redactor la ziarele *Ştiri din lumea evreească, Renaşterea Noastră, Zorile, Timpul, Jurnalul de dimineaţă, Semnalul*. A fost prim-secretar de presă la Direcţia Presei din Ministerul Informaţiilor (1949) şi redactor la agenţia de presă Agerpres (1950-1951). Arestat şi condamnat pentru activitatea sa în cadrul mişcării sioniste din România (1951-1955). În 1959 emigrează în Israel, unde îşi continuă activitatea publicistică ca editor şi redactor la *Viaţa Noastră* şi colaborează la revistele *Izvoare* şi *Minimum*.

5
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Rd.
Apt. 407
Montreal 247, P.Q.

Julie 19, 1971

Iubite amice Schafferman,

Am primit astăzi scrisoarea d-tale din 7.7. şi anexele pentru care îți rămân profund recunoscător.

Vestea ce mi-ai dat-o că ai suferit o rejecție a stomacului în urma unui ulcer perforat m-a înghețat; din fericire, după cum scrii, ai scăpat cu bine de acest accident care, de multe ori are consecințe fatale. Îți urez să fii sănătos până la adânci bătrânețe şi să nu mai ştii de boală, Amin!

Am citit materialele trimise cu cea mai mare atenție şi ele nu fac decât să confirme ceea ce am scris şi adâncit în atâția ani de cercetări. Fotografiile le voi reproduce toate şi unele din facsimile. Rabinul Rosen mi-a trimis acum vreo doi ani o bună fotografie a monumentului din Şoseaua Giurgiului pe care cred c-o pun pe coperta subțire (*just dust jacket*) cum se obişnuieşte aici.

Nu ştiu dacă ți-am scris, dar am promisiunea scrisă a guvernului turc - prin ambasadorul Turciei de la Ankara - de a

avea un număr de documente oficiale din arhiva ministerului lor de Externe.

De asemenea, la ora aceasta d. Kadry Kayabal, corespondentul agenției telegrafice americane United Prees International de la Istanbul, adună material pentru mine şi mă asigură că are succes cu cercetările lui. Pentru mine chestiunea e de mult clară şi acum nu fac decât să dau forma definitivă a unei lucrări terminate de mult.

Cartea *One Vessel less* urmează să apară într-una din cele mai mari edituri americane exact la a 30-a aniversare a tragicului deznodământ, respectiv 24.2.1972. Întreabă-l pe Dr. Lavy, dacă cumva d-ta nu eşti familiar cu l. germană, dacă în lucrarea d-rului Jurgen Rohwer, 1964, *Bibliothek fur Zeitgeschichte Weltkriegsbucherei,* Stuttgart, de care îmi aminteşti se găseşte ceva în plus de ce mi-ai trimis. Dacă da, te-aş ruga să mai îmi faci şi acest serviciu fotocopiind pasagiile care nu repetă ceea ce noi deja ştim. E f. important să avem şi punctul de vedere al unui istoric german, chiar dacă e contrar adevărului.

În privința lojii Dr. Niemerower: am aşteptat să citesc primul număr al Buletinului ce urma să apară în luna iulie aşa cum m-ai anunțat. Nu a mai apărut? Te-ai declarat de acord să începem demersuri pe la chiaburi după apariția primului număr. Ce să fac? Dacă nu mai apare Buletinul promis, voi face un Comitet de prieteni, dar numai în luna septembrie, căci acum toți românii sunt plecați care încotro în vacanță. Ține-mă la curent şi voi face toate demersurile necesare, sper cu succes.

Sper că ai primit exemplarul d-tale din cartea mea, *Magadan,* pe care fratele meu din Haifa, Samy Solomon, [...], ți l-a expediat pe adresa din Jerusalim. Dacă cartea te interesează, poate faci o recenzie pentru *Viața Noastră*. Flavius a scris la Paris ceva în *B.I.R.E*. Comp.[limente] lui Bady căruia i-am expediat un exemplar, de asemenea.

Cu cele mai alese urări şi mulțumiri,

Michael M. Solomon

P.S. În Septembrie 5 sper să fiu la Jerusalim când vom lichida spezele şi onorariul d-tale cu viile mele mulțumiri,

Michael M. Solomon

6
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Rd. Apt. 407
Montreal 247, P.Q.

August 13, 1971

Dragă amice Schafferman,

Dacă răspund cu oarecare întârziere nu mi-o lua în nume de rău. Am o mulțime de treburi urgente de rezolvat şi de aceea nu sunt prompt cu răspunsul.

Nu am decis încă definitiv dacă pe coperta exterioară a cărţii *One Vessel less* voi uza fotografia de la Holon sau cea de la Bucureşti. Dacă m-am gândit la un moment dat la cea din ţară este deoarece mult mărită ar scoate în evidenţă numele unora din victime şi ar acoperi întreaga suprafaţă tipăribilă cu nume proprii. Dar, aceasta este un punct de vedere şi ultimul cuvânt îl va avea editorul.

De la Istanbul, de unde aştept un important material informativ şi documentar, mi se comunică că acest material a fost supus în întregime cenzurii ministerului de externe de la Ankara şi numai după cuvenita aprobare el îmi va fi trimis. (Funcţionează acolo un comitet special al securităţii publice care cere spre examinare orice acte şi documente trimise în străinătate).

Oricum, timpul permite încă puţină aşteptare căci chiar de-aş avea aici documentele respective încă romanul nu ar putea apare înainte de primăvara 1972.

Ţin f. mult dacă e cu putinţă ca să scrii d-ta recenzia la *Magadan* pentru *Viaţa Noastră*. Aceasta bineînţeles în cazul când conţinutul ei te satisface. Apropos, comunică lui Bady că i-am expediat şi lui un exemplar, iar lui Mircea Radu îmi voi face o deosebită plăcere a-i înmâna unul în curând.

Te rog să transmiţi din parte-mi d-lui Loewenstein-Lavi sincerele mele condoleanţe pentru pierderea suferită prin dispariţia soţiei d-sale. D. Loewenstein este unul din cei mai distinşi intelectuali pe care i-a dat România şi fiecare din noi îi datorează un gând bun pentru tot ce-a învăţat de la dânsul, cât şi

pentru neobosita d-sale activitate pe tărâmul publicisticii judaice în Israel la ora actuală.

Dacă nu voi putea fi de sărbătorile de toamnă în Israel cum sper, atunci mă voi dedica propagării Buletinului Institutului Dr. Niemerower şi voi ruga pe prietenul meu Lazăr Lupu să ia conducerea comitetului de patronaj pentru Canada. Dacă voi sosi acolo, vom discuta posibilitățile de lucru în comun.

Din păcate, nimeni din cunoscuți nu ştie cine este d. Tulliu Herescu de la Radio Montreal. De aceea nu sunt în măsură a da nici un fel de referințe.

Cu cele mai bune salutări şi urări de bine şi sănătate,

Al d-tale,

Michael M. Solomon

7
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Rd. Apt. 407
Montreal 247, P.Q.

Sept. 16, 1971

Dragă prietene,

Un atot cuprinzător *Toda raba*[4] este prea puțin ca să-ți exprim mulțumirea ce-am resimțit citind simțita recenzie[5] făcută

[4] Mulțumesc mult (ebr.)

cărții mele. Nu ştiu dacă cunoştințele d-tale de engleză sunt vagi sau nu; ceea ce ştiu însă este că ai o sensibilitate excepțională când e vorba să judeci valoarea unui reportaj, căci aceasta este cartea mea, punând în vedere ceea ce eu mi-am propus şi nu ştiu dacă am reuşit - estomparea prezenței mele pentru a lăsa personagiile sau faptele să vorbească. Încă odată îți zic mulțumesc pentru că dacă aş fi putut să-ți transmit pe cale telepatică gândul meu nu ştiu dacă aş fi reuşit mai bine să-ți redau ceea ce d-ta cu atâta fină înțelegere singur ai perceput.

Acest interview pe unde invizibile a trasat o linie de gândire şi de apropiere la problemele inumanității acelora ce-şi laudă înțelegerea pentru cei "umili şi deposedați" pe care mă voi strădui s-o aduc la cunoştința criticilor mei din Canada şi Statele Unite, bineînțeles în traducere. Dacă în stabilirea detaliilor fiul d-tale ți-a fost de ajutor, te rog să-i transmiți din parte-mi o caldă strângere de mână şi un prietenesc *Shalom*.

Chiar azi a plecat un exemplar pe adresa lui Rudich la ziar şi unul pentru recenzentul lui *Jerusalem Post* cum bine m-ai sfătuit. În chestiunea unei eventuale traduceri, pentru moment se ocupă un d. Itzhak Green din Haifa care afirmă că are bune relații în lumea editorilor. Dacă însă, nu voi avea curând un răspuns voi face apel la alte persoane din lumea scriitoricească. Editorul meu mă asigură că va trimite exemplare spre vânzare în

---

[5] "Un evreu din România în lagărele din Siberia. Michael Solomon: *Magadan* - o carte de amintiri dureroase", în *Viața Noastră*, 27.08.1971, pp. 7, 18.

librăriile din Israel dacă afacerea acoperă cheltuielile de transport care sunt enorme.

Am fost plecat pentru trei săptămâni în Europa şi am plănuit să mă abat şi prin Israel unde cum ştii am un frate şi familia lui. Din păcate, planurile mele au fost schimbate deoarece am fost rechemat telefonic la Montreal unde urmează să ocup un post important în viaţa redacţională a unui mare ziar f. curând. De aceea cu regret am fost silit să-mi amân vizita în Israel pentru vacanţa de iarnă deşi nu e cel mai propice sezon.

Tot ce am primit şi voi mai primi de la Ankara ţi le voi trimite d-tale în original, eu oprindu-mi copiile. Să ştii însă că sunt f. reductanţi cu toate promisiunile făcute şi f. bănuitori să nu fie dânşii implicaţi într-o afacere ce ar dori-o uitată.

Farbandul evreilor români e o grupare slăbuţă când e vorba de fonduri dar, cine ştie, poate vor contribui şi dânşii cu ceva. Speranţa mea e că cei câţiva bogătaşi să contribuie prin graţia lui Lazăr Lupu. Transmite d-rului Lavi urările de bine cu prilejul Anului Nou şi pe d-ta căruia îi datorez atât de mult, te rog să mă laşi să te îmbrăţişez prieteneşte şi să-ţi spun d-tale şi familiei un sincer *Shana Tova*.

Al d-tale,

Michael M. Solomon

8
G.F.G Hughes către Michael M. Solomon

Mr. Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Road
Apartment 407
Montreal 247, Quebec

Vali Dr. Reşit Caddesi 52
Ankara, Turkey

9 December 1971

Dear Mr. Solomon,

On the basis of your letter of December, I prepared an aide-memoire listing the items of information you wished to have and presented it personally to the Director General of the Department of the United Nations and Straits of the Ministry of Foreign Affairs. This Department has responsibility for occurrences in the territorial waters of Turkey.

The Director General was aware of the Struma incident and mentioned having read in recent years a press story by a person claiming to be the sole survivor of the sinking. He assured that he would institute enquiries in his own Ministry and in others which might be involved to see whether the records you mention can be produced. The search will; no doubt, take some time but I thought you might to know what we have done to date.

Yours sincerely,

G.F.G. Hughes, Ambassador

9
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Rd.
Apt. 407
Montreal 247, P.Q.

Decembrie 10, 1971

Dragă Schafferman,

Păcătosul care trebuie să-ți ceară iertare sunt eu căci ți-am făgăduit să-ți trimit materialul din Turcia şi până în prezent nu ți l-am trimis. Adevărul este că atât ambasadorul canadian la Ankara cât şi reprezentantul lui UPI continuă lupta cu autoritățile turceşti, respectiv cu Ministerul de Externe, pentru a pune mâna pe arhivele secrete. Răspunsurile nu sunt încurajatoare până în prezent şi mă îndoiesc că vor fi deoarece turcii au tot interesul să se vorbească cât mai puțin de această afacere. Tot ce mi s-a făgăduit de către ambasadorul canadian care la rândul său este împins de Mitchell Sharp, ministrul de externe al Canadei, este o declarație a actualului guvern turc despre Struma, împreună cu fotostate după *Die Turkishe Post* al lui Von Papen şi dezbaterile parlamentare din acea vreme.

Cum între timp a sosit scrisoarea d-tale îți răspund pe loc urmând ca la sosirea fotostatelor să ți le trimit pentru arhiva Vaashemului.

Recenzia lui *Magadan* s-a cetit şi aici cu mare interes de abonații canadieni ai *Vieții Noastre,* dar din Israel, în afară de d-

ta şi fratele meu, nimeni nu m-a contactat. Am luat abia acum cunoştinţă de rândurile lui Mitzy Losner şi Grinstein Elias. De Grinstein îmi amintesc căci l-am întâlnit în trenul care ne repatria în România, dar de Mitzy Losner mai puţin. Poate că şi-a schimbat numele prin căsătorie dar pentru moment nu am decât o vagă idee cine poate fi.

Dacă Rudich nici până acum nu a primit cartea îi voi trimite un exemplar par avion. De asemenea şi lui Bady cu care sunt prieten din copilărie.

Şi eu regret că *Magadan* nu s-a găsit în librăriile din Israel, din vina mea căci m-am dat pe mâna unui d. Green din Haifa, un cunoscut al fratelui meu care mi-a declarat că are relaţii cu editori şi că va aranja o traducere în ebraică şi una în română (!) dar până în prezent nu văd nici un rezultat practic.

Te rog să-mi răspunzi dacă te-ar interesa să iei contact cu un editor local pentru traducerea cărţii în Ebraică şi Română şi eventual o retipărire în condiţii mai ieftine a cărţii, în ori şi ce condiţii. Orice câştig îl împărţim pe dindouă. Dacă crezi că sunt amatori şi pentru ediţia hardcover (cu coperţi tari) aş putea să-ţi trimit un număr de exemplare, bineînţeles dacă preţul de vânzare acoperă spezele (transport, vamă, distribuţie, etc.). Orice propunere e binevenită şi de îndată ce am confirmarea d-tale anulez procura d-lui Green. Aştept deci răspunsul d-tale cu întoarcerea curierului.

Lazăr Lupu fiind extrem de ocupat mă roagă să-l scuzi că nu-ţi răspunde în persoană dar lucrează la distribuirea unui număr de buletine ale Institutului Dr. Niemerower printre

prietenii săi. Adresa lui este: Lazăr Lupu, 5514 Alpine Road, Côte St. Luc, Montreal, Canada.

Mulțumindu-ți încă odată pentru interesul ce-mi porți, te rog să primeşti cele mai bune urări din parte-mi cu ocazia sărbătorilor de Hanuka. Salutări prieteneşti d-rului Loewenstein, Bady şi Rudich.

Al d-tale,

Michael M. Solomon

10
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Rd. Apt. 407
Montreal 247, Canada

22 Decembrie 1971

Iubite d-le Schafferman,

Te cred în posesiunea scrisorii mele în care îți ceream părerea în legătură cu posibilitățile desfacerii cărții mele *Magadan* în Israel şi propunerea mea de colaborare.

Îți anexez alăturat o copie a scrisorii primite de la ambasadorul canadian[6] la Ankara în legătură cu afacerea Struma. Cum poți citi, e un început promițător şi poate vom reuşi să obținem un supliment

[6] Vezi scrisoarea nr. 8, datată 9 decembrie 1971, mai sus, la pagina 191, inserată cronologic între cele ale lui Michael M. Solomon.

de informații de la turci deşi mă îndoiesc că vor fi dispuşi să facă complect lumină în acest domeniu.

Aştept noutățile d-tale şi până atunci te rog să primeşti din parte-mi sincere urări de bine şi fericire cu prilejul Anului Nou atât pentru d-ta cât şi pentru familia d-tale.

Urări de bine d-lui Th. Loewenstein şi tuturor prietenilor noştri de la *Viața Noastră*.

A primit Rudich exemplarul din *Magadan*? Dacă nu, îi voi trimite un altul *par avion*.

Al d-tale,

Michael M. Solomon

11
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Rd. Apt. 407
Montreal 247, P.Q.

20 Ianuarie 1972

Dragă prietene,

Răspund la scrisoarea trimisă din 6 Ianuarie. Cu privire la cele comunicate în privința d-nei Ella Gutman, mi-ai trimis la timpul său materialul repectiv. De asemenea, memoriul nesemnat adresat autorităților în drept. Cu alte cuvinte, mi-ai trimis tot ce ai avut şi nu mai e cazul să mai adaugi ceva.

În schimb, îți trimit eu alăturat un material primit de la Istanbul de la directorul agenției United Press International, acum trei zile. Deşi nu conține nimic senzațional vorbeşte cu mult interes de posibilitatea torpilării de către nemți şi chiar pune în gura unui mare ziarist turc această ipoteză.

Nu le da publicității, ci păstrează-le în arhiva d-tale până după apariția cărții mele *One Vessel less*.

Cu privire la comercializarea cărții, sunt de părere să întrebi pe amicul d-tale dacă cartea mea, al cărei conținut i-l poți povesti, poate fi retipărită în ediție ieftină ca să ajungă la cititorul cu mijloace modeste.

Cât priveşte publicul român nu văd de ce n-ar fi posibil să se publice într-o ediție ieftină o traducere a cărții.

Reluând sugestia d-tale: dacă *Viața Noastră* e de acord, poate publica câteva foiletoane şi apoi scoate cartea în propria sa editură la un preț convenabil. Aşa se procedează în America cu lansarea unei cărți noi. Câteva episoade apetisante sunt publicate în ziare mari sau reviste şi apoi cartea apare în volum; ținând seamă de condițiile locale în Israel, poate s-ar putea face un aranjament cu *Viața Noastră* pentru lansarea unui volum ca *Magadan* în ediție ieftină, după ce în prealabil s-ar publica în ziar 2-3 foiletoane. Las la aprecierea d-tale dacă e cazul să continui investigațiile sau nu.

Mi-aduc aminte să fi citit unul sau două numere din *V.N.* despre viața lui Carol. Le găsesc interesante. Sunt de părere să scrii în l. română un rezumat nu mai mare de 3 pagini iar eu îl voi

traduce, trage la Xerox şi trimite la câțiva editori din Statele Unite şi Canada. De îndată ce voi avea o reacție pozitivă te voi anunța.

Lazăr Lupu e plecat pe o săptămână în concediu dar d-ta scrie-i pe adresa de acasă: 5514 Alpine Rd, Côte St. Luc, Montreal şi vorbeşte-i ca unui vechi prieten. E receptiv la propuneri venite din Israel. De altfel, va vizita Israelul în Martie sau Aprilie crt.

Salutări d-rului Lavi şi d-tale o călduroasă strângere de mână.

Al d-tale., Michael M. Solomon

Nu mi-ai scris dacă Rudich a primit cartea sau nu.

12
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Canada-Proche-Orient
1310, Avenue Greene • Montréal, Qué. H3Z 2B2 •
Tél. 931-5063
Rédacteur:
MICHEL SOLOMON
SERVICE DE PRESSE

Octombrie 26, 1974

Mr. S. Schafferman
Rehov Zichron Yaakov 21
Jerusalem

Iubite prietene,

În fine, *Le Struma*, ”le bateau de la dernière chance” a apărut la începutul acestei luni în editura Editions de l'Homme în care a apărut anul trecut şi versiunea franceză a cărţii mele *Magadan*. După o bătaie de publicitate serioasă (radio, televiziune şi conferinţe publice) *Struma* a intrat pe lista de best-sellers la locul 2, locul întâi fiind deţinut de André Langevin al cărui roman *Une chaine dans un parc* a fost reţinut printre primele zece pentru premiul Goncourt pe 1974.

Din examenul cărţii, pe care ţi-o trimit în textul ei francez, sper că-ţi vei da seama de ce am fost inhibat la gândul că o carte care tratează un episod din holocaust la 32 ani interval şi după succesele răsunătoare ale anilor 50-60 ale lui Leon Uris & Schwartz Bart, nu va cunoaşte decât un succes mediocru din partea unui public ca acel québecois, conservator, catolic şi, în general, indiferent dacă nu chiar anti-juif. Această stare de inhibiţie era împinsă la extrem şi de faptul că Centrul de propagandă al ligii arabe are un buget de 16 milioane dolari anual, la dispoziţie şi că studenţimea este 95% de stânga şi pro-palestineană.

Succesul *Strumei* mă încurajează să sper că şi traducerea ei în limba engleză va cunoaşte o bună recepţie şi, poate, vor urma şi traduceri în alte limbi europeene. (Editura Hestya Verlag din Bayreuth a prezentat recent la Târgul internaţional al cărţilor *Magadan,* în traducere germană, ediţia legată în pânză fiind vândută la preţul de DM 28).

De ce îți scriu toate acestea? În primul rând spre a-ți mulțumi pentru sprijinul total şi dezinteresat pe care mi l-ai arătat trimițându-mi absolut tot materialul de care dispuneai şi pe care l-ai găsit în arhivele de la Yad Vashem. Al doilea, pentru că consider că munca dumitale trebuie răsplătită şi aş dori să ştiu dacă aranjând fie o traducere în română sau ebraică, n-ai fi în măsură să încasezi un onorariu la care eu sunt bucuros să renunț.

Aflu întâmplător de la cineva care citeşte *Viața Noastră* că d. Maria Arsene ar fi în Israel şi într-un interviu cu M. H. Bady ar fi declarat că dânsul a terminat *Struma*[7] (?) şi chiar că a tradus-o în limba spaniolă, în Argentina. Poți să mă lămureşti şi pe mine despre ce este vorba?

Închei urându-ți dtale şi doamnei multă sănătate, bucurie de la copii şi împlinirea dorințelor. În aşteptarea scrisorii d-tale,

Cu cele mai alese salutări,

Michael M. Solomon

[7] Este vorba despre o altă carte cu acelaşi titlu. Maria Arsene, *Struma*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1972. S. Schafferman a semnat o recenzie, apărută în *Toladot*, nr. 2, mai-iulie 1972, pp. 63-64.

13
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

[26 oct. 1974]

Dragă prietene,

În ultimul moment am reuşit să aranjez cu EL-AL ca să fac sa-ți parvină *Struma* cu cea mai mică întârziere.

Afară de exemplarul d-tale, vei găsi în plic alte două exemplare pe care te rog a le adresa, primul, fratelui meu, Samy Solomon, Rehov Mihael 10, Haifa, iar al doilea, sorei mele, Raschela Cohn, POB. 545, Givat Hamor Afula.

Sper că nu-mi vei lua în nume de rău acest mic efort ce ți-l cer dar altfel poşta le-ar face să parvină cartea cu întârziere şi ştiu că le-ar face mare placere s-o citească cât mai curând posibil.

Cu vii mulțumiri,

Michael M. Solomon

Comp[limente] şi bune urări d-lui Dr. Loewenstein, şi lui Bady şi Mircea Rudich.

14
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Canada-Proche-Orient
1310, Avenue Greene • Montréal, Qué. H3Z 2B2 •
Tél. 931-5063
Rédacteur:
MICHEL SOLOMON
SERVICE DE PRESSE

Montreal, 12 Decembrie 1974

Dragă Schafferman,

Eram pe punctul de a-ți scrie o nouă scrisoare când curierul mi-a înmânat misiva ta din 26 noiembrie crt. Probabil că pancerul tău a influențat într-o măsură pancerul meu căci iată ce s-a întâmplat cu exemplarele din *Struma* trimise ție: în loc de a le expedia ca de obicei prin poşta obişnuită, am folosit serviciile unui prieten de la EL-AL pe ziua de 26 oct., la scurt timp după apariție, convins fiind că grație rapidității serviciului aerian, exemplarele îți vor parveni mai curând. Se pare însă că n-a fost aşa şi nici volumele, nici scrisoarea mea către tine n-au ajuns la destinație în timpul dorit.

Nu-mi pare rău că ai înmânat un exemplar din partea mea d-rului Loewenstein căruia îi port o deosebită stimă cu atât mai mult cu cât existența acestui volum în biblioteca Institului Dr.

Nimerower nu poate decât folosi cititorilor români şi altor ce frecventează acest lăcaş de cultură.

În ce-l priveşte pe Mircea Rudich, anunță-l că tot azi i-am expediat un volum din *Struma,* iar volumul *Magadan* îi va fi expediat direct de editor, împreună cu scuzele mele pentru această involuntară întârziere.

Ție îți mulțumesc pentru recenzia[8] din *Toladot*. În ce privește subscripția, rog a-mi trimite un număr de cinci exemplare spre a le înmâna personal la cinci prieteni care nu mă pot refuza şi-ți vor trimite cecurile lor.

Referitor la "plafonul istoric" al cărții: țin să-ți comunic că nu a fost în intenția mea să scriu o carte pentru un public specializat în holocaust ca cel îndurerat de reverberațiile afacerii *Struma*. Intenția mea era ca *Struma* să fie un vector al suferințelor evreieşti, de aceea fondul romantic, pentru un public totalmente neinformat ca cel din America de Nord, în special quebecois, sau dezinformat de propaganda duşmană nouă. Dacă aş fi reuşit să obțin acces la arhivele turceşti cum mi s-a promis era altceva dar aşa am căutat să rezum suferințele noastre distilate într-un număr redus de pagini, pe înțelesul tuturora. Dat find succesul cărții printre neevrei, sper că am reuşit.

Tot azi ți-am expediat ultimele cinci numere din *Regards sur Israel*, la care colaborează numai creştini, cu excepția lui André

---

[8] S. Schafferman, "O carte despre Struma", *Toladot*, anul 4, martie 1975, pp. 35-36.

Neher şi în numărul viitor, pentru motive pe care nu e nevoie să ți le mai detaliez, Henry Marcus. Ideea mea a fost de la început să scot o publicație lunară scrisă de goimi pentru goimi preamărind Israelul. Dacă am reuşit sau nu, *à toi de me le dire*...

Mă bucură c-ai fost în România şi că ți-au făcut o primire frumoasă; în ce mă priveşte numai auzind numele îmi dă frisoane.

Apropos, dacă ai un manuscris în franceză ca cel despre viața lui Carol II cred că aş putea interesa un editor de aici căci toate aceste témpignages sunt bine văzute de un public sătul de literatura imaginativă.

Salutări d-nei Schafferman şi fiului din partea mea şi a lui Florence. Sperăm să vă vizităm în primăvară. Vom comunica la sfârşitul săptămânii cu Lascar şi Carola cărora le vom transmite comunicarea făcută.

În aşteptarea noutăților tale, te îmbrățişez amicalmente.

Al tău,

Michael M. Solomon

15
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

REGARDS SUR ISRAEL
1310 AVENUE GREENE, MONTREAL, QUEBEC H3Z
2B2 TELEPHONE 934 - 5063

21 Ianuarie 1975

Dragul meu Simon,

Poşta funcţionează mizerabil şi din această cauză îţi răspund cu oarecare întârziere la ultima ta scrisoare, datată 24.12.1974.

Cu privire la *Regards sur Israel* şi ţinuta sa ţin să-ţi mulţumesc pentru aprecierile făcute. E loc de mai bine dar ţinând seama de limitările de ordin tehnic şi mai ales financiar, e tot ce am putut face deocamdată. Sunt de acord cu tine că în numărul special dedicat problemei palestiniene s-au strecurat un număr de erori. Eu mă găseam atunci în Israel, cum ştii, şi în lipsa mea adjunctul meu Jacques Lasalle şi Lise Chocron au încropit acest număr sub forţa unui deadline spre a răspunde atacurilor diverse ale arabilor de aci. Îţi promit că vom evita pe viitor asemenea erori.

Mulţumesc pentru cuvintele de apreciere referitoare la *Struma*. Dacă aş fi avut acces la arhiva guvernului turc - aşa cum mi s-a promis - aş fi făcut o carte mai bună. Totuşi, ţinând seama că eu am scris această lucrare pentru un public ca cel quebecois care habar n-are de pătimirile noastre în timpul holocaustului şi

care nu e prea mult interesat în preciziuni istorice, cred că scopul a fost într-o oarecare măsură atins.

Desigur că, la ediția engleză, în curs de editare la Colliers McMillan, orice adaus de fapte, date, informații cu caracter biografic, cronologic, general informativ (ținând seama că publicul nu este un public de origine română şi deci se plictiseşte repede dacă e bombardat cu prea multe detalii), e bine venit. Deci, te rog pe tine să mă ajuți în această privință trimițându-mi orice material care, după părerea ta, merită introdus în ediția engleză. În special, şi aceasta e important, te rog să faci tot posibilul şi să-mi trimiteți un număr dublu de fotografii din timpul holocaustului şi care se referă indirect la tragedia Strumei. E dorința editorului de a da o mai mare extensiune cărții şi implicit fotografiilor ce o acompaniază.

Îți mulțumesc anticipat pentru acest ajutor pe care-l voi onora sub formă de cec. Articolul lui Marcus despre Jud Süss a apărut şi ți-l anexez. Dacă ai ceva interesant de scris pentru cititorii mei îți voi publica textul cu plăcere.

Aştept cele 5 numere din *Toladot* spre a le distribui la viitorii abonați. În ce priveşte romanul cu Caroll II, problema traducerii în franceză e f. grea deoarece nu văd cine ar putea să-şi asume această sarcină în prezent aici. Dar voi mai cerceta şi te voi ține la curent.

Aştept răspunsul tău şi la problema traducerii Strumei şi până atunci te îmbrățişez amicalmente. Comp.[limente] drlui Lavi şi omagii respectuoase doamnei.

Cu toată vechea mea dragoste, Michael M. Solomon

16
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

REGARDS SUR ISRAEL
1310 AVENUE GREENE, MONTREAL, QUEBEC H3Z
2B2 TELEPHONE 934 - 6922

10 Aprilie 1975

Dragul meu prieten,

Împrejurări potrivnice au făcut ca schimbul de scrisori să sufere mari întârzieri şi, observ, răspunsul meu pleacă cinci săptămâni după ce tu mi-ai scris epistola datată 3 martie 1975.

Realitatea este că am fost plecat aproape întrega lună Martie în America de Sud, într-un voiaj de studii, şi m-am reîntors abia la sfârşitul lunii când am găsit şi misiva ta în cutia poştală.

Înainte de a trece la subiectul ce ne interesează trebuie să-ți mărturisesc sincer că am fost profund impresionat citind în *Viața Noastră* ştirea dispariției dintre noi a lui Henry Marcus. L-am întâlnit la Jerusalem anul trecut şi mi-a trimis ceva colaborări pe care le-am publicat în *Regards sur Israel*. Mi se plângea că de la împlinirea vârstei de 80 ani începuse să ”simtă bătrânețea”. Dacă întâmplător vezi pe cineva din familia lui, ştiu că avea un fiu medic la Tel-Aviv, te rog să-i exprimi în numele meu şi al soției mele sincerele noastre condoleanțe.

În ce priveşte *Struma* las lucrurile în voia lor. Orice efort în plus nu merită căci editorii refuză să mai publice materiale despre Holocaust sub pretext că publicul a fost supra-saturat.

De îndată ce am primit *Toladot* am expediat fiecărui din cei cinci cunoscuți ai mei un exemplar însoțit de o scrisoare călduroasă, personală, solicitându-le concursul printr-o subscripție directă la adresa indicată. Între timp am plecat din Montreal şi n-am mai avut ocazia de a vorbi cu nici unul din ei. Dacă ai primit vreun răspuns favorabil comunică-mi-l şi mie spre a le mulțumi.

La Buenos Aires şi Rio de Janeiro am găsit editori favorabili unor traduceri a cărților mele în portugheză şi spaniolă. Dar deocamdată nimic de precis. M-am interesat dacă se pregăteşte o traducere în spaniolă a *Strumii* lui Maria Arsene dar nimeni n-a auzit de acest nume prin părțile acelea.

În ce priveşte ideea ta de a avea un traducător în franceză care să meargă la parte trebuie să am textul aici. Sunt unele persoane care, în principiu, ar reflecta în favoare dar cer, în prealabil, să ia cunoştință de conținut.

Aştept comunicările tale şi între timp te rog să predai soției cele mai alese şi respectuoase omagii. De asemenea, urări de bine şi salutări drului Th. Lavi.

Te îmbrățişez prietenește,

Al tău,

Michael M. Solomon

17
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

Canada-Proche-Orient
1310, Avenue Greene • Montréal, Qué. H3Z 2B2 •
Tél. 931-5063
Rédacteur:
MICHEL SOLOMON
SERVICE DE PRESSE

20 Iunie 1975

Dragă Simone,

Înainte de toate lasă-mă să-ți exprim mulțumirile mele sincere pentru cronica inteligentă şi atât cuprinzătoare pe care ai publicat-o în coloanele lui *Toladot*. Găsesc că această revistă îmi aminteşte de *Viața românească* în timpurile ei bune când avea pe Ralea în fruntea ei. Desigur, nu toate articolele sunt scrise de oameni de condei şi unele, spre mâhnirea mea, îmi par destul de superficiale. Şi totuşi, mai bine cu ele decât fără ele. Transmite te rog un gând bun lui Liviu Artemie[9] din partea mea dacă se iveşte vreo ocazie. Ți-am primit şi voluminoasele coupuri din

[9] Liviu Artemie, fost ziarist la ziarul *Lupta*, a publicat în *Toladot* articolul "Amintiri din strada Sărindari" (nr. 9, martie 1975, pp. 9-14) în care evoca personalitatea dominantă a lui Emil D. Fagure, directorul ziarului *Lupta*.

Facla[10] pe care nu am apucat să le citesc. Trebuie să ştii că înainte de a propune unui editor această poveste, trebuie să găsesc în prealabil pe cineva gata să se înhame la o traducere şi singura persoană ce o ştiu capabilă de a întreprinde o asemenea lucrare se află momentan la băi, în România... Aştept reîntoarcerea ei pe la finele lunii Iulie. Între timp voi pistona pe la editori deşi e în plin "mort-sezon" şi nu prea ai cu cine sta de vorbă. Fac chiar azi un nou demers telefonic energic pe lângă prietenii mei rugându-i să se aboneze la *Toladot*. Sper ca solicitarea mea va fi încununată de succes de astă dată. Am transmis prietenilor Savin cu care facem o excursie de weekend la Mount Washington salutările tale şi ale soţiei şi dânşii vă transmit prin mine cele mai calde salutări şi urări de bine.

Încă odată sincere mulţumiri pentru atenţia ta şi fii sigur că voi face toate diligenţele necesare pentru găsirea unui editor în viitorul apropiat.

Cu toată dragostea,

al tău, Michael M. Solomon

---

[10] Săptămânalul *Facla Magazin*, publicaţie de limbă română ce a apărut la Tel Aviv. Redactorul şef a fost Sebastian Costin. Biblioteca Centrului pentru Studierea Istoriei Evreilor din România de la Universitatea Ebraică deţine colecţia incompletă dintre anii 1979-1995.

18
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

REGARDS SUR ISRAEL
PUBLICATION MENSUELLE DU COMITE
CANADA-ISRAEL
1310 AVENUE GREENE, MONTREAL, QUEBEC H3Z
2B2 TELEPHONE 934 - 5063

Montréal, le 26 février 1976

S. Schafferman,
22, rue Zichron Yaakov
Jérusalem.

Mon cher ami,

Tel que promis, je te retourne ci-joint le texte que tu m'avais envoyé afin d'une éventuelle traduction et publication en français. Malheureusement, à l'heure actuelle, aucun éditeur n' a le courage de se lancer dans une telle opération.

Dès que mon livre *Mon calvaire roumain* paraîtra, je me ferai le plaisir de t'envoyer quelques exemplaires pour distribution aux journaux et aux personnes concernées.

Avec mes sentiments d'amitié à toi et à ta femme,

Michel M. Solomon

19
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

REGARDS SUR ISRAEL
1310 AVENUE GREENE, MONTREAL, QUEBEC H3Z
2B2 TELEPHONE 934 - 5063

8 Martie 1976

Mr. S. Schafferman,
Rehov Zichron Yaakov 21,
Jerusalem

Dragă Simone,

Am primit ”corespondența din Jerusalem” pentru *Regards sur Israel* şi, mărturisesc sincer, nu este ceea ce aşteptam de la tine.

Aşa cum ai putut să te convingi, publicația mea nu este o versiune franceză a unui ziar israelian, ci o tribună pentru acei candieni francezi care simpatizează cu Israel. Luptele noastre intestine şi subtilități de ordin bugetar nu pot decât să-i surprindă dacă nu chiar să-i dezguste de Israel.

Să fim clari: stilul tău critic e pertinent cu o publicație israeliană şi nu cu una canadiană.

Dacă îmi amintesc bine, propunerea ta era să-mi dai o imagine originală, colorată de anecdotic şi puțin amuzament că aceea care se referea la programul Rosh Nikui la care te-ai referit. Prezentând programul îndrăzneț de la televiziunea

israeliană dovedeai, pe deoparte, cât de mare e libertatea de gândire în Israel, iar pe de altă parte, cât de popular un asemenea program este cu Israelienii. Dar, se vede că ai amânat sau uitat propria ta propunere...

Totuşi, voi încerca să fac o sinteză din cele scrise (majoritatea noutăţilor au apărut deja în presa de aici) şi să încerc să public o pagină de *Regards*, mai mult bizuindu-mă pe intuiţie decât pe fapte.

Dacă doreşti să colaborezi cu o cronică regulată la *Regards sur Israel* atunci trebuie să-mi trimiţi material care nu face obiectul discuţiilor şi rezumatelor agenţiilor de presă, sau, cel puţin, să fie tratat într-o lumină specială, dacă nu cu totul originală. Personal prefer material inedit şi nu o reluare.

În aşteptarea rândurilor tale viitoare, primeşte împreună cu scumpa ta soţie din partea mea şi a lui Florence urări de bine şi un freilichen Peisach.

Al tău,

Michael M. Solomon

P.S. Sper că ai primit între timp manuscrisul privind familia regală română ce ţi l-am returnat cu explicaţiile necesare.

20
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

REGARDS SUR ISRAEL
PUBLICATION MENSUELLE DU COMITE
CANADA-ISRAEL
1310 AVENUE GREENE, MONTREAL, QUEBEC H3Z
2B2 TELEPHONE 934 - 5063

3 Mai 1976

S. Schafferman,
Zichron Yaakov 21,
Jerusalem

Dragă amice Simon,

Am reuşit să combin un articol din a doua ta corespondență pentru numărul de Junie 1976 al publicației noastre. Imediat după apariția lui vei primi cecul respectiv.

Am primit o scrisoare de la d. J. Sharaga din Holon cu privire la o filială a societății Struma - Israel în Canada. Întrucât engleza lui lasă de dorit te-aş ruga pe tine să-mi scrii ce exact doreşte d. Sharaga spre a-i putea da un răspuns. În orice caz ideea unei colaborări e în limita posibilului şi cei de aici se arată favorabili propunerii d-sale.

Ți-am expediat azi un prim exemplar din *Mon Calvaire Roumain* urmând ca să-ți mai trimit direct de la editură două exemplare. Citeşte-l şi scrie ce crezi despre conținutul lui.

Cu cele mai alese salutări,
Al tău, Michael M. Solomon

Sărutări de mâini d-nei Schafferman.

21
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

REGARDS SUR ISRAEL
PUBLICATION MENSUELLE DU COMITE
CANADA-ISRAEL
1310 AVENUE GREENE, MONTREAL, QUEBEC H3Z
2B2 TELEPHONE 934 - 5063

31 August 1976

Dragă Simone,

Răspund prompt la ultima ta scrisoare datată 24.8.76.

Mă bucură că editura ți-a trimis un exemplar din *Mon Calvaire Roumain* (primul, trimis cu nişte turişti pentru tine, s-a rătăcit). Sunt informat că *Viața noastră* a primit de asemenea un exemplar pe numele lui Mircea Rudich. Sunt de acord cu publicarea unui fragment în *Revista mea* sau în oricare altă publicație. Înainte de a vorbi cu editorul cu privire la punerea în vânzare a cărții la o librărie din Jerusalim te rog să te interesezi dacă nu cumva ea se află în vânzare deja la Alschek care este reprezentantul lui Hachette din Paris, aceeaşi firmă care a expediat în Israel primele

mele două cărți. Aceasta nu împiedică publicitatea în ziare pentru a face cunoscută cartea. Nu mi-ai confirmat primirea ceculuі de $ 40 - pentru *Nouvelles de Jerusalem*, publicate în numărul de Iunie al lui *Regards sur Israel.*

Dacă mai ai ceva note cu caracterul respectiv trimite-le, dar să nu fie aceleaşi informații ca cele citite de toată lumea în ziare aici.

Aştept judecata ta asupra ultimei mele lucrări şi te rog să crezi în sentimentele mele de prietenie ca şi până acum. Cu bune urări ție şi speciale omagii d-nei Schafferman,

Al tău, Michael M. Solomon

22
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

REGARDS SUR ISRAEL
PUBLICATION MENSUELLE DU COMITE
CANADA-ISRAEL
1310 AVENUE GREENE, MONTREAL, QUEBEC H3Z
2B2 TELEPHONE 934 - 5063

December 7, 1976

Mr. S. Schafferman,
21, Zichron Yaakov st,
Jerusalem

Dragă Simone,

Am primit misiva ta din 27.11 cât şi *Revista Mea* în care e publicat articolul tău referitor la *Mon Calvaire Roumaine*. Am luat notă cu regret de accidentul suferit de d-na Schafferman cât şi de gripa ta, care te-a împiedicat să răspunzi mai curând la scrisoarea mea.

Sperând ca totul a revenit la normal în viaţa voastră de toate zilele, vă urez la amândoi multă sănătate şi viaţă lungă în mijlocul familiei copiilor voştri *ad mea veesrim*!

Mă bucură să aflu că eşti în tratative cu alte surse de existenţă decât *Viaţa Noastră* pentru talentul tău de publicist. (Îmi pare rău numai că nu mi-ai trimis măcar câteva informaţii pentru numărul de decembrie al lui *Regards sur Israel*; cele trimise anterior au apărut în numărul de octombrie-noiembrie şi cecul respectiv ţi-a fost expediat par avion). Dacă vrei să permanentizez cronica ştirilor din Israel, atunci fă un mic efort şi anume: trimite-mi-le scrise în limba franceză, chiar dacă franceza lasă de dorit. Am ajutoare aici pentru a le rescrie în limbaj literar. (Mie îmi răpeşte un timp preţios traducerea din română în franceză).

Nu m-am gândit o clipă ca tu să te ocupi de distribuţia cărţii mele. Tot ce-am vrut a fost ca să rogi pe Alshek să ceară cartea de la Hachette şi s-o pună în vânzare. La rândul meu, am cerut editorului meu să scrie la Hachette cerându-le lor expedierea cărţii de la Paris la Alshek. Aceasta este singura colaborare ce ţi-am solicitat. Sper că ai primit şi primeşti regulat *Regards sur Israel*.

Scrie regulat şi te voi publica într-o rubrică a ta.

Cu cele mai bune urări de sănătate şi prosperitate, soției tale şi ție,

Al tău,

Michael M. Solomon

23
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

REGARDS SUR ISRAEL
PUBLICATION MENSUELLE DU COMITE
CANADA-ISRAEL
1310 AVENUE GREENE, MONTREAL, QUEBEC H3Z
2B2 TELEPHONE 934 - 5063

August 18, 1977

Mr. S. Schafferman,
21, Zichron Yaakov st,
Jerusalem

Dragă Simone,

Din cauza unei inadvertențe, numele tău a apărut sub o coloană pe care nu ai scris-o tu. Nici mie nu-mi place ca cineva să mă „iscălească" în absență şi de aceea îți cer scuzele de rigoare. Eroarea tipografică nu a putut fi reparată la timp şi tu ai dreptul să fii supărat.

Nu din cauza limbii franceze nu am putut folosi textele trimise de tine, ci din pricina că noi primim aici *Jerusalem Post*,

ediția zilnică, cât şi toate celelalte publicații cotidiene şi periodice. Din această cauză, direcția - nu eu - a decis să pună frână la cheltuieli. Adevărul este că această publicație e gratuită şi că este susținută din bugetul public...

Vom discuta cu prilejul vizitei ce vom face, cu voia Domnului, soția mea şi cu mine la începutul lunii decembrie în Israel, de posibilitatea unei colaborări decât aceea care a eşuat. Între timp te rog să crezi în sentimentele mele de sinceră prietenie atât pentru tine cât şi pentru doamna soția ta şi să fii încredințat că am rămas acelaşi prieten şi camarad de altădată, gata să ascult şi să ajut, în limita puterilor mele, pe acei pe care îi respect şi îi admir.

Al tău,
Michel M. Solomon

24
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

MICHEL M. SOLOMON
4530 CÔTE DES NEIGES
APT. 1011
MONTREAL, QUE

Septembrie 4, 1984

Mr. S. Schafferman,
Rehov Zichron Yaakov 21,
Jerusalem

Dragă Schafferman,

Dacă în trecut am fost în întârziere cu corespondența am încercat de data aceasta să-ți trimit ultimul meu născut cât mai repede, folosind serviciile fratelui meu care a vizitat țara recent şi ale cumnatului meu pentru expediția locală. Altfel durează trei luni cu vaporul!

Aş fi preferat recenzarea ta dar sper că la apariția în engleză (de care se ocupă Elie Wiesel cu mare entuziasm) vei avea prilejul să-ți spui cuvântul.

Cât priveşte stilul, am lăsat ziaristica la o parte pentru ca să mă ocup de drama unei fete, Emilia, având ca fond al doilea război mondial. Apropos, scrie-mi, care din romanele mele îți lipseşte şi-ti voi trimite examplarul pe cale maritimă. (Cu avionul costă de două ori prețul cărții).

Lucrez la un roman futurist satiric *La Troisieme Greffe de Coeur*, cu acțiunea în anul 2050, în nordul Canadei. Când îl voi termina - am scris circa 300 pagini - nu ştiu, dar sper să-l văd în librării în primăvara viitoare.

După aceea voi veni - cu voia Domnului - în Israel pentru un sejur[11] mai lung de odihnă. Te citesc regulat în *Revista Mea* ce

---

[11] În timpul vizitei sale M. Solomon îi face următoarea mărturisire, întâmplare notată de Schafferman într-un articol: ”Eliberat din lagărul [rusesc] M. Solomon a fost arestat şi de autoritățile româneşti pentru "vina deja ispăşită" în țara frigului. El s-a găsit la un moment dat în aceeaşi celulă cu inginerul Şerbănescu (Belu Zilber), arestat şi condamnat pentru că ar fi avut strânse legături de prietenie cu Lucrețiu Pătrăşcanu. [...]. Regimul

mi-o trimite amicul Zahareanu şi-ți admir calitatea combativă a scrisului şi respectul pentru gramatica limbii române. Puțini o mai au!

Sunt în contact cu Lucian Boz în Australia. A publicat câteva cărți şi facem schimb de opere complete.

În ajunul Anului Nou îți transmit atât ție cât şi doamnei Schafferman urări de sănătate şi viață lungă din partea lui Florence şi a mea.

Cu dragoste veche, al tău,

Michael M. Solomon

P.S. Dacă ai ocazia, întreabă-l pe Zahareanu când are de gând să publice extrasul din romanul ultim. Mi-a cerut şi i-am indicat în scris preferințele mele.

Michael M. Solomon

---

celular era foarte sever, îşi aminteşte Michel Solomon. Orice tentativă de a-şi uşura cumva traiul era sever pedepsită. Mizeria deținuților trebuia întreținută cu orice preț. Zilber îşi procurase o pereche de obiele, la care ținea extrem de mult, dar la o percheziție a călăilor, obielele au fost descoperite şi declarate "corp delict". Ofițerul director vine în celulă să se convingă "de visu" că Zilber a încălcat ordinele în vigoare şi-l amenință cu cunoscutele sancțiuni. Discuția dintre deținut şi director se întețeşte şi Zilber îi spune, la un moment dat: "Nu te răți aşa la mine, că n-ai să mă sperii. Eu sunt un vechi comunist, mai vechi chiar decât Gheorghiu-Dej; eu am cartea de membru numărul 6 şi el numărul 25..."" (S. Schafferman, *Din însemnările unui gazetar*, în *Revista Mea*, nr. 1201, 9 mai 1986, p. 12).

25
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

MICHEL M. SOLOMON
4530 CÔTE DES NEIGES
APT. 1011
MONTREAL, QUE

20 nov. 1984

Dragă Schafferman,

Sunt mâhnit să aflu din scrisoarea ta că ai intenția de a părăsi redacția revistei la care ai colaborat atâția ani cu talentul şi experiența ta de cunoscător al problemelor politice şi a moralei publice de o viață întreagă. Dacă eu scriu articole în presa locală, fără plată, aceasta se datoreşte datoriei mele de a combate calomniile adresate de arabi şi, în general, de duşmanii Israelului prin presă şi radio.

Natura mea combativă şi spiritul meu de justiție nu mă lasă să rămân indiferent la aceste atacuri. Pentru tine însă situația este cu totul alta căci tu exerciți profesiunea de ziarist în țara ta şi eşti o voce autorizată a alialei române. Ar fi păcat dacă glasul tău bine simțit ar trebui să tacă deoarece un polonez oarecare a pus mâna pe presa etnică din Israel.

Nu ştiu ce-aş putea să-ți recomand în privința manuscrisului cu Istrati. Singurul în măsură să-ți dea un răspuns ar fi poate criticul de origine română de la *Le monde*, Edgar Reichmann căruia îi poți scrie pe adresa Editions Belfond, 216, Bld. St.

Germain, 75007 Paris, France. El a publicat recent în această editură un roman *Souvenirs de Kronstadt* (Braşov) şi cred că mai ştie limba română.

Sărutări de mâini doamnei Schafferman şi o caldă îmbrăţişare de la vechiul tău prieten,

Michael M. Solomon

26
Michael M. Solomon către Simon Schafferman

MICHEL M. SOLOMON
4530 CÔTE DES NEIGES
APT. 1011
MONTREAL, QUE

5 august 1987

S. Schafferman
Rh. Zichron Yaakov 21,
Jerusalem

Dragă Simone,

Reîntors dintr-un voiaj de agrement în Madeira, am petrecut câteva zile la Lisabona şi cu acest prilej am vizitat Igrejia Goaca, Panteo San Vicente de Fora unde Carol II aşteaptă să sune trâmbiţa redeşteptării în cripta regilor de Braganza, exitaţi ca şi dânsul.

Aceasta vizită, care n-a avut nimic excepţional, mi-a reamintit de manuscrisul tău despre „domniţa" Elena Lupescu şi

aventurile caramboleşti ale lui Carol înainte, în timpul şi după abdicarea sa.

Luând în considerație succesul deosebit pe care l-a cunoscut cartea lui Hanna Pakula despre regina Maria (sunt cu Pakula în corespondență) mă întreb dacă nu ar fi o şansă să public un roman (biografic?) despre viața aventuroasă a Lupeascăi, bineînțeles în colaborare cu tine. L-aş scrie în engleză, căci traducerea în franceză e ca şi asigurată. Ce zici? Îți surâde proiectul?

În altă ordine de idei, am primit de la Rudich numerele 2, 3 şi 4 ale revistei *Minimum* pe care o găsesc atractivă şi din care nu lipseşte decât spiritul tău analitic şi ascuțimea minții tale de vechi pamfletar. Citesc *Les Hooligans* de Mircea Eliade, un roman din 1936 tradus acum în franceză de Alain Paruit.

Edgar Reichman l-a intitulat ”Les hooligans de Bucarest” dar îl consideră un *chef d'oeuvre* al literaturii române. Aştept apariția romanului meu: *La Troisieme Greffe du Coeur* pentru finele toamnei. Vei avea un exemplar dedicat. Comp.[limente] d-nei Schafferman şi ție un călduros salut,

al tău,

Michael M. Solomon

P.S. Dacă eşti de acord, trimite-mi manuscrisul plus condițiile tale.

CAPITOLUL 2

Antisemitismul – polemici și memorialistică

Problema antisemitismul ce s-a manifestat în România între cele două războaie mondiale a constituit subiect de analiză în lucrările multor cercetători. Volumele apărute s-au axat, în special, pe curentele antisemite întâlnite în viața politică, culturală şi spirituală a societății româneşti.

Interesant de observat este că exprimarea antisemită nu s-a limitat doar la elita politică românească. Ea a fost de asemenea răspândită printre elitele culturale şi intelectuale ale țării, adică printre oameni instruiți să înțeleagă importanța valorilor universale. Încă înainte de perioada interbelică, oameni precum Ion C. Brătianu, Bogdan Petriceicu-Hasdeu, Deputatul I.C. Codrescu din Bârlad, filosoful Vasile Conta, romancierul Ioan Slavici sau poetul Vasile Alecsandri au avut manifestări antisemite.

Până şi marele istoric şi om politic Nicolae Iorga a fost antisemit, în ciuda geniului său şi dincolo de admirabilele realizări în domeniul academic. Ca rezultat al noului val pe care avea să-l reprezinte, Nicolae Iorga i s-a alăturat, în anul 1910, lui A.C. Cuza cu scopul de a pune bazele Partidului Național Democrat Creştin, primul partid declarat antisemit din România. Aşa se face că primele lui scrieri au fost cufundate

într-un limbaj antisemit accentuat. Într-un discurs ținut în 1910 în Camera Deputaților, pe care l-a publicat mai târziu sub forma unui pamflet intitulat *Naționaliştii şi Problema Jidovească*, Iorga reacționa acid la cererile evreilor privind drepturile cetățeneşti, acuzând că "evreii de pretutindenea, din jidovimea întreagă" s-au aliniat împotriva României şi că acordarea acestor drepturi evreilor ar schimba atât de fundamental caracterul statului, încât: "[...] România nu ar mai fi România"[1]. După ce concepțiile lui Iorga şi A.C. Cuza s-au despărțit, în 1922, după 12 ani de parteneriat politic - Iorga şi-a mai temperat pentru o vreme limbajul[2], fără însă a-şi nega vreodată antisemitismul. Octavian Goga sau A.C. Cuza identificau şi ei antecedentele antisemitismului românesc în patrimoniul intelectual, cultural şi politic al țării[3].

---

[1] Nicolae Iorga, *Problema evreiască la Cameră*, Vălenii de Munte, Tipografia Neamul Românesc, 1910.

[2] Cu toate că *Iudaica*, apărută în 1937, conține rânduri de un antisemitism acerb: "[Evreii]... lucrează ca să aibă pentru ei, ca nație năvălitoare, cât mai mult. Pînă şi în profesiunile libere, pînă şi în învățământ, în ştiință, în literatură, ca avocați, ca medici, ca arhitecți, ca profesori, tot mai mulți, cu filologii, cu filosofii, cu ziariştii, cu poeții, cu criticile lor, ei ne dau pur şi simplu afară din țara noastră... [Ei] ne sugrumă bisericile, ne înlocuiesc prăvăliile, ne ocupă locurile şi, ce e mai pierzător, ne falsifică sufletul, ne degradează moralitatea prin opiul ziaristic şi literar cu care ne incită" (Cf. N. Iorga, *Iudaica*, Bucureşti, Bucovina E. Torouțiu, 1937).

[3] Atât Octavian Goga (1881-1938) cât şi Alexandru C. Cuza (1857-1944) au avut cariere îndelungate în politica românească. Prestigiul lui Goga s-a bazat pe statutul său de mare poet naționalist şi pe notorietatea dobândită în timpul

În ceea ce priveşte Garda de Fier, antisemitismul a fost un element central al ideologiei acestei mişcări politice. În 1937, C.Z. Codreanu scria în Circulara nr. 119: „Misiunea istorică a generaţiei noastre este rezolvarea problemei jidoveşti. Toate luptele noastre de peste 15 ani scopul acesta l-au avut şi toate sforţările vieţii de acum încoace, scopul acesta îl vor avea”.[4]

Antisemitismul Gărzii de Fier asculta de vocile din trecut ale intoleranţei antisemite româneşti care îi inspiraseră pe Cuza şi pe alţii în deceniile dinainte de apariţia pe scenă a Gărzii. Toate temele tradiţionale fuseseră absorbite de Legiune: refuzul dreptului la cetăţenie, invazia masivă a evreilor din est,

---

primului război mondial de reputat avocat al alipirii Transilvaiei sale native la statul român. Colecţia de eseuri numită *Mustul care fierbe*, publicată de Goga în 1927, redă sugestiv creşterea poziţiei sale extremiste. Goga vedea această situaţie ca fiind una de război între români şi evrei şi chema la apărarea ”purităţii rasiale”, a ”privilegiilor sângelui”, şi ale ”adevărurilor organice ale rasei”. Ales pentru prima oară în Camera Naţională a Deputaţilor în 1892, Cuza şi-a menţinut fotoliul acolo cu o singură pauză, între 1927-1931, după care a revenit până la începutul dictaturii regale, în 1938, când a devenit membru al Consiliului de Coroană. Între 1895 şi 1923 a ajutat la înfiinţarea a şase mişcări politice diferite. 1910 s-a unit cu Iorga pentru a înfiinţa Partidul Naţional Democrat care pleda pentru folosirea mijloacelor extreme, inclusiv a violenţei, în vederea reducerii influenţei evreieşti. Când drumurile lor s-au despărţit, după crearea României Mari, Cuza a înfiinţat Partidul Naţional Democrat Creştin (1919) şi apoi, împreună cu N.C. Paulescu, Uniunea Naţional Creştină (1922). Uniunea Naţional Creştină a adoptat zvastica drept simbolul său oficial în 1922, înaintea naziştilor. În fine, în 1923, Cuza a constituit Liga Apărării Naţional Creştine – LANC.

[4] C.Z. Codreanu, *Circulări şi Manifeste*, München, Colecţia ”Europa”, 1981.

supra-popularea evreiască din oraşele româneşti; exploatarea țărănimii prin alcool, tutun şi alte vicii; controlul presei; deznaționalizarea culturii române; serviciul desăvârşit în slujba duşmanilor României; şi reprezentarea intereselor străine.

Legiunea a atras de partea sa un număr de teoreticieni ale căror idei au fost importante în cadrul mişcării, dar mai puțin în cadrul societății româneşti ca întreg. Nicolae Roşu, Vasile Marin şi alții au scris lucrări în care proslăveau noul rol al Legiunii pe scena românească şi în mod special virtuțile lui Codreanu. Însă nici unul dintre aceştia nu a avut capacitatea de a influența şi impresiona aşa cum au reuşit Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Emil Cioran sau, mai târziu, Constantin Noica. Aceştia din urmă nu au apărut din rândurile Gărzii de Fier, ci la începutul anilor 1930 au descoperit în mişcarea legionară promisiunea atrăgătoare a unei ”revoluții naționale”. Ziarele politice de dreapta şi jurnalele le-au oferit posibilitatea de a-şi expune părerile. Controversele apărute i-au consacrat ca şi combatanți eficace. Căutarea lor pentru înnoire filosofică, spirituală şi politică i-a aplecat spre doctrinele fasciste, în timp ce concentrarea lor spre etnic, naționalist, ortodoxism românesc i-a condus către mişcarea legionară.

Redăm în continuare corespondența purtată între Pamfil Şeicaru şi Otto Eduard Marcovici. Aceasta conține importante detalii referitoare la unele dintre evenimentele ce au avut loc în România, în perioada interbelică.

Nume importante în presa vremii în România, Pamfil Șeicaru și Otto Marcovici au contribuit, chiar și după ce au plecat în exil, la clarificarea unor chestiuni delicate, mai ales că, datorită importanței lor ca ziariști, au avut acces la informații și persoane importante.

Când, în iunie 1963, a reuşit să părăsească România, Otto Marcovici era hotărât să ajungă în Israel, unde sosise recent fiica lui, Mira. Însă fiul său Mihai, care se afla la Montevideo de aproape 18 ani, fugit clandestin din România, l-a sunat şi a insistat să vină mai întâi în Uruguay, de unde să emigreze în Israel. Optează, astfel, pentru Uruguay. Datorită unor întârzieri birocratice ale Agenției Evreieşti de emigrare din Uruguay, visul său de a ajunge în Israel se materializează abia în 1970.

Din Uruguay a luat legătura cu prietenul său, Simon Schafferman, şi prin acesta cu Theodor Lavi, cu propunerea de a-i ajuta în căutarea unor surse documentare şi mărturii de primă mână, necesare pentru realizarea unei lucrări complementare a istoriei evreilor din România[5].

Otto Marcovici îşi oferă serviciile[6] lui Theodor Lavi, anunțându-l că a reluat legătura, încă din 1963, la puțin timp

---

[5] Anunțurile de colectare a mărturiilor supraviețuitorilor din Holocaust au fost publicate în ziarul *Viața Noastră.*

[6] Schimbul de scrisori dintre Theodor Lavi şi Otto Marcovici se păstrează, în copie, în fondul de arhivă "Dr. Jean Ancel", de la Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România, Universitatea Ebraică. Originalele scrisorilor se află la Yad Vashem.

după sosirea în Uruguay, cu fostul său prieten Pamfil Şeicaru, aflat în exil. La sugestia lui Theodor Lavi, Otto Marcovici a continuat corespondența cu Şeicaru căutând să afle de la acesta, discret, informații şi detalii cu privire la unele evenimente ce s-au petrecut în România din timpul războiului.

O parte din scrisorile originale primite de la Pamfil Şeicaru au ajuns în custodia Centrului pentru Studierea Istoriei Evreilor din România de la Universitatea Ebraică, ele făcând parte din Dosarul Pamfil Şeicaru.

Corespondența
Pamfil Şeicaru[1] - Otto Eduard Marcovici[2]

---

[1] Pamfil Şeicaru (1894-1980), ziarist, memorialist, prozator. Debutează în 1911 în revista *Freamătul* (Tecuci). Este prezent în presă din 1918, la ziarul *Arena* (Iaşi). Director al ziarelor *Bucovina* (Cernăuți, 1919-1920), *Ora* (1921) şi al revistei *Hiena* (1919-1924). În 1928 va întemeia ziarul *Curentul* (Bucureşti), ce-l va consacra ca un redutabil analist politic şi ziarist de influență în opinia publică românească. În august 1944 Pamfil Şeicaru părăseşte România şi se stabileşte în Spania, la început la Palma de Majorca (până în 1953) şi după aceea la Madrid (până în 1974). Este condamnat la moarte în contumacie de către regimul comunist român în urma "procesului ziariştilor şi publiciştilor", început la Bucureşti în 30 mai 1945. În 1952 a fost ales preşedinte de onoare al Centrului ziariştilor şi publiciştilor români democrați în refugiu, cu sediul la Paris. În Spania, a editat revista *Liberty and Justice* (Madrid), a colaborat la ziarele spaniole *El Alcazar* şi *El Spaniol* precum şi la *Radio Național Spaniol*. Din 1974 s-a mutat în Germania la Klarsfeld (1974-1977) şi Dachau (1977-1980), unde a editat seria a doua a ziarului *Curentul*. Activitatea lui publicistică în ziarele de limbă română ale exilului cuprinde articole în *Chemarea*, *Înşir'te Mărgăritar, Almanachul Pribegilor*, *Carpații* şi *Curentul.*

[2] Otto Eduard Marcovici (1900-?) a fost administratorul ziarelor *Adevărul* şi *Dimineața* între 1932-1938, director al teatrului evreiesc Baraseum (1941-1944), teatru înființat ca urmare a legilor rasiale promovate de regimul fascist român. După război încearcă să fugă din România împreună cu frații actori Şeptilici, dar va fi prins şi condamnat la închisoare pentru şase ani. Reuşeşte

P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 25 octombrie 1963
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 8 noiembrie 1963
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 30 decembrie 1963
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 16 ianuarie 1964
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 23 februarie 1964
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 29 martie 1964
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 22 aprilie 1964
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 9 mai 1964

---

să se refugieze în Uruguay (1963-1970) unde a fost pentru scurt timp (1963) colaborator al revistei *Boletin de la Prensa Sudamericana* din Montevideo. Poartă corespondență cu S. Schafferman şi Theodor Lavi, informându-i pe amândoi de legăturile lui cu lumea exilului românesc sau cu oficialii români comunişti veniți în Uruguay. Marcovici îi descrie lui Schafferman, într-o scrisoare din 13 octombrie 1968, întâlnirea sa cu Gogu Rădulescu, sosit în fruntea unei delegații de "14 românaşi": "M-a invitat la hotelul unde era găzduit, aducându-mi salutările lui Tudorel (Branişte), Sergiu Dan, etc. Mi-a spus că i-a făcut lui Tudorel o pensie de 4000 lei lunar, lui S. Dan – 2500 şi că, în general, s-au fixat pensii de merit tuturor care au activat la *Adeverul*. Şi ca să-mi dau seama de rolul important ce i s-a recunoscut *Adeverului*, mi-a declarat că la Muzeul Partidului, pe toți pereții, sunt expuse, la loc de cinste, pagini întregi din *Adeverul*, *Dimineața* şi *Cuvîntul Liber*. M-a prezentat ministrului şi delegației cu cuvintele: O.M. a ajutat foarte mult mişcarea, şi pe noi personal. Acum, dorim şi noi să facem ceva pentru el. […] Mi-a mai sugerat să-i fac, mai târziu, şi-o vizită în România, mai ales că pare interesat la unele sugestii de care i-am vorbit succint. Rădulescu pretinde că [Gheorghe] Maurer, [Ştefan] Voitec, [Ion] Pas şi ceilalați nu m-au uitat şi că aş putea conta pe ei". Din Uruguay emigrează în Israel, unde colaborează la ziarele de limbă română. Nu se cunoaşte data morții sale.

P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 1 iunie 1964
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 17 iulie 1964
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 26 august 1964
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 16 septembrie 1964
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 27 octombrie 1964
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 25 decembrie 1964
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 9 ianuarie 1965
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, fără dată
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 13 decembrie 1965
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 5 iulie 1966
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 22 iulie 1966
P. Şeicaru către Otto Eduard Marcovici, 15 august 1966

1
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

25. Oct. 1963
Madrid, Alonso Cons 31

Iubite D-le Marcovici,

Scrisoarea D-tale mi-a făcut o mare plăcere: îmi dă răspunsul dorit la o întrebare pe care adesea mi-am pus-o: ce ai devenit? Ştiam că ai fost condamnat la închisoare[3], adică ai blazon de civism. Ciudată coincidenţă: cu câteva zile înainte de a primi scrisoarea dtale, vorbeam cu cineva de dta şi îmi exprimam aprecierea pe care am avut-o în ce te priveşte: ai fost cel mai desăvârşit administrator de ziar din România. Am regretat întotdeauna că n-ai răspuns chemării mele de a lua administraţia *Curentului*, dar aceste regrete se conjugă la trecut.

Nu fii surprins de tăcerea lui Malaxa, Litman, Horowitz, Schwartz-Lafayette. Sunt porci. Şi cel mai neruşinat este Malaxa. Pune punct. Este prima şi – evident – cea mai amară experienţă pe care o faci în exil. Nu ţi se vor menaja nici altele, dezamăgirea o înţeleg: mi s-a servit din plin ingratitudinea. Sunt Stan Păţitul.

---

[3] Prin sentinţa nr. 1523 din 15 septembrie 1948 a Tribunalului Militar din Bucureşti, Otto Marcovici a fost condamnat la 6 ani închisoare pentru trecere frauduloasă a frontierei.

Îmi ceri un sfat? Nu mă încumet să-ți dau. Cu greu, inimaginabil de greu izbutesc să câştig, scriind articole, acel minim excesiv de modest cu care pot face față cheltuielilor zilnice. Încerc şi eu să mă smulg acestor condiții precare într-un domeniu în care ai putea şi dta să câştigi: specula cu terenuri în zona coastei Mediteranei. Turismul a luat o dezvoltare uluitoare în Spania. O cifră ca să-ți dai seama de ce înseamnă turismul: în cursul anului 1962 s-au lăsat 706 (?) milioane dolari devize. Sunt oameni care au izbutit, numai datorită faptului că au găsit amatori să investească în terenuri, să realizeze în câțiva ani buni beneficii de 200 mii dolari, ei făcând doar pe intermediarii cu 3% comision. Terenuri, care se cumpără cu 6-7 escutus, sunt după un an vândute cu o diferență mare. Dacă izbuteşti să te duci în St. Unite, caută un grup financiar dispus să facă investiții în acest domeniu. Eu te-aş putea ajuta să găseşti terenuri ieftine şi locuri încă nepuse în valoare. În regiunile unde s-au creiat atracții turistice au ajuns la 200-300 metru pătrat. Totul este să găseşti locuri bine situate pe malul mării cu plajă, etc, etc care azi n-au valoare şi să le pui în valoare. Este suficient să construieşti un hotel ca locurile să înzecească valoarea. Cu inteligența pe care o ai, sunt convins că vei izbuti. Nu te lăsa abătut: în situații similare disperarea nu este o soluție. Orice muncă brută este iarăşi o soluție a disperării. Grăbeşte plecarea în St. Unite şi nu uita sfatul meu. Zici să-ți completez informația: La 15 April 1963 s-a votat o lege prin care se admite constituirea de societăți cu capital în întregime străin, anulându-

se toate legiuirile restrictive ce existau. Deci formula liberalismului economic, ceea ce îți va înlesni să găseşti capitaluri din St. Unite. Există în St. Unite o tendință de a investi în Spania.

Alertează deci prietenii din St. Unite ca să obții viza. Ai suficiente titluri ca să ți se acorde.

Nu mă surprinde situația disperată a țării. Este aceeaşi în tot spațiul comunist, în România mai tragic decât în Bulgaria. Sunt de acord cu dta că Dej încearcă unele diversiuni, dar nu-i suficient să pună în circulație prin oamenii pe care îi trimite la Londra şi la Paris: "Gheorghiu-Dej este întâi Român şi pe urmă comunist" ca să amăgeşti lumea când în ultimele zece luni opresiunea politică a crescut. Realitățile economice încep să-şi ia revanşa împotriva concepției marxiste a producției. Când Rusia sov.[ietică] - până la 1914 grânarul Europei - este nevoită să cumpere grâne de un milliard de dolari, când Polonia, Ungaria, etc o imită, demonstrația aberației comuniste este făcută…

Dacă umpli închisorile cu nevinovați nu umpli în aceeaşi măsură şi [...]. Închisori pline şi burți goale, este marea realizare comunistă. Nu mă îndoiesc o clipă de prăbuşirea acestor regimuri în care simple delicte economice se pedepsesc cu moartea.

M-a interesat ce mi-ai scris privitor la palatul *Curentului*: mai bine Ministerul de Interne, decât să fie ocupat de particulari care se pot apăra mâine cu legea chiriilor… Şi-mi convine că *Scânteia* şi-a însuşit maşinile. Ți se pare poate straniu dar vei înțelege că *pentru mine totul este un provizorat*. Activitatea mea

în exil a fost mai intensă acum zece ani. Am scos timp de doi ani o publicație bilunară: *Liberty and Justice* – pe care o trimiteam *gratuit* tuturor Senatorilor şi membrilor Camerei reprezentanților St. Unite. De asemenea, parlamentarilor britanici. Vreme şi mai ales bani pierduți. Am publicat în 1949 o carte, *Dotla – Rien que des cendres* = ”Dotla” era strigătul pe care îl scotea Gengis Khan şi însemna ”să nu mai rămână decât cenuşa” dintr-un oraş.

Între 1954 şi 1958 am fost redactor de politică externă la ziarul *El Alcazar*. Acum mi-am redus activitatea: fac comentarii la Radio Național Spaniol şi colaborez la o mare revistă politică, *El Spaniol*. Am publicat recent două volume: *Istoria partidelor național, țărănist şi național-țărănist.* Am să le caut şi le trimit ca semn de prețuire. De la Buzău 1913 şi până în 1963 câtă vreme a trecut de când ne cunoaştem? Pe noi înşine ”est toujours aux outres du Coeur”, cum spunea Rivarol. Din *Dotla* n-am decât un singur exemplar.

Îți doresc să ai răbdare şi tăria de a primi toate dezamăgirile cu care este încercat un exilat. Ce-am fost? Nimeni nu-şi aduce aminte. Pornim de la zero. Trist că pornim de la o vârstă înaintată. Îți dau să meditezi asupra acestei afirmații din *Talmud*: ”nu este realist cine nu crede în miracol”. Eu cred în miracolul liberării autentice a României. Vei spune că îmi iau visurile drept realități. Se poate. Când va veni marea cotitură? Nu ştiu, dar nu este departe.

Ți-am vorbit deschis. M-ar interesa să aud opinia dumitale asupra regimului, dacă are măcar 10% adeziunea țării. Te

prețuiesc prea mult ca să nu aştept o expunere clară şi amplă pentru a verifica datele pe care eu le am de la cei ieşiți din țară prin Israel.

Cu veche prietenie,

[semnătura]

2
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

8 noiembrie 1963
Madrid
Telefon 234.21.73,
pentru orice eventualitate

Dragul meu prieten,

Mă grăbesc să-ți răspund la scrisoarea din 4 noiembrie. Fără îndoială că dezamăgirea progresiştilor români, mai mult sau mai puțin criptocomunişti în 1940-1944, trebuie să fie tragică. Dar la ce puteau să se aştepte? Nu era oare experiența mencevică, adică a socialist-democraților ruşi, suficientă pentru a şti la ce se pot aştepta? Erau elita marxiştilor ruşi formați de Plekhanov, intelectuali de serioasă formație ca Martov, ca Teodor Dan, Abramovici, împotriva cărora Lenin a dus lupta folosind dialectica plutonului de execuție sau a deportării în Siberia. De ce bolşevicii ar fi făcut excepție față de socialiştii-democrați români? Că Iuliu Maniu ştia ce este marxismul cum pot citi eu

alfabetul chinez era firesc să fie luat prin surprindere. Bietul de el avea un bagaj intelectual aşa de redus că nu înţelegea nimic din complexul problemelor internaţionale şi din fenomenul comunist. Pe Voitec[4] l-am avut redactor la *Evenimentul* şi în 1943 i-am dat însărcinarea să alcătuiască, împreună cu alţi redactori, un dicţionar politic. Plecasem de la ideea că o democraţie cere în prealabil o clarificare a noţiunilor. Voitec era bine pregătit în sociologia marxistă şi cunoştea istoria Rusiei sovietice. Atunci la ce se putea aştepta din partea cotropitorilor Ţării? Rusia sovietică a aplicat în România între 1944 şi 1953 exact procedeele ce-au fost experimentate în Rusia, între 1917 şi 1937, până ce a fost exterminată orice opoziţie. În 1918 Lenin, când i s-a vorbit de rezistenţa "inteligheţiei", a răspuns "Domnii mici intelectuali se vor supune lucrătorilor înarmaţi care s-au suspus capitalismului", iar Lunaciersky[5], în revista oficială *Presa şi Revoluţia,* o spunea fără nici o reticenţă: "Avem nevoie de o cenzură care să suprime chiar operele de seamă dacă în ele se ascunde un spirit contra-revoluţionar". Şi cum savanţii mulţi refuzau să colaboreze pentru a le tăia respiraţia, Lunaciersky, care era comisarul justiţiei publice, îi avertiza într-un interviu: "Savanţii care sunt contra puterii bolşevice nu pot să se prevaleze de inviolabilitatea persoanei,

[4] Ştefan Voitec.

[5] Este vorba de Anatoly Vasilievici Lunacharky (1875-1933), fost Comisar al Educaţiei în primul guvern al lui V. I. Lenin.

oricare ar fi operele lor ştiinţifice". Dta eşti în măsură să ştii cum exact aceleaşi criterii au fost aplicate în România de comunişti. De altfel, toată democraţia română a făcut acelaşi caz ca şi găina care a clocit ouă de raţă, când a văzut că bobocii au luat-o repede pe baltă. Săraca găină umbla bezmetică pe malul lacului. Capetele democraţilor români de toate nuanţele erau capete de galinacee. Îmi pare rău să constat, dar aşa este. Nu mai vorbesc de corifeii care aveau în cutia craniană tărâţe. Slavă Domnului că-i cunosc, cum probabil îi cunoşti şi dta.

S-au împlinit 46 de ani de la biruinţa bolşevismului, deci suficient timp ca să fi dat măsura capacităţii lui organizatoare. Până acum n-am auzit că acest organ poate fi mulţumit cu alimentara abstractă: statistici, grafice şi dialectică materialistă. Doar dacă s-au dovedit extraordinari propagandei, comuniştii au convins chiar pe cei mai îndărătnici de totala lor incapabilitate de organizare şi distribuţie a producţiei. Dislocarea regimurilor comuniste este inevitabilă chiar dacă cretinismul politic american – inseparabil ca şi iubirea lor de producţie economică – ar face toate sforţările ca să le disloce. Dta ai 63 de ani, eu voi avea la 19 April 1964 suma rotundă de 70 de ani şi nu mă îndoiesc o clipă că mă voi întoarce în curând. Cancerul economiei comuniste este, ca orice cancer, de vindecat. Şi punct.

În prima dtale scrisoare îmi dai ştirea că în ţară se ştie că nu sunt ajutat. Aceasta ar fi normal, dar ceea ce este şi mai grav este faptul că au înnebunit serviciile de siguranţă denunţându-mă ca "criminal de război", hitlerist etc. În 1953 datorită lui

Veniamin[6] i s-a refuzat soției mele viza franceză, ca să se ducă la Paris, Viorela fiind bolnavă, singură doar cu nepoata mea Ioana, care avea sărăcuța numai zece ani şi trebuia să-şi îngrijească mama. Cred că-ți este suficient, nu? Toată banda aceasta [așa-]zisă național-țărănistă s-a simțit obligată să fie excesivă chiar în mărşăvie. Dracul să-i pieptene că nimeni nu provoacă, fără să fie obligat, un om care nu are obiceiul să nu uite. Am o memorie teribilă. O dovadă: îți pot descrie casa în care stătea familia dtale în Buzău prin 1913. Îmi amintesc prea bine de sora dtale cea mare, care era aşa de elegantă. Ori sărăcuții turcaleți ai democrației române şi-au permis anumite acțiuni abjecte – şi am citat numai una – pe care nu le voi uita…

În ce priveşte pe Vişoianu, veselul ştrengar al capitulării ”en rase champagne” – este un simplu funcționar al serviciilor americane, bine plătit şi el şi soția lui care, într-un moment de sinceritate, a mărturisit că nu crede în liberarea țării şi ceea ce doreşte atât ea cât şi soțul ei este ca să mai dureze comedia Națiunilor captive. De altfel Vişoianu este asigurat; a mărturisit în fața justiției americane că are în bancă 154.000 dolari. De

[6] Virgil Veniamin, profesor universitar de drept internațional, cu doctorat în drept internațional obținut la Paris în 1930. Membru marcant al Partidului Național Țărănesc din exilul românesc. În 1948, împreună cu Romulus Boilă, a reuşit să se refugieze la Viena şi apoi s-a stabilit la Paris. A editat la Paris publicația *La Nation Roumaine – Fonde par le Conseil des Parties Politiques Roumains National Paysan – National Liberal – Social Democrate Independent*.

unde domnişorule, care n-ai exercitat nici o profesie între 1936 şi 1945? Pentru Departamentul de Stat toate aceste comitete naţionale nu reprezintă decât o figuraţie fără valoare. Fără îndoială că m-ar interesa o cât mai bogată documentare din corespondenţa urmată între dta – ieşit din temniţa comunistă – şi acest beneficiar al trădătoarei capitulări, să văd ce explicaţie ţi-a putut da. Culmea ridicolului: Vişoianu îl ştiu cât cântăreşte, dar mi s-a părut ridicol să i se opună cretinul Romulus Boilă ca stejar al cauzei naţionale. În Bizanţ, fii de împăraţi se numeau ”porfirogeniţi”, adică născuţi în purpură. Pentru aşa-zişii democraţi români, Boilă era un ”porfirogenit”, fiind nepotul lui Iuliu Maniu… M-a revoltat şi am publicat o notă în *Curierul*. Exilul este zero ca valoare politică… .

Îţi trimit mâine cele două volume, *Istoria partidelor naţional, ţărănist şi naţional ţărănist*. Nu sunt pagini (700) de polemici, ci o obiectivă relatare şi explicaţie a unei întregi epoci din istoria politică a României. Al treilea volum este scris – trebuie să-l revizuiesc – şi este consacrat lui N. Titulescu. Am în manuscris – din nefericire şi n-am avut timp să revizuiesc textul – trei volume: 1) *Istoria generală a presei* 2) *O sociologie a presei* şi 3) *Istoria presei române*. Cam 900 de pagini. Precum vezi eu mă conformez siguranţei interioare care îmi spune fără greş că România va fi liberă. Sunt ultimul supravieţuitor al

scrisului gazetăresc. Cere-i lui Arsene[7] să-ți dea *Almanachul Pribegilor* în care am consacrat 30 de pagini lui Const. Mille. Am evocat pe acest fanatic al profesiei noastre şi am prezentat rolul istoric al *Adevărului* şi evoluția politică a României. C. Xeni, după ce a citit evocarea pe care am făcut-o, mi-a scris că datorită portretului meu şi-a putut da seama de rolul lui C. Mille în evoluția presei româneşti. Dragul meu, nu realizez vârsta pe care o am şi nici nu simt povara anilor, chiar după 19 ani de exil cu toate privațiunile pe care le-am avut. Nu sunt temperament de pensionar, nici la fizic şi nici la spirit. Am rămas acelaşi.

Acum să trec la ceea ce este mai interesant pentru amândoi. În ce priveşte terenurile: îți pot propune un milion de metri pătrați lângă vila fostului rege al Angliei, ducele de Windsor. Cunoşti fenomenul mobismului care se manifestă şi mai violent în materie de turism. În regiune se vinde cu 300 pesetas (adică 5 dolari metrul pătrat) ori acest teren îl putem avea cu 120 de pesetas (adică 2 dolari) şi ne putem rezerva un plus de 12 pesetas la m^2. Vei întreba cum este această diferență? Proprietarul este un bătrân duce putred de bogat care a lăsat în seama administratorului gestiunea afacerilor. Cum el nu poate vinde parcele, ci totalitatea proprietății, caută un client care să

[7] Constantin Arsene. După moartea lui Petre Păltânea (1956), publicația *Almanachul Pribegilor Români,* apărută la Paris din 1952, va avea ca redactor pe Constantin Arsene, fost ziarist la ziarul *Curentul* al lui Pamfil Şeicaru.

cumpere un milion de metri pătraţi şi să încaseze el o diferenţă respectabilă care nu are nimic asupra plusului de 12 pesetas ce ne revine. Să admitem că cel care va cumpăra n-ar vinde cu 300 de pesetas, ci numai cu 200 m^2, ar realiza 70 de pesetas la m^2 adică 1,1 dolari. Capitalul investit n-ar sta imobilizat decât… un an. Te ştiu sprinten la socoteală: deci la o investiţie de două milioane 100 mii dolari într-un an ar realiza 70 milioane de pesetas adică un milion o sută de mii. Beneficiu 50% într-un an. Ţin să atrag atenţia că asupra acestui teren sunt aţintite privirile unui grup francez şi ale unui grup german. S-ar putea obţine şi înlesniri de plată cu o prealabilă înţelegere cu administratorul care are depline puteri. Ai legături în St. Unite? Oamenii de afaceri americani din California cunosc fenomenul unei urcări vertiginoase ale preţurilor la terenuri. Eu sunt convins că anii de închisoare şi chinurile la care ai fost supus nu ţi-au scăzut nici din inteligenţă, nici din curajul iniţiativei în domeniul practic. Aştept răspunsul. Te rog să nu uiţi că în acest fel de afaceri *timpul joacă un rol decisiv*.

Te rog să-i mulţumeşti lui Horia Roman[8] pentru desenul făcut de Botacio, pe care l-am cunoscut la Rudi Ventura (nu ştii dacă

---

[8] Horia Roman (1910-1982), ziarist şi poet. A fost colaborator la publicaţiile *Bilete de papagal, Adevărul, Dimineaţa, Cuvântul liber* şi *Timpul*. În 1942 a fost acreditat corespondent al agenţiei de presă Rador la Roma, de unde după 23 August 1944 a refuzat să se mai întoarcă în România. În exil a colaborat la *Buletinul European* (editat de Iosif Constantin Drăgan la Roma) şi la Radio Europa Liberă.

mai trăieşte acest excelent prieten?) Eu am fost prieten cu bătrânul I.N. Roman, era din vechea generație socialistă, cea romantică, plină de idealism. De câte ori mă duceam la Constantin luam masa la Capşa [...] cu bătrânul avocat. Vreau să evoc epoca Memorandumului. I. N. Roman era la Bruxelles şi a apărat cauza Românilor în presa belgiană. Noile generații ignoră trecutul şi acest trecut cu romantismul lui stă la baza spirituală a poporului român. De aici activitatea mea de memorialist. Mă simt îndatorat față de acest trecut al activității culturale româneşti.

Îți mulțumesc anticipat pentru toate observațiile şi informațiile privitoare la cei care pătimesc consecințele actului de la 23 august 1944. Acum o propunere: ce-ar fi dacă în drum spre New York ai face un mic ocol la Madrid? Ai avioane Roma - Madrid şi Madrid - New York. Am putea vorbi mai liber decât prin scrisori. Te rog să reflectezi. Vei rămâne doar 2-3 zile şi mănânci la mine.

Închei lunga, vai, aşa de lunga mea scrisoare, cu sentimentele de veche prietenie.

Al d-tale,

[semnătura indescifrabilă]

3
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Madrid, 30 Dec. 1963

Iubite prieten,

Eram oarecum nedumerit văzând că nu dai nici un semn de viață afară de o c.[arte] p.[oștală] prin care îmi dădeai adresa din Montevideo. Scrisoarea dtale cu data de 22 Dec. am primit-o abia azi şi mă grăbesc să-ți răspund.

Îți răspund la întrebările ce-mi pui: se poate face o combinație cu orice bancă de aici în ce privește plata sau acontoul terenurilor ce s-ar achiziționa, remiteri de bani, etc. Bănci: *Banca Central,* Calle Alcala 49, Madrid, *Banca de Bilbao,* Calle Alcala 16, Madrid.

În momentul când se ajunge la fixarea prețului se începe verificarea tuturor titlurilor de proprietate etc. Plata nu s-ar face decât după ce un notar – unul dintre cei mai renumiți îmi este prieten – a verificat titlurile. Țin să-ți comunic că în ultimii ani, pe măsură ce castrismul a început să se infiltreze în toate republicile sud-americane, de teama unor eventuale tulburări, au început să se facă investiții în Spania. Evident că discret, capitalurile din Venezuela, din Peru, Bolivia caută să se pună la adăpost. Cum se fac cumpărături de germani, francezi, elvețieni, englezi, suedezi, etc, terenurile urcă. Acum patru ani puteai/aveai o opțiune pentru două-trei luni. Azi nu ți se dă decât

plătind 10% aconto şi la expirare, dacă nu cumperi terenul, pierzi arvuna. Îți dau toate aceste date ca să poți trata, principial, în cunoştiință de cauză. Pe fratele dtale Alexandru îl cunosc.

Pentru că spui că băncile din Montevideo – Uruguay este republica sud-americană cea mai stabilă fără exploziva problemă a indienilor, populația fiind în totalitatea ei europeană – sunt dispuse să facă afaceri în mare – din Manila – îşi pot investi capitalurile din construcții publice. Să nu uit să-ți spun că la construcții de hoteluri, moteluri sau vile, Statul înlesneşte credite pe zece ani cu 4% , şi proporția de 40% din valoarea imobilului. Statul dă toate înlesnirile la orice investiție de natură turistică. În cursul anului 1963 au intrat în Spania zece milioane de turişti, Statul realizând în jurul a 600 milioane dolari devize. Precum vezi este cea mai puternică industrie pe care Statul pune soare şi mare! Este recomandabil să se achiziționeze terenuri pe malul mării în regiuni în care marea şosea-autostradă care se construieşte nu a ajuns încă. Azi se pot cumpăra cu 10 pesetas şi în 1965 se pot vinde cu 100 pesetas. De altfel, indiferent în ce punct s-a construit un hotel terenurile din jur capătă automat o plus-valută. Dacă reuşeşti să convingi vreo bancă sau un grup financiar ceri să mi se dea o scrisoare de reprezentare etc., ca şi cum autoritatea de a trata, bineînțeles numai începerea negocierilor, când se trece la operația de cumpărare vine reprezentantul. Am încă o propunere să-ți fac, dar aştept rezultatul experiențelor. Este vorba de o maşină care spală petele pe loc de pe covoare fără să altereze culorile sau țesutul. Zilele

acestea vor începe experienţele la hotel Hilton şi la hotel Ritz. Dacă rezultatele vor fi complet edificatoare şi direcţia hotelurilor dă scrisori în care să certifice succesul experienţei la mii de metri pătraţi, atunci m-am gândit că fratele dtale care locuieşte la New York ar putea să facă o combinaţie, eu luând reprezentanţă pentru St. Unite, vom lucra împreună.

Eu ştiu ce vioiciune de spirit ai şi ce simţ al realităţilor ai ca să am o totală încredere că vei izbuti dacă te decizi să realizezi ceva. Eu nu uit că sub dta *Dimineaţa* a lăsat în urmă *Universul* prin 1927-1932. Ai bunul obicei de a sparge plafonul. Nu ai pierdut nimic din dinamismul pe care îl cunosc prea bine ca să am încredere că ce începi duci la bun sfârşit. Voi avea la 19 Aprilie 70 de ani şi nu-mi simt cu nimic scăzută energia; aş putea spune chiar că am azi o mai mare capacitate de lucru decât acum 25 de ani.

Ştiu că-ţi va face plăcere, dacă ai citi evocarea pe care am făcut-o în *Almanachul pribegilor români*, a lui C. Mille şi a rolului jucat de ziarul *Adevărul*. L-am fixat pe Mille aşa cum se cuvine în istoria presei. În ce priveşte activitatea mea: şi ieri ca şi azi am rămas acelaşi, cu toate calităţile şi defectele Românului autentic. Meditează această zicală românească: ”[...] şi aruncă-l în mare”, adică fă binele şi nu te gândi la răsplată. Aparţine unei naţii care n-a cunoscut intoleranţa religioasă şi nici monstruoasele războaie religioase. Este suficient să-ţi amintesc că oraşul Huşi a fost întemeiat de … Husiţi, care s-au refugiat în Moldova pe vremea lui … Alexandu cel Bun… ca să scape de

condamnarea Conciliului de la Constanța, mi se pare la 1410. Nu a dat niciodată României autentice o interpretare intolerantă creştinismului. Ori eu am rămas fidel acestui spirit în care intră şi un sens mai înalt al justiției. Dta descoperi că "nu mi s-a arătat încrederea şi atenția cuvenită". Dar ce importanță are? Am lucrat sub imboldul inimii. Îmi amintesc când în 1943 a venit la mine [A]. L. Zissu[9] şi mi-a cerut să intervin ca să nu fie – aşa cerea Gestapo – trecuți dincolo de Bug 14.700 de Evrei din Bucovina. Guvernator al Bucovinei era General Dragalina, camarad din primul război mondial. L-am convins. Am fost la Dragalina cu Zissu. Apoi am fost la mareşalul Antonescu care nu era informat de intenția Gestapo-ului şi furios a dat ordin ca orice intervenție germană în chestiile interne să fie respinse, indiferent care va fi natura intervenției. Şi Evreii au rămas în Bucovina, trecuți dincolo de Bug erau în mâna Gestapo-ului[10]. Când am fost la

---

[9] Avram Leiba Zissu (1888-1956), scriitor, ziarist, proprietar şi editor al ziarului *Mântuirea*. În perioada interbelică a fost preşedinte de onoare al Partidului Evreiesc din România. Din 1941, preşedinte al Oficiului de Emigrare Palestinian. Din 1944, preşedinte al Executivei Sioniste din România şi al Agenției Evreieşti - secțiunea România. Arestat în 1949, a fost condamnat la închisoare pe viață în cadrul proceselor intentate sioniştilor (1949-1953). Este eliberat în 1956 şi emigrează în Israel unde după numai trei luni de şedere încetează din viață.

[10] Episodul amintit de Şeicaru este relatat diferit de către A.L. Zissu în ancheta Securității. Conform declarației date achetatorilor (1 martie 1952), Zissu a primit delegația evreilor din Cernăuți, venită să-l roage să intervină la Generalul Dragalina, guvernatorul Bucovinei, ca în caz de evacuare a

Paris în februarie 1944, am intervenit ca cei 300 de studenţi Evrei români să poată pleca la Bucureşti şi pentru a fi în siguranţă am chemat la telefon de la Consulatul General al României pe Ică, cerându-i să li se pună la dispoziţie vagoane speciale şi să fie întovărăşiţi până la frontiera României de consulul Papudat. Am cerut ca studenţii să nu călătorească cu steaua galbenă în piept. Şi aşa s-a făcut. În 1943 am obţinut să se dea libera plecare Evreilor care voiau să plece în Palestina. Prima serie – 450 mi se pare – a plecat cu Fischer, fost deputat de la Oradea şi zionist. În Martie 1944 am împiedicat să se facă tabere de concentrare pentru Evrei la Bacău. Nici un Evreu din redacţia şi administraţia *Curentului* n-a fost concediat nici sub legionari[11]. Soţia mea – eu eram la Roma deoarece dacă aş fi rămas la Bucureşti aş fi fost asasinat fiind pus al treilea pe lista dementilor – a rupt ordinul dat de ministerul de industrie şi

---

oraşului şi populaţia evreiască să fie evacuată. I s-a sugerat să reia legăturile cu Şeicaru care era un intim al generalului. Acesta i-a facilitat o întâlnire la Generalul Dragalina, care a fost de acord să pună problema la Antonescu. La trei zile după această întâlnire l-a căutat la telefon să-i spună că a obţinut de la Antonescu modificarea ordinului iniţial şi astfel şi populaţia evreiască (cca. 15.000) care a mai rămas în Cernăuţi după deportările în Transnistria să poată fi evacuată alături de restul populaţiei. (Cf. Mihai Pelin, *Sionişti sub anchetă: A.L. Zissu, declaraţii, confruntări, interogatorii (10 mai 1951-1 martie 1952),* Bucureşti, Edart, 1993, p. 219).

[11] Redactorii evrei de la *Curentul* au fost: I. Biciola, ing. I. Bercu, V. Firoiu, G. Grosman, Mircea Stein. Cf. Israel Marcus, *Tot şapte momente*, Tel Aviv, editura Glob, 1983, pp. 152-153: "Gazetari evrei în presa română interbelică (convorbiri cu Al. Bârlădeanu)".

comerț care numise la *Curentul* – ține-te bine – un … comisar de românizare. Şi ca să te amuzi, după faimoasa revoluție din Ianuarie s-a descoperit că cel numit să *românizeze Curentul* era … un ungur, Poler Adalbert. Nu-mi plac fanaticii, indiferent dacă sunt de stânga sau de dreapta, un fanatic delirează şi poate deveni instrumentul orb al forțelor obscure. Vezi asasinarea lui Kennedy. Te întreb ce valoare morală mai are un gest pornit dintr-un adânc sentiment uman dacă aştepți contra valoarea?

Aceasta este lămurirea pe care ți-o dau. Că în schimb am primit lovituri, nu are nici o importanță, omul este în general un animal ingrat. Şi punct. Dacă împrejurările mă vor pune în situația de a repeta gestul autentic românesc de a apăra pe cel năpăstuit o voi face ca şi când n-aş fi fost acoperit de toate atențiile. Omul – indiferent cărei națiuni aparține – uită uşor binele ce i s-a făcut, dar are o drăcească aducere aminte de răul care i s-a făcut. Când ai întâlnit la tot pasul ingratitudinea ca răsplată a serviciilor pe care le-ai făcut la atâția? Aşa este viața şi nu-i bine să ne cătrănim sufletul. De aceea, la 70 de ani sunt încă optimist. Ca să-ți mai au o dovadă de optima mea memorie. În [4 aprilie] 1913 la Buzău a fost un incendiu la [Piața] Obor unde erau depozitele de cherestea. L-am privit cu un frate al dtale, probabil Alexandru. Cu sora dtale am luat masa la ”Carpați”, restaurantul de lângă Cartea Românească în Februarie 1919. Era cu un sub-locotenent, fratele lui Ionel Raiciu (ce a devenit?) Precum vezi, nu uit. Era aşa de fină, de inteligentă, de distinsă, în fiecare gest. Nu ştiu cum s-a făcut, că n-am mai

revăzut-o. Dar a rămas silueta elegantă a domnişoarei din 1913 în memoria mea. Pentru mine timpul nu poate anula nici o amintire. Cum mai rămâi la Montevideo o lună îţi voi trimite ceva din ceea ce am publicat.

Nu mă îndoiesc o clipă că toată şandramaua moscovită se va dărâma. Liberarea va fi a popoarelor însăşi, toate bombele atomice vor fi inutile. Nu uita că de la 1821 lucrează principiul naţionalităţilor care a eliberat toate popoarele de sub dominaţia Turciei, a dislocat Imperiul Habsburgic – şi unicul Stat – temniţă a naţionalităţilor – care a rămas este Rusia. Va suferi consecinţele principiului naţionalităţilor pe care nimeni nu-l poate zădărnici.

Acest principiu are o mai mare forţă decât toţi megatomii St. Unite şi ai Rusiei. Americanii – am citit un interviu al lui Kenan în *Express* – un monument de imbecilităţi – nu vor să utilizeze forţa de dezagregare a principiului naţionalităţilor care ar opera fulgerător în Rusia. Şi de aceasta se teme Kremlinul. Ruşii autentici reprezintă numai 48% din totalitatea populaţiei. Este suficient ca să tragi concluzia. St. Unite sunt un conglomerat de naţiuni, dar regimul de libertate face unitatea acestui Stat. Libertatea senzaţionalizează, opresiunea exaltează ideea raţională. Şi înainte de a încheia să-ţi spun o constatare făcută de Tamri Der, ambasadorul Turciei la Bucureşti: ”Voi, Românii, sunteţi de o putere de asimilare extraordinară, aţi asimilat şi pe Greci, transformându-i în naţionalişti români”. Exact, am asimilat prin spiritul de toleranţă care este o formă a

omeniei dar şi a respectului libertății. Repet: lucrează cum lucrai când spărgeai plafonul tirajului *Dimineții*. Timpul pierdut nu se recâştigă şi mai ales când există o fază de febră în specula terenurilor. Mi-ai promis că-mi vei trimite copia schimbului polemic de scrisori cu Vişoianu. Mă interesează. Mi-ai putea da mai pe larg impresiile emigrației sovietice plecată din Moscova la 20 Noiembrie? Este pentru mine un mijloc de a-mi verifica ipotezele, în ce priveşte criza din primăvara lui 1964 pe care o întrezăresc în Rusia, criză similară celei din Martie 1917.

Îți doresc pentru 1964 ceea ce îmi doresc şi mie.

Nu se merge la drum cu proştii, şi cu omul inteligent până la urmă nu pierzi. Deci pornim cu pasul drept în 1964.

Al dumitale acelaşi,

semnătură

Ce au devenit amicii mei Rudi Ventura, Aznavorian?

4
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

16 Ianuarie 1964

Dragul meu, voi lua metodic toate chestiile pe care le ridici.

Terenurile. Înțeleg să negociez prin dta şi numai prin dta. Pe acest domn Silviu l-am văzut şi am schimbat două vorbe cu el

prin 1928 când urma să se căsătorească sau era căsătorit cu Otilia Ghibu. Ştiu că era reporter pe la ministerul de finanțe când era Teianu secretar general. Relații n-am avut şi de aceea am fost surprins că acest domn a afirmat că am fost prieteni. Ştiu că a fost sub zisul Telhare (în țară i se spunea Tâlharu) Georgescu secretar general la interne. Suficient ca să nu pot avea nici un fel de relații directe sau indirecte. Are bani? Nici nu mă ostenesc să întreb de când; nu mă interesează. Cred că sunt clar?

Deci insist să adânceşti negocierile cu băncile din Montevideo. Pierdem vremea cu Schnöreri, cum se spunea la Viena. Dacă am lucrat în valorificarea urbanistică a terenurilor, băncile ştiu ce beneficii se realizează. Am terenuri cu 12 pes.[os] m^2 pe malul mării într-o regiune unde autostrada ce face o dungă a litoralului va ajunge peste un an. Îți închipui ce pot realiza cu beneficii. Tocmai fiindcă băncile au lucrat în valorificarea de terenuri vor putea să aibă imediat perspectiva financiară ce li se deschide. Mi-ai dat o mare satisfacție, ratificând ceea ce eu am crezut: imediat vei şti cui să te adresezi pentru a pune afacerea pe drumul cel bun.

Țin însă – eu cred că lucrurile [trebuie] să fie puse în clar, să nu rămână sămânță de discuție – să fiu însărcinat de acest grup de bănci şi să se fixeze un comision pe care îl împărțim 50% pentru fiecare. Să mi se trimită o scrisoare – în afară de aceea de comision – prin care sunt însărcinat să i-au contact şi să încep negocieri etc, bineînțeles *fără să angajez* cu nimic decizia băncilor care vor face achiziții. Această scrisoare îmi înlesneşte

să obţin oferte, să mă tocmesc, să realizez condiţiile cele mai avantajoase. Realismul fundamental al Spaniolilor îi face neîncrezători pentru cine vine numai să întrebe.

Cu fratele dtale poţi continua, cu Silviu, *nu*;

Politic susţin de ani de zile că principiul naţionalităţilor are o putere de explozie cu mult mai mare decât toate bombele atomice pe care nimeni, dar absolut nimeni nu are curajul să le folosească pentru a soluţiona problemele internaţionale. Vor rămâne ca şi gazele asfixiante, mijloacele biologice de distrugere în al doilea război mondial, neutilizate fiindcă şi adversarul le are. Hitler a ezitat şi era suficient de dement să o facă şi totuşi… Ca dovadă că principiul naţionalităţilor are o irezistibilă putere de dizlocare, putem observa acţiunea comunistă în Asia, în Africa şi în America de sud unde există ura anti-yankei. Sigur că te autorizez să comunici punctul meu de vedere, indicându-mă ca autor. Dacă mi se va cere *direct* voi face un memoriu pe această chestie, dând şi soluţiile. Contra *imperialismului rusesc,* acelaşi sub ţari ca şi sub comunişti, trebuie dusă lupta. Dar nu mi-aş pierde vremea dacă nu mi s-ar adresa direct ca să ştiu ce autoritate politică efectivă au cei cărora le-aş consacra timpul meu. Eu trăiesc scriind, deci fiecare clipă este preţioasă. Înţeleg să sacrifice, dar să am cel puţin siguranţa că nu-mi pierd vremea.

”Problema Şeicaru” a fost creată în exil de banda Vişoianu & Comp. Ce Dumnezeu n-am făcut? ”Nazist, criminal de război, şantajist, bandit” certat cu toate articolele codului penal. Un

prieten s-a întors, după ce a străbătut Canada, St. Unite şi America Latină revoltat când a auzit că eu duc o viaţă de nabab. Stelian Popescu a trăit în exil şi nimeni nu a grăit nimic împotriva faimosului peşte. De ce? Nu deranja pe nimeni. Dta vrei să clarifici problema? Gest de prieten dar, admiţând că ai izbuti, la ce ar folosi. Eu îmi urmez drumul cu neclintita convingere că adevărul va ieşi la suprafaţă ca undelemnul. Nu m-aş mira să afli că eu am fost prezentat ca agentul lui Hitler. La Paris eram denunţat de Veniamin ca … agent comunist fiindcă duc campanie împotriva lui Mihai şi am scris că monarhia este … perimată. Dar toată această avalanşă de calomnii nu m-a clătinat şi continuu acţiunea mea. Este adevărat că ceea ce pot face eu, nu pot face oamenii care la a doua frază şi-au epuizat ideaţia.

Repet: fac ceea ce conştiinţa mea mă îndeamnă să fac, fără calcule oculte.

Vişoianu. Este un ticălos. A fost obligat să mărturisească în faţa unei instanţe judiciare din St. Unite că are în bancă 156.000 dolari. De unde? În ţară era chibiţul lui Victor Eftimiu la cafeneaua Nestor şi trepăduş intervenţionist la Fülop. Soţia lui a mărturisit, unei române căsătorite acum 40 de ani cu un American, că România nu va putea fi liberată şi dacă s-ar libera ea şi soţul ei nu s-ar întoarce. Este clar? Vişoianu primeşte 1000 dolari lunar plus spezele de cheltuieli când călătoreşte. Soţia lui are 500 dolari lunar. Tot să dureze exilul. Ce-i pasă de necazurile dtale? Fondurile s-au epuizat încă din 1949, adică au

schimbat destinația. Delapidare de bani publici vei spune. Nu; o simplă schimbare de destinație… Descoperi ce sunt aceste haimanale… Eu le-am pus tinicheaua de coadă…

Chestia Drăgan: Nu i-am cerut să mă ajute, dar i-am vândut nişte tablouri în 1953. Din suma de 80.000 (egal 2000 dolari) mi-a plătit 30.000 şi restul de 50.000 nici până azi. I-am propus să-i restitui 30.000 – deşi legea prevede pierderea arvunei – şi el să-mi restituie tablourile. Mi-a cerut să-i dau 60.000. Acum văd că vrea să-mi plătească cei 50.000. I-am spus că trebuie să adauge dobânda legală de 5% ceea ce în 11 ani face 27.500, eu însă mă mulțumesc cu 25.000. Să văd ce va răspunde. Tipul este abject, capabil de orice. Eram informat că centrala operațiilor guvernului Dej este la Milano. Ştiam că Drăgan lucrează cu Bucureştiul şi cu Praga, dar nu ştiam că el conduce ansamblul operațiilor. Bănuiesc că colaborarea a început în Sept.[embrie] 1953. Eu îl am pe listă dar nu m-aş încumeta să-l demasc atâta timp cât am familia în țară. Un frate – fost magistrat – cu 8 ani de închisoare, trei surori, dintre care doctorița a făcut 7 ani de închisoare, o nepoată, un nepot – 6 ani de închisoare – un văr primar, care îmi este tot atât de scump ca şi un frate, 6 ani de închisoare.

Am eu dreptul să dezlănțui o campanie împotriva lui Drăgan ştiind că este agentul lui Dej, [ca] ostatecii – familia mea – să fie cei care vor ispăşi? Dacă vreau să fac o afacere este ca să-mi asigur mijloacele să pot plăti ca să scap şi să fiu liber. Când i-am scos din țară, bineînțeles având şi mijloace să-i întrețin, atunci

Drăgan este clientul meu. O fac cu convingerea că distrug o scorpie. Dta strânge documentare masivă ca să o aud atunci când voi începe să-l demasc.

Relgis. Este adevărat că l-am cunoscut în iarna anului 1917. N-am colaborat la *Lumea*, ci am scos împreună cu I. Vinea, Demostene Botez şi Alfred Hefter, *Arena,* la 1 Aprilie 1918. A fost ziarul de cel mai mare succes din Moldova. Mi-a făcut plăcere aprecierea lui Relgis care este calificat să aprecieze un text.

Pentru dta. Nu fii deloc supărat sufleteşte. Treci cu [...] de rezistență la dezamăgirile pe care le ai când verifici prieteniile false. Vei ieşi întărit. Nu mă îndoiesc o clipă de succesul dtale.

Îți mulțumesc că vei aminti surorii dtale – ce siluetă elegantă avea şi ce fină inteligență – că anii haini n-au şters-o din memoria mea. Ne consolăm de vulgaritatea vieții evocând chipurile plăcute ce-au trecut fie şi fugar prin viața noastră. Va şti deci că a avut un romantic admirator. Împrejurările au făcut să nu ne mai întâlnim şi, mărturisesc, îmi pare rău.

Scrisorile Vişoianu [sunt] documente pentru *Istoria exilului* pe care o voi scrie. Îi voi face portretul pentru posteritate. Îți trimit mâine prin avion: *Un singuratec: C. Stere*, *N. Iorga* şi *Tudor Arghezi: Tejgheaua cuvintelor*. Vei citi în *Almanach* portretul lui C. Mille în care fixez rolul *Adevărului* în dezvoltarea libertăților publice în România. Vei vedea ce complicată … este problema Şeicaru. Nimeni, dar absolut nimeni nu a scris asupra lui C. Mille şi a *Adevărului* ce am scris eu. Am fost redactor la *Adevărul* în 1919 şi nu trepăduş de

minister. Eram obligat să opresc procesul uitării aşa de legat de truda gazetarului. Când vei citi vei fi şi mai revoltat de denaturările interesate ce s-au făcut. Eu nu folosesc arma slugilor, şoapta, eu scriu şi pe baza celor ce am publicat şi public să fiu judecat. N-au reprodus *Adevărul*, *Dimineaţa* şi *Lupta* articolele mele publicate în 1936 în care analizând *Mein Kampf* arătam ce rezervă Hitler României? Pe unde erau democraţii exilului? Nu am dus eu luptă pentru conversiunea datoriilor agricole? Unde erau democraţii exilului? Am fost, sunt şi voi rămâne anti-Rusia, indiferent dacă este ţaristă sau comunistă. Şi punct. În ce priveşte viitorul: nimic nu mă clinteşte în credinţa mea că România îşi va recâştiga libertatea ca Stat. Forma politică? A apus şeaua dictaturii: regele Carol – dictatura regală – legionarii – dictatura antisemito-totalitară, Antonescu – dictatura militară – şi Comuniştii – dictatura marxisto-leninistă. Deci ţara a suportat toate monstruozităţile dictatoriale, are săraca dreptul de a cunoaşte şi libertatea *mereu* urgisită. Cu ciomagul va rupe oasele celor care se prepară pentru o dictatură nouă sub masca anti-comunismului. Toţi şnapanii se visează restauratorii bietei ţări numai că – sper – va fi învăţat ceva şi poporul român după ce a suferit gama tuturor dictaturilor. Cred că este clar. Ştii cum se intitula o publicaţie pe care am scos-o? *Liberty and Justice*: Rezuma programul meu.

Al Dtale,

Şeicaru

5
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Madrid, 23 Februarie 1964

Dragul meu, n-am primit, şi-mi pare rău, scrisoarea în care îmi confirmi primirea lui *C. Stere*. Țineam şi țin să-ți cunosc impresia produsă. Ți-a trimis Arsene *Almanachul pribegilor români* în care am publicat un portret a lui C. Mille? Până nu-mi comunici impresiile nu-ți mai trimit nimic.

Ai făcut bine că ai ridicat principiul naționalității care constituie cancerul Rusiei sov.[ietice] şi ai izbutit să determini ca cineva calificat să ia contact cu mine. St. Unite au făcut de la sfârşitul războiului sacrificii care nu pot fi cifrate decât cu cifre astronomice, ca rezultatele să fie cele care se văd. Nu i se poate face nici un reproş poporului American care şi-a deschis baierele pungii generos să-şi dijmuiască câştigul pentru a ajuta pe toată lumea, dar i se pot face toate mustrările politicii americane care are în toate problemele internaționale o falsă viziune a situației. Eu voi vorbi cu o totală sinceritate. Minciuna, interesul personal este ca şi instrumentul nesterilizat într-o operație.

Nu se pot menține aceleaşi criterii care s-au dovedit nevalabile. În convorbirile pe care le voi avea, voi spune corect ce gândesc şi ce soluții pot exista, fiindcă nu există o partidă pierdută când şandramaua comunistă stă să se prăbuşească.

Am dat revistei *El Espaniol* (65.000 tiraj), revistă anti-comunistă, un studiu despre *Naţional-bolşevismul lui Gheorghiu Dej*. Are 32 de pagini mari, bătute la maşină. Îţi voi trimite când apare. Obiectiv analizez operaţia lui Dej.

Este o adevărată forfoteală de agenţi Dejişti în exil. Fişa Drăgan este exactă. Am verificat la Madrid pe colportorii de Dejisme, toţi amicii lui Drăgan. Cred că-ţi voi putea trimite unele informaţii care te vor uimi, privitoare la planurile acestui domn. Însă nu uita proverbul: ”pisica cu clopoţei nu prinde şoareci”. Îţi dau o informaţie sub beneficiu de inventar.

În 1954, Hans Lazar (corespondentul lui *Neue Freie Press* din Viena între 1923 şi 1932 la Bucureşti), aliat nazismului, a fost şeful secţiei culturale (recte spionajului) ambasadei germane la Madrid. Era în serviciul lui Canaris. Vorbind de Drăgan, mi-a spus: ”El este camuflajul unor capitaluri naziste”. Ce este adevărat nu ştiu. N-a vrut să-mi spună mai mult. Din nefericire, Hans Lazar (îţi aminteşti de un tip brunet cu monoclu, era armean de origine; tatăl lui fusese interpret la Ambasada Austro-Ungariei la Constantinopol) a murit acum doi ani la Sao Paulo. Nu era un tip să zvârle cuvinte la întâmplare. A dus cu el secretul în mormânt. Însă eu nu pot garanta temeinicia acestei informaţii chiar dacă este dată de un om informat.

Drăgan are mari ambiţii politice. Are naivitatea să creadă că averea este egala puterii politice făţişe. Se visează… Conducătorul României de mâine. E tenace în ambiţie şi nu suferă de frâna scrupulului de conştiinţă. Pe lângă el Malaxa era

un mieluşel. Feroce la câştig şi meschin; ceea ce nu-i serveşte ambiția politică. Cele două publicații sunt o indicație a redusei lui inteligențe politice. Model de inutilitate. Din câte am putut afla îl costă cam 15.000 de dolari anual. Cu aceşti bani putea să facă o operă utilă. Virajul spre Bucureşti este în vederea unei soluții de tranzacție în cadrul coexistenței, adică revenirea la formula guvernelor ce s-au succedat după 23 August 1944, ghiveci burghezo-comunist.

Voi avea săptămâna viitoare informații de la Pandrea[11] pe care ți le voi transmite. Totul păstrat pentru a nu fi difuzat decât acolo unde poate fi util spre a tăia abject operația. Bieții Americani, buna lor credință le joacă multe feste.

Şi în ce priveşte maşina de curățat petele: mi se va da certificatul experiențelor făcute pe ziua de 6 Martie. Ți-l voi trimite imediat.

Îmi permit să-ți sugerez următoarele: eşti cel mai în măsură să cunoşti rezonanța fiecărui nume din exil în țară. Fă să înțeleagă şi cei în drept că nu se pot fabrica în exil personalități politice care să poată afla ecou în conştiința poporului român.

Aflu că Rică Georgescu se prepară pentru o intrare în agitația politică a exilului. Este şi idiot şi ridicol şi provocator.

Cine Dumnezeu sfătuieşte serviciile americane să facă atâtea erori?

---

[11] Petre Pandrea.

Mi s-a scris de la Londra că cineva care a avut nevoie să-l vadă pe Vişoianu a trebuit să se ducă la Miami unde leaderul resistenței se odihneşte… Ce prețioasă ar fi o fotografie a acestui domn, care în 1947 era chibițul lui Eftimiu la Nestor. Cu numele, prestigiul, elocvența lui Vişoianu & Comp. se poate mobiliza o nație? Nu ştiu ce să cred.

Am studiat planul forestier. Este o problemă pe care o cunosc. Plopul Canadian ajunge în 12 ani la un diametru de 40 cm. Şi celuloza obținută din lemnul de plop dă hârtia de lux. În Spania nu se pot găsi capitaluri când sunt atâtea posibilități de investiții locale. Îți atrag atenția că Franța şi Germania, de acord cu St. Unite, vor începe ofensiva de investiții în America Latină. O informație: un domn Fischer din Bucureşti – prieten cu defunctul Penescu – este director la banca Rotschild. Dacă îl cunoşti îți poate folosi în acest moment când încep investițiile franceze.

Cu prietenie,

Al dtale,

Şeicaru

P.S. În momentul în care trebuia să pun scrisoarea în plic citesc că Robert Murphy a publicat o carte intitulată *Diplomat Among Wariors* (*Un diplomat printre războinici*). Acest fost sub-secretar de Stat afirmă că St. Unite au fost în mai multe rânduri victimele ”bluff-ului” sovietic şi că națiunea americană şi conducătorii ei au fost împinşi să săvârşească erori istorice

pentru că au rămas credincioşi ”viziunilor” de cooperație cu Rusia sov.[ietică] şi fiindcă Rusia mânuieşte abil politica ei de ”coexistență pacifică”. Exact ceea ce gândesc şi eu. Este semn că Americanii încep să-şi dea seama că sunt păcăliți. Trişeurii moscoviți, odată descoperiți, putem spera o schimbare radicală în politica americană, o anti-Yalta.

6
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

29 Martie 1964

Dragă prieten, te rog să-mi trimiți toate scrisorile recomandate – ceea ce fac şi eu – deoarece în scrisoarea cu data de 21 Martie îmi spui că nu ți-am răspuns la ultima epistolă pe care eu, din nefericire, n-am primit-o.

a) Nu a venit nimeni să mă vadă din partea dtale. Mi se pare ciudat. Ce a intervenit pe linie?

b) Gheorghiu-Dej vrea să aibă în Pekin o contra-asigurare față [de] Moscova. Ideea în sine nu este rea, dovadă tensiunea dintre Rusia şi China. La Moscova se vorbeşte insistent de pericolul galben. Cred că reintegrarea pensionarilor în activitate (20 de milioane de bătrâni repuşi în ateliere, etc) indică o măsură indirect militară. Teama este de un nou conflict cu China. Uită-te pe hartă şi calculează frontiera Siberiei cu China şi vei vedea de ce se tem Ruşii. Au nevoie de soldați şi – cred eu –

pensionarii îi înlocuiesc. Îți vei da seama de situație citind în ziarele americane răfuiala dintre Chinezi şi Ruşi la Conferința afro-asiatică ce se ține de la 26 martie la Alger. *Le Monde,* sub semnătura Jean François Khan, scrie: ”Si le mots ont encore un sens, ou peut penser que le stande de la […]” (*Le Monde,* 28 Mars 1964).

Îmi este teamă că St. Unite vor face greşeala să intervină ca să salveze încă odată Rusia sov.[ietică], atunci când unica atitudine politică ar fi să aprindă focul războiului civil în China prin Chiag Kai Lek şi în Rusia prin Ucrainieni, Georgieni, etc.

Să-şi macine forțele doi monştri, St. Unite menținându-se în rezervă. Economie de forțe.

Din informații avute din izvoare serioase: broşura *Iudaismul fără fard* este făcută de Agitpro pentru a înlesni o deviație. Sistemul arhicunoscut şi tradițional rusesc. Indicație făcută cum că situația internă este gravă. Greşesc? Cred că nu.

În România, Dej nu îndrăzneşte să dea nici o amnistie politică, îi este teamă. Din Ankara am primit, indirect, confirmarea celor ce mi-ai spus dta. S-ar părea că va facilita… turismul pentru exilați, adică să se poată duce şi întoarce; ar fi un expedient de propagandă. Regimul încearcă să cucerească încrederea lumii libere în timp ce răspândeşte mai mult teroarea politică. Îți atrag atenția asupra întăririi amiciției ungaro-bulgară. Khruscov prepară lui Dej operația lui Hitler contra lui Carol.

În ce priveşte Dnul în chestie, caută să capteze dintre exilați pentru a prepara o echipă în vederea unui viitor dialog între exil

şi Bucureşti, dispus să cheltuiască bani. La Madrid, Răuță – fost legionar – om de afaceri, reprezentant al sectoarelor jugoslave, a luat contact cu consilierul economic RPR la Roma. Aurel Răuță, acum 23 de ani legionar ridicol, este amicul Dnului şi reprezentantul lui în Spania.

Din nefericire, eu nu pot circula – drumurile costă enorm – că aş putea descoperi întinsa plasă reperistă pentru prins neghiobi. Nici un dialog cu Bucureştii fără ca 1) în prealabil să fie amnistiați, fără excepție, toți condamnații politici şi restaurată libertatea presei, etc, 2) dreptul de asociere 3) libertatea de difuzare a ideilor. Dej vrea să tragă o ”cacialma” lumii libere.

Din nenorocire cu concepția americană, Vişoianu etc, partidele în exil, regele şi alte baliverne idioate, exilul este politic nul.

Mă interesează ce ai tradus în englezeşte.

Dacă poți şi ai copia scrisorii pe care n-am primit-o te rog trimite-mi-o (recomandată).

Ecarisajul politic este necesar; haimanalele gata de toate combinațiile nu pot servi ideea de libertate. Eu rămân pe linia mea anti-rusă, anti-comunistă şi neînduplecat adversar al oricărei forme de totalitarism. Cu toată dârzenia voi ataca ideea unei dictaturi de dreapta mâine în România scăpată de knutul dialectic al comunismului. Nu suntem cel mai păcătos popor de pe toată fața pământului ca să fim mereu supuşi dictaturii.

Mă întrebi de sănătate? Cum duc o viață sobră – în loc de vin, zeamă de lămâie – şi am o putere de muncă fără egal, dacă

nu intervine un accident neprevăzut, pot conta pe zece ani de intensă activitate, deşi la 19 Aprilie voi avea… 70 de ani. Nu te mira. Peste două, trei luni sper să-ți trimit o carte ce va apare în limba spaniolă (400 de pagini).

Mi-ai putea procura aceste informații: 1) Ce ajutoare în materiale, împrumuturi, etc, au dat St. Unite de la 1945 şi până azi, după țări şi pe ani; 2) Care era bugetul apărării naționale americane între 1930 şi 1936 şi care a fost pe fiecare an de la 1945 şi până azi? Am nevoie urgent spre a le folosi în cartea pe care o pregătesc. Ştiu că sunt cifre astronomice. Le vreau oficiale, adică publicându-le aşa cum mi le trimiți, să nu fiu dezmințit. Îmi pare rău că prietenul dtale n-a venit, cum n-a venit americanul cu terenurile.

În ce priveşte [pe] George Silviu, [o] informație numai pentru dta. Rezervele mele se datoresc unor date primite de la un domn Marius Rodescu care mi-a spus, între altele, cu ce aroganță l-a primit când era secretar general la interne pe bătrânul Leonard Panderov şi alte chestii. Este adevărat că în țară nu l-am cunoscut pe acest domn Rodescu – volubil, simpatic, cam infatuat – a venit la mine când eram la Paris recomandat de Vinea.

Dumnezeu să mai înțeleagă unde este adevărul.

Eu îți pot trimite dtale câteva propuneri de terenuri, dar aş vrea şi eu un *minimum de asigurare* să nu mă pomenesc că lucrez ca să rămân moflunz. În dta am deplină încredere dar nu strică o hârtie la mână din partea americanului care urmează să achiziționeze. După mine cel mai bun sistem este să vină şi

împreună să vizităm fiecare teren oferit. Legături serioase am. Pot oferi un teren în provincia Malaga – la 7 pes.[os] m^2 – care poate fi plătit cu profitul obținut din vânzarea unei părți din lemnul ce se poate scoate din tăierea zonei de pini. Lemn de foc care se caută foarte mult. Din nefericire este necesar un capital mare de investiție: sunt 70.000.000 m^2. Evident că se poate ajunge la un aranjament de plată în mai mulți ani. Cum terenul este într-o zonă bogată în arbori şi pini, străbătut de două mari râuri, forma, topografia lui specială şi caracteristicile zonei reprezintă un loc ideal pentru *construirea unui complex turistic de primă categorie.* Clienți siguri: germani, olandezi, suedezi şi danezi. Pentru o viziune americană este spațiul şi dimensiunile potrivite ale terenului. Bineînțeles că numai întovărăşind pe cel care vrea să achiziționeze şi vizitând se poate decide. Pe hartă totul pare ideal, dar harta trebuie confruntată pe teren.

Deci, dragul meu, verifici încă odată ce prompt sunt la răspuns şi cât de sincer îți dau toate informațiile pe care mi le ceri.

Aştept răspunsul imediat şi epistola recomandată.

Al dtale,

Şeicaru

7
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Madrid, 22 Aprilie 1964

Dragul meu,

Răspund scrisorii Dtale din 13 Aprilie şi îți mulțumesc pentru urările ce mi le faci. Ştiu că am mare nevoie de sănătate ca să pot face față greutăților care, sunt conştient, mă aşteaptă la întoarcere şi când după prăbuşirea regimului comunist va avea loc o explozie de ură, îndelungă vreme înăbuşită.

Păstrez în memorie o amintire care mă obsedează. Era în 1913, în preajma Paştelui; pe calea Dobrogei (îți aminteşti că începea de la casa în care locuiați), un țăran a intrat într-o tutungerie, lăsând căruța în paza unui copil de 7 ani. Caii s-au speriat şi au pornit în goană, copilul ținându-se cu disperare să nu fie zvârlit. Lumea care se găsea pe stradă privea îngrozită la caii care alergau ca biciuiți de spaimă; fiecare îşi dădea seama că dintr-un moment într-altul copilul putea fi rostogolit sub roți. Atunci am asistat la cel mai impresionant act de curaj. Un țăran de statură mijlocie a văzut venind caii în fugă, şi-a dat seama de pericol, într-o fulgerare s-a gândit la ce trebuia să facă să salveze copilul de la moarte sigură: dintr-un salt a fost alături de calul din dreapta, a apucat voinicește hățurile, lăsându-se târât. Calculul lui fusese exact: după câțiva zeci de metri, caii s-au

oprit. O clipă de ezitare sau de calcul greşit, gestul lui ar fi fost zadarnic şi ţăranul ar fi fost strivit sub roţile căruţei.

Opinia publică, după liberarea ţării, va fi ca şi caii biciuiţi de panică, va porni nebuneşte spre nicăieri. Am sentimentul că-mi revine mie dramaticul rol de a repeta gestul acelui ţăran, care, cu riscul vieţii, a oprit goana nebună a cailor. Nu mi-a lipsit niciodată curajul de a face opinie separată, iar vârsta a sporit curajul. Când omul a ajuns la vârsta de 70 de ani, laşitatea îi este interzisă. Da, dragul meu, n-aş vrea să cunoască şi România demenţa asasină pe care au cunoscut-o Franţa şi Italia după încetarea războiului; n-aş vrea "să piară multe fiinţe nevinovate", cum mi-ai scris D-ta. Am oroare de congestiile de ură colectivă, de pornirile răzbunătoare, când omul devine fiară. Ştiu cât este de riscant ca cineva să se încumete să se proptească în faţa unei colectivităţi dezlănţuite şi delirante, dar nu mă înspăimântă riscul atunci când serviciul făcut neamului meu poate fi aşa de mare: să-l feresc de a mânji cu sânge toga imaculată a libertăţii. Sunt conştient că destinul îmi rezervă un rol similar celui al ţăranului care s-a zvârlit, în acea zi de primăvară, să oprească caii înnebuniţi şi alergând în neştire. L-am acceptat. Îmi urezi succese; eu îmi doresc numai unul: să împiedic saturnalele urii, acumulate în timp de 20 de ani. Neamul românesc n-a cunoscut războaiele religioase şi nici o formă de sectarism. Doresc să trăiesc ca să fac tot ce-mi stă în putere ca neamul românesc să nu-şi dezonoreze reputaţia de tolerant, de omenie. Şi mândru de a fi înlesnit poporului român

să-şi biruie toate amintirile de suferințele, umilirile suferite, aş încheia fericit viața. Aş ştii să onorez pana, aşa cum, în adâncimi de istorie, nobilii îşi onorau spada.

Acum să revin şi la problemele politice.

Brazilia este elementul de stabilitate în America latină, zădărnicirea complotului Gulart este prima victorie împotriva comunismului, aşa zisul castrism care se extindea. Numai că această victorie, ca să nu fie efemeră, cere o imediată şi radicală reformă agrară, aşa cum s-a făcut în România în 1918. Reforma agrară a imunizat România de virusul bolşevic. Statele Unite pot condiționa ajutorul financiar de această reformă şi pot găsi, după aplicarea reformei agrare, un formidabil debuşeu pentru industria de maşini agricole, furnizate pe credit garantat de Statul Brazilian. În politică, imaginația este indispensabilă, evident o imaginație care să nu piardă contactul cu realitățile, spre a le putea fecunda.

Reforma agrară în Brazilia ar determina Peru, Bolivia, Chile, Argentina să procedeze la reforme similare în structura economică. La ce foloseşte asistența financiară dată lui Tito? O asistență financiară, condiționată de reforma agrară, în America latină, ar răspunde unei necesități imediate, şi economice şi politice. Ştii prea bine că fără voința autoritară a lui Ionel Brătianu, încadrat de generoşi (socialiştii, în frunte cu V.G. Mortun, Ion Nădejde, etc. trecuți la liberali în 1899), fără poporanistul Stere şi grupul de la *Viața Românească*, reforma agrară nu s-ar fi realizat. Amintesc că Ionel Brătianu publicase

faimosul articol în care cerea lichidarea latifundiilor în septembrie 1913, când nimeni în Europa nu preconiza reforme agrare radicale.

Statele Unite ar putea opera o revoluţie paşnică în America latină, exercitând presiuni asupra Braziliei să treacă la reforma agrară. Sunt de acord cu D-ta în ceea ce priveşte raporturile ruso-chineze. Cearta ideologică este o simplă perdea de fum spre a ascunde realitatea antagonismului între aceste două imperialisme care îşi dispută hegemonia în Asia. Naţionalismul chinez este rasial, deci exterminator. În arhivele americane se găsesc toate datele asupra revoluţiei Boxerilor, din care reies clar proporţiile pe care le-ar avea o răfuială între Chinezi şi Ruşi. Am citit, pe vremuri, câteva extrase din jurnalul intim al unui secretar, King Chan, personaj înrudit cu familia împărătesei, jurnal ţinut în acea epocă de masacrare a Albilor. Sunt pagini înfiorătoare, mai ales felul de a povesti al lui King Chan: era fericit de tot ce se întâmpla Albilor. Extrase din acel jurnal intim au fost publicate într-o carte scrisă de Blaud şi Backhouse asupra împărătesei Tsen-Hi, care preparase şi susţinuse răscoala Boxerilor. Statele Unite n-ar avea altceva de făcut decât să sprijine pe Tchang Kai Chec ca să izbucnească războiul civil în China, şi, în acelaşi timp, să lase pe Ruşi şi pe Indieni să se angajeze într-un război de uzură. Dacă ar fi lăsat pe Hitler şi pe Stalin să-şi macine forţele, hitlerismul s-ar fi pierdut în spaţiul imens al Rusiei, nimicit de războiul de guerillă al ţăranilor ruşi, care, în acelaşi timp, ar fi lichidat comunismul.

În iulie şi august 1941 am fost într-o misiune diplomatică (trimis extraordinar, scria pe paşaport) în Portugalia, unde l-am văzut pe Salazar, în Spania unde l-am văzut pe Serano Suner, pe atunci ministru de externe, şi la urmă l-am vizitat pe mareşalul Pétain, la Vichy. Întovărăşit de ministrul României, Hiotu. Există, deci, un martor care poate confirma spusele mele. Mareşalul Pétain a vorbit deschis, subliniind: ”cu Românii pot vorbi sincer pentru că sunt sufleteşte ataşaţi Franţei”. Brusc m-a întrebat ce cred de războiul început de Hitler contra Rusiei. I-am răspuns: ”va fi înghiţit de spaţiul rusesc care exclude succesul unui Blitzkrieg. Hitler s-a angajat într-un război în care nu va avea victoria, timpul joacă împotriva lui”. În acel moment, ochii albaştri ai mareşalului s-au luminat de o mare bucurie. Îmi răspunde: ”acest moment îl aştept şi eu. Războiul trebuie să dureze cinci, şase, şapte ani între Rusia şi Germania, ca învingătorul, Rusia bineînţeles, să fie tot aşa de istovit ca şi Germania”.

Exact aceeaşi formulă ar trebui să o folosească Statele Unite şi lumea liberă cu privire la China roşie şi Rusia comunistă. Americanii n-au avut dreptate să se înfurie contra generalului de Gaulle pentru că a recunoscut China roşie. A dat cea mai izbutită lovitură; scoţând pe Chinezi din izolare, ei au devenit şi mai agresivi faţă de Rusia. Lumea liberă să spună: încurcă-i drace. Chinezii sunt capabili să facă un război de guerillă, invadând ca şobolanii în Siberia. Ruşii s-ar găsi în situaţia Francezilor în Algeria, obligaţi să lupte contra unui inamic nevăzut. Este unica soluţie ca lumea să scape de aceşti doi monştri.

În chestia Gheorghiu-Dej: îți trimit o revistă în care am publicat un articol despre România şi Gheorghiu-Dej. Acesta vrea să facă o politică de şmecher, adică să păstreze regimul stalinian, dar luând o poziție de independență față de Moscova, aşteaptă credite de la Occident. În fond are dreptate: de ce să primească ajutoare numai Tito şi nu şi Gheorghiu-Dej? Situația s-ar schimba dacă ajutorul occidental ar fi acordat sub condiții: amnistia generală în România, libertatea Românilor de a circula, exact ceea ce a acordat Kadar Ungurilor. Precizez: ieşirea Românilor în țările libere.

M-am gândit mult asupra cazului Dej, şi când va sosi prietenul d-tale îi voi comunica concluziile mele. Repet: nici un ajutor American, fără acordarea unei amnistii generale. Când sugerez această măsură, familia mea şi-a terminat stagiul de 6 şi 7 ani în închisorile comuniste, deci nu fac o pledoarie pro Domo.

Apropo de familia mea, îți adresez o rugăminte. Timp de 20 de ani – se împlinesc în August – n-am avut nici o legătură epistolară cu familia, ştiind ce consecințe ar fi avut scrisorile mele, indiferent de conținut. Mi-ai face un mare serviciu să rogi pe sora D-tale să intre în contact cu sora mea, doctor Virginia Munteanu-Şeicaru. Ştiu că înainte de a fi judecată şi condamnată la 7 ani de închisoare, în noiembrie 1956, locuia în subsolul casei ei din strada Romană, aproximativ numărul 89. Aş vrea să ştiu dacă mai este în viață şi câți dintre membrii familiei mele. Dacă aş cunoaşte adresa exactă, pot trimite un pachet fără să le dăuneze? Crezi că i-ar fi greu surorii D-tale să le dea de urmă?

Întâlnind-o pe Virginica, sora D-tale i-ar da puțin curaj, să nu-i lase sentimentul că i-am uitat. Nu insist, fiind sigur că mă înțelegi.

Doctorul D.[răgan] este un dobitoc care crede că mulțumită celor câteva milioane de dolari ar putea deveni Führerul României. Un cap vid şi pungă plină. Aurel Răuță, împreună cu un alt legionar, George Uscătescu au legături cu Bucureştiul, deoarece au importat în Spania tractoare din România. Aurel Răuță, inginer agronom, a făcut parte din banda Traian Boeru. Ambii sunt cetățeni spanioli, însurați cu spaniole bogate. La Madrid, Răuță este reprezentantul lui D.[răgan]. Legătura cu Bucureştiul o are prin consilierul economic al legației reperiste din Roma. Face o discretă propagandă în favoarea lui Dej, descoperindu-i calități excepționale.

Cu privire la terenuri: sunt de acord, după ce mi se va trimite o scrisoare de garanție. Case prefabricate: m-am interesat. S-au făcut oferte şi n-au fost acceptate. Combinații interesante s-ar putea face cu proprietarii de terenuri. Statul spaniol sprijină, prin credite, construirea de hoteluri, de vile, etc. Dar nu se poate negocia prin scrisori, ci la fața locului, de oameni serioşi.

Aştept cu nerăbdare impresia D-tale asupra articolului din *Es Espanol*.

Cu toată prietenia, P. Şeicaru

P.S. Am dictat scrisoarea ca să-ți înlesnesc să citeşti mai uşor. Cu mâna scriu cu mare repeziciune şi fac, probabil, unele greşeli.

8
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Madrid, 9 mai 1964

Dragul meu, îți răspund imediat, aşa cum mă obligă loialitatrea şi conținutul scrisorilor d-tale, fiind convins că această legătură epistolară va putea da rezultate pozitive, nu numai afective.

1) Când scriu o scrisoare implicit îmi iau răspunderea conținutului; te autorizez prin urmare să foloseşti tot ce vrei crede util pentru cauza libertății şi justiției. Străbate din scrisorile dtale o bună credință care îmi interzice reticențele.

2) Mi-ai dat o informație care mi-a umplut sufletul de speranțe. Statele Unite sprijină orice regim anti-comunist din America latină, cu condiția să realizeze o reformă agrară radicală. Este o lovitură decisivă dată comunismului. Mi-ai dat liniște. Dar, ținând seama de experiența reformei agrare din România, pe care am studiat-o, țăranul proprietar al unui lot de 10 hectare poate deveni un element de stabilitate, cu condiția să fie înzestrat cu unelte de lucru, deci, credit, şi nu credit în bani, ci în maşini necesare unei agriculturi intensive. Industria americană are un tractor micuț, excelent pentru nevoile unui cultivator de 10 ha. Creditul în bani este o nenorocire. Îți aminteşti că din 1930 am dus prin *Curentul* lupta pentru conversiunea datoriilor agricole, astfel că cunosc ce înseamnă

pentru țărani creditul în numerar. Am studiat mii de dosare din foarte multe județe din țară şi am constatat că nici 25% nu fusese folosit pentru investiții; banii se cheltuiseră cu nunta unei fete, cu o înmormântare, etc; deci consumație.

Țăranul ceruse pământ, dar neavând bani, n-a ştiut cum să folosească creditul; tutoratul Statului este indispensabil. Toate țările din America latină trebuiesc dotate imediat cu şcoli agricole elementare, ale căror cursuri să se țină în lunile când nu există munci agricole. Cursuri fără terminologie savantă, care să pregătească pe țărani pentru cultura rațională şi intensivă a pământului. Şcolile să aibă cursurile adaptate regiunii în care vor fi destinați viitorii cultivatori. Sunt simple sugestii ale unui cunoscător al problemei. Şi sunt multe alte sugestii practice.

3) Îmi pare bine că ai citit pe Goebels în ediția sovietică. Mă aştept să-l văd în ediția Dej. Pentru mine este o indicație a unei situații limite, a regimurilor comuniste cărora le ard tălpile. Să sperăm că Americanii îşi vor da seama, la timp.

4) În ce priveşte vârsta, capacitatea de muncă imensă, nu uit că tatăl meu a murit la 83 de ani sub regimul comunist, după ce a îndurat tot ce cunoşti din suferințele familiei mele, aşa că am fibra rezistentă. În plus, am suprimat tutunul în 1952, iar vinul în 1963, înlocuindu-l cu apă minerală şi zeamă de lămâie; seara numai iaurt. Un regim pe care mi l-am impus singur spre a nu-mi diminua puterea de muncă. Cred că prelungirea tinereții este în funcție de credința în ceva care depăşeşte sfera egoismului, ceva pentru care să te devotezi cu ardoarea adolescentului. Pentru

mine, această credință se reduce la datoria sacră de a servi libertatea țării mele, unită cu instaurarea ideii de justiție, în sensul românesc, nicidecum justiția răzbunătoare, care înseamnă să semeni ură; o justiție în care să predomine omenia. Îndreptarea celui care a păcătuit, nu nimicirea lui. Bineînțeles, dacă poate fi îndreptat. Ar fi absurd să se creadă că un spirochetal frenetic ca Fidel Castro poate fi îndreptat, are vocația crimei.

5) Aştept să-ți cunosc părerea asupra articolului consacrat lui Dej. Eşti unicul în măsură să-mi spună dacă am lovit sau nu în țintă. Ceea ce îmi scrii de situația din România îmi confirmă ce am aflat în ultima vreme. Dej este şmecherul român care aspiră să pompeze bani de la Americani, ca şi amicul lui, Tito, spre a acoperi golurile bugetare.

Îți mulțumesc din toată inima că ai făcut demersuri spre a cunoaşte situația familiei mele.

6) Bănuiesc că Vişoianu s-a dus la Paris ca să obțină sprijinul lui de Gaulle. Iluzie. Îmi permit să-ți atrag atenția că unul dintre cei care aspiră la succesiunea lui Vişoianu este I. Rațiu; de 42 de ani, ambițios, după ce s-a îmbogățit, năzuieşte să devină om politic şi conducătorul exilului. Locuieşte la Londra din 1938, cetățean englez, însurat cu o englezoaică, conduce o mare societate de transporturi. Admiră în ultima vreme pe Dej, căruia îi face o discretă propagandă în cercurile londoneze. A semnat un contract cu Rusia sovietică pentru transportul grâului. Este prieten cu Drăgan.

Întrebarea este: Americanii înțeleg sau nu că ex-regele Mihai deserveşte? Sunt – eu, fost Maurrasian – republican, şi voi duce lupta singur, ca şi până acum, contra idioțeniei: monarhia. Americanii sunt liberi să mizeze pe gloaba monarhică, au bani de pierdut pentru a susține o politică falimentară. De zeci de ori mi s-a spus, cu privire la posibila restaurare a monarhiei în România: singurul succes politic al comuniştilor este lichidarea morală a monarhiei. Eşti în măsură să confirmi sau să infirmi ceea ce mi s-a afirmat.

7) Drăgan minte. Este omul lui Dej. Un colaborator al lui Drăgan a spus unui vechi prieten: ”sunt nevoit să continui a lucra cu el, dar îmi este scârbă când îl văd că serveşte cu banii câştigați în Occident cauza comunismului în România”. Este fals ca orice *fost* legionar (dacă un legionar ar putea înceta, sincer, să mai fie legionar). Mama lui se găsea la Milano în 1948 şi a trimis-o în țară. Trage concluzia. A dat brânci să intre ca reprezentant al Românilor în Consiliul Europei din dorința de a servi pe Dej şi de a anula legitimitatea unei acțiuni anti-comuniste a exilului. Minte, minte.

8) I-am scris lui Arsenie aşa cum se cuvenea. A lipsit din Paris, şi voi reveni.

9) Amicul dtale n-a venit încă; în schimb, am primit vizita unui profesor universitar din California, Eugen Weber. A publicat o carte asupra ziarului şi mişcării ”L'Action française”, foarte documentată, care a avut succes în Franța. Este straniu cum a ajuns la mine. El nu-mi cunoştea adresa, şi deoarece se

interesa asupra mişcărilor de dreapta, a venit la Madrid ca să ia contact – ţine-te bine – cu Horia Sima. La orele 8 seara, Sima a telefonat anunţându-mi – venise special pentru a se întâlni cu Weber – că acesta vrea să mă vadă imediat, deoarece a doua zi dimineaţa pleca la Paris. A sosit la orele 10. Un tânăr de 39 de ani, profesor de istorie la Universitatea din California. Mi-am amintit că revista *Candide* publicase fragmente din cartea lui şi l-am întrebat dacă este una şi aceeaşi persoană. – ”Este exact şi de aceea doream să vă cunosc, fiind informat că aţi susţinut pe Charles Maurras şi Acţiunea franceză în România”. Conversaţia s-a dus pe tema Maurras. Pentru mine a fost o ocazie rară să am atâta satisfacţie intelectuală. O cultură temeinică, inteligenţă fină, judecată politică şi replici elegante. A râs când am definit pe de Gaulle: un Maurrasian care încearcă să combine regimul prezidenţial al Statelor Unite cu concepţia regalistă a lui Maurras, ”mon-arhos”, comandant unic. I-am spus opinia mea: este o greşeală ca Statele Unite să mărească iritarea lui de Gaulle. Americanii să-şi amintească vorba lui Henric IV: ”Paris vaut une messe”. Statele Unite sunt o mare putere şi cu nimic nu s-ar micşora dacă printr-un gest oarecare ar da o vană satisfacţie lui de Gaulle, care este mai util lumii libere decât Krusceov, faţă de care Casa Albă are atâtea atenţii. I-am amintit o scenă din comedia *Chantecler* a lui Edmond Rostand: Cocoşul (Chantecler) era convins că soarele răsărea când el cutcuriga, şi convinsese de aceasta şi pe făzănița pe care o curta. Într-o dimineaţă, cocoşul, bolnav, nu a trâmbiţat al său cucurigu, totuşi

soarele a apărut. Făzănița l-a întrebat timid: cum de a răsărit soarele fără ca el să fi zvârlit în aer sonorul lui ”cucurigu”? Răspunsul lui Cantecler este delicios: ”Il este reste dans l'air quelque chose de mon chant”. În atitudinile lui de Gaulle găsim ceva din replica lui Cantecler…

În afară de grandomania lui, trebuie să recunoaştem că de Gaulle este un mare om politic. Incomod, fără îndoială, dar indispensabil în lupta contra comunismului. Şi i-am mai amintit lui Weber că şi pe plan fizic ca şi pe plan moral nu te reazemi decât pe ce îți rezistă. Americanul a convenit că am dreptate.

După ce i-am dat toate informațiile de care avea nevoie asupra operei lui Maurras, i-am mărturisit că dinastia Hohenzollern, mai ales sub ultimii doi regi, m-a convins că pedigree-ul este bun la cai, la câini, dar nu şi la oameni. Goethe a avut un copil bicisnic, Wagner un mediocru, Victor Hugo a avut un băiat care s-a limitat să traducă din Shakespeare; şi lista este lungă. Teoriile lui Maurras sunt infirmate de biologie.

M-a întrebat dacă Garda de fier a fost inspirată de teoriile lui Maurras; i-am răspuns, nu. Mi-a cerut părerea despre această mişcare. Îți redau răspunsul aşa cum l-am formulat în franceză: ”un peu de mysticism, un peu d'idealisme, un peu d'esprit de revolte et beaucoup d'ignorance, et beaucoup, beaucoup de bêtise”. A fost de acord cu mine. I-am explicat că asasinarea lui N. Iorga şi a lui Madgearu a fost opera Gestapo-ului, dându-i elementele care mă îndreptățesc să cred aceasta. Părea extrem de

interesat. M-a întrebat dacă aş fi dispus să-l ajut ca să scrie o carte asupra Gărzii de fier. I-am spus că îi stau la dispoziție.

Dragă prietene, aceşti oameni sunt, din nefericire, de nerecuperat. Suferă toți de un fel de traumatism moral. La Madrid am întreținut relații cu ei. Am încercat să le fiu pedagog politic. Le-am demonstrat că după dictatura regală, dictatura legionară, dictatura militară (Antonescu) şi dictatura comunistă, nația este pentru vecii vecilor sătulă de dictatură, vrea libertate. Mă aprobau – şi eu naiv îi credeam evoluați – până când a apărut mişcarea O.A.S. Cum şterge valul mării urmele pe plajă, aşa s-au dus teoriile mele. Erau convinşi că O.A.S. se instalează la guvernare în Franța, iar ei se preparau să se ducă la Paris. Şi cretini şi ignoranți! Cum sunt legionarii? Îți voi povesti o întâmplare; bunicul meu era preot la țară, om bogat, avea 300 de hectare, ceea ce pentru situația lui era mult. Într-o zi, în timpul secerişului, țăranii au găsit un pui de lup, nu avea mai mult de două săptămâni. Bunicul a luat puiul de lup şi l-a dat unei cățele cu pui să-l alăpteze. Crescuse laolaltă cu ceilalți cățeluşi şi nu-l deosebeai de ei, numai că nu lătra. Când câinilor din curte li se da mămăligă, mânca şi puiul de lup. Nenorocirea a venit în preajma Crăciunului, când a fost tăiat porcul, iar puiul de lup a lins sânge: s-au deşteptat instinctele lui fundamentale. Tatăl meu, copil fiind, îndrăgise puiul de lup şi se juca cu el. Dar, după ce lupul a dat de gustul sângelui, a muşcat de mână pe tovarăşul lui de joc. Bineînțeles că lupul a fost trecut imediat pe lumea cealaltă.

Povestea aceasta se poate aplica şi legionarilor. Sunt de 23 de ani în exil, trăiesc în ţări evoluate, totuşi, mediul social şi politic nu i-au schimbat. Nu le lipseşte, fără îndoială, mimetismul, lasă să se creadă că sunt complet aclimatizaţi, dar spiritul le rămâne nealterat. Cine vrea, n-are decât să admire tenacitatea într-o greşeală, nu mai puţin, ei te conving că dacă împrejurările le-ar îngădui, ar face aceeaşi politică intolerantă şi nu s-ar da în lături să reia terorismul. Mă amuză episcopul Trifa, care face declaraţii democratice. Sub hainele sacerdotale eu văd cămaşa verde, centura şi pistolul. S-ar putea să mă înşel, dar nu cred. Nu-mi pot explica această îndărătnicie decât că toţi au suferit un şoc moral, şi nu s-au vindecat.

Am studiat fenomenul terorismului rusesc – nihiliştii – numai că acei halucinaţi ai unui ideal de dreptate socială erau exaltaţii unor idei, erau pasionaţi de lectură, pe când legionarii formează, ca să folosesc un termen Marxist, un fel de lumpen-proletariat intelectual. Rămân la definiţia care le-am dat-o acum treizeci de ani: reprezintă un Maglavit politic. Păcat că atâtea energii vor rămâne până la sfârşit ceea ce au fost: un grup de conspiratori dominaţi de câteva idei simpliste. Pentru ei liberarea ţării se proiectează spre a relua activitatea. Din informaţiile avute, regimul de teroare comunistă nu a reabilitat pe legionari decât sub această formă: ”comuniştii sunt mai răi decât legionarii”. Puţin măgulitoare această reabilitare.

În exil s-au fărâmiţat grupurile şi se urăsc aşa cum ştiu ei să urască. Acestea sunt concluziile mele, după zece ani de relaţii cu ei la Madrid.

10) În ceea ce priveşte părerea Americanilor că în România de mâine nu trebuie ignorată noua pătură burgheză creată în urma aşa zisei revoluţii comuniste, sunt – nu fii surprins – de acord. Realităţile sociale create de o revoluţie nu se pot nesocoti. Am studiat îndelung revoluţia franceză şi înţeleg fenomenul creării unei clase burgheze rezistente. Nu sunt de acord, însă, cu judecata emisă asupra burgheziei, total, exterminate. Cunosc scăderile burgheziei mari (Malaxa, Gigurtu, etc) dar nu ignor calităţile burgheziei mici şi mijlocii. Toţi au fost victimele politicii americane. Erau convinşi că Statele Unite vor ţine în lanţ fiara comunistă. S-a adăugat, agravant, ignoranţa şi solemna nulitate a lui Iuliu Maniu. Vei citi în *Almanachul* pe 1963, întârziat din cauza mea, vreo 60 de pagini substanţiale asupra greşelilor lui Maniu. O gogoaşă umflată de oamenii lui.

Evenimentele se desfăşoară într-un ritm din ce în ce mai accelerat. Totul merge spre deznodământ. Război? Categoric nu. Hărţuiala de guerillă de-a lungul frontierei cu Siberia ar putea face din Asia o Algerie de zece ori mai mare. Nu exclud pentru Rusia o repetare a convulsiunilor din 1905. Orice slăbire la Moscova precipită căderea regimurilor comuniste din ţările satelite. Nenorocirea este că Americanii nu cred în acest moment de prăbuşire a şandramalei roşii. Experimentul Free Europe o dovedeşte. O inutilă şi dăunătoare creaţie.

Aştept pe prietenul anunțat cu care voi vorbi pe larg. Repet: poți traduce orice din scrisorile mele dacă crezi că serveşte cauza libertății.

Cu toată prietenia,

P. Şeicaru

[*scris de mână*]

P.S. Din exces de prudență soția mea a pus Leclerc ca trimițător. Nu-i nevoie să schimbi şi dta; *trimiți tot* recomandat *Şeicaru*. Ea exagerează. În definitiv, cunoşti ce părere am asupra lor, le-am spus în termeni mult mai cruzi. Nu-mi plac echivocurile. Accept măsurile, [...] vrăjmăşii care şi uiți [...] un fel şi uiți altul – rămâne neschimbate. Cu atât mai bine.

9
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Madrid, 1 Iunie 1964

Dragul meu, răspund scrisorii d-tale din 22 Mai.

În ce priveşte pe Gheorghiu-Dej sunt de acord cu opinia d-tale. Află că sora mea, fostă directoare a serviciului sanitar în ministerul Educației naționale, a făcut 7 ani de închisoare; un cumnat, mare invalid în primul război mondial, a făcut 6 ani şi după eliberare bănuiesc că a murit, pentru că aflasem că era foarte bolnav. Fiul surorii mele cele mai mari, cu trei ani mai

mică decât mine, a stat şi el în închisoare 6 ani. Fratele meu, fost procuror la Bucureşti, a fost condamnat în trei rânduri, câte 2 şi 3 ani, numai pentru faptul că a fost procuror. Un văr al meu, colonel, 6 ani de închisoare. Toţi au fost condamnaţi între 1953 şi 1956. Aşadar, nu-mi fac nici o iluzie asupra Dejismului.

Alăturat îţi trimit două comentarii citite la Radio naţional, emisiunea în limba română (26 mai şi 31 mai), în care vei găsi opinia mea asupra lui Ghiţă "Metternich". Eşti liber să le foloseşti cum vei voi.

Harriman este un vechi păcălit al Kremlinului. Este de admirat continuitatea şi tenacitatea într-o greşeală. Nici un om cu mintea întreagă nu va cere Statelor Unite să facă război, adică să facă ca ţiganul care, spre a omorî o muscă care tulbura somnul tatălui, a luat barosul şi a strivit musca pe fruntea ţiganului, constatând apoi că strivise şi capul bătrânului.

Regimurile comuniste, ştii prea bine, se dizlocă prin incapacitatea birocraţiei partidelor comuniste, care nu au reuşit să realizeze nici cel puţin minimum necesar unei existenţe decente a populaţiei. Economia marxistă, prin natura ei, este deficitară ca producţie şi scumpă, deci ruinătoare. În Germania de Est ca şi în Cehoslovacia, ţări cu tradiţie industrială, criteriile marxiste au dat aceleaşi rezultate ca în toate regimurile comuniste.

Rolul Statelor Unite este să stimuleze procesul de dizlocare al regimurilor comuniste, nu să le prelungească existenţa mulţumită creditelor şi ajutoarelor. Argumentul folosit de Statele

Unite, ”ajutăm regimurile din ţările satelite ca să precipităm desprinderea lor de Rusia sovietică”, este de o naivitate care frizează prostia, sau de o totală ipocrizie. În ce măsură Polonia, care a înghiţit multe sute de milioane de dolari de la Statele Unite, a încetat să fie un satelit al Rusiei? Iugoslavia a pompat peste trei miliarde de dolari şi, ai constatat, tot timpul a fost solidară cu politica Moscovei. Mi-e teamă că liberalizarea ţărilor satelite se va obţine prin o serie de revoluţii interne, în momentul când Rusia se va găsi încăierată cu China care – sigur – va face un război de guerillă în Siberia. Rusia va face experienţa Franţei în Algeria.

Harriman spune prostii. O întrebare: îşi pun Americanii întrebarea: ce opinie vor avea nenorocitele popoare predate la Teheran şi Yalta tutoratului Rusiei, de către Roosevelt, de inteligenţa şi sinceritatea politică a Statelor Unite? Buna credinţă a Americanilor nu este pusă la îndoială, dar inteligenţa politică este jalnic apreciată. În ce mă priveşte, prevăd momentul când Statele Unite vor fi ca găina care a clocit ouă de raţă; şi când bobocii au pornit pe baltă, ea umbla buimacă pe mal.

În tot spaţiul cedat Rusiei, procesul insurecţiilor este în curs şi d-ta eşti mai în măsură decât oricine să ştii ce şubred este regimul tipic Stalinist al lui G. Dej. Vom asista ca în 1848 la o primăvară a popoarelor sclavizate. Când se vor elibera, ce sentimente vor încerca aceste popoare faţă de Statele Unite care au dat călăilor săpun ca să alunece mai bine ştreangul? Eu nu acord nici un credit regimului stalinian al lui Dej, dar negocierile

de la Washington îi dau prestigiu, demoralizând poporul român, care se simte abandonat. Sper că Harriman nu-şi imaginează că poporul român va purta recunoştiință Statelor Unite care după ce a predat România tutoratului rusesc – ca să-i facă educație democrată – susține cu bani regimul comunist al ultimului stalinian, Gh. Gheorghiu-Dej. Bieții Americani se frâng muncind ca să susțină cu banii lor regimurile bestiale. Aş dedica lui Harriman şi tuturor kremlinologilor americani şi englezi această maximă a lui Bismarck: ”Nimeni nu poate fi vreodată aşa de bogat ca să poată cumpăra pe inamicii lui cu concesiuni”.

Ori de la 1944, Statele Unite fac Rusiei sovietice concesii în serii, ca să se instaleze în Cuba inamicii lor. Dacă recapitulăm erorile politicii americane, constatăm că Statele Unite continuă să facă politică de debutanți. Este trist, dar adevărat. Şi ce admirabil popor, sinteză a tuturor națiunilor din Europa; şi ce respect au pentru libertățile fundamentale. Păcat.

Exilul politic este nul, incapabil să opună Bucureştilor o idee, o concepție statală valabilă. Ignoranță şi şarlatanie sub diverse forme. D-ta cunoşti ca nimeni altul personalul politic românesc; dacă îi treci în revistă pe toți cei care compun comica rezistență, spune-mi care a jucat un rol în politica României, care este numele cu rezonanță în țară? Toți anonimi. Americanii au voit oameni de nimic, care n-au opinie şi sunt foarte, foarte slugarnici. Îi priveşte. M-a amuzat teoria tovarăşilor de drum. Îți voi furniza unele informații interesante.

Eugen Weber mi-a scris de la Paris. Uluitor ca informație în ceea ce priveşte România. Bănuiesc că ştie româneşte. Mi-a cerut o seamă de clarificări. Întrebările lui, formulate cu o precizie impecabilă, m-au impresionat.

Îți voi trimite o copie a răspunsurilor pe care i le voi da, în legătură cu ceea ce spui că ”ar fi foarte indicat ca într-o zi să se cunoască adevărul adevărat”.

M-am bucurat mult că eşti decis să vii în Europa. Sper că nu ca turist. N-ai primit încă nici o ştire din țară cu privire la nenorocita mea familie?

Continuă să spui adevărul asupra Free Europe. Nu uita puterea de penetrație a picăturii de apă în acelaşi punct. Părerea mea este: un post de Radio ”România liberă” undeva în Germania, care să emită zilnic un ziar vorbit, ca şi cum ar fi tipărit. Fără personal numeros şi inutil. În acelaşi timp o revistă săptămânală în care s-ar condensa emisiunile cele mai importante. Revista să fie trimisă, sub diferite forme, în România. ”Free Europe” şi-ar putea continua inutila ei activitate dacă Americanii au bani de risipit.

Relativ la dr. D.[răgan] am dat de un filon de prim ordin. Un colaborator intim al lui este peste cap sătul de ticăloşia individului. Ar putea fi determinat să-l demaşte, dar, în prealabil, este necesar să i se asigure existența. Un om de 63 de ani nu se poate zvârli în vid. Ar fi necesar să iau contact cu el, după ce dta vii în Europa şi m-ai întovărăşi. Individul este periculos fiind complet integrat Dejismului.

Restaurarea monarhiei, dacă o visează Americanii, nu mă miră: în politică sunt ca Ieremia cu oiştea în gard, mereu în afară de realităţi. Mihai este un cretin şi familia nevestei lui o bandă de flămânzi. Eu, fost Maurrasian, sunt un convins republican. Cred că eşti lămurit.

Maşina de curăţat covoarele (de praf şi de pete) a fost construită pentru mochete; i se vor face unele modificări ca să servească şi pentru covoare, care sunt mai groase şi nu sunt fixate. Financiarul Klein dacă vine, îi stau la dispoziţie. Sfatul meu: să câştige timp tratând afacerile direct. În momentul când va găsi ceva care se potriveşte intereselor lui, încheie imediat şi plăteşte. Dacă este un om întreprinzător, făcând o călătorie cu automobilul (îl poate închiria cu sau fără şofer), îşi alege terenul şi, studiind la faţa locului, îşi va da seama dacă este rentabil sau nu. Îi voi pregăti imediat contactele. Spania este în curs de echipare industrială şi turistică. Turismul îi produce anual 700 milioane de dolari în devize. Anul acesta sunt aşteptaţi 13 milioane de turişti. Opţiuni nu se pot obţine decât plătind 15% din valoare. Nu recomand.

Aştept răspunsul d-tale. Colaborarea noastră poate fi utilă, mai ales dacă vii în Europa cu relaţiile consolidate, spre a putea trece la acţiune.

Cu caldă prietenie,

[semnătura]

Arsene a trimis *Almanachul*?

10
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Madrid, 17 Iulie 1964

Dragul meu, nu mă judeca prea aspru pentru tăcerea mea. La scrisoarea din 18 Iunie mă pregăteam să-ți răspund, dar a intervenit un necaz: cel care mi-a subînchiriat apartamentul, adică mobilele, a vroit să mă evacueze, deşi nu avea nici un drept. Avocat, alergături, întreruperea lucrului, o avalanşă de preocupări care mi-au consumat timpul. A venit în acelaşi timp şi nepoata mea, să petreacă vacanța de o lună la noi. Are 20 de ani – îmi dă măsura bătrâneții mele; este studentă la Paris (geografie, istorie, literatură franceză şi limba engleză). Nu o văzusem de trei ani. Uimitor de matură, independentă ca judecată, demo-socialistă şi anti-totalitară. Felul de a se dezvolta singură mi-a dat imaginea tinerei generații care împacă ideea libertății cu exigențele unei justiții sociale. Bănuieşti cât m-am bucurat să văd pe unica mea nepoată aşa de armonios dezvoltată, aşa de sigură în judecățile ei cuminți pe care le exprimă într-o frumoasă şi elegantă limbă franceză.

Citind câteva pagini, am constatat că are talent să cred că mă va continua în meşteşugul scrisului. Ştie şi româneşte, dar numai să vorbească, nu să şi scrie. S-a reîntors la Paris ca să fie pe ziua de 20 iulie la universitatea din Strasbourg – cursuri de vară înființate de Free Europe. Observația ei: profesorii americani

sunt marxişti convinşi. Mi se pare ridicol ca Americanii să întreţină cu banii lor prozelitismul Marxist, ca şi cum n-ar fi suficientă activitatea Rusiei sovietice.

Încep prin a răspunde la scrisoarea din 7 Iulie. Aştept cu nerăbdare pe prietenul anunţat. Soseşte la timp ca să-i dau unele informaţii pe care am ezitat să ţi le comunic prin scrisoare. Ţi le rezervasem când vei veni aici, dar din moment ce-mi spui că pot avea deplină încredere în el, ţi le va comunica el. Dar cum ai bănuit că pot fi aşa de găgăuţă să-i arăt corespondenţa dintre noi! Trebuie să fii convins că încrederea ce ţi-o acord d-tale nu o pot avea în alte persoane. Ţine socoteala că de la 1912 când ne-am cunoscut şi până în 1964 au trecut 52 de ani, în care timp nu m-ai dezamăgit niciodată şi în afară de simpatia pe care ţi-o port, destinul, în misterioasele lui decizii, a făcut să ne găsim, după 20 de ani, o identitate de vederi în toate problemele.

Între timp, situaţia internaţională prezintă unele aspecte inedite. Politic, este de o mare importanţă ascensiunea lui Goldwater. Nu m-ar surprinde să fie ales preşedinte al Statelor Unite. După 30 de ani de Rooseveltism, America, Americanii îşi îndreaptă privirile spre acest om care cutează să rupă valurile minciunii coexistenţialiste şi să ceară ca Statele Unite să aibă o politică internaţională corespunzătoare forţei sale economice şi militare. Am citit într-o revistă franceză de specialitate că flota de război a Statelor Unite este de două ori mai mare decât flota tuturor ţărilor împreună. Nu va fi nevoie ca Statele Unite să dezlănţuie uraganul atomic, va fi suficient să elimine pe

coexistenţialiştii cuibăriţi la Departamentul de Stat şi să se arate decise de a începe asediul comunismului, prin izolare.

Să luăm cazul României; pentru ce atâta stupidă precipitare de a sprijini un regim comunist stalinian? Credite? Sigur că i se pot oferi, dar numai condiţionate de un început corect, amplu de liberalizare a regimului. Idioţenia lui Roosevelt a stat în faptul că a inaugurat sistemul de ajutorare al Rusiei sovietice fără să-i fi pus vreo condiţie. Rezultatele se văd. Ceea ce cred: regimul Dej se va întări, evident, o consolidare de scurtă durată, mulţumită unor sloganuri naţionaliste; poporul însă aşteaptă cu totul altceva: să i se redea libertăţile răpite. Mi-e teamă că atunci când îşi va da seama că a fost păcălit va face explozie. La acest rezultat duce politica de … captare a comuniştilor în rebeliune faţă de Moscova.

Ceea ce îmi scrii despre situaţia din Rusia corespunde datelor pe care le am. Să nu ţi se pară că iau dorinţele mele drept realităţi, dar am impresia că situaţia în Rusia este pre-revoluţionară. Toate savantele analize ale faimoşilor Kremlinologi americani vor fi date peste cap. Există o limită de răbdare a popoarelor şi oricât de mare ar fi răbdarea slavă, mi se pare că a fost depăşită. Regimul nu mai poate hrăni populaţiile Rusiei cu gogoşile dialecticii marxisto-leniniste; aparatul digestiv nu acceptă să fie alimentat la infinit cu statistici, diagrame şi sloganurile propagandei. Ruşii – întrebuinţez un termen impropriu conglomeratului de naţiuni care formează

U.R.S.S. – au treceri bruşte, ca şi climatul ţării lor. Eu aştept marea anarhie rusească.

Mă gândesc cu plăcere să-ţi cunosc nepoţii.

Acum să trec şi la unele chestiuni nepolitice. Sunt în legătură cu o societate spaniolă, constituită după criterii americane. Pentru achiziţionarea de terenuri este bine să cunosc ce regiune anume interesează pe amicul dtale: regiunea din Sudul Spaniei, din răsăritul ei? Ambele litoraluri posedă plaje foarte frumoase, cu păduri în dosul terenului de construcţie, cu apă şi electricitate. În afară de şoselele deja construite, se lucrează de zor pentru modernizare. Societatea, după ce ştie ce anume regiune interesează, va prezenta o hartă cu toate terenurile disponibile şi preţurile lor; un extras din registrele tribunalului cu vânzările din acea regiune în ultimile trei luni, ca să nu existe bănuiala că cere un preţ de speculă. Societatea spaniolă nu cere nimic pentru această documentare, iar în cazul când se achiziţionează un teren, îşi scoate comisionul de la vânzător, nu de la cel care cumpără. Soluţia aceasta este avantajoasă, deoarece un proprietar de teren cere mai puţin unui spaniol decât unui străin care i se adresează direct. Pentru asigurarea noastră, rămâne ca dta să obţii o scrisoare de la cumpărător pe numele amândurora. Aceeaşi societate poate servi şi pentru investiri de capitaluri străine în Spania, adică pentru diverse industrii, etc.

În ce priveşte maşina de curăţat covoare, iată ce s-a întâmplat: inginerul a construit-o pentru curăţare de mochete care sunt prinse cu cuie de parchet. Vrea să o perfecţioneze ca să

cureţe şi covoare, adică să fie mai puţin puternică. Cum, între timp, a primit o comandă, n-a mai avut timp să lucreze la ea. I-am cerut să facă o expunere în limba germană pe care ţi-o voi trimite.

Şi acum, la încheiere, o întrebare: cu ocazia cărei reuniuni s-au întâlnit, la New York, Ralea cu Vişoianu?

Când vii în Europa?

Cu toată prietenia,

P. Şeicaru

Cel care poate da informaţii asupra surorii mele este doctorul Ion Tănăsescu, Bulevardul Mărăşeşti, 93, colţ.

11
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Madrid, 26 August 1964

Dragul meu, au trecut 45 de zile de când ţi-am trimis o scrisoare recomandată şi un număr din *Es Espanol* în care publicasem un articol asupra Mongoliei, cuprinzând informaţii interesante. Acum zece zile, Arsene mi-a scris că nu am dreptul să fiu supărat pe el, deoarece i-ai răspuns, printr-o scrisoare entuziastă, că ai primit *Almanachul* în care am publicat portretul lui C. Mille. Dacă Arsene a minţit ca să-şi scuze neglijenţa sau

reaua voinţă, presupun că mi-ai răspuns şi că scrisoarea a dispărut. Cum, probabil ai trimis scrisoarea recomandată, interesează-te la poştă ca să-i dea de urmă.

În această ultimă scrisoare îţi dădeam adresa unui nepot: doctorul Ion Tănăsescu, Bd. Mărăşeşti No. 93, colţ, singurul care cred că cunoaşte adresa surorii mele, prin ea putând avea ştiri despre familia mea. E uşor să-ţi închipui cum am aşteptat răspunsul. În ceea ce priveşte negăsirea surorii mele la adresa ei veche, am găsit explicaţia: condamnată în 1956 la şapte ani de închisoare, la eliberare nu a avut dreptul să locuiască în Bucureşti, dându-i-se un domiciliu forţat undeva în România.

Îţi mai scriam şi despre terenuri: am izbutit să găsesc ceea ce căutam; am nevoie numai să-mi araţi în ce parte a Spaniei ai vrea să achiziţionezi terenuri, anume: pe malul răsăritean sau pe malul din sudul Spaniei. Îţi trimit la cerere: a) harta regiunii pe care sunt fixate terenurile găsite de mine; b) harta fiecărei parcele cu toate indicaţiile necesare (apă, electricitate, distanţa până la plajă, distanţa de cel mai apropiat centru urban, etc); c) extras asupra preţurilor cu care s-au vândut în regiune terenurile în ultimele şase luni, ceea ce exclude bănuiala de speculă la preţul ce s-ar cere.

Mi-ai anunţat sosirea la Madrid a nepoţilor şi a unui prieten. N-am văzut pe nimeni. Vei recunoaşte că am dreptul să fiu surprins şi să te întreb ce s-a întâmplat?

Aştept cu nerăbdare scrisoarea (recomandată) cum şi precizarea datei când vii în Europa. Nu s-ar putea să reducem

distanța de la o scrisoare la alta? Să te citesc este una din puținele plăceri pe care le am în izolarea mea.

Cu toată prietenia,

P. Şeicaru

P.S. În ziua de 20 August a murit M. Ralea, fiind în tren în drum spre Viena. Din generația mea, au murit anul acesta: Tudor Vianu, Ion Vinea şi M. Ralea… Prilej de melancolică meditație.

12
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Madrid, 16 Septembrie 1964

Dragul meu, scrisoarea d-tale mi-a luat o piatră de pe inimă; eram îngrijorat şi atribuiam tăcerea vreunui necaz, ceea ce pentru un exilat este inerent, în existența pe care o duce.

1. Am primit o scrisoare de la Klein. Din chiar forma de redactare precisă, scurtă, am dedus că este un om serios. Mâine voi avea gata o amplă documentare cu privire la terenuri şi la toate aspectele problemei. Mi-a scris, şi are deplină dreptate, că o documentare completă scurtează timpul negocierilor, deoarece clientul se poate decide repede. Cum cunosc problema şi în trei ani m-am ocupat de vânzarea de terenuri, mi-am făcut relații selectate cu grijă, astfel că am ajuns să văd toate aspectele

acestei afaceri. Anul trecut am lucrat pentru un grup francez căruia i-am prezentat terenuri foarte interesante. Din nefericire, reprezentantul grupului cu care am vorbit n-a reuşit să convingă pe ceilalți membri ca să cumpere în Spania şi au preferat să construiască în sudul Franței. Zilele trecute am primit o scrisoare prin care acest reprezentant îmi anunța că va veni în noiembrie să relanseze afacerea. Dacă s-ar fi limitat să achiziționeze terenurile, fără să construiască imediat, ar fi realizat un câştig de 70% la capitalul investit. Anul acesta au intrat în Spania, până la 5 sept., 13 milioane de turişti; beneficiul este un miliard de dolari în devize. Sper, deci, să izbutesc cu Klein ceea ce n-am izbutit în 1963 cu grupul francez.

2. Aştept pe prietenul dtale. Îi voi vorbi deschis. Nu se poate realiza nimic valabil dacă nu se precizează obiectivele acțiunii. Experiența dictaturilor în România s-a soldat cu dezastre. Fără să-mi fac iluzii asupra democrației ca regim politic, cred totuşi că este unica aşezare capabilă să asigure chiar un minimum de libertate individului, să înlesnească selectarea valorilor destinate să formeze elita politică, chemată să conducă destinele unui Stat. Democrația nu este o formă politică ideală, este adevărată, dar regim politic ideal nu există, pentru că în oameni este un amestec de bine şi de rău, de materialism şi de idealism. Deci sunt pentru democrație şi mă opun categoric oricărui regim totalitar, fie de dreapta, fie de stânga, ambele folosind aceleaşi mijloace de constrângere a individului. Găsesc nepotrivit sistemul practicat de Americani cu Tito, adică finanțarea unui

regim comunist, care face imensul sacrificiu să primească bani de la Statele bughezo-capitaliste, iar regimul continuând să fie comunist. Goldwater are dreptate; l'apaisement este o prostie? Fiara totalitară nu se domesticeşte.

Voi vorbi clar ca să nu las să subsiste cel mai mic echivoc care, mai târziu, ar putea creea divergenţe în ceea ce este fundamental. Cred că eşti de acord cu mine. De altfel, odată terminate preliminariile, sper să ne întâlnim toţi trei pentru a căuta să stabilim metoda cea mai potrivită spre a da luptei anti-comuniste toată eficienţa. Cea mai bună idee poate fi compromisă din cauza metodei greşite de luptă.

3. Nu mi-ai precizat dacă *Almanachul* primit cuprinde şi portretul lui C. Mille pe care l-am scris cu dorinţa de a fixa imaginea omului care a jucat un rol decisiv în evoluţia presei româneşti. C. Xeni mi-a scris că i-am dat o imagine a lui C. Mille pe care el nu o bănuise. Dacă ai primit acel *Almanach*, sunt sigur că ai fost, în calitate de administrator general al *Adevărului* şi *Dimineaţa*, pe deplin satisfăcut. Aş vrea să ştiu dacă Arsene n-a trimis cumva un alt exemplar din trecut.

4. Sper că de data aceasta să am şi eu veşti despre nefericita mea familie. Eşti prea sensibil ca să nu-mi înţelegi starea sufletească. Nu ştiu care mai este în viaţă.

5. Ieri am primit o scrisoare din Londra, prin care un prieten îmi comunică: Dej este într-adevăr bolnav, are cancer la prostată. A fost operat de un chirurg român, dar după şase luni a fost chemat un specialist englez care l-a operat a doua oară.

Cunosc cazuri similare, astfel că nu-i dau un an de trăit. Problema succesiunii lui Dej îngrijorează regimul. De aici necesitatea unei acţiuni imediate.

6. Au venit să mă vadă un Român din Paris, cu soţia şi doi băieţi. El era, în 1944, ataşat militar, iar copii se găseau în luna August în România, unul de cinci şi altul de trei ani. Evenimentele survenind brusc, l-au despărţit de copii. Acum doi ani, a devenit cetăţean francez şi după nenumărate intervenţii ale ministerului de externe francez, a izbutit să-i scoată din România. Îi revedea după 25 de ani. După ce am vorbit cu aceşti doi tineri, am încercat una din cele mai mari satisfacţii intelectuale: mi-au confirmat ceea ce am crezut despre tinerii formaţi în climatul comunist: serioşi, plini de cuviinţă, răspunsurile lor erau precise, fără retorică şi au emis asupra regimului o judecată obiectivă. Un spirit critic foarte dezvoltat. Iată în esenţă ceea ce mi-au spus: ”atitudinea lui Dej contra Rusiei i-a dat o mare popularitate, însă această popularitate nu se răsfrânge asupra regimului care este detestat de unanimitatea poporului. Toţi doresc libertatea şi un regim democrat; vechile partide sunt moarte”. Când l-am întrebat pe băiatul cel mare dacă se vorbeşte de posibilitatea restaurării monarhiei şi de venirea lui Mihai, a izbucnit în râs: ”regele poate fi valabil în exil, cum sunt şi partidele, dar nu în ţară, unde suferinţa a făcut pe Români să gândească mult asupra trecutului”. Despre legionari: ”nu există şi nu mai pot exista. Aparţin trecutului mort”. La întrebarea: ce speră ţara?, mi-a răspuns: ”conflictul cu China se va agrava, slăbind Rusia care, angajată în Asia nu va putea să repete represiunea din Budapesta. Românii

aşteaptă acel moment în care Rusia va fi greu zdruncinată în interior ca să se descotorosească de regim. Ei au tras concluziile de prudență, în 1956, văzând că Americanii nu au mişcat. Au înțeles că nu se pot bizui pe nici un ajutor din afară, de aceea aşteaptă ca libertatea să le vină de la Rusia când va fi foarte slabă".

L-am întrebat de condițiile de viață. Răspuns: "un lucrător calificat are 1000 de lei pe lună, ceea ce este o bună salarizare, dar o pereche de pantaloni de stofă mediocră costă 1000 de lei".

În rezumat: comunismul este în stare de faliment.

Dă alarma; moartea lui Dej ridică problema viabilității regimului. Băieții au ieşit din țară acum cinci luni. De atunci boala lui Dej a fost cunoscută şi datele problemei s-au schimbat. Încă o dată Occidentul va fi ca vițelul la poarta nouă. Deci, o acțiune lucidă.

La sfârşitul lunii voi fi la Paris. Îți voi comunica data plecării mele din Madrid cu câteva zile înainte.

Până la revedere, primeşte o caldă strângere de mână.

P. Şeicaru

13
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Madrid, 27 Octombrie 1964

Dragul meu,

Plecarea mea la Paris a fost amânată de la o săptămână la alta, din cauze în afară de voința mea. Bănuiesc că nu mi-ai răspuns la ultima scrisoare aşteptând să-ți anunț plecarea. Între alte impedimente a fost şi necesitatea să caut un apartament şi să mă mut. De mâine noua mea adresă este: Avenida reina Victoria No. 13, Derecha, Piso 10 A. În fine, după 20 de ani voi locui într-un apartament nou şi mobilat de mine, după necesitățile noastre. Am scăpat de apartament mobilat.

Între timp s-a produs ”destituirea” lui Kruşceov. Această cădere are ceva din detronarea lui Nicolae al II-lea. Intuiesc un climat prerevoluționar în Rusia, şi intuiesc dezlănțuirea unui ”procesus” de dezagregare a regimului sovietic. Toată presa occidentală se preocupă de succesorii lui Nikita, caută să descopere cauzele care au determinat înlăturarea lui Kruşceov, fără ca nimeni să-şi pună întrebarea: dar masele sovietice ce gândesc ele oare? Când Stalin a dispărut, toată Rusia a respirat uşurată. De data aceasta masele se întreabă cu îngrijorare: ce va urma? Suslov este un sectar şi ca toți sectarii un idiot care vrea să mutileze conştiința individuală conform unui calapod, o variantă a patului lui Procust.

Kruşceov începuse – evident timid – o acțiune de liberalizare. Echipa Suslov-Breznev vrea să stopeze această acțiune, fără să țină seama de reacția maselor care, pe drept sau pe nedrept, simpatizau pe Nikita, cu toate bufonăriile lui sau poate din cauza lor.

Mie îmi pare că în Rusia domneşte starea de spirit din Martie 1917. Repercursiunile asupra regimurilor din țările satelite dta eşti în măsură să le evaluezi. În România, contrar aparențelor, domneşte încă regimul de tip stalinian.

Exilul românesc este alcătuit din alfabeți politici. Toți cei care se agită sunt incapabili să descifreze sensul adânc al unui eveniment şi detronarea lui Nikita este un eveniment.

Cel mai târziu în ziua de 31 Oct. voi fi la Paris unde voi rămâne până la 20 Noiembrie. Ar fi extrem de util să ne vedem. Adresa mea este: Rue Saint Honoré, 304 (în casa dnei Viorela Şeicaru). Telefonul ANJ 7887. Fata mea are biroul în 9 bis, rue de Montenotte (între Avenue de Terne şi Avenue Mac Mahon), iar Societatea se numeşte ”FIRTE”. În cazul când telefonezi, şi Viorela nu este în birou, secretara ei ştie unde poate fi găsită. Îți dau toate aceste indicații pentru că în cazul când nu mă găseşti pe mine, fata mea îmi poate da de urmă. Sper că înțelegi imperioasa necesitate de a ne vedea la Paris. Timpul zoreşte, evenimentele vor lua o cadență accelerată. În 1914, Take Ionescu a scis un articol profetic, ”Cascada tronurilor”, eu mă încumet să afirm ”cascada regimurilor comuniste”.

Mi-a făcut plăcere să verific că toate afirmațiile dtale cu privire la regimul din România sunt absolute exacte. De aceea, o criză de mari proporții cu intrarea maselor anonime în scenă, aşa cum năvălesc tumultoase apele când se rupe digul, va precipita tot ce s-a acumulat ca nemulțumiri adânci în România de la 23 August 1944 până azi.

Mă surprinde că Klein nu mi-a răspuns. Ce s-a întâmplat?

Te aştept deci la Paris, sau cel puțin să-mi dai veşti.

Cu dragoste,

P. Şeicaru

14
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

[25 Decembrie, 1964, Madrid]

Dragul meu, ți-am primit scrisoarea trimisă la Paris dar nu au venit să mă vadă prietenii tăi. Eu aş fi fost bucuros să vii tu personal. Nu ştiu când voi mai pleca din Madrid, deşi rămâne, ca mică soluție să treci pe aici când te vei duce la Paris.

Situația din țară este extrem de apăsătoare. Sărăcie lucie. O Românca ieşind cu soțul ei aflat în nu ştiu ce misiune în Italia, a scris unei prietene rânduri sfâşietoare asupra situației din țară. ”Nu-mi vine să cred că mai există oameni privilegiați care să poată trăi liberi, fără teamă de iscoadele securității. Mă uit la vitrine, văd lumea cumpărând şi gândindu-mă la existența

noastră, m-am pomenit plângând în stradă ca o proastă. Mă întreb când vom ajunge să trăim şi noi ca oamenii. Suntem uitaţi de oameni şi de Dumnezeu". Ţi-am reprodus din scrisoare aceste rânduri care redau tragic realitatea din România.

Te rugasem să dai de adresa surorii mele şi-ţi indicasem adresa unui nepot al meu şi el doctor în medicină. Nu ştiu dacă mai sunt sau nu în viaţă. Roagă pe sora dtale să le dea de urmă.

Bănuiesc că sforţările făcute de dta au rămas zadarnice aşa că vei rămâne mai departe la Montevideo. Îmi închipui ce suferinţă este pentru un om de iniţiativă creatoare şi de energie răzbătătoare să stea cu braţele încrucişate. De un an de zile te zbaţi fără să fii izbutit. Ce pagubă. Sunt în măsură să ştiu ce ai putea realiza când pui atâta adâncă convingere răsărită dintr-o amară experienţă: ani de zile de închisoare pentru că ai fost calificat "spion American".

La Paris am cules informaţii privitoare la situaţia din România. Ţi-o rezum: lucrătorii sunt tot atât de ostili ca şi ţăranii regimului comunist. Este adevărat că prin atitudinea luată faţă de Moscova, Dej îşi câştigase o reală popularitate, dar n-a durat; se topeşte ca un om de zăpadă la razele soarelui. Explicaţia: Românii au înţeles derusificarea şi destalinizarea ca o uşurare a sarcinilor ţării. Neplătind tributul Sublimei porţi (adică de data aceasta Kremlinului) situaţia se va îmbunătăţi, adică Românii vor putea trăi mai bine în sensul să aibă ce mânca şi să se poată îmbrăca. Ori regimul comunist este în imposibilităţi fiind angajat în acţiunea de echipare industrială a ţării. Nu este vorba

numai de instalații pentru a răspunde planului de echipare, ci şi de înlocuirea instalațiilor făcute de Ruşi, Polonezi şi Cehoslovaci, toate cu maşini vechi. Se adaugă centrala hidroelectrică de la Porțile de fier care implică 50 milioane de dolari anual timp de cinci ani. Un prieten francez care a fost la Bucureşti evalua [...] contractete din România la 250 milioane dolari anuali. Totul se face prin export ca să se achite [...]: petrol, lemne şi produse alimentare. Este o politică demențială care nu poate sfârşi decât la o sângeroasă controversă între regim şi țară. Când va începe răfuiala pe care mi-ai prezis-o încă de acum un an? În momentul când se vor ivi tulburări serioase în Rusia. Eu prevăd momentul tragic în Rusia prin Martie. Să nu fii surprins că pentru mine noua echipă care a succedat lui Kruşceov, seamănă cu echipa Cadeților din 1917 succedând lui Nicolae al II-lea. Fantezistă apropiere? Vom vedea. Ziarul spaniol *Ya* a rezumat pe două coloane un articol apărut în *Pravda* din 6 Decembrie din care răzbat clar aspectele crizei interne ale comunismului rus. Eşti în măsură ca nimeni altul să întrevezi ce se va întâmpla când vor începe saturnaliile ruseşti, când ceea ce a fost refulat ca aspirații spre o viață liberă, va izbucni ca o erupție vulcanică. În România regimul se va prăbuşi instantaneu sau va inventa o ajustare… democrată.

Occidentalii nu pricep nimic din starea de spirit a popoarelor de dincolo de Cortina de fier: se vor pomeni într-o zi în fața unor schimbări fulgerătoare…

Mi-a scris Klein anunțându-mi intenția să vină la Madrid în februarie. Între timp îi voi trimite alte oferte interesante. Să vedem ce poate face în chestia achizițiilor de terenuri destinate turismului. Totul însă impune prezența cumpărătorului şi o imediată hotărâre deoarece vânzările, datorită progresului continuu al turismului, se fac într-un tempo vertiginos. Evident acest tempo are repercusiuni asupra prețurilor. Dacă Klein ar fi achiziționat acum un an un teren, fără să facă nici o investiție de urbanizare, ar fi câştigat 50%... Evident că tărăgănelile nu sunt recomandabile. În afară de terenurile de pe coasta mării există terenuri în Madrid. Este un oraş în ”explozie”, ca să-l definesc: se vând apartamente după plan, adică înainte ca blocul să fie construit. Câştig net 40%. Specialiştii dau sigur trei ani pentru investiții rentabile nu numai în sensul câştigului realizat ci şi – ceea ce este important – de vânzare imediată a blocului construit.

Îți voi trimite o documentare.

Închei dragul meu această scrisoare cu un sentiment de melancolie. Este prima zi de Crăciun. Al douăzecelea Crăciun în exil. Gândul mă mână la familia mea de care nu ştiu nimic. Îmi imaginez chinuitele lor sărbători…

Aştept un eveniment extraordinar, ceva care să zguduie logica cretină a Occidentului, ceva similar evenimentului din martie 1917 când țarul a abdicat. Aş vrea să văd capetele ”kremlinologilor” americani. Priviri bovine la poarta nouă.

Să nu fii mâhnit dacă îți spun că sunt totalmente sceptic în ce priveşte rezultatele sforțărilor pe care le faci. Dta vrei să tulburi

tihnita digestie a prostiei politice. Întreprindere totdeauna sortită să nu izbutească şi celui care se încumetă s-o încerce nu recoltează alt rezultat decât vrăjmăşii. Îți cunosc energia şi inepuizabilul dtale optimism, fără de care nu se face nimic, dar risipeşti energie inutil.

Îți urez pentru 1965 ceea ce îmi urez şi mie: la anul la Bucureşti.

Al dtale,

P. Şeicaru

P.S. Nu mi-ai răspuns dacă ai primit *Almanachul* în care am publicat portretul lui C. Mille. Îmi datorezi un răspuns.

Noua mea adresă: Pamfil Şeicaru, Avenida Reina Victoria, 13 Plata 10 A, Derechea, Madrid.

15
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

9 Ianuarie 1965

Dragul meu, mă grăbesc să-ți răspund la scrisoarea din 2 Ian. primită în ziua de 8.

Te felicit pentru simțul politic de care dai dovadă. Americanii au totul extraordinar, în economie, în tehnică, în organizarea militară; le lipsesc însă unele domenii şi anume: n-

au o bucătărie şi n-au o politică. Bineînțeles o bucătărie națională, au depăşit chiar pe englezii ştiuți că au o bucătărie infectă.

Politica americană se mişcă pe linia aberațiilor. Le-a intrat în cap coexistența şi după 20 de ani de experiență cu Moscova vor să continue. Nu aflu explicația acestei încăpățânări într-o eroare. Roosevelt a fost cel mai nefast şi aiureala lui continuă.

Îți trimit alături două comentarii făcute la Radio national, aşa că nu simt nevoia să mai adaug nimic pentru a reda punctul meu de vedere. Îți comunic câteva informații primite din Turcia. Comuniştii vor să trimită echipe de propagandişti pentru a convinge să se întoarcă în țară cei slabi de îngeri: cei tineri pot să ocupe imediat posturi corespunzătoare pregătirii lor, cei bătrâni pensionați după funcțiile care le-au deținut. Precum vezi sunt tare grăbiți să lichideze exilul. Aşa cum este, politic nul, îi deranjează. Un fapt precis, acum şase ani la Viena a fost răpit un legionar, Puiu Traian. Dus în țară, acum două luni a fost eliberat şi pus în serviciul de contabil pe care l-a avut în 1939. Precum vezi au pus în aplicare un nou sistem de destrămare a oricărei rezistențe. Am citit răspunsul dat mesajului lui Johnson prin *Izvestia* şi mi-am amintit de vorba Românului: ”Îi dai nas lui Ivan, se urcă pe Divan”. Mă întreb când se vor dezmetici Americanii ca să-şi dea seama că ”mujikului” amabilitatea îi apare ca o slăbiciune.

Am studiat bine istoria Rusiei ca să ajung la concluzia următoare: nu mă tem de forța militară a Rusiei, ci de admirabila

ei diplomație, adică exact ce n-au Americanii. Sunt încântat că ți-a plăcut evocarea lui C. Mille; am lucrat la *Adevărul* şi *Dimineața* în 1919 şi l-am cunoscut suficient ca să pot emite o judecată valabilă asupra unui om de felul lui foarte retras, puțin comunicativ, dar de un mare curaj politic în apărarea unor convingeri chiar dacă ar fi mobilizate toate [?]. *Istoria presei române* (300 pagini) este scrisă de mine. O am în manuscris, completată de o *Istorie a presei în general* şi *O sociologie a presei*. În total 900 de pagini. În volumul *Istoria presei române* am pus şi portretul cretinului cu solzi: Stelian Popescu.

Mă gândesc că sora dtale, căreia sper să vină ziua să-i pot mulțumi prin viu grai, ar putea să dea de urma surorii mele, dna Virginia Şeicaru Munteanu, prin mijlocirea nevestei lui Nicu Canarache, cel mai mic dintre frații Canarache. Această doamnă este funcționară într-o instituție unde lucrează un fost redactor al meu, Garois, care – am aflat – este în legătură cu Virginia. Ideea de a veni în Europa o găsesc excelentă. Nu se poate examina situația din țară, în continuă schimbare, prin scrisori. Stând de vorbă câteva zile, confruntându-ne ideile, putem fixa o linie de gândire conform realităților din țară.

În ce priveşte fostul şef de expediție, să fii sigur că ce ți-am spus de stările din țară corespunde adevărului. Nesigur de durata regimului vrea să-şi asigure o apărare pentru ziua de mâine. Nu au nici o importanță adresele date. Închei: cu toată încrederea în 1965, te îmbrățişez,

P. Şeicaru

16
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Nedatată [toamna 1965]

Dragul meu, am pierdut carnetul cu adrese şi cu mare greutate am izbutit să aflu adresa.

Între 10 şi 15 noiembrie îmi apare o carte în care fac un lung comentar (300 pagini) asupra cărții apărută în noiembrie 1964 la Bucureşti: *Karl Marx*, *Însemnări despre Români*. Cum vreau să ți-o trimit şi ca să fiu sigur că între timp n-ai schimbat adresa te rog să-mi confirmi imediat dacă ai primit această scrisoare, adresa la care ți-o trimit fiind exactă.

Eu, precum ştii, am prea puține informații din țară, cum te ştiu bine informat şi obiectiv dă-mi ultimul buletin al evoluției bolnavului – adică regimul de la Bucureşti. Dar aşa cum obişnuieşti să dai buletinele: ample, documentate, clare. Nu fii leneş la scris şi scrie-le la maşină. Eu tot am aşteptat să te văd la Madrid, dar precum văd ai schimbat ideea. Îmi pare foarte rău. Aşa cum evoluează situația eu tot mă aştept la schimbări pline de surprise în primăvară. Dacă veneai puteam schimba impresii, analiza situația altfel decât printr-o corespondență. Aflu că Jarrow a fost înlăturat, luându-i locul Delgada care era la Londra şi s-ar produce schimbări urmând să fie mazilit C. Vişoianu & comp. Eşti singurul în măsură să-mi dai o explicație valabilă.

În aşteptarea răspunsului te rog să primeşti prietenoasa mea strângere de mână.

Mereu acelaşi,

P. Şeicaru

Avenida Reina Victoria 13-X-A
Madrid, Espania

17
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

13 Dec[embrie] 1965

Dragul meu, îți răspund cu mare întârziere fiind şi ocupat şi – ceea ce este mai dezagreabil – bolnav: o criză de reumatism articular. Boala vine cu medici şi medicamente, adică – ceea ce este pentru mine mai dureros – cheltuieli. Le suport cu mare greutate.

Scrisoarea mea vreau să-ți ajungă înainte de a pleca în Israel ca să ştiu unde îți trimit cartea, deoarece tipografia a întârziat tipărirea şi va apare abia pe la 10-15 Ianuarie. Deci îmi trimiți fie adresa din Israel, fie altă adresă unde îți pot trimite cartea care s-o poți avea pe la 20-25 Ianuarie. Este un comentariu pe care îl fac la publicarea de Academia Română comunistă a volumului *Karl Marx, Însemnări despre Români* cuprinzând traducerea în româneşte a trei manuscrise inedite a lui Karl Marx în care atacă pe Ruşi care ocupaseră principatele. Luând ca

punct de plecare aceste *Însemnări* fac un amplu examen al situației politice din exil şi din țară, căutând să prezint cât mai obiectiv toate aspectele social-economice. Am fost surprins că în toate articolele, studiile ce s-au publicat asupra revizionismului, nimeni nu şi-a amintit că problema revizionismului a fost adusă în dezbatere de Eduard Bernstein în 1898, când a publicat o carte de mare răsunet *Socialism teoretic şi social-democrație practică*, provocând replica lui Karl Kautsky, *Marxismul şi criticul lui Bernstein*. Atât Bernstein cât şi Kautsky fuseseră intim legați de Marx şi Engels. Dezbaterea revizionismului a durat până în preajma lui 1914, ca să fie pusă din nou în dezbatere de Levin în controversă aprigă cu Plekhanov. Deci comentariul meu (300 pagini) ridică examinarea situației din România – *sine ira et studio* – fără ură şi fără părtinire cum recomandă Tacit – la un nivel care să înlesnească înțelegerea problemelor. Eu am citit foarte mult în legătură cu această problemă actualizată de aplicarea integrală a marxismului de către comuniști, aşa că aduc o prețioasă, cred eu, contribuție la înțelegerea situației din România.

Regimul este prizonier al politicii de industrializare forțată. Toate investițiile trebuiesc plătite, ori totalizând [...] ne vom da imediat seama de impasul în care se află regimul: ca să onoreze scadențele trebuie să-şi intensifice exportul la maximum spre a avea devize şi în export intră [într-]o proporție covârşitoare produsele alimentare. Găseşti în Spania carne din România. Consecințe: lipsurile în țară devin din ce în ce mai dramatice.

Comuniştii sunt în situația calului care se învârte în jurul priponului fără să-şi dea seama că se scurtează funia. Ar fi absurd să negăm realitatea investițiilor şi utilitatea lor, dar poporul român a fost pus la sacrificii dincolo de orice limită a răbdării. Potemkinismul poate amăgi pe turiştii străini care nu vizitează decât Bucureştiul şi Constanța, cel mult Braşovul, dar pe Români nu-i poți adormi cu … dialectica marxistă când le chiorăie mațele. Până azi comuniştii n-au izbutit să învețe stomacul să citească spre a se potoli cu … statistici. Deci… Eu mă tem de o explozie a revoltei care mocneşte în masele țărăneşti şi a muncitorilor industriali. Soluția ar fi: oprirea investițiilor, treptata liberalizare a economiei. O bruscă liberalizare politică ar fi fatală, deoarece ar provoca anarhia totală. Scriai de un regim de tranziție: este soluția cea mai cuminte. Din nefericire am impresia că deținătorii puterii, încântați, mai exact îmbărbătați de succesele obținute în politica externă prin abila utilizare a conflictului dintre Pekin şi Moscova, nu-şi dau seama de situație. Aici este partea tragică: inconştiența este creatoare de dezastre. Mă bucură că te-ai decis să te instalezi în Europa, cu atât de mult cu cât nu-mi spune nimic liniştitor situația din Montevideo. America de Sud este în aprecierea mea un teren politic de natură vulcanică. Uruguay era țara cea mai prosperă, nu-mi pot explica de ce în ultimii cinci ani situația s-a deteriorat. Ceea ce mi-ai scris privitor la întâlnirile avute la New York nu m-a surprins, în politică americanii judecă situațiile prezente şi mai ales cele în devenire

cu imaginea situațiilor din trecut, deci cu criterii perimate. Îți mulțumesc pentru prietenia ce mi-o porți, care mă mângâie. Ce vrei, bătrânii – din nefericire nu uit că în Aprilie am 72 de ani – au nevoie de căldura soarelui şi a prieteniei. Fiziceşte sunt în plină vigoare. Criza aceasta de reumatism mă plictiseşte dar nu are importanță, nefiind sportiv, iar în ce priveşte sportul ideilor nu am nevoie de picioare.

Comitetul Național? Ce mai izbutită epigramă adresată politicii americane.

În aşteptarea răspunsului – te rog să nu întârzie – te îmbrățişează,

P. Şeicaru

18
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Madrid, 5 Iulie 1966

Dragul meu, te informez că nu am primit nici o scrisoare înainte de aceea cu data de 26 iunie. Eram surprins de tăcerea d-tale, cu atât mai mult cu cât ți-am trimis acum trei luni un volum intitulat *Karl Marx: Însemnări despre români*. Texte manuscrise inedite cu un comentariu în care am pus problema regimului comunist cu o obiectivitate menită să supere unele persoane. Te rog dar, răspunde-mi imediat dacă ai primit această carte.

Urmăresc cu interes acțiunea americană în Vietnam; Johnson are dreptate: în Vietnam se dă bătălia decisivă a libertății. Un prim rezultat al intervenției americane este eliminarea comunismului în Indonezia. Dacă Statele Unite ar fi opus o rezistență hotărâtă lui Hitler în 1933, Germania nu ar fi (astăzi) sfâşiată şi Rusia nu s-ar găsi în centrul Europei. Sistemul tranzacțiilor duce la dezastre. Un proverb englezesc spune: când stai la masă cu dracul, foloseşte o furculiță cu coada cât mai lungă. Ceea ce a fost uitat la Teheran şi Yalta. La ce a dus coexistența? Nu vei fi surprins deci că mă declar admiratorul realismului lui Johnson.

Alăturat nota cu date despre Nae Ionescu; sunt destul de ample ca să înțelegi mecanismul sufletesc al acestui om-diavol.

Anunță-mă exact când vei fi la Madrid. Este nevoie să-ți rezerv cameră la hotel?

În aşteptarea acestei zile fericite, primeşte salutările mele prieteneşti.

ss. P. Şeicaru

Nae Ionescu s-a născut la Brăila, în 1890, era fiul unui subcomisar.

Terminând liceul în 1909, s-a înscris la Facultatea de litere şi filozofie a Universității din Bucureşti; a audiat cursurile lui Titu Maiorescu. A avut coleg pe Dem. Teodorescu; amândoi fuseseră remarcați de Titu Maiorescu şi îndemnați să-şi completeze studiile de licență în Germania. Între 1910 şi 1913, amândoi au

colaborat la revista lui C. Rădulescu-Motru, *Noua revistă română*.

După ce şi-au luat licențele în filozofie, Dem. Teodorescu a intrat ca redactor la ziarul *Dreptatea,* iar Nae Ionescu a plecat în Germania cu o bursă pe care i-o înlesnise Rădulescu-Motru. În general, cei care veneau din România cu o licență treceau doctoratul în Germania în doi ani. Normal, deci, ca Nae Ionescu să-şi fi luat doctoratul în 1915. Ori, el nu a trecut examenul de doctorat.

În iunie 1916, toți românii în vârstă să-şi facă serviciul militar aflați în Germania fuseseră rechemați în țară. Nae Ionescu, sublocotenent în rezervă, deşi primise şi el ordinal de chemare, a rămas în Germania. Conform legilor militare, era un dezertor. După declararea de război a României contra Germaniei, cetățenii români, chiar cei care nu mai erau în vârsta să facă serviciul militar, fuseseră trimişi în câmpuri de concentrare. Datorită cărei cauze Germanii au făcut o excepție cu Nae Ionescu nu se ştie; fapt e că până la sfârşitul războiului a circulat liber în Germania, ceva mai mult, a primit şi un serviciu la marea editură Reklam din Leipzig.

În 1918, după semnarea păcii de la Bucureşti, Nae Ionescu s-a întors în țară. Este straniu că în 1919 nu i s-a intentat proces de dezertare la inamic. Foaia matricolă de la regimentul de infanterie din Brăila dispăruse. Probabil că Nae Ionescu, prevăzător, se înțelesese cu vreun plutonier care a sustras-o.

În 1919, în urma recomandației lui C. Rădulescu-Motru, a fost numit director de studii la liceul militar de la Mănăstirea

Dealului. Se căsătorise în 1913 cu o fostă colegă de facultate, d-ra Fotino, fiica unui căpitan din Bârlad. Leafa de profesor de liceu fiind insuficientă pentru nevoile lui, Nae Ionescu a propus lui Aristide Blanck crearea unei ”Centrale a cărţii”. Aceasta lua legături cu casele străine de editură şi făcea serviciul de colportaj pentru toate librăriile din străinătate. Societatea Anonimă pe Acțiuni ”Centrala Cărții” avea ca preşedinte pe Vasile Pârvan, administratori delegați pe D. Gusti şi Simionescu-Râmniceanu – acesta şi director general la editura ”Națională”, secretar Th. Teodorescu-Branişte. Cel care avusese ideea înființării ”Centralei cărții”, adică Nae Ionescu, îşi rezervase postul de director general. Aristide Blank plătea lefuri foarte bune, iar Nae Ionescu îşi stabilise în plus, prin contract, un procent de beneficii. Cu leafa de director de studii la liceul din Mănăstirea Dealului (comandant al şcoalei era colonelul Petre Bucica) şi cu ceea ce câştiga la ”Centrala cărții”, Nae Ionescu ar fi trebuit să se declare mulțumit dacă n-ar fi fost dominat de dorința unei vieți fastuoase. Izbutise să capteze încrederea şi simpatia lui Aristide Blank, un om de vastă cultură care prețuia inteligența. Nae Ionescu îl convinsese că ar putea deveni un ideal secretar general al Băncii. Propunerea era făcută în epoca în care Aristide Blank preconiza expansiunea Băncii Marmorosch-Blank, începând cu cumpărarea de la C. Mille a ziarelor *Adevărul* şi *Dimineața*. În vederea ocupării postului de secretar general al Băncii, Nae Ionescu a lucrat pe rând în toate serviciile. Pe cât de mare era simpatia şi încrederea lui Aristide

Blank pentru acest tânăr care se specializase în filozofie şi care simțise, deodată, o mare vocație bancară şi pentru afaceri, pe atât deşteptase gelozia vechilor şi intimilor prieteni ai lui Blank (Tabacovici, etc).

Aristide Blank era şi generos şi om de inițiativă. A cumpărat mai multe terenuri în spațiul devenit mai târziu artistocraticul parc Filipescu, şi în care se găseau foarte puține case înainte de 1914, printre care şi casa lui Vasile Morțun, cumpărată de N. Malaxa în 1925. Blank a dat funcționarilor superiori ai Băncii câte o parcelă, creditându-i cu banii necesari ca fiecare să-şi construiască câte o vilă. Evident şi Nae Ionescu se bucurase de această favoare. Nerezistând tendinței lui de ostentație, a făcut imprudența ca la inaugurare să dea o recepție excesiv de fastuoasă: icre negre din abundență, şampanie franceză, etc, chelnerii de la Capşa, iar soția lui îmbrăcată într-o rochie comandată la una din marile case de modă din Paris. Fastul a fost de natură să surprindă pe Aristide Blank care cunoştea prețul unei asemenea recepții, şi era deprins cu existența austeră a prietenului său, Vasile Pârvan. Ca patron, a fost firesc să țină seama de unele observații răutăcioase ale colaboratorilor săi.

Precum se ştie, fiecare Bancă are un serviciu unde se centralizează bilanțurile tuturor întreprinderilor pe care le finanțează. Într-o seară, la o masă intimă dată în locuința lui din str. G-ral Berthelot, invitați fiind Vasile Pârvan, D. Gusti şi Simionescu-Râmniceanu, Aristide Blank a spus că citise în *Monitorul Oficial* bilanțul ”Centralei Cărții” de care era

satisfăcut. Bilanțul unei întreprinderi trebuie să fie semnat, înainte de a fi dat spre publicare în *Monitorul Oficial*, de preşedinte, de cei doi administrator delegați şi de directorul general. Mare a fost surprinderea celor prezenți, care n-aveau habar de acest bilanț. Cel mai pornit era Simionescu-Râmniceanu care ghicise farsa şi şarlatania fostului student de la filozofie. Controlând toate hârtiile a făcut uluitoarea descoperire: Nae Ionescu falsificase, ca un vulgar potlogar, iscăliturile lui V. Pârvan, D. Gusti şi Simionescu-Râmniceanu. Ancheta a fost dusă în mare secret, astfel că Nae Ionescu n-a ştiut nimic. A urmat o consfătuire în care s-a dezbătut cazul acesta care ilustra nu numai o abjectă faptă, ci şi o mare doză de inconştiență, cu atât mai grav cu cât făptaşul ambiționa să devină secretarul general al Băncii, deci se presupunea că cunoaşte mecanismul de control al instituției.

Convocat de Aristide Blank, Nae Ionescu a fost surprins găsind în biroul lui Blank pe Pârvan, Gusti, Simionescu-Râmniceanu şi directorii unor servicii ale Băncii. Schöpkes nu fusese chemat, deoarece Blank nu vroia să se difuzeze cazul, cu atât mai mult cu cât el fusese cel care impusese pe Nae ca viitor secretar general al Băncii.

Interogat, după câteva încercări de subterfugii, Nae a recunoscut falsul. I s-a cerut să semneze o declarație. La început a refuzat, dar văzând că Aristide Blank a pus mâna pe telefon, anunțându-i că va chema procurorul de serviciu, rezistența lui a încetat. Nae a scris ceea ce i s-a dictat în două exemplare, unul

pentru Blank şi altul pentru Simionescu-Râmniceanu. Declarația începe astfel: ”Subsemnatul profesor Nae Ionescu, director general al "Centralei Cărții" recunosc că am delapidat suma de 850.000 lei şi pentru a acoperi faptul am falsificat bilanțul şi semnăturile, etc, etc”. Faptul se petrecea în 1923. Bineînțeles, fiecare dintre cei prezenți au obținut câte o fotocopie a declarației. A avut şi T. Teodorescu-Branişte, secretarul lui Simionescu-Râmniceanu.

L-am cunoscut pe Nae Ionescu în 1921, la Centrala Cărții care îşi avea sediul în Palatul Nifon, peste drum de Banca Blank. Mi s-a părut curios că mi se prezentase cu formula germană: ”numele meu este Nae Ionescu”. Nu ştiu pentru care motiv nu-l mai întâlnisem la ”Centrala Cărții”. Aflasem că o ducea greu, fiind redus doar la leafa de director de studii la liceul din Mănăstirea Dealului.

Pentru a sublinia profilul lui intelectual, voi menționa două manifestări. În 1920, Dimitrie Gusti organizase la Institutul de Sociologie o serie de conferințe privitoare la doctrinele partidelor politice. Doctrina partidului conservator fusese expusă de Al. Marghiloman, a partidului liberal de I.G. Duca, a celui național de Mihai Popovici, a celui țărănist de Virgil Madgearu, socialist-democrat Şerban Voinea, naționalist-democrat N. Iorga. Doctrina *anarhistă* a fost expusă de Nae Ionescu.

În 1921, după ce Argetoianu arestase congresul comunist, s-a publicat în *Ideea europeană* (o scotea G. Beldie, fost administrator la revista *Noua Revistă Română*) un protest al

intelectualilor români. Printre semnatari figura şi Nae Ionescu. Reţin aceste două manifestări.

Din 1924, după ce scosesem împreună cu Titus Enacovici ziarul *Cuvântul*, Nae Ionescu venea foarte des la mine, în str. Romană. Observasem că era tare jerpelit, dar îşi acoperea necazurile printr-o cuceritoare conversaţie, abordând diverse teme. În 1926, Nichifor Crainic a părăsit redacţia *Cuvântului*, fiind numit de Goga secretar general la Ministerul Cultelor şi Artelor. Dorind să-i vin în ajutor, i-am propus lui Nae, ştiind că se ocupa în ultima vreme de problemele teologice, să scrie un articol de 1/2 coloană, intitulat "Duminica", în locul lui Crainic. A acceptat bucuros. Aşa a intrat la *Cuvântul* la sfârşitul lui aprilie 1926.

Cu Titus Enacovici aveam strânse legături de prietenie; ori de câte ori vroia să ia o atitudine la ziar, mă consulta anticipat; când scria un articol privitor la problemele economice mi-l citea, acceptând toate sfaturile mele.

Nae Ionescu a început operaţiunea de captare a lui Enacovici; cunoşti pe gazetari, după ce-şi dau manuscrisul, nu-i mai puteai ţine la redacţie. Îmi amintesc de disperarea lui Mille care nu concepea absenţa din redacţie decât a reporterilor.

Nae Ionescu, neavând nimic de făcut, rămânea la redacţie, până târziu din noapte; ştia că totdeauna secretarul de redacţie avea nevoie de cineva care să comenteze o telegramă, să completeze o coloană, etc. Nae observase că Titus Enacovici era pasionat de probleme monetare: stătea la pândă. Când sosea o

telegramă din Geneva, Londra sau Paris chema la telefon pe Enacovici, indiferent de oră. Buimăcit de somn, Titus Enacovici întreba cine era: ”Vă rog să mă iertați, aici profesorul Nae Ionescu. Sunt la redacție; am primit o telegramă care ştiu că vă interesează şi vă rog să-mi dați indicații asupra comentariului necesar ca să lămurească pe cititori, etc”. Treptat, Nae Ionescu nu i se mai adresa ”domnule director”, ci ”patroane”.

Era inteligent, folosind în mod excesiv maniera sofiştilor atunci când vroia să susțină o teză, dar complet lipsit de talent. Stilul lui era uscat, banal, fără culoare, nereuşind să deştepte interesul cititorilor.

Situația mea la *Cuvântul* constituia un obstacol în ascensiunea dorită de Nae Ionescu. De aceea a recurs la o operație prea puțin filozofică. Titus Enacovici avea o amantă: soția inginerului Costandache, mai puțin inginer şi mai mult administrator al seducțiilor soției. Ingenios, Nae a folosit pe Devechi, reporter frumuşel, simpatic, devenit consolator al metresei patronului. Soția lui Enacovici, furioasă de legătura soțului cu d-na Costandache, în urma unei discuții violente a încercat să se sinucidă. Salvată, am încercat să-i reconciliez, dar a fost de scurtă durată. Nae Ionescu a profitat de această ocazie ca prin amantă şi Devechi să slăbească legătura dintre Enacovici şi mine. Trebuie să recunoaştem că filozoful avea însuşiri de codoş. Informat şi de fosta nevastă a lui Enacovici de intrigile țesute de Nae, şi lipsit de însuşirea de intrigant, am înțeles că mă împingea la un conflict cu Enacovici. Spre a-l evita, am hotărât

în mai 1927 să scot un nou ziar cu întreaga echipă cu care începusem *Cuvântul*.

Soția mea, furioasă de toate ticăloasele manevre a lui Nae, a vândut nişte terenuri petrolifere pe care le avea în Dâmbovița şi mi-a cerut să scot un nou ziar.

Ion Vinea a publicat un articol în Albumul comemorativ al *Curentului* în care a descris operația Nae. Când vei fi la Madrid ți-l voi da să-l citeşti.

Restul [îl] ştii.

Nae Ionescu a luat contact cu Carol prin Ştefan Wieder, care fusese în 1919 marea pasiune a Elenei Lupescu. Începând din 1929, apăreau în (*Cuvântul*) articole ale lui Wieder semnate Şt. Vidran. Mulțumită lui Wieder a cunoscut la Paris pe Puiu Dumitrescu, Elena Lupescu şi Carol, la începutul anului 1930.

După revenirea lui Carol în țară (6 iunie 1930) Nae a cerut suspendarea *Curentului* obținând consimțământul regelui. A intervenit Puiu Dumitrescu care i-a atras atenția asupra greşelii: regele a rămas la discreția lui Nae Ionescu.

Cu legionarii legătura a fost uşoară: avusese la Mănăstirea Dealului ca elev pe Corneliu Codreanu, iar în calitate de Conferențiar de Logică îşi creiase o serie de fidelități: Eliade, Vulcănescu, Noica, etc. adică toate cadrele intelectuale ale Gărzii de Fier.

Îl interesa foarte puțin ideologia legionară, ceea ce voia era să pună la dispoziția regelui această grupare de manevră împotriva partidelor. Până la pactul electoral dintre Corneliu

Codreanu şi Virgil Madgearu (noiembrie 1937), regele Carol susținuse chiar cu bani Garda de Fier.

După luarea puterii de către Hitler, Nae a folosit Garda de Fier ca să capete fonduri de propagandă prin I.G. Farbenindustrie. Bineînțeles, el distribuia o mică parte legionarilor, cu toate că până în noiembrie 1937 primea un milion de lei lunar din fondurile secrete, prin intermediul lui Gavrilă Marinescu.

În aprilie 1931, la formarea guvernului Iorga-Argetoianu, Nae, fiind sigur de simpatia regelui şi a Elenei Lupescu (el a numit-o ”duduia”), a cerut ministerul de interne; regele l-a propus lui Iorga care n-a opus nici o obiecție. C. Argetoianu îşi dădu seama de pericolul pe care-l reprezenta ca ministru de interne un individ fără scrupule ca Nae Ionescu şi a arătat regelui foto-copia faimoasei scrisori prin care recunoştea delapidarea şi falsul din 1923, informând pe rege că aceeaşi foto-copie o are şi Vintilă Brătianu. Aşa se explică de ce Argetoianu a deținut, în afară de ministerul de finanțe, şi ministerul de interne. I s-a dat totuşi lui Nae Ionescu o compensație.

Pe baza aprobării obținută ca să construiască o fabrică de bere în Bucureşti, a cerut ministerului de domenii să-i cedeze un teren de 10 hectare la Băneasa. Argetoianu a încuviințat pe subsecretarul de Stat la domenii – Al. Radianu – să dea autorizația necesară. Dar fabrica de bere nu s-a construit deoarece Nae a obținut o compensație de la fabricile Bragadiru,

Luther şi Azuga ca să renunțe. Practic, a vândut jumătate din teren lui Malaxa şi cu banii primiți şi-a construit o vilă, în fața aeroportului Băneasa.

În 1933, după asasinarea lui I.G. Duca, au căzut în dizgrație Puiu Dumitrescu şi Wieder iar Nae nu a mai avut intrare la Palat. Această dizgrație a coincis cu intensificarea legăturilor lui Nae cu naziştii şi, ca o consecință, cu legionarii. Nae era cureaua de transmisie între Berlin şi legionari, atât cu privire la primirea banilor cât şi pentru organizație şi acțiune. Cine ar cerceta colecția *Cuvântului* după luarea puterii de Hitler, ar putea identifica funcțiunea de transmițător şi de creator de atmosferă pro-nazistă!

În 1936, am publicat în *Cuvântul* două articole în care reproduceam şi comentam pasagii din *Mein Kampf*, destul de explicite în ceea ce privea soarta care era rezervată României. Articolele mele au fost reproduse de *Adevărul*, *Dimineața* şi *Lupta*. În *Cuvântul* a apărut o notă nesemnată – cunoscându-i stilul, era sigur a lui Nae – ceea ce m-a obligat să-l avertizez; întâlnindu-l la Cameră, i-am spus că voi fi obligat să-mi înving rezerva impusă şi să pun *problema Nae* în întregime, adică începând din 1916, şi să folosesc fotocopia faimoasei lui declarații. Nae s-a făcut verde; a încercat să mă convingă că nota fusese publicată fără ştirea lui, etc.

Cred, dragă prietene, că ți-am schițat portretul acestui aventurier, demn să fie eroul unui roman. Ştii că a fost amantul Maruchii Cantacuzino şi că se stabilise în palatul din Calea

Victoriei? La surprinderea unui prieten comun, Vogtberg – directorul general al Casei Muncii CFR – Nae l-a lămurit că ”a acceptat să devină amantul Maruchii pentru că constatase unele lipsuri în manierele lui şi vroia să se stilizeze în vederea luării succesiunii lui N. Titulescu”. Ce zici? Apare fiul sub-comisarului, ros de ambiții. Tudorică Branişte avea fotocopia. Cine este L.F. Nu l-a cunoscut problabil decât superficial, ca să poată afirma că Nae a lucrat din convingere. Din aceeaşi convingere a dezertat în 1916, a furat la ”Centrala Cărții”, etc? Am dat fapte, nu am exprimat opinii, iar faptele pot fi controlate din moment ce mai există martori în viață.

Ştii că Nae Ionescu, mulțumită vechilor şi bunelor lui relații cu Germania, încă din 1916, a obținut pentru N. Malaxa concesia brevetului de fabricarea tuburilor? Servea tot din ”convingere” pe cine, pe Malaxa, pe Germani?

Ai toate datele care confirmă ceea ce ai susținut cu privire la misticul, filozoful, dezinteresatul Nae Ionescu.

Cu cele mai bune salutări,

ss. P. Şeicaru

19
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

22 Iulie 1966, Madrid

Dragă prietene, eram tare îngrijorat de tăcerea dtale; mă temeam că nu ți-a ajuns scrisoarea mea în care îți dădeam, în rezumat, portretul satanicului individ. Ceea ce mă ajută este această impecabilă funcționare a memoriei mele. Este suficient să mă concentrez ca să-mi amintesc chiar unele amănunte fără importanță. Chiar la o vârstă relativ înaintată (72 de ani nu este o glumă). Toate resorturile memoriei sunt intacte. Portretul satanicului şarlatan este fidel: l-am scris în grabă, eliminând şi alte date, reducând la esențial, fiindcă am înțeles că-ți este de imediată necesitate. De altfel, toate datele le poți verifica prin Tudor Branişte. Este suficient să-i scrii surorii dtale şi ea să-l întrebe.

Revin la chestii realmente importante. Cred că cei de la Bucureşti se găsesc la o răscruce de drum: accelerata industrializare provoacă o scădere a nivelului de viață prin obligația de a face față scadențelor. Mă explic: exportul se bazează: 1) petrol; 2) lemne; 3) produse alimentare. Ori punctul 3 determină fatal o împuținare pe piața internă. Care poate fi starea de opinie când la țară, adică la cel care produce grâu, nu se îngăduie pâine. [...] pâinii albe? Este doar un simplu amănunt. Am citit în *Le Monde* că au programat o investiție de un miliard de dolari pentru crearea unor serii de industrii. Cu această nouă

investiție se ajunge la cinci miliarde totalul investițiilor. Vezi cât ar reveni nu pe 5 ani, ci pe 8, ca să-ți dai seama de greul impas în care se vor găsi. Fără îndoială că este o echipare industrială utilă şi nu-i un rău scăderea la 50% a populației rurale, dar toată această construcție de o lungă concepție riscă să se prăbuşească printr-o zguduire revoluționară internă, inevitabilă dacă restricțiile nu capătă o treptată eliminare. Producția nu-i un scop în sine; este un adevăr elementar. Ce intră şi-n circuitul intern din această producție? Aceasta este întrebarea elementară pe care aceşti halucinați ai industrializării în pas alergător refuză să şi-o pună. Mai este şi un alt aspect al problemei: ca industrializarea, oricât de perfecționate ar fi uzinele, să meargă, adică să fie grăbită, se cere să aibă o bază a consumului intern. Ori nu poți avea această bază când salariile sunt de mizerie?! Îți atrag atenția asupra transformărilor din Jugoslavia, impuse de dezastrele birocrației de partid. Aceste transformări vor avea repercusiuni asupra regimului din România. De altfel, toate aceste regimuri sectaro-polițieneşti alunecă spre economia pieții – eterna lege a cererii şi a ofertei, beneficiul dând norma. Azi dictatura partidului duce la deficite şi mizerie. Este o evoluție fatală pe care cei de la Bucureşti n-o pot evita. Reformismul este o încercare de tranzacție între regimurile de structură comunistă şi formele de producție – vai – capitaliste. Este primul pas căruia îi vor urma alți paşi. Cu cât regimul de producție capitalistă este mai dezvoltat, cu atât condițiile de viață ale muncitorilor sunt superioare. Să se compare condițiile de salarizare ale unui

lucrător suedez cu [ale] unuia din Rusia, o jumătate de secol după instaurarea comunismului şi putem trage concluzia.

Pe planul politicii externe cei de la Bucureşti duc o politică plină de chibzuinţă aplicând principiul lui Bismarck: ”Eu procedez în politică precum fac la vânătoarea de vânat de apă. Nu pun piciorul înainte ca să fiu sigur că pământul mă poate susţine”; manevrează excelent, cum au dovedit excelent cu vizita primului ministru chinez. Într-o notă din revista franceză *Express* se face aluzie la acţiunea lui Maurer în Elveţia unde ar fi avut unele tainice întâlniri cu Averell Harriman. Evident tema a fost Vietnam. Dar numai atât?... Bănuiesc că ştii mai multe. Nu sunt aşa de proşti ca să nu-şi dea seama că şi [în] acţiunea de evadare din strânsoarea rusească numai St. Unite pot să dea scutul de apărare. De aceea aştept cu mare nerăbdare scrisoarea promisă. Ai văzut că eu nu sunt zgârcit la scris atunci când văd că te interesează ceva, de aceea aştept să fii cât mai amplu precizându-mi temele care te îndreptăţesc să fii optimist. Eu fac calcule ca astronomii care măsoară linia de mişcare a astrelor, dta ai informaţii şi încă din izvoare de mare calitate. Aştept!

Sunt surprins că lumea liberă nu-şi dă seama de informaţia capitală a acţiunii americane în Vietnam când un prim şi capital rezultat îl avem în Indonezia. Fără afirmarea masivă a voinţei americane de a opri înaintarea comunismului în Sud-Estul Asiei s-ar fi produs acţiunea contra lui Sukarno, acest agent al Pekinului? Fiecare lovitură dată de americani în Sud-Estul Asiei dă curaj fricoşilor, alimentează acţiunea spontană anti-comunistă.

Ceea ce nu se înțelege este diferența dintre Asiatici şi Europeni. În Europa, Hitler, cu politica de agresiune, de violare a libertăților, de manifestare a forței, a provocat în loc de supunere reacțiunea tuturor naționalităților, sfârşitul se cunoaşte. În Asia, nu se respectă decât forța, libertățile, dreptul popoarelor la autodeterminare sunt idealuri europene, nu asiatice. St. Unite sunt cea mai mare putere economică şi militară, deci pot să se impună în Asia, cu o singură condiție: exact ca la îmblânzitorii de fiare, animalele să nu vadă în ochii dresorului umbra fricii. Este clar? Deci dragul meu, eu sunt necondiționat pentru politica preşedintelui Johnson. Are o mare calitate: nu consumă drogurile intelectualilor, adică faimoasele ideologii. Este un mare şi curajos realist, este conştiința în mers a Americanilor, deci apărător al libertăților care constituie ceva cu totul stării asiaticilor. Pericolul unei reacțiuni a Pekinului? Nu există. O solidarizare a Rusiei cu Vietnamul? Nici gând. Ce vrea Moscova? Ca Americanii să-i debaraseze de China cum i-au scăpat de Japonia. Cred că Johnson a priceput jocul viclean al Ruşilor.

Închei: precis când vii la Madrid? Eu nu mă mişc până la sfârşitul lui August. Cred că ar fi util să ne vedem spre a trece în revistă toate problemele şi să ne confruntăm informațiile. Duminică 24 aştept o prietenă a soției mele care, după o şedere de 10 zile, s-a întors de la Bucureşti. A fost şi la Iaşi şi la Bacău. Îți voi comunica impresiile avute după o absență din țară de 23 de ani. Bineînțeles că numai după ce primesc scrisoarea promisă.

Ce veşti mai ai de la sora dtale, rămasă în amintirea mea cum era în … 1913. Nici nu mi-o pot închipui altfel.

Cu drag,

P. Şeicaru

20
Pamfil Şeicaru către Otto Eduard Marcovici

Madrid, 15 august 1966

Dragă prietene, îți aşteptam scrisoarea cu nerăbdare, şi mă grăbesc să-ți răspund. Sora dtale are dreptate să trăiască izolată. Aparent regimul polițienesc s-a mai îndulcit, dar anumite persoane sunt supravegheate. Am avut ocazia, în ultimul timp, să vorbesc cu câteva persoane care au fost în România, ca turişti. Cu cât se apropie funia de par, adică în măsura în care guvernul îşi dă seama că nu vor putea face față scadențelor, în aceeaşi măsură vor deveni mai bănuitori. Va veni o zi când te vor contacta, în speranța să le fii de folos la Washington.

Încerc să înțeleg raționamentul echipei formate din Ceauşescu, Maurer, Bârlădeanu, Niculescu-Mizil când se angajează nebuneşte în sporirea cu încă un miliard de dolari a investițiilor. După calculele mele, trase din diverse reportagii, au făcut, sau sunt pe cale să facă, investiții de patru miliarde de dolari şi au anunțat că vor face noi comenzi de încă un miliard, ceea ce presupune o anuitate de aproximativ cinci sute milioane

de dolari. În anii de prosperitate, venitul național era de 670 milioane de dolari, România cuprinzând Basarabia, Bucovina şi Dobrogea. Admițând că au reuşit să acopere cee ace contribuiau aceste provincii şi chiar că au sporit venitul național, ceea ce nu e cazul, tot nu vor putea face față unei anuități de o jumătate de milliard, hrănind populația mai mult cu statistici. România a fost exploatată colonial de Rusia, în modul cel mai barbar, deci ruinată. Cum va putea suporta economia națională povara unor obligații de plată aşa de mari? Nu ştiu nimic despre acest Niculescu-Mizil, dar cunosc pe Maurer şi Bârlădeanu; inteligenți şi de serioasă formație intelectuală. Bârlădeanu era, în 1939, asistentul lui Zane, profesor de economie politică la universitatea din Iaşi.

Am citit în *Scânteia* discursul lui Ceauşescu, rostit la 7 mai. Mi-am dat seama de inteligența, de abilitatea lui dialectică şi de necontestatul lui curaj de a zvârli Moscoviților amintirea pactului monstrous cu Hitler. E posibil ca aceşti oameni să nu înțeleagă că țara alunecă pe panta unei inevitabile bancrute? Dacă întreprinderile industriale ar fi particulare, adică întreprinderi de tip capitalist, s-ar putea recurge la expedientul naționalizării, sistem practicat de Nasser, de dementul din Cuba şi de toți aventurierii ideologiilor totalitare. Dar proprietarul este partidul comunist, deci nu poate folosi acest expedient. Nu le mai rămâne decât Concordatul cu creditorii, ceea ce implică controlul celor care le vor acorda o spațiere a plăților, iar controlul gestiuniei în cazul unui Stat comunist înseamnă

punerea sub tutorat a partidului. Să se găsească un ”patriot” care să fie comunist şi să recunoască dezastrul? Nu-l văd. Situaţia psihologică a conducătorilor din Bucureşti reiese din această anecdotă. De ziua împăcării, doi Evrei care erau vrăjmaşi de moarte îşi dau mâna. Primul: ”în această zi mare îţi doresc ceea ce îmi doreşti tu mie!” Al doilea: ”Iar începi?” Desigur, de teama Ruşilor, poporul stă şi aşteaptă; există deci o opoziţie masivă, insondabilă a ţării. Dar aceeaşi teamă o au şi conducătorii, o teamă însă de altă natură. Lovitura lui Gheorghiu Dej din 1960 a reuşit pentru că Moscova nu a găsit o coadă de topor, nu a putut face o breşă, comuniştii susţinând în bloc atitudinea lui Dej. Acum însă au început să se teamă că s-ar găsi o coadă de topor, fiecare bănuindu-se reciproc. În asemenea condiţii, cum vrei ca Maurer, Ceauşescu, etc să recunoască falimentul? Îl aşteaptă să vie. Merg ca nişte halucinaţi înainte.

O reformă obligatorie: oricine poate cumpăra apartamentul în care locuieşte sau o casă nouă, plătind ratele cu chiria, pentru că casele se ruinează şi Statul nu are bani să le repare şi să le întreţină. Acesta este un aspect din multele din drama producţiei marxiste.

La Paris, un fruntaş comunist a mărturisit: ”ne crapă buza după un dolar”. Nu aş fi aşa de îngrijorat dacă regimul ar ajunge, fără complicaţii, la finalul aventurii: încetarea de plăţi, moratorul, etc. Dar dacă se produc tulburări înainte, mizeria nemaiputând fi suportată? Pot să te asigur că toţi cei care au mai puţin de 40 de ani sunt anti-comunişti; nu există tehnician care

să nu socotească partidul comunist o pacoste. În general, ţara are tehnicieni bine pregătiţi, dar politic sunt total ignoranţi. Din informaţiile culese, s-ar părea că Ceauşescu ar fi ispitit să dea o lovitură, rezemat pe aceste cadre tehnice, dar îi este teamă de ceilalţi, improvizaţi, care nu vor să-şi piardă situaţiile şi care din disperare ar face apel la Moscova. Echipa Ceauşescu sigur nu se gândeşte să revină la politica de tutorat a Rusiei, cum este de asemenea sigur că nu va renunţa la putere. Toată acţiunea lui externă este dictată de nevoia ca să-şi asigure o protecţie în faţa unei eventuale ameninţări ruseşti. Intern, un naţionalism excesiv, dacă vrei, ca să câştige simpatia populaţiei. Fata mea mi-a cumpărat la Paris volumele III şi IV din *Istoria României*, o lucrare excelentă, de vaste proporţii şi de solidă documentare; citind-o am constatat acelaşi spirit românesc, bineînţeles nu de exuberanţă retorică. Numai că serbările şi o asemenea istorie naţională nu alimentează convingeri comuniste şi nici [nu] anulează curentul împotriva ideologiei partidului.

Este adevărat că între 1944 şi 1953 am fost ţinta tuturor denunţurilor defăimătoare. Am fost şi am rămas un anti-Rusia, cum şi vrăjmaş formelor totalitare. Erai, de fapt, conducătorul *Adevărului* şi *Dimineţii* în 1935, când ai reprodus, mi se pare articolele mele în care, folosind citate din *Mein Kampf* arătam ce rezervă Hitler României. Aceeaşi oroare am şi de totalitarismul comunist. În anii 1944-1949 Americanii erau încă sub influenţa propagandei pro-Rusia, astfel că le-a fost uşor ”capitularzilor” să mă încondeieze la Washington. Mă întreb însă: serviciile de

informaţie americane nu aflaseră ce reprezentau Vişoianu, Niculescu-Buzeşti, Crețeanu în viaţa politică a ţării? Dovada nulităţii lor o avem că n-au fost în stare să concentreze în paginile unei broşuri chiar ideile lor asupra restaurării Statului după lichidarea structurii marxiste-leniniste. Nu-mi cere să admir tenacitatea americană într-o greşeală. Cum activitatea pe care ai dus-o în ţară era de contact permanent cu sensibilitatea maselor, cu fluctuaţiile de opinie, te întreb: ce le pot deştepta celor din ţară corcoliţii de la *Free Europe*? Slugi netrebnice şi infidele. Că ”m-au aranjat” este sigur, dar nu văd ce am pierdut şi – mai ales – ce au câştigat americanii.

Este firesc să fi ignorant pe Vişoianu & Co. Nefiind un ignorant în politica românească, nu ai acceptat gogoşile unei îndrăzneţe imposturi. Am citit unele comentarii scrise pentru emisiunea românească a lui *Free Europe* din München. Cum pot întreţine asemenea nulităţi, incapabile să apere o idee? Dacă Americanii ar avea atâta pricepere politică şi ochii siguri să judece o situaţie cum au în domeniul economic, de multe neajunsuri am fi scutiţi. Noroc că preşedinte este Johnson, de a cărui valoare politică, spre norocul ideii de libertate, mă conving în fiecare zi.

Cât de mult te-am aşteptat şi te aştept încă. Multe am avea de vorbit. În pofida acţiunii anti-comuniste a Statelor Unite, am teamă de viclenia rusească, adică să folosească pe Americani contra Chinei, aşa cum i-au folosit contra Japoniei, şi să-şi asigure hegemonia în Asia. Odată scăpaţi de ameninţarea

Chinei, îşi vor consolida hegemonia în Europa. Am studiat ani de zile imperialismul moscovit încât îmi pot da seama de uneltirile şi de pericolul rusesc. Nu mă tem de armatele Rusiei, ci de diplomaţia ei care, totdeauna, a reparat înfrângerile militare, asigurându-şi victoria finală. Pangermanismul? O simplă criză a politicii germane, neavând nici o adâncime istorică. Panslavismul – mai exact panrusismul – străbate toată istoria moscovită, începând din secolul al XV-lea până azi. Firma comunistă nu a schimbat conţinutul. Din nefericire, Americanii cred încă că vor putea ajunge la un acord cu Moscova. Eterna şi nefasta iluzie de pe urma căreia suferă toată lumea liberă.

Mă bucur că există la New York faimoasa declaraţie a lui Nae I.[onescu]. Când va fi nevoie voi face apel să am o fotocopie. Mult doresc să lichidez şarlatanismul zis ideologic, cu sos mioritic, reprezentat de acest individ. În ce priveşte faza convertirii lui Nae la legionarism, iată câteva indicaţii. Nae, ca orice arivist, nu a avut nici o convingere. Convertirea implică un lung şi dramatic examen de conştiinţă spre a părăsi o credinţă şi a te converti la alta. Am în bibliotecă o carte intitulată *Siete filosofos judio encuentran a Cristo* (în englezeşte, *Seven Jewish Philosophers discover Christ*) de John [Maria] Oesterreicher. Cei şapte sunt: Henri Bergson, Edmund Husserl, Adolf Reinach, Max Scheller, Paul Landsberg, Max Picard, Edith Stein. O notă impresionantă: Bergson trecuse la catolicism în 1940, dar nu a dat publicităţii convertirea ca să nu ofenseze pe foştii lui

coreligionari. Nu ştiu dacă ai citit *Le rêveurs du Ghetto* de Zangwill, în care se povesteşte zbuciumul dramatic al lui Uriel Acosta, înţelegând la ce înălţimi morale se situează o convertire. Vei spune: da, în domeniul religios, nu în domeniul politic. Din experienţă proprie ştiu ce înseamnă să te desprinzi dintr-o credinţă şi să te raliezi alteia diametral opuse. Am fost Maurrasian, deci monarchist, şi am fost constrâns în faţa evidenţei (doi regi care au prăbuşit o ţară) să recunosc cât de nerealiste erau teoriile lui Charlés Maurras. Azi sunt republican.

Prin urmare, la Nae nu a fost vorba de o convertire la legionarism. În lupta contrapartidelor, regele Carol a crezut că poate folosi pe legionari şi, fireşte, Nae s-a oferit. Ştii prea bine că afirmaţia mea este adevărată şi că regele Carol a sprijinit băneşte pe legionari. Când au căzut în dizgraţie Puiu Dumitrescu [şi] [Felix] Wieder, a căzut şi Nae. El a continuat să menţină legătura cu Corneliu Codreanu, pentru că îi servea două scopuri: relaţiile cu Germania hitleristă şi în ţară îndestularea din fondurile secrete. Vroia să se ştie că era inspiratorul Gărzii de fier, aceasta dându-i o putere de intimidare. În momentul când a crezut că se poate servi de echivocul creiat – Nae Ionescu, şeful spiritual al mişcării şi viitor singur conducător al ei – ca să şantajeze pe rege, a fost trimis la închisoare, mi se pare la Vaslui. Era o neplăcere pe care nu o prevăzuse. Evident, fiind inteligent, a ştiut să joace comedia ”martirajului”. De altfel, avea însuşiri de actor; fratele lui [Alexandru Ionescu-] Ghibericon, a fost actor la Naţional, deci însuşire de familie.

În aşa zisa rebeliune legionară, el nu a avut nici un amestec direct şi din ordin; deoarece murise în urma unei crize de rinichi. L-am văzut, ultima oară în martie 1940. M-a impresionat cantitatea de băuturi alcoolice pe care o băuse. Versiunile, deci, în această privinţă sunt false, bănuiesc din ce rânduri au fost puse în circulaţie. Nae avea arta duplicităţii. Cultiva relaţiile cu A.L. Zissu, şeful Zioniştilor, care fusese sedus de sofistica lui Nae. Prietenia cu Zissu îl acoperea, în oarecare măsură, în faţa Evreilor relativ la Garda de fier.

Şi pentru că pomenii de Zissu, îţi voi da câteva amănunte. L-am cunoscut la Iaşi, în 1918, prin Alfred Hefter; fiind om fără ascunzişuri, nu i-a fost greu lui Nae să-l amăgească. Mi-amintesc că la moartea lui Zissu am scris un necrolog pe care l-am încheiat cu versurile finale din poezia *Moise* a lui Alfred de Vigny:

O! Seigneur. J'ai vécu puissant et solidaire
Laissez-moi m'endormir du Sommeil de la terre.

În ceea ce priveşte nerăbdarea mea de a mă întoarce în ţară este explicabilă: sunt 22 de ani de exil şi în aceşti ani nu poţi nici măcar bănui cu câte greutăţi materiale am avut de luptat ca să-mi asigur un minimum de existenţă. Când procurarea unei cărţi devine o problemă, iar cartea îţi este absolut necesară ca să studiezi anumite probleme care te frământă, vei justifica nerăbdarea mea. Este un miracol cum în condiţiile cele mai vitrege am avut totuşi liniştea sufletească ca să pot scrie. Sunt de acord că limba română nu-mi serveşte, neavând circulaţie

internațională. Dar cum să găsesc editori? Un om singur… Să nu mai vorbim. Posed încă credința necesară ca să continui, chiar în condițiile acestea. Mulțumesc lui Dumnezeu că la 72 de ani nu cunosc oboseala spiritului.

O informație: cineva a stat de vorbă, la Paris, cu bietul T.T. Braniște. Bolnav de Bazedof, îmbătrânit. Mă chinuie gândul ce va fi trebuit să sufere sub regimul bestial ca să ajungă un bătrân gârbovit, fără nici o vlagă. Oribile vremuri trăim.

Închei. E târziu din noapte. Trebuie să întrerup lungul meu monolog.

Cu dragoste,

P. Şeicaru

Azi s-au împlinit 22 de ani de când am părăsit țara.

10 August 1966 - 10 August 1944

CAPITOLUL 3

Revista *Toladot* și ”Dosarul Mircea Eliade”*

Perioada interbelică și-a pus amprenta, din foarte multe puncte de vedere, asupra culturii României. Unii dintre cei mai importanți autori au trăit și scris în acea perioadă. De asemenea, unele dintre cele mai mari polemici literare au aprins mințile scriitorilor și au făcut (și încă fac) să curgă cerneala.

Ne vom opri, în cele ce urmează, asupra unui episod în directă legătură cu perioada interbelică. ”Dosarul Eliade” sau ”chestiunea *Toladot*” își are rădăcinile în interbelic, iar personajele în cauză au fost și sunt unii dintre cei mai importanți scriitori români: Mircea Eliade și Mihail Sebastian.

Evenimentul literar cel mai comentat al anului 1934 a fost, fără îndoială, apariția romanului lui Mihail Sebastian, *De două mii de ani...,* cu o Prefață semnată de Nae Ionescu[1]. Scandalul generat de prefața lui Nae Ionescu a făcut ca

---

* O formă a acestui material, semnat de Mihaela Gligor, a apărut în volumul *Studii şi cercetări din domeniul ştiinţelor socio-umane*, vol. 25, Cluj-Napoca, Ed. LIMES & Argonaut, 2013, pp. 186-193.

[1] Vezi Mihail Sebastian, *De două mii de ani. Cum am devenit huligan*, cu o *Prefață* de Nae Ionescu, București, Hasefer, 2003.

autorul, discret plasat până atunci pe scena literară, unde se impusese mai ales prin foiletoane critice, să ajungă brusc în centrul atenției. În vara aceluiaşi an, Mircea Eliade s-a lăsat prins într-o controversă legată de romanul bunului său prieten Mihail Sebastian. Polemica nu s-a datorat romanului în sine, ci Prefeței care l-a precedat. În finalul *Prefeței* sale Nae Ionescu îi scrie lui Iosef Hechter (Mihail Sebastian): "suferi pentru că eşti evreu; ai înceta să fii evreu în momentul în care nu ai mai suferi; şi nu ai putea scăpa de suferință decât încetând a fi evreu [...]. Nu e nimic de făcut: Iuda va agoniza până la sfârşitul veacului [...]. În acelaşi fel în care nimeni nu poate sări peste umbra lui – evreul nu-şi poate depăşi suferința; decât [...] nemaifiind evreu. Situație cu atât mai tragică, cu cât nimeni nu poate înceta a fi ceea ce este!"[2]

Mircea Eliade s-a lăsat antrenat – alături de alți intelectuali – în disputa iscată pe marginea Prefeței lui Nae Ionescu. A scris în apărarea prietenului său Sebastian două articole lungi în *Vremea*[3] şi s-a lăsat atacat de presă. Mircea Eliade l-a lăudat pe Sebastian pentru "actul cel mai curajos, cel mai sincer, cel mai igienic" de a scrie un roman despre antisemitism şi de a-l publica cu Prefața, vădit antisemită, a

---

[2] Nae Ionescu, *Prefață* la Mihail Sebastian, *De două mii de ani. Cum am devenit huligan,* op. cit., p. xxxi.

[3] Vezi Mircea Eliade, "Iudaism şi antisemitism. Preliminarii la o discuție", *Vremea*, an VII, nr. 347, 22 iulie 1934. De asemenea, Mircea Eliade, "Creştinătatea față de iudaism", *Vremea*, an VII, nr. 349, 5 august 1934.

lui Nae Ionescu. Analizând obiectiv Prefaţa şi romanul, Mircea Eliade este prins oarecum la mijloc; pe de o parte încearcă să scrie fără să-l atace prea mult pe profesorul Nae Ionescu, pe care-l admira sincer; dar pe de altă parte vrea să-l apere şi pe prietenul său, care se găsea în acele momente "asediat" din toate părţile. Astfel că Eliade se plânge că Prefaţa a fost prost înţeleasă şi greşit interpretată. Eliade crede că Nae Ionescu scrie din punctul de vedere al filosofiei istoriei, iar acest lucru nu a fost recunoscut de criticii săi.

În disputa centrată pe Prefaţa lui Nae Ionescu a intrat şi Gheorghe Racoveanu. În fapt, articolul acestuia, "O problemă teologică eronat rezolvată"[4], este un răspuns tranşant la problema ridicată de Mircea Eliade: posibilitatea mântuirii evreilor conform dogmei creştine. Mircea Vulcănescu, bun prieten cu Eliade, a intrat şi el în polemică. Intervenţia sa în această confruntare s-a materializat prin articolul "O problemă teologică eronat rezolvată? sau: Ce nu a spus dl G. Racoveanu"[5].

Revenind la implicarea lui Eliade în această dispută, profesorul Mac Linscott Ricketts, biograful american al lui

---

[4] G. Racoveanu, "O problemă teologică eronat rezolvată? sau Ce nu a înţeles dl. Mircea Eliade", *Credinţa*, 1934, an II, nr. 29, iulie, p. 3.

[5] Mircea Vulcănescu, "O problemă teologică eronat rezolvată? sau Ce nu a spus dl. G. Racoveanu", *Credinţa*, 1934, an II, 2 Septembrie. Retipărit în Mircea Vulcănescu, *Despre Dumnezeul cotidian. Studii despre religie*, ediţie de Marin Diaconu, Bucureşti, Humanitas, 2004.

Mircea Eliade, este de părere că ”El însuşi (Eliade) a fost numit "jidan" şi "jidănit" în mai multe ocazii [...] pentru că a spus ceva complementar despre evrei şi iudaism la Universitate, sau pentru că s-a adresat unui grup de studenți evrei. A fost, de asemenea, denunțat ca "antisemit" şi "huligan" pentru că a scris articole cu tentă naționalistă. Termenii "antisemit" şi "jidan" sau "filosemit" sunt folosiți atât de liber şi atât de nechibzuit încât nu au nici un înțeles. Nae Ionescu, insistă Eliade, a încercat să evite ambele extreme, dar extremiştii nu au fost în stare să-l urmeze”[6].

Mulți ani mai târziu, după moartea lui Mihail Sebastian şi după succesul lui Mircea Eliade ca mare istoric al religiilor, a apărut, la Ierusalim, o revistă[7] – *Toladot*, Buletinul Institutului Dr. J. Niemirower. Dintre toate materialele primului număr, unul singur e nesemnat: ”Dosarul Mircea Eliade”. Ce conținea, mai exact, acest ”Dosar” şi de ce a fost el (și este, încă) atât de important?

”Dosarul” aducea detalii importante despre Mircea Eliade, căruia ”acum doi ani” i s-a dedicat, în Statele Unite, ”un volum omagial” (*Myths and Symbols – Studies in Honor of Mircea Eliade*). ”Pe lângă alte contribuții, culegerea cuprinde

---

[6] Mac Linscott Ricketts, *Rădăcinile româneşti ale lui Mircea Eliade*, Bucureşti, Criterion Publishing, 2004, vol. 2, cap. 18, p. 24.

[7] Primul număr *Toladot* apare în 1972 (ianuarie-martie 1972), sub egida Institutului Dr. J. Niemirower, din cadrul Universității Ebraice din Ierusalim.

şi un studiu al profesorului de la Universitatea din Ierusalim, Gershom Scholem (*On Sin and Punishment. Some Remarks concerning Biblical and Rabbinical Ethics*). Prezența profesorului de la Universitatea noastră ebraică în corul celor ce-i aduc elogii lui Mircea Eliade este penibilă, ca să folosim un cuvânt mai blând. Colegului dsale de la Chicago nu i se cuvenea un salut venit de la Ierusalim"[8]. Iar explicația vine de îndată: "Mircea Eliade a făcut parte din Garda de fier, organizație extremistă-antisemită [...] Mircea Eliade a dat crimelor acoperirea sa filosofică. El a fost incontestabil șeful spiritual al generației sale. [...] D. prof. Gershon Scholem nu poate fi scuzat că a ignorat trecutul lui Mircea Eliade. Acum câțiva ani luase inițiativa invitării lui Mircea Eliade pentru a ține conferințe la Universitatea din Ierusalim. Dsa a fost prevenit atunci despre biografia politică a savantului de la Chicago, dar a crezut probabil că ea face parte din greșelile tinereții ce pot fi uitate. [...] E profund regretabil că d. prof. Scholem apare într-un astfel de anturaj.

Spre a împiedica în viitor astfel de întâmplări, deschidem în cele ce urmează "Dosarul Mircea Eliade". Începem cu însemnările de *Jurnal* inedite ale scriitorului Mihail Sebastian, pe vremuri prieten și coleg de redacție al lui Mircea Eliade."[9]

---

[8] Cf. Scurta introducere la "Dosar", vezi *Toladot*, nr. 1, ianuarie-martie 1972, p. 21.
[9] Cf. *Toladot*, op. cit., pp. 21-22.

Între timp, *Jurnalul* lui Mihail Sebastian a fost publicat integral[10]. Însă la acea vreme (1972), situaţia era delicată. *Jurnalul* ajunsese în Franţa, via Ierusalim, prin intermediari. Iar fragmentele publicate în *Toladot* au fost selectate doar pentru a-şi servi scopul, respectiv a-l pune pe Eliade într-o lumină proastă.

La scurtă vreme după ce *Toladot* a apărut, dr. Theodor Lavi, directorul Institutului Dr. Niemirower, a primit o scrisoare de la fratele lui Mihail Sebastian, Beno. Din aceasta aflăm indignarea şi supărarea familiei la apariţia rândurilor ”intime” ale lui Mihail, dar şi ”ameninţările” către editorii revistei, care au dus, în cele din urmă, la suprimarea numerelor ulterioare ale ”Dosarului”.

Astfel, pe 10 iunie 1972, Th. Lavi primeşte o primă scrisoare de la Beno Sebastian, în care acesta din urmă, alături de Clara Hechter (mamă) şi Dr. Pierre [Poldi] Hechter (frate) protestau ”cu energie împotriva publicării, folosirii *Jurnalului* lui Mihail Sebastian, ce furnizează în întregime materialul ”Dosarului lui Mircea Eliade” fără consultarea, fără autorizarea moştenitorilor legali, încălcând, dispreţuind proprietatea literară, nerespectând memoria unui scriitor.

Aprecierea caracterului acestui *Jurnal*, oportunităţii publicării, citării, folosirii lui – hârtii personale ale unui scriitor, având în cea mai mare parte un caracter strict intim – ne aparţine exclusiv nouă,

---

[10] Mihail Sebastian, *Jurnal. 1935-1944*. Ediţia I – Bucureşti, Editura Humanitas, 1996.

moştenitorilor, conform legilor ce ocrotesc proprietatea literară şi pe plan moral. Noi am considerat şi considerăm răsfoirea, lectura unui asemenea jurnal, chiar de către mama şi fraţii lui Sebastian, drept o cumplită indiscreţie, o impietate, chiar, pe care autorul n-ar fi iertat-o nimănui, nici chiar alor săi.

Cele câteva pagini sau notaţii privind creaţia literară, probleme de literatură, singurele pe care le-am socotit posibile de comunicat, le-am încredinţat în R.P.R. sau aici celor ce au îngrijit ediţii Sebastian sau scris studii despre el.

Jurnalul a rămas şi este mereu sub cheie, departe de orice ochi indiscret sau nu, şi n-a fost răsfoit, citit de absolut nimeni, nici de organele securităţii reperiste care ar fi putut să şi-l ”procure” fără dificultate.

Ce s-a întâmplat cu *Jurnalul* lui Sebastian în cele câteva luni[11], aproape un an, ce s-au scurs din momentul încredinţării

[11] Asupra acestei chestiuni ne lămureşte o altă scrisoare primită de Theodor Lavi în octombrie 1961, de la Mişu Hofman. Din aceasta aflăm că ”Înainte de a pleca din Bucureşti am vorbit de câteva ori cu Simon Păstorescu [Simon Schafferman]. Îţi va trimite prin Legaţia Israelului un document de preţ, un caiet cu note personale ale lui Iosif Hechter (Mihail Sebastian). Te roagă insistent să nu vorbeşti nimănui despre acest caiet, să nu-l arăţi nimănui până la sosirea lui (a lui Păstorescu) în Israel, căci ar putea să aibă neplăceri. Acolo este foarte uşor să fii închis fără de niciun motiv, dar mai ales când există pretexte. Caietul l-a primit de la fratele mai mic al lui Sebastian, Beno, înainte de imigrarea acestuia la Paris.” Vezi *Theodor Lavi în corespondenţă.* Volum coordonat de Mihaela Gligor şi Miriam Caloianu, Presa Universitară Clujeană, 2012, pp. 267-269. Toate materialele reunite în acest volum fac

lui de subsemnatul Ambasadei Israelului din Bucureşti – în 1961 – în preajma părăsirii R.P.R.-ului şi până la primirea lui aici, la Paris, trimis din Israel, nu e greu de închipuit de vreme ce conducerea Institutului Niemirower şi a buletinului său *Toladot* dispune de el cum vrea, cum înţelege.

Pentru a împiedica repetarea pe viitor a folosirii *Jurnalului* lui M. Sebastian (în buletin anunţaţi publicarea altor fragmente inedite din jurnalul său) vă somăm ca în primul număr al buletinului *Toladot*, să faceţi cunoscut cititorilor dvs, iar nouă prin scrisoare:

- persoanele sau sursa dvs. de aprovizionare cu copii sau fotocopii ale jurnalului
- recunoaşterea folosirii fără autorizarea moştenitorilor legali, a căror existenţă şi adresă nu vă era necunoscută.

În cazul în care nu veţi da curs somaţiei noastre, vom fi obligaţi pe calea justiţiei să obţinem satisfacerea cererii noastre de mai sus, pentru apărarea proprietăţii literare încălcată de d-voastră şi Institutul pe care-l conduceţi.

Pentru moştenitorii legali ai lui Mihail Sebastian, B. A. Sebastian"[12].

---

parte din *Fondul 147, Theodor Lavi Löwenstein*, aflat în custodia Hebrew University of Jerusalem, Centre for Research on Romanian Jewry.

[12] Vezi scrisoarea din 10 iunie 1972 a lui B.A. Sebastian către Th. Lavi în *Theodor Lavi în corespondenţă.* op. cit., pp. 375-377. Alte scrisori ale fraţilor lui Mihail Sebastian, pe aceeaşi temă, în volumul de faţă, pp. 97-190.

Răspunsul lui Lavi nu s-a păstrat, din păcate, în Arhiva Centrului pentru studierea evreilor din România de la Universitatea ebraică din Ierusalim, însă o nouă scrisoare de la Beno Sebastian lămureşte felul în care s-a rezolvat situaţia: ”Scrisoarea, răspunsul d-voastră, îmi întăreşte convingerea că după povestea *Toladot*, poziţiile noastre nu sunt şi nu pot fi conciliabile şi că situarea noastră pe un plan strict juridic, legal – apărând şi făcând respectată proprietatea literară a defunctului scriitor Mihail Sebastian – este singura îndreptăţită. [...] Dreptul la proprietate asupra operei lui M. Sebastian ne aparţine exclusiv nouă, moştenitorilor lui legali (succesiunea a fost deschisă atât în R.P.R., cât şi în Franţa). Noi singuri avem responsabilitatea morală şi dreptul de apreciere de a decide în ceea ce priveşte folosirea, publicarea, mai ales când e vorba de manuscrise nepublicate şi cu atât mai ales când e vorba de un jurnal cu caracter intim, personal.

D-voastră, *Toladot*, ca şi oricare altă persoană sau publicaţie în Israel sau în Occident, adică acolo unde nu decide nici Securitatea, nici Partidul, unde proprietatea literară este apărată, garantată, nu este dispensat, ci dimpotrivă obligat să ne ceară nouă autorizaţia pentru a folosi sau publica fragmente dintr-un manuscris nepublicat, dintr-un jurnal. Cine n-o face încalcă legea, ne creiază un prejudiciu moral şi material şi în acest caz

legea ne dă dreptul să utilizăm calea justiției pentru a face respectate drepturile noastre”[13].

În ciuda acestor probleme, fragmentele apărute în Toladot le-au fost de folos acelora interesați de viața și opera lui Mircea Eliade și a relațiilor acestuia cu evreii în perioada interbelică, pe când se afla la București și preda la Universitate. Unul dintre cei mai importanți cercetători ai operei lui Eliade, prof. american Mac Linscott Ricketts, a intrat, în anii ’80, în dialog epistolar cu Theodor Lavi. Într-una din scrisorile trimise corespondentului său american, Th. Lavi scrie: ”*Jurnalul* lui Mihai Sebastian se află într-adevăr la Paris, la fratele defunctului scriitor, Beno Sebastian. Nu cred să obțineți posibilitatea de a-l cerceta – și pe drept cuvânt. E un jurnal foarte intim (legături cu femei). L-am avut în mână la noi în țară, căci pe aici a fost transportat în Franța. Ceea ce a apărut în *Toladot* e singurul fragment în care e vorba de Mircea Eliade. De aceea am parcurs jurnalul, căci mi-a fost semnalat acest pasagiu”[14].

Cât despre lipsa unui al doilea articol (anunțat, de altfel, în primul număr al revistei *Toladot*), aflăm detalii tot dintr-o scrisoare a lui Lavi către Ricketts: ”În ce privește întrebarea dv. de ce n-am publicat al doilea articol din Dosarul M.E. – e poate

---

[13] Vezi scrisoarea din 13 iulie 1972 a lui B.A. Sebastian către Th. Lavi în *Theodor Lavi în corespondență.* op. cit., pp. 378-382.

[14] Vezi scrisoarea din 18 octombrie 1981 a lui Th. Lavi către Mac L. Ricketts în *Theodor Lavi în corespondență.* op. cit., pp. 329-330.

un secret, dar am să vi-l divulg. Prof. G. Shalom [*sic!* G. Scholem], care a murit acum o lună, acest mare și respectat savant – despre care deasemeni e vorba în articolul Dosarul M.E. – m-a invitat și mi-a spus că i-a trimis lui M.E., care-i este prieten, textul din *Toladot* și așteaptă răspuns. Într-adevăr, când a primit scrisoarea m-a chemat din nou. Era o epistolă în franceză (?), din care mi-a citit numai fragmente, dar mi-a rezumat restul. M.E. ar fi susținut că deși legionar (sau aproape de legionari?) nu era antisemit. Părerea mea era că ar fi fost un caz cu totul excepțional, căci doctrina legionară avea drept coordonate principale judeofobia viscerală. Chiar dacă i s-ar fi admis excepția lui M.E. – din cauza incontestabilului prestigiu intelectual, chiar numai simpatia sa pentru Legiune ar fi fost interpretată ca adeziunea totală la Garda de Fier, deci inclusiv antisemitismul ei feroce.

Cereți lui M.E. să vă arate copia scrisorii trimise prof. G. Shalom [*sic!* G. Scholem]. Eu n-am vrut să-l supăr pe veneratul G. Sc. – dar mai presus de toate documentul de care v-am vorbit s-a pierdut. De aceea n-am mai publicat al doilea volum"[15].

Multe dintre aceste chestiuni s-au lămurit de-a lungul vremii, iar altele noi au ieșit la iveală. Cu toate acestea, *Toladot* și "Dosarul Mircea Eliade" au jucat un rol deosebit de important în biografia lui Eliade. Anul 1972 a însemnat începutul unei lungi perioade de acuze și defăimare a istoricului religiilor.

---

[15] Vezi scrisoarea din 4 aprilie 1982 a lui Th. Lavi către Mac L. Ricketts în *Theodor Lavi în corespondență.* op. cit., pp. 346-347.

Sumarul primului număr al revistei *Toladot*
”Dosarul Mircea Eliade” este singurul material nesemnat.

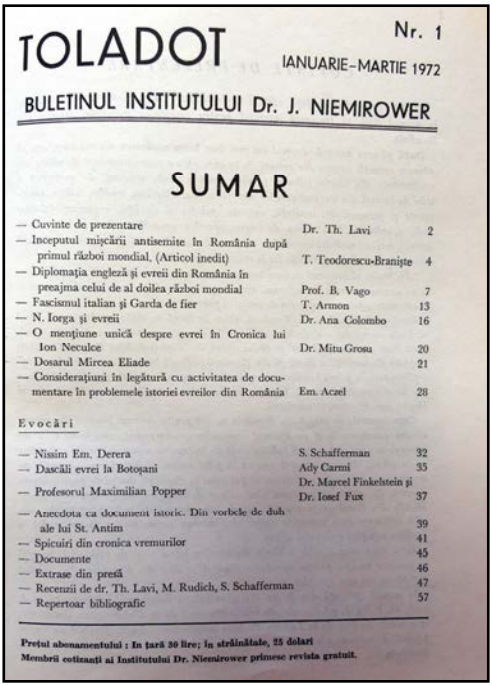

TOLADOT

Nr. 1

IANUARIE–MARTIE 1972

BULETINUL INSTITUTULUI Dr. J. NIEMIROWER

SUMAR

— Cuvinte de prezentare	Dr. Th. Lavi	2
— Inceputul mişcării antisemite în România după primul război mondial, (Articol inedit)	T. Teodorescu-Braniște	4
— Diplomația engleză şi evreii din România în preajma celui de al doilea război mondial	Prof. B. Vago	7
— Fascismul italian şi Garda de fier	T. Armon	13
— N. Iorga şi evreii	Dr. Ana Colombo	16
— O mențiune unică despre evrei în Cronica lui Ion Neculce	Dr. Mitu Grosu	20
— Dosarul Mircea Eliade		21
— Considerațiuni în legătură cu activitatea de documentare în problemele istoriei evreilor din România	Em. Aczel	28
Evocări		
— Nissim Em. Derera	S. Schafferman	32
— Dascăli evrei la Botoşani	Ady Carmi	35
— Profesorul Maximilian Popper	Dr. Marcel Finkelstein şi Dr. Iosef Fux	37
— Anecdota ca document istoric. Din vorbele de duh ale lui St. Antim		39
— Spicuiri din cronica vremurilor		41
— Documente		45
— Extrase din presă		46
— Recenzii de dr. Th. Lavi, M. Rudich, S. Schafferman		47
— Repertoar bibliografic		57

Prețul abonamentului : În țară 30 lire; în străinătate, 25 dolari
Membrii cotizanți ai Institutului Dr. Niemirower primesc revista gratuit.

În cele ce urmează reproducem o parte din *Jurnalul* lui Theodor Lavi, mai exact acele pagini care au legătură cu subiectul ”Mircea Eliade și Dosarul *Toladot*”.

Theodor Lavi, *Însemnări de jurnal* [1]

20.7.72

Alaltăieri seara la profesorul Gershom Scholem. După apariţia ”Dosarului Mircea Eliade” în *Toladot*, am primit o scrisoare de la prof. Sch., în care mă anunţă că i-a trimis lui M.E. o fotocopie şi aşteaptă răspuns. Introducerea mea la ”dosarul M.E.” nu l-a convins. ”Sunt speculaţii!” *Jurnalul* lui Sebastian este afectiv. La începutul săptămânii, a doua scrisoare de la G. Sch. A primit răspunsul de la M. El. şi-mi propune să ne întâlnim ca să-mi citească ce scrie colegul său de la Chicago.

M-am pus în legătură telefonică şi am fixat întâlnirea la el acasă, la ora 6 seara. M-a privit distant şi rece. Am început eu, spunându-i că nu l-am atacat pe el, cum îmi scrie, ci mi-am exprimat regretul pentru participarea sa la volumul omagial pentru M. El. ”Sunt obişnuit cu atacuri” – a replicat el distant.

---

[1] Fragmentele redate aici fac parte din *Fondul 147, Theodor Lavi Löwenstein,* aflat în custodia Centrului pentru Studierea Istoriei Evreilor din România de la Universitatea Ebraică, Ierusalim. În timpul prelucrării arhivei personale a lui Lavi am găsit ascunse, într-un dosar prăfuit, 140 de pagini de agendă, scrise de mână în format coloană verticală, având ca pagină ca titlu: *Însemnări de jurnal: Cronică documentară, nu jurnal personal, deşi pe alocuri subiectiv.* Am recunoscut scrisul imposibil al lui Theodor Lavi care îşi notase începând cu data de 1 martie 1972 cele mai interesante ştiri, întâmplări, întâlniri legate de activitatea lui la Universitatea Ebraică. Din păcate, *Jurnalul* se încheie abrupt la data 10 iunie 1980.

Ceea ce vrea este să pună lucrurile la punct, în apărarea lui Eliade, pe care-l crede un om de cuvânt, sincer, etc. Pe masă avea scrisoarea voluminoasă a lui Eliade, în franceză. Nu mi-a dat-o s-o citesc, ci mi-a citit el, fragmente. Am căutat în cursul discuției să dezgheț atmosfera, recunoscând că poate atitudinea mea este dominată de afect, dar aş vrea să mă înțeleagă, să-şi aducă aminte de cum a reacționat el în cazuri similare. A fost puntea pe care am aruncat-o peste prăpastia de gheață. Ne-am întâlnit pe la mijlocul ei şi cred că numai astfel am obținut să-mi citească încă şi încă din scrisoarea lui El[iade].

Profesorul de la Chicago se leagă întâi de erori de fapt – unele reale, altele escamotări ale sale. Întâi, el nu a fost niciodată la Madrid, ca ataşat cultural, ci a trecut de la Londra la Lisabona. Eu am preluat în introducerea mea la "dosar" cele scrise de Sebastian în jurnalul său, unde relatează ceea ce i-a comunicat Rosetti (numirea lui Seb. la Madrid). Fragmentul de articol antisemit, citat de Sebastian din *Buna Vestire,* i se pare lui Eliade că de fapt e un interviu acordat gazetei şi falsificat acolo. I-am povestit prof. Sch. că stratagema a mai fost folosită acum câteva luni de El., după ce a dat un interviu, apărut în două numere consecutive din *Contemporanul* de la Bucureşti. Sub presiunea cercurilor legionare din exil, El. a apărut la *Free Europe*, susținând că interviul i-a fost falsificat. Eliade susține că nu a scris nimic în sprijinul ideologiei legionare. E adevărat că a fost de dreapta şi național-ist.

”Noi doi – ca sionişti – comentează prof. Sch. – putem să-l înţelegem că a fost naţionalist”. I-am replicat lui Sch. că în România ”dreapta” în politică şi naţionalismul erau sinonime cu antisemitismul. ”E o altă vreme acolo, în Balcani. Eliade a mers şi el cu curentul, din oportunism, ca atâţia alţii”. Dar el a fost cap de serie, geniul generaţiei sale şi exemplul său a fost model şi pentru alţii? Sch. pare să se lumineze. ”E cazul lui N. Iorga şi atitudinile sale când în favoarea evreilor, când contra lor”, adaugă el.

Apoi îmi citeşte încă un fragment. El arată că a fost în lagăr de concentrare cu legionarii şi e singurul căruia i s-a dat drumul. Dintre ceilalţi care au fost în lagăr, mulţi au fost omorâţi. I-am explicat prof. Sch. că i s-a dat drumul pentru că a făcut un act de submisiune, dar nu a fost singurul.

Eliade îi mai scrie lui Sch. că ţine un jurnal care va fi publicat după moartea sa şi în care va apare aşa cum îl vede prof. Sch. şi nu cum apare în atacurile îndreptate împotriva sa de comunişti.

Apoi povesteşte că în Martie 1940 a fost lângă corpul neînsufleţit al profesorului Nae Ionescu, împreună cu Mihai Sebastian şi ambii au plâns. Cu toate astea, când a apărut cartea lui Sebastian, *De două mii de ani*, el *Eliade, a scris două articole în Vremea*, în care se distanţează de prefaţa lui Nae Ionescu. Şi Seb. a avut chiar cuvinte de prietenie faţă de el. (Bosey, căruia i-am povestit totul, îmi spune că-şi aduce aminte de articolele lui El., dar el s-a distanţat nu din opoziţie, ci pentru

că nu era de acord cu argumentația teologică, prea slabă, a lui Nae Ionescu).

Ar trebui să găsim undeva în Europa colecția din *Vremea*, să fotocopiem articolele lui Eliade.

Prof. Scholem nu înțelege de ce nu se pot obține din Rom.[ânia] fotocopiile. I-am explicat situația din biblioteci în Rom., despre aşa zisul ”fond secret” – care acum se cheamă ”fond special” şi la care accesul e absolut interzis. Într-o atmosferă destinsă, Sch. îmi povesteşte că a fost acum câțiva ani ca delegat al ”Academiei ebraice” la o aniversare a Acad.[emiei] Rom.[âne]. A vizitat şi colecțiile lui Rosen, arhiva şi biblioteca. L-a durut inima când a văzut acolo colecții de ziare evreieşti, de broşuri rare, documente din cele strânse de Iosif Kaufman.

Totul este necatalogat. L-a întrebat pe Rosen de ce nu caută să trimită materialul în Israel. Şef-rabinul i-a spus că în camera de alături şade un agent. Impresia lui Sch. despre Rosen: ”e un om cu două fețe. Îi serveşte pe români şi vrea să se facă apreciat şi în Israel”. I-am replicat: ”Ne-a făcut incontestabile servicii. Rom. e totuşi singura țară comunistă în care apare un supliment ebraic într-o gazetă. Avem dreptul să-l punem în pericol?”

Omul de ştiință, care e Sch., vorbea cu durere de materialele care se vor pierde acolo. ”Într-o zi vor veni comuniştii, o să confişte totul”.

Am căutat să-l liniştesc, explicîndu-i că am trimis peste o sută de volume de publicații evreieşti (50 vol. *Egalitatea*, vreo 30 *Curierul israelit*, vreo 7 *Fraternitatea*, vreo 20 *Renaşterea*).

I-am povestit apoi despre primul bibliotecar al colecţiei lui Rosen, dr. Emil Dorian, vechi comunist dar şi bun evreu. Dorian a venit la mine, indignat de comisiile de muncitori analfabeţi, care vin mereu să epureze biblioteca şi scot tot ce este evreiesc. Dorian a început atunci să-mi predea din scrisorile lui Elias Schwarzfeld către fratele său, excerptele pe care Schw. le scotea pentru lucrările sale, etc. Eu fiind atunci bibliotecarul Legaţiei noastre la Buc. le-am transferat la Ierusalim. Manuscrisele se află la secţia de manuscrise a Bibliotecii Naţionale.

Discuţia cu Sch. a durat peste două ore. Am încheiat spunându-i prof. Scholem că sunt dispus să public în *Toladot* răspunsul său, sau un răspuns al lui Eliade în care să se distanţeze de trecutul său, să facă "al het[2]". I-am comunicat lui Sch. textul scrisorii drului Poldi Hechter, fratele lui Sebastian, în care povesteşte despre două întâlniri cu M. El. În 1941 a venit să-l caute şi i-a exprimat satisfacţia că Germania a cucerit Franţa şi că o va civiliza, o va învăţa morală, etc. În 1946, M. El. a venit din nou la el şi a avut o singură observaţie: "Să uităm ce a fost". Dr. Hechter îşi exprimă indignarea că omul nu a găsit de cuviinţă să spuie o vorbă de regret pentru atitudinea pro-nazistă de atunci.

---

[2] "al het" (ebr.), "Pentru păcatul". Rugăciune care face parte din rânduiala mărturisirii păcatelor. Se rosteşte, odată cu alte rugăciuni, în ziua de Yom Kippur. La începutul fiecărei fraze, credincioşii se bat cu pumnul în piept, semn de regret şi pocăinţă pentru păcatele făptuite.

Poate că am izbutit să-i clintesc ceva din părerea lui Sch. despre caracterul lui El.

Interesant că Păst. [Simon Schafferman] a avut o discuţie la Tel Aviv cu Rudich, care a fost de părere că ar trebui să ni-l apropiem pe M. Eliade.

Probabil, după ce-şi va face ”al het”!

Aştept ca Vago[3], care pleacă la Londra, să ne aducă documentele despre Eliade, pe care le-a găsit în arhiva lui

---

[3] Bela Vago va aduce de la Londra copia documentului Foreign Office, no. 371/28953, datat 26 martie 1941, în care este descris incidentul petrecut la Londra cu Mircea Eliade: ”… Mr. Churchill presumed that the person reffered to in the second and third sentences of the telegram from Bucharest was Mr. Mircea Eliade. In a telegram dated the 13th February, Sir R. Hoare was instructed to explain to the Romanian Government the circumstances in which Mr. Eliade was searched, but in view of the present attitude of the Romanian Government it seems possible that this telegram never reached its destination. The facts are as follows: Mr. Eliade was not, as has been claimed, cultural attaché to the Romanian Legation in London and had no diplomatic status, a request by the Romanian Charge d'Affaires to have him placed on the Diplomatic List having twice been refused. On being questioned at the airport, Mr. Eliade first claimed that he was Press Attache, but subsequently admitted that this was not so. A place was reserved for fim on the air plaine to Lisbon at the urgent request of the Romanian Government, but not prior notification was received that he was to carry a diplomatic bag. An examination of his courrier's passport and of his ordinary passport showed that the Legation had not complied with the regulations regarding temporary couriers, with which all Missions in London are fully acquainted. The Security Control Officer accordingly invited him to obtain his Legation's confirmation of his bona fides. Mr. Eliade refused to return to London for this purpose, but stated that he would burn his bag. The Security

Foreign Office, care a cerut într-un moment dat ca El. să fie expulzat din Anglia, ca pro-nazist, care-i denunță pe cei din legația rom. de la Londra guvernului român, dacă nu sunt adepți ai regimului antonescian.

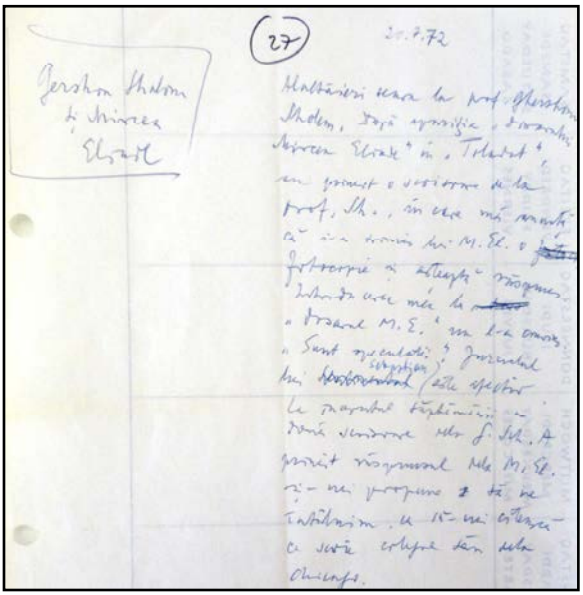

Control Officer refused to allow this, and Mr. Eliade then handed in the bag for return to the Romanian Legation, and it was accordingly returned to them. It will be clear from above that the diplomatic bag was not taken away from Mr. Eliade and that the incident was due entirely to his not possessing diplomatic status and to the failure of the Legation to obey the regulations regarding temporary couriers…". (Copia documentului se află în arhiva Centrului pentru Studierea istoriei Evreilor din România de la Universitatea Ebraică, dosar nr. 70/10: Mircea Eliade).

CAPITOLUL 4

Personalități

Acest capitol, dedicat unor personalități ce şi-au lăsat amprenta asupra istoriei contemporane a României, debutează cu câteva scrisori inedite care, prin informațiile lor, aduc detalii importante cu privire la unele evenimente petrecute în anii celui de-al doilea război mondial și imediat după.

Astfel, schimbul de scrisori dintre H. Heller (M. Rudich) şi C. Vişoianu oferă, în lumea liberă, primele ştiri despre situația precară a marelui ziarist democrat Tudor Teodorescu-Branişte (1899-1969) sau detalii despre unii dintre liderii țărănişti şi liberali importanți, aflați în 1959 în închisorile comuniste. Importante informații despre rezistența românească împotriva regimului Antonescu ne sunt oferite de scrisoarea lui Constantin Vălimărescu.

1. Corespondență

C. Vişoianu către H. Heller, 15 septembrie 1959
H. Heller către C. Vişoianu, 1 noiembrie 1959
Alex. Hurtig către Theodor Lavi, 10 noiembrie 1967
C.Vălimărescu către Theodor Lavi, 5 decembrie 1967

1
C. Vişoianu către H. Heller[1]

15 Septembrie 1959

Stimate Domnule Heller,

Mulţumesc foarte mult pentru scrisoarea Dvs. din 27 August. M-ar bucura şi m-ar interesa foarte mult să am orişice veşti din partea prietenului meu Branişte. Ştiţi, desigur, câtă stimă şi câtă afecţiune am pentru el şi ce preţ mare pun pe veştile ce vin de la el. V-aş ruga foarte mult să spuneţi prietenului[2] Dvs. că-mi poate scrie pe adresa mea de la Washington (2905 – 28th Street, N.W. Washington, D.C. – USA).

Se înţelege de la sine că voi păstra cea mai mare discreţie asupra corespondenţei noastre fiindcă m-ar durea inima dacă am pricinui vreo neplăcere prietenului nostru.

Vă mulţumesc foarte mult şi vă rog să primiţi încredinţarea sentimentelor mele cele mai bune.

C. Vişoianu

---

[1] H. Heller este pseudonimul pe care şi l-a luat Mayer (Mircea) Rudich. De abia sosit în Israel (1959) a semnat, din precauţie, aceste scrisori cu numele socrului său.

[2] De fapt nu era niciun prieten. M. Rudich a fost cel care i-a dat aceste ştiri lui Vişoianu despre Teodor Teodorescu-Branişte, cei doi fiind prieteni foarte buni.

2
H. Heller către C. Vişoianu

Tel Aviv, 1 noiembrie 1959

Mult stimate domnule Vişoianu,

Vă cer iertare pentru marea întârziere cu care răspund scrisorii dvs. Prietenul meu a lipsit, însă, din Tel Aviv, fiind intern într-o şcoală, pentru a învăța limba ebraică, apoi, venind aici, a fost preocupat şi a avut o serie de alergături, pentru a-şi găsi o ocupație. Greutățile, inerente începutului, nu sunt încă toate depăşite.

Prietenul meu vă roagă să-l iertați dacă – deşi i-ați dat atât de serioase asigurări – insist, totuşi, asupra totalei discreții, fiindcă cea mai mică greşeală, cu deosebire astăzi, poate pune în primejdie viața acelui extraordinar om care este Teodorescu-Branişte. D. Branişte locuieşte în str. Oteteleşeanu, no. 3. Două cămăruțe dintr-un apartament pe care-l împarte cu alți colocatari. Două cămăruțe mizere, la etajul III, într-o clădire destul de înaltă, dar fără lift Pentru sănătatea şubrezită a soților Teodorescu este un lucru – ca să nu spunem mai mult – destul de neplăcut. Sănătatea dlui Branişte lasă mult de dorit. După operația suferită acum câțiva ani, a intervenit o uşoară ameliorare, dar e departe de a fi măcar satisfăcătoare. După câte ştim, trăieşte dintr-o mică pensie şi din măruntele ajutoare ale unor prieteni. Când şi când, un pachet, de aici.

Mult încă înainte de plecarea prietenului meu, d. Branişte i-a spus – i-a atras atenţia – că numele dvs. figura încă în vechea carte de telefon, înlocuită abia vara trecută. Sora dvs. este bine.

Înainte de plecarea amicului meu, d. Branişte l-a rugat să vă scrie - spre a vă spune, chiar dacă şi pe alte căi aveţi cunoştiinţă, că situaţia este gravă. Nu se ştie nimic de Mihalache. S-a vorbit, într-o vreme, că ar fi pe la R. Sărat. Nimeni, însă, nu ştie nimic precis. Nici dacă mai este în viaţă. Dna Mihalache a fost luată de acasă - şi se pare că are domiciliu obligatoriu - unde nu se ştia, cel puţin atunci. O serie de foşti şefi de organizaţii naţional-ţărănişti fuseseră rearestaţi. Despre procesul Bentoiu-Aznavoian[3] aţi aflat, desigur, între timp. Tătăranu s-a sinucis, după câte se spune, în închisoarea de la Sighet. Despre Ilie Lazăr nu se mai ştia nimic[4]. După ce a stat în închisoare 9 ani, în loc de 6, la cât fusese condamnat, Carandino a fost judecat din nou, dându-i-se domiciliu obligatoriu.

Unul câte unul, o serie de foşti conducători politici sau publicişti, eliberaţi din închisoare sau dintre cei care n-au fost închişi, nu mai pot rezista şi încep să colaboreze, sub o formă sau alta, cu regimul. Anii trec. Se ridică un tineret care nu cunoaşte trecutul, care nu cunoaşte oamenii politici, care începe

---

[3] Aurelian Bentoiu şi Hurmuz Aznavorian au făcut parte din lotul de foşti liberali judecaţi în iulie-august 1958.

[4] Liderul ţărănist Ilie Lazăr va fi eliberat din închisorile comuniste abia în 1964, după 17 ani petrecuţi în închisorile de la Sighet, Râmnicu Sărat şi coloniile de muncă de la Culmea şi Periprava.

să creadă că este adevărat ceea ce i se serveşte. Asta nu înseamnă că poporul a uitat pe vechii conducători, dar speranţele într-o îndreptare a situaţiei, într-o schimbare, sunt din ce în ce mai slabe. Oamenii încep să nu mai spere, să nu mai creadă, să nu mai aibe reazim moral.

Acolo, în ţară, nu se poate face nimic. Este inutil să se pretindă celor de acolo să facă ceva. E ca şi cum ai cere unui om legat cobză, să spargă un zid. Totul depinde de ceea ce se poate face şi obţine de afară. Slabele nădejdi ale oamenilor din ţară acestea sunt… La plecare, d. Branişte a spus amicului meu să vă gândiţi şi la posibilitatea de a salva barem câţiva oameni. Câţiva care mult nu mai pot trăi astfel. Bineînţeles, v-a rugat să vă gândiţi la el şi la soţia sa. A fost pentru prima oară când a vorbit astfel. Când a cerut să se facă ceva pentru a putea pleca. Acest lucru spune foarte mult.

Şi acum încă ceva, asupra căruia vă rugăm să păstraţi aceeaşi discreţie. Amicul meu l-a văzut în ultimii ani pe Camil Demetrescu, dacă nu mă înşel unul din foştii dvs. colaboratori. Ultima dată l-a văzut în 1954. Era bine şi cu un moral destul de bun. I-a vorbit mult despre dvs. Vă păstrează o amintire dintre cele mai bune, e plin de dragoste şi admiraţie faţă de dvs.

Nu ştiu dacă am izbutit, din cele relatate de amicul meu, să redau totul, înţelegând tot ceea ce v-ar putea interesa. Dar de la plecarea sa din ţară au trecut 9 luni de zile, plecarea a avut loc în grabă, într-un iureş de alergături pentru îndeplinirea formalităţilor şi în condiţii în care e lesne ca un om să uite multe

(eventual) din ce ar fi avut de spus. Apoi strădaniile pentru aflarea unui rost, aici.

Sunt încredințat că această scrisoare va rămâne numai pentru dvs. şi nu vom cauza nimănui neplăceri – *care pot fi foarte grave* – şi, în primul rând dlui Branişte, astăzi suferind, dar acelaşi om minunat, curat, extraordinar, într-adevăr, pe care-l ştiți. Şi un amic al dvs. cum nu ştiu dacă sunt mulți.

Vă rog, stimate domnule Vişoianu, să primiți expresia deosebitelor mele sentimente.

H. Heller

Rehov 4, no. 107
Ghivat Alia – Tel Aviv

3
Alex. Hurtig[5] către Theodor Lavi

Paris, 10 Noiembrie 1967

Dlui
Dr. Th. Lavi
Har Hazikaron, Ierusalim

Dragă prietene, un telefon dat azi dimineată de G. Stroe[6] îmi aminteşte că îţi sunt dator un răspuns. Scrisoarea d-tale din 13 august am primit-o la întoarcerea din vacanţă şi ţi-am răspuns, cu întârziere, cam pe la jumătatea lunii septembrie. Văd cu surprindere că mai există "scrisoarea pierdută". Şi cu mare părere de rău, căci îţi aminteam şi eu vremurile de odinioară şi, fiindcă mă întrebai dacă îmi mai aduc aminte de anii de la *Renaşterea*, îţi spuneam că îţi citesc regulat articolele din *Viaţa Noastră*.

---

[5] Alexander Hurtig, născut la Piatra Neamţ în 1897. Licenţiat în drept la Iaşi intră în ziaristică din anul 1918. În perioada interbelică este redactor la ziarul *Argus* (Bucureşti) şi preşedinte al agenţiei naţionale de ştiri Rador.

[6] George Stroe, născut în 1904 la Bucureşti. Studii economice la Bucureşti şi Liege. Redactor la ziarele *Argus* (din 1921) şi *Ultima oră*. Preşedinte al Lojii Bnei Brith "Lumina" din Bucureşti, secretar General al ORT, vice preşedinte al HIAS în România, membru în Comitetul Executiv al Uniunii Evreilor Români. A reprezentat România la Camera Internaţională de Comerţ (de la Paris) şi a fost consilier economic la Ministerul de Externe Român.

Îți voi repeta deci datele pe care ai dorit să le cunoşti. Am sosit la Buenos Aires în mai 1942[7]. Am găsit sosind pe un vechi prieten, Const. Vällimărescu, care, nevoind să fie ambasadorul regimului Antonescu, îşi dăduse demisia[8], în semn de protest, la fel cu V.V. Tilea, care era ambasador la Londra. Vällimărescu crease un comitet "Pentru România liberă şi democrată", care a editat un buletin lunar, în limba spaniolă, al cărui prim redactor, redactor, secretar de redacție, etc. etc. eram eu.

Chaim Reischer făcea parte din acest comitet şi fiind un negustor înstărit a contribuit la existența materială a mişcării. Acțiunea în favoarea evreilor din România, pe cât ştiu eu, a fost dusă numai prin acest buletin în cadrul relațiilor lui Const. Vällimărescu, capitolul evreiesc fiind considerat ca făcând parte din "România liberă şi democrată" de după victorie.

Drul Hellman[9], care s-a prezentat în audiență la Cutzarida, ambasadorul României numit după retragerea lui Vällimărescu,

---

[7] Alexandru Hurtig împreună cu familia sa, soția şi cei doi copiii au ajuns la 19 mai 1942 la Buenos Aires cu vasul de pasageri Cabo de Hornos, de la Bilbao. Au fost însoțiți de fratele său şi el ziarist – Jean Hurtig – împreună cu soția şi fiul.

[8] Constantin Vällimărescu a fost ambasador în Argentina între februarie 1939 - 15 octombrie 1940. Legația română de la Buenos Aires a rămas fără şef de misiune din 1 aprilie 1941.

[9] Jacob Hellman, lider sionist din Lituania, fost deputat în Parlamentul de la Riga, fondator şi redactor al ziarului evreiesc *Frimorgen* (Riga). În 1934 părăseşte Lituania şi se stabileşte în Polonia unde va fi reprezentantul

era delegatul pentru Argentina al Congresului mondial evreiesc. De aceea, audiența la care te referi, ar fi avut loc cu ocazia vizitei lui Nachum Goldman, anterioară sosirii mele.

Reischer, cu care am avut bune legături de prietenie şi multe conversații de ordin politic era un om simplu, dar se considera un om politic fiindcă fusese în Moldova activ în cadrul unei secții a Uniunii Evreilor Români, nu mi-a vorbit niciodată de un demers la Cutzarida şi mă gândesc că discreția lui era datorată faptului că nu ar fi vrut să se ştie că întreține relații cu Cutzarida, agentul lui Antonescu. În treacăt, țin să subliniez că acest diplomat era un om foarte cumsecade şi, cred, capabil, de o acțiune umanitară. În atmosfera de atunci, însă, un contact cu el ar fi fost considerat în cercurile aliate din America de sud ca … un ”act de înaltă trădare”.

Dar, Reischer a murit acum doi ani, drul Hellman de asemenea, Cutzarida la fel. Vălimărescu trăieşte la Buenos Aires, adresa lui este: Calle Bustamante 1865. Dacă îi scrii, te poți referi la mine, este deosebit de amabil şi îți va da tot concursul posibil.

Dar cel care mai mult ca oricine te poate lămuri este Nachum Goldman, mi se pare, întrucât el fusese interlocutorul lui Cutzarida şi cel care îi solicitase intervenția.

Congresului Mondial Evreiesc timp de cinci ani, până în 1939 când emigrează în Argentina. Moare la Buenos Aires în 1950.

Regret că lămuririle mele nu te vor lumina prea mult. Îți mulțumesc pentru buna amintire pe care mi-o păstrezi şi te rog să crezi că este în totul reciprocă.

Cu drag,

Alex. Hurtig

4
C.Vällimărescu către Theodor Lavi

Buenos Aires, 5.12.1967

Prea stimate Domnule Lavi,

Am primit scrisoarea Dvs. din 16 nov. 1967 şi vă rog să mă scuzați că îi răspund cu atâta întârziere. Motive de sănătate şi preocupări de ordin material m-au absorbit mult în timpul din urmă şi m-au împiedicat să vă dau răspunsul promt cuvenit.

Am putut reconstitui o colecție completă a buletinului, în limba spaniolă, pe care l-am publicat în colaborare cu bunul meu prieten Alexandru Hurtig, din iunie 1943 şi până în ianuarie 1945. Vă trimit această colecție împreună cu una necompletă, în limba română, aceasta din urmă publicată anterior, cu începere de la 1 februarie 1942, cu mijloace mai modeste şi destinate românilor din Argentina. Buletinul imprimat, în spaniolă, era trimis Ambasadelor, autorităților, cercurilor intelectuale, organizațiilor politice etc. din Argentina şi din celelalte

Republici sud-americane precum şi redacţiilor de ziare mai importante şi personalităţilor mai de seamă.

Mişcarea ce am iniţiat şi dirijat din 1942 până în 1945 era condusă de un Comitet de 8 membri sub Preşedinţia mea. Dintre aceştia 3 erau evrei şi anume Dnii. Chaim Rescher, Ion Voinea şi Adolfo Slesinger.

După cum veţi constata din examinarea colecţiilor în chestiune pe care le trimit aparte, ca imprimate şi pe care deci le veţi primi ceva mai târziu prin poşta obişnuită, recomandat, scopul ce-l urmăream era să informăm opinia latino-americană, pe Aliaţi şi opinia publică mondială că poporul român nu aprobă nici politica urmată de Guvernul dictatorial al Mareşalului Antonescu şi nici nu împărtăşeşte ideologia nazistă. Că acest popor nu-şi poate exprima, din cauza dictaturii şi prezenţei trupelor germane în România, adevăratele lui sentimente democratice, opuse oricărei tiranii, oricărei persecuţii rasiale sau religioase şi că acest popor nu poate fi făcut răspunzător de politica şi acţiunile unui Guvern care nu reprezintă voinţa şi sentimentele lui adevărate. Mişcarea noastră, a românilor liberi din America de Sud, care erau în măsură, spre deosebire de fraţii lor din ţară, să-şi manifeste gândul şi simţirile, trebuia să prepare – în limita mijloacelor ei – o atmosferă favorabilă ţării noastre după Victoria Aliaţilor. Poporul nostru nu trebuia făcut răspunzător de actele Guvernului Antonescu.

În vederea atingerii acestui scop, am utilizat, de asemenea, legăturile strânse ce le aveam cu colegii mei din Corpul

diplomatic şi cu cercurile argentiniene şi străine aliate sau pro-aliate.

Nu am pierdut nici un prilej de a exprima fie prin Buletin, fie verbal sau prin corespondență, adevărata imagine a poporului român, anti-nazist şi democrat. Am căutat să fac să se înțeleagă că el nu este antisemit, că marile partide politice şi cercurile conducătoare româneşti nu sunt antisemite, că în România se recunoaşte în toate sectoarele politice, sociale, economice, intelectuale de către marea majoritate a componenților lor, rolul de seamă pe care evreii l-au jucat şi îl joacă în dezvoltarea şi progresul țării.

Veți vedea din răsfoirea Buletinului *Mişcării pentru o Românie liberă şi democratică* că ceea ce am făcut în Argentina prin publicația mea este să duc o campanile anti-nazistă, de combatere a odioasei ideologii naziste şi de expunere a autenticei fizionomii a poporului român. Veți găsi de asemenea în Buletin înfierarea acțiunii criminale şi nefaste a Gărzii de fier, combaterea absurdei teorii a ”raselor superioare” şi susținerea principiilor în baza cărora trebuie să se facă dreptate evreilor principalele victime ale nebuniei naziste.

Nu am dus deci propriu zis ”o campanie în favoarea evreilor din țară” însă toată acțiunea *Mişcării pentru o Românie liberă şi democratică* servea indirect cauza evreilor din țară.

Trebuie să adaog că personal, prin educație şi formare intelectuală am fost totdeauna un prieten al evreilor. Le-am apreciat întotdeauna însuşirile intelectuale şi sufleteşti, pe cei

din ţară i-am considerat totdeauna buni patrioţi români şi am avut la toate vârstele şi continui să am la vârsta mea înaintată, prieteni intimi şi dragi evrei. Menţionez în treacăt amiciţia ce mă lega în timpul războiului de Dr. Mibashan[10] cu care mă întâlneam cel puţin odată pe săptămână, cu care schimbam idei şi comentam evenimentele politice şi militare într-o comunitate spirituală desăvârşită. Iar pe Alexandru Hurtig îl stimez şi apreciez profund. Fratele lui, Jean Hurtig, este cel mai bun prieten ce am în Argentina.

Îmi vorbiţi de o recomandare a mea a Dlui Reischer adresată D-ului Carol Davila? Desigur că am dat-o. Am căutat să fiu util tuturor evreilor români care aveau nevoie de vreun sprijin la autorităţi sau de o introducere la o intreprindere. Calitatea mea de fost Ministru îmi deschidea multe porţi. Cu Davila am fost în corespondenţă foarte strânsă. El a înfiinţat un Comitet românesc în Statele Unite cu aceleaşi obiective ca ale *Mişcării* mele din Argentina.

Reintegrat în carieră, înaintat Ministru clasa I şi decorat de M.S. Regele Mihai, am fost numit Ministru în Norvegia în 1946[11]. Mai speram atunci ca Aliaţii ne vor scăpa de urgia ruso-

---

[10] Menahem Braunstein-Mibashan (1858-1944), născut la Iaşi, a fost unul dintre cei mai activi promotori ai limbii ebraice din România. Pedagog de formaţie, a predat ebraica în şcolile evreieşti din Iaşi, Piatra Neamţ şi Vaslui. Este autorul unor manuale şcolare de învăţare a limbii ebraice.

[11] A activat ca şef al Legaţiei Române de la Oslo între 15 iulie 1946 - 1 decembrie 1947.

comunistă. Când Ana Pauker a fost numită Ministru de Externe, când Maniu şi Brătianu au fost condamnaţi ca ”trădători”, am înţeles că am fost abandonaţi comunismului şi de la Oslo am demisionat telegraphic pentru a doua oară (prima dată demisionasem în 1942 când am văzut că Antonescu îndrepta din ce în ce mai mult ţara spre servilitate faţă de Hitler). Nu mai puteam spera nimic de la Aliaţi şi nu mai puteam servi un Guvern român satelit al Rusiei după cum nu mai putusem să servesc un Guvern român satelit al Germaniei naziste.

Exilat voluntar în Argentina am găsit aici un cuib de legionari care nefiind primiţi aiurea, obţinuseră viza argentineană de la regimul lui Peron. Încercau şi aici să facă rău evreilor, intervenind la serviciul emigraţiei pentru a nu se acorda viza de intrare pentru ei.

Legăturile pe care le mai păstrasem aici mi-au permis să mai fiu util unora din ei, contracarând acţiunea legionarilor. După căderea lui Peron, evreii români, ca şi cei refugiaţi din alte ţări dindărătul perdelei de fier, nu au mai avut pentru ce să se teamă. Toate regimurile următoare lui Peron, inclusiv cel actual, au avut şi au cele mai bune sentimente faţă de evrei. Situaţia lor este foarte bună iar fără îndoială că acţiunea eroică a Israelului faţă de Arabi în războiul ce aceştia i l-au impus, acţiunea care a făcut admiraţia întregii lumi, a contribuit încă la creşterea stimei de care evreii se bucură în Argentina. Cred că această stimă şi admiraţie sunt, de altfel, generale în lume. Cu satisfacţie am

văzut că Guvernul comunist român a luat chiar el atitudine în favoarea evreilor în conflictul israelo-arab.

Încheind aceste rânduri, stimate Domnule Lavi, adaug că dacă doriți şi vă este necesară, puteți păstra colecția Buletinului în spaniolă deoarece mai posed una. V-aş ruga însă să-mi înapoiați cea în româneşte din care nu mai am alta.

Vă rog să primiți încredințarea sentimentelor mele cordiale de deosebită considerație.

C. Vălimărescu

2. Monseniorul Vladimir Ghica

Theodor Lavi şi-a publicat memoriile în volumul cu titlul *Nu a fost pisica neagră* (*Amintirile unui asir ţion din România*), Tel Aviv, 1979.

În capitolul IX, *Infirmerie*?, Lavi povesteşte cum l-a cunoscut pe Monseniorul Ghica: ”… Lângă patul meu zăcea un bătrânel, numai piele şi oase. Mi s-a prezentat: "monseniorul Ghica". Avea barbişon şi plete albe, aproape imaterial în trupu-i firav. Iradia bunătate. Era preot catolic. Mi-am adus aminte de el. Fusese un prieten al sionismului, colaborase chiar la revista *Hasmonaea*, a noastră, a studenţilor sionişti de la Bucureşti. […] mi-a povestit că a fost misionar şi pregătindu-se pentru acest rol a învăţat şi medicină şi chimie. Era atât de sleit de puteri că nu s-a putut da jos din pat ca să mă examineze. Mi-a dat însă un sfat, care-l completa pe cel al generalului Arbore: "Să nu fii laş în faţa durerii. Trebuie să faci mişcări. Altfel ai să te anchilozezi într-adevăr". I-am ascultat sfatul şi luptam cu durerile în încheieturi” (p. 178).

Cum a murit Monseniorul Vladimir Ghica

de Monte-Cristo[1]

La 8 Mai se împlinesc 4 ani de când în infirmeria Jilavei (căreia deținuții îi spuneau ”infernerie”') a murit Monseniorul Vladimir Ghica prinț al bisericii catolice şi descedent al familiei domnitoare a Ghiculeştilor. Am fost vecinul lui de pat acolo şi am asistat la agonia lui de 11 zile în condițiile neumane ale deținuților politici dintr-un regim comunist, care nu se îmblânzeşte nici în fața boalei şi nu se înduioşează de moarte. Fusesem zvârlit şi eu, grav bolnav, adus pe o pătură surogat de targă în stare de inconştiență la infirmerie, după grele torturi fizice şi sufleteşti de ani de zile în ghearele anchetatorilor Securității. Aveam dureri fizice care mă trezeau din când în când din leşinul de zile întregi. Când m-am trezit din nou într-un pat - după ce fusesem mai întâi aruncat la morgă, pe o masă de ciment - când m-am văzut între oameni vii, printre ceilalți douăzeci de bolnavi, figura Monseniorului Ghica m-a atras ca o lumină. Cu bărbişonul şi pletele-i albe ca un simbol al imaculării, în haina-i preoțească, străveziu şi aproape imaterial în trupu-i firav, iradia numai bunătate şi seninătate. S-a apropiat de mine şi a început să vorbească o lecție de medicină

[1] Theodor Lavi își semna materialele difuzate la BBC cu numele Monte Cristo.

sufletească despre rezistența împotriva durerii, despre lupta cu suferința pe care o putem birui cu puterea spiritului. Calda lui omenie era încrustată, nestemată într-un fond de înțelepciune. Aveam să mă conving în curând cât de necesar şi folositor avea să fie acest apel la puterea sufletească, atunci când am constatat completa lipsă de îngrijire medicală adevărată în care ne aflam.

În celula infirmeriei se mai găseau un hogea musulman, tătar din Dobrogea un preot ortodox sârb şi un tânăr rabin[2] evreu. Toți îl respectau şi-l venerau pe preotul catolic ca pe un sfânt. Mai erau în celula cinci minori, pungaşi de buzunare, unul asasin, doi dintre dintre ei homosexuali, dejecții ale iadului. Deveniseră "politici" pentru că unii au furat un revolver miliținanului care transportă la închisoare şi altul pentru că l-a bătut pe un secretar al organizației comuniste, care angajase o păruială cu fratele lui. Tinerii aceştie ne-au transformat viața din celulă într-un iad şi mai fierbinte: înjurături obscene, bătăi până la sânge între ei, conflicte cu ceilalți deținuți şi denunțuri împotriva noastră la gardieni. Singurul care îi putea potoli era Monseniorul Ghica şi abia după ce trupul lui neînsuflețit a fost scos din celulă şi iadul a devenit permanent, ne-am dat seama ce influență a avut până şi asupra acestor diavoli; ceea ce îl făcea respectat pe Monseniorul Ghica era, pe lângă bunătatea şi înțelepciunea lui, şi vasta lui cultură. Ştia medicină şi chimie, istorie şi filozofie, era orientat în literatură şi cunoştea geografia din multele lui călătorii ca

[2] Motală Burnstein, fiul rabinului Dov Burnstein.

misionar în câteva continente. Ani de zile a locuit la Paris într-un cartier muncitoresc, ca preot şi îndrumător sufletesc.

Legenda povestea că în acţiunea misionară din Japonia se împrietenise cu Mikadoul. Era văr cu prinţul Iosupov, care l-a ucis pe Rasputin. O biografie bogată care i-a creeat legături multe şi valoroase. Şi totuşi prestigiul lui printre noi în celulă nu se baza pe vreo îngâmfare ostentativă. Era, dimpotrivă, modest şi prietenos, gata să stea de vorbă cu oricine fără niciun fanatism sau bigotism. Rabinul discuta zile întregi cu el şi era uimit de vasta cultură teologică şi de omenia generoasă. Preotul ortodox ca şi hogea mahomedan găseau şi ei subiecte de conversaţie şi după fiecare convorbire le creştea veneraţia. Într-o convorbire cu el îmi aduc aminte că am dezbătut despre romanul lui Thomas Mann, *Muntele Magic* - în care se descrie viaţa într-un sanatoriu de tuberculoşi. Monseniorul mi s-a dezvăluit şi ca un critic literar. Mi-a vorbit despre unele greşeli de compoziţie ale romanului: prea multe dialoguri şi prea greoaie. Sau îmi relata întâlnirile cu Bergson, povestindu-mi despre reumatismul chinuitor învins de marele gânditor prin puterea spiritului. Monseniorul Ghica era el însuşi un exemplu despre puterea spirituală învingând slăbiciunea fiinţei umane. Şi la el spiritul lui mare avea ca sălaş un biet trup, care-şi pierdea zilnic din puteri. Se topea văzând cu ochii. Ar fi fost cazul să fie trimis pentru îngrijire specială la Văcăreşti, unde era spitalul central al închisorilor. Dar pentru asta ar fi trebuit să găsească har în ochii personalului medical al închisorii. Avea şi o condamnare mică,

doar de 4 ani, adică nu era politiceşte un caz prea grav. A fost arestat odată cu sutele sau poate miile de preoţi catolici. Prin faptul în sine al apartenenţei lui catolice era un caz de agravare politică în ochii comuniştilor. În consecinţă n-a fost trimis la Văcăreşti la spital. Puterile îl părăseau până când nu s-a mai putut ridica din pat de slăbiciune. Ar fi fost nevoie de o îngrijire specială - dar cine să i-o dea? Medicul şef al Jilavei îşi făcea serviciul în spiritul comunist. Uitase jurământul lui Hipocrate, în favoarea învăţăturii partidului comunist care-l obliga să vadă şi într-un muribund numai pe criminalul politic. Doctorul Hariton venea de două ori pe săptămână la vizita medicală şi o făcea de multe ori de la fereastra celulei, de afară din curte. În celula noastră subterană umblau broaştele sub paturi şi umezeala de acolo le pria. Când afară ploua, ne pomeneam cu o invazie de şoareci de câmp care mi se băgau în ghete, se ascundeau în saltele, se căţărau pe paturi. Doctorul Hariton ca şi adjunctul lui, doctorul Suciu, nu vedeau nici asta cum nu-i observau nici pe bolnavi. I-am atras noi, cei din celula infirmeriei, atenţia asupra stării Monseniorului Ghica. Medicul n-a catadicsit să intre în celulă să-l examineze pe bolnav; i-a spus doar sanitarului însoţitor să-i facă injecţie de glucoză. Sanitarul Neamţu era şi el un produs al educaţiei de dezumanizare comunistă. Venea de trei ori pe săptămână să dea medicamente şi îngrijirea prescrisă de medic. De multe ori făcea tratamentele în curte şi atunci cei mai puţini bolnavi îi aduceau în cârcă sau în braţe pe cei care nu mai puteau umbla. Injecţiile sau medicamentele sanitarului Neamţu

le administra după bunul lui plac, cenzurându-l pe medic - căci el avea probabil un rang mai mare în ierarhia comunistă decât doctorul. De două ori i-a făcut într-adevăr injecţiile prescrise Monseniorului Ghica, dar după aceea le-a suspendat spunând: ”e bătrân”. Tot o să moară. Sanitarul Neamţu era un sadic, cu pronunţate caractere de infantilism. În loc să facă injecţii bolnavilor, se distra spărgând cu degetele fiolele care ar fi putut salva vieţi omeneşti. După ce i-a pronunţat sentinţa Monseniorului Ghica, felcerul Neamţu trecea în fiecare zi pe la fereastra celulei şi întreba: n-a murit încă? Unsprezece zile a durat agonia părintelui Ghica şi în fiecare zi apărea la fereastră cobia în halat alb şi se mira de rezistenţa trupului, care poate că murise de mult, dar sufletul continuă să trăiască. Părintele şi-a dat seama că se stinge. Şi ne-a spus atunci ultima dorinţă: voia să se spovedească unui episcop catolic care era într-o celulă vecină din Jilava. Noi am transmis rugămintea comandantului închisorii, maiorul Gheorghiu, prin intermediul ofiţerului de serviciu şi apoi direct la raportul săptămânal. Am crezut că-i vom trezi o vibraţie omenească. Dar comandantul era şi el comunist. Fireşte că episcopul nu a fost adus. Monseniorul Ghica ajunsese atât de slab că nu se mai putea alimenta. Din când în când cerea apă şi atunci îi muiam buzele. Preocupat mereu de curăţenie - într-adevăr rareori am văzut un om în închisoare atâta de îngrijit - cerea să fie dus la butoiul de lângă fereastră în care ne făceam necesităţile. Câte cineva îi pieptăna pletele şi bărbişonul. O licărire de recunoştinţă în ochii

muribundului îl răsplătea. Glasul stins, abia perceptibil, ne-a mai cerut ceva: să fie îmbrăcat pentru drumu-i din urmă în haina-i preoțească. Părintele ortodox Jiva Popov şi hogea Mustafa i-au peticit antireul. În ultimele zile n-a mai putut vorbi. Îi umezeam buzele cu apă, îi pieptănam pletele, îi duceam trupul fără greutate la butoi. Zilnic apărea la fereastră sanitarul Neamțu cu întrebarea din ce în ce mai nerăbdătoare: ”tot n-a murit încă?” Venea zilnic pentru asta, căci tratamentele le făcea de două sau de trei ori pe săptămână. Probabil că era planificat decesul şi sanitarul era îngrijorat că nu-şi poate realiza norma. O dată Monseniorul Ghica s-a mai trezit din neştire şi-a rugat pe cineva să le ia bandei de tineri derbedei făgăduiala că nu vor mai jura şi blestema. Niciodată, încă pe când era lucid, nu le făcuse vreo predică morală, căci ajungea prestigiul lui personal. În celulă era o atmosferă apăsătoare: simțeam aripa rece a morții. Asistam la lupta cea de pe urmă, impresionantă tocmai prin seninătatea ei. Moartea era un musafir obişnuit în celula noastră şi-şi pierduse caracterul solemn şi grav. Era un fapt divers - de multe ori o să dorim fiecare, spre a evada din iadul torturilor. Dar agonia asta prelungită era neobişnuită. Parcă voia să atragă atenția asupra vitalității din noi. Cum a putut rezista trupul slab al Monseniorului Ghica fără hrană şi fără îngrijire medicală? Într-a unsprezecea zi se făcuse ora prânzului şi ni se distribuise tocmai arpacaşul tradițional. Eram concentrați asupra mâncării, când deodată cineva strigă: ”părintele Ghica s-a stins”. Preotul Jiva

cred i-a închis ochii şi l-a legat sub bărbie, căci gura rămăsese deschisă de la ultima suflare.

Cineva a spus o rugăciune cu glas tare - şi fiecare în gând o însoţea în legea lui: hogea după credinţa musulmană, rabinul în evreieşte, părintele Jiva după ritul ortodox. După o lungă tăcere, cineva a rostit în cuvinte simple necrologul: ”A fost un duhovnic adevărat, părinte sufletesc pentru fiecare din noi”. Apoi i-au îmbrăcat haina-i preotească, l-au scos din pat şi l-au aşezat jos pe o pătură. Sanitarul Neamţu, anunţat în grabă pe ofiţerul de serviciu, a sosit îndată şi-a exclamat uşurat: ”în sfârşit, bine c-a murit” şi în gând probabil a continuat: mi-am împlinit norma!

Patru dintre deţinuţi l-au dus pe Monseniorul Ghica la morgă pe pătura servind drept targă. De acolo probabil că trupul lui a fost transportat la incinerare, căci nici un bandit politic nu e vrednic de un mormânt.

Am văzut lacrimi în ochii multora, deşi cu toţii eram obişnuiţi cu moartea, o văzusem de atâtea ori în paturile de alături, tovarăşul din pat sau înfigându-şi ghiarele în fiecare din noi personal.

Dacă Monseniorul Ghica nu are mormânt şi nici cruce la căpătâi - în inima fiecăruia care l-a cunoscut el şi-a durat un monument din ceva mai trainic decât piatra rece. Amintirea îi va fi veşnică şi dacă titlul de sfârşit are un înţeles, Monseniorul Ghica îl merită pe deplin.

Chitanțe emise de BBC,
pe numele lui Theodor Lavi,
confirmând plata pentru serviciile sale

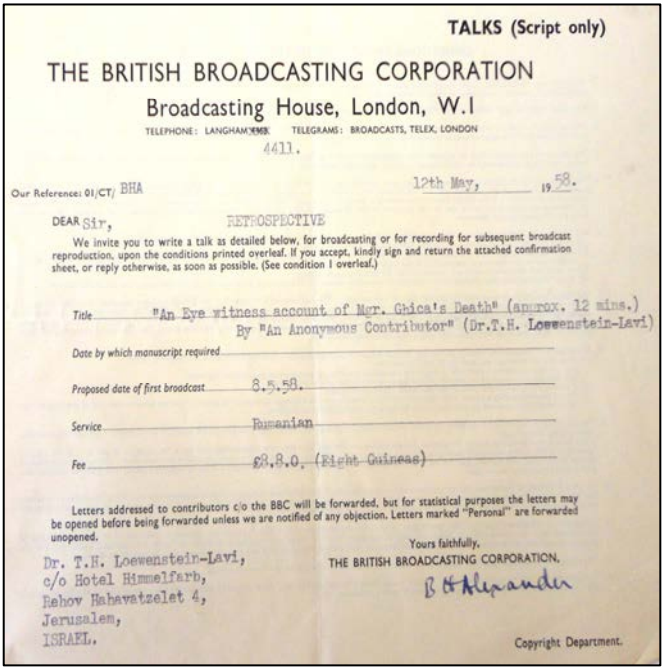

TALKS (Script only)

THE BRITISH BROADCASTING CORPORATION

Broadcasting House, London, W.1

TELEPHONE: LANGHAM 4411. TELEGRAMS: BROADCASTS, TELEX, LONDON

Our Reference: 01/CT/ BHA

12th May, 1958.

DEAR Sir,

RETROSPECTIVE

We invite you to write a talk as detailed below, for broadcasting or for recording for subsequent broadcast reproduction, upon the conditions printed overleaf. If you accept, kindly sign and return the attached confirmation sheet, or reply otherwise, as soon as possible. (See condition 1 overleaf.)

Title "An Eye witness account of Mgr. Ghica's Death" (approx. 12 mins.)
By "An Anonymous Contributor" (Dr.T.H. Loewenstein-Lavi)

Date by which manuscript required

Proposed date of first broadcast 8.5.58.

Service Rumanian

Fee £8.8.0. (Eight Guineas)

Letters addressed to contributors c/o the BBC will be forwarded, but for statistical purposes the letters may be opened before being forwarded unless we are notified of any objection. Letters marked "Personal" are forwarded unopened.

Yours faithfully,
THE BRITISH BROADCASTING CORPORATION,
B H Alexander

Dr. T.H. Loewenstein-Lavi,
c/o Hotel Himmelfarb,
Rehov Hahavatzelet 4,
Jerusalem,
ISRAEL.

Copyright Department.

THE BRITISH BROADCASTING CORPORATION
BROADCASTING HOUSE, LONDON, W.1
TELEGRAMS AND CABLES: BROADCASTS, LONDON, TELEX • INTERNATIONAL TELEX: 2-2182
TELEPHONE: LANGHAM 4468

Reference : 26/PROGS/DMC 5th June, 1958

Dr. T.H. Loewenstein-Lavi,
c/o Hotel Himmelfarb,
Rehov Hahavatzelet 4,
Jerusalem,
ISRAEL.

Dear Sir or Madam,

We are seeking Bank of England permission to remit to you the sum of £15. 15. 0. in respect of a fee as shown below.

Date	Title of Work	
20.5.58	"The all-pervading Police State"	£7. 7. 0d.
8.5.58	"An Eye witness account of Mgr. Ghica's Death"	£8. 8. 0d.
		£15.15. 0d.

Provided sanction is received, we shall instruct our bankers to make payment by Mail Transfer Order. The serial Number of this payment is F.P. 98.

Yours faithfully,

Dorothy H Clempson

for Programme Accountant

EVF
A

3. Corespondența dintre Episcopul Valerian Trifa și Raul Marian

Cele două scurte scrisori trimise de Episcopul Valerian Trifa lui Raul Marian ascund o legătură apropiată, ce va dura până la stabilirea lui Trifa în Portugalia. Din păcate, arhiva personală a lui Simon Schafferman nu a păstrat mai multe scrisori. În schimb, relația dintre prelatul român şi prietenul său evreu este povestită de acesta din urmă în scrisorile trimise atât lui Simon Schafferman cât şi lui Theodor Lavi[1]. Într-o scrisoare datată 28 mai 1973, Marian îi scrie, printre altele, lui S. Schafferman: ”Vă trimit o copie după o scrisoare ce am primit-o de la PSS Valerian Trifa, spre a vă forma o părere asupra bunelor relații ce le are cu mine. Posed multe scrisori, ceea ce dovedeşte că am o legătură directă. Cu tact, sunt singurul evreu acceptat în apropierea lor. Am luat cina împreună cu vreo 12 leaderi ai exilului românesc, în frunte cu Trifa. Calitatea mea este de reprezentant a lui *B.I.R.E.* pentru America şi Canada, fapt care mi-a înlesnit cunoaşterea şi pătrunderea în sferele înalte ale exilaților români. Altădată, vă voi scrie ce mi-a declarat Trifa în

[1] Vezi *Theodor Lavi în corespondență*, volum coordonat de Mihaela Gligor și Miriam Caloianu, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012, pp. 284-293.

anul 1962 ori 1963 când pentru prima dată am fost la *Vatra Românească* şi numai atunci, ca urmare convorbirii avute, am acceptat să "dialogăm" în continuare. În acea vreme, Trifa era şi mai puternic decât azi, deoarece exista "războiul rece", ambasadele nu aveau influența pe care au căpătat-o după vizita lui Ceauşescu la Casa Albă, Episcopia Misionară nu avea elemente de bază cum are azi: arh. Bartolomeu V. Anania, Gh. Alexa, preoți educați la Bucureşti şi cărora li s-au încredințat parohii mari la Montreal, Windsor, Hamilton, acestea în Canada ca să nu mai amintesc de America. Totuşi numărul bisericilor păstorite de Valerian Trifa întrece cu mult pe acelea aflate sub jurisdicția lui Victorin, episcopul RSR-ist".

Pe scurt, cazul episcopului Valerian Trifa (1914-1987): acesta ajunge în 1950 în SUA ca *displaced person*. Trifa, fostul preşedinte al Uniunii Naționale a Studenților Creştini din România, a părăsit România după rebeliunea din ianuarie 1941 şi a petrecut mai mulți ani în Germania (în lagărele Berkenbrück, Buchenwald şi Dachau), în Austria şi în Italia. La Congresul bisericesc de la Chicago (1-4 iulie 1951), Trifa este ales episcop şi declară autonomia administrativă şi canonică a Episcopiei Ortodoxe Române din America față de Patriarhia de la Bucureşti. În acel an, 1951, ziarul *Tribuna* declanşează o campanie împotriva lui Trifa pe care îl face răspunzător de crimele comise în timpul rebeliunii la Bucureşti. La această campanie se asociază şi Charles Kremer, medic stomatolog de origine română, în numele The Romanian Jewish Federation din

New York, care înaintează Serviciului American de imigrație un dosar. După ce Valerian Trifa se pune la dispoziția Serviciului American de Imigrație, în decembrie 1951 cazul este închis. În primăvara anului 1952 Trifa este consacrat episcop cu ajutorul Bisericii Ucrainiene din SUA sub numele de Valerian. În 1962 cazul Trifa este internaționalizat prin declarațiile pe care rabinul Moses Rosen le face în Israel, la conferința de presă din 3 mai 1962 de la Tel Aviv, de sub auspiciile Congresului Mondial Evreiesc - Secția Israel[2].

În mai 1975, Departamentul de Justiție American a început investigarea cazului Trifa, acuzându-l că a omis să declare trecutul său legionar la intrarea în SUA şi începe procedura de retragere a cetățeniei americane a acestuia, pe baza unor documente furnizate de Charles Kramer, de Centrul Simon Wiesenthal din Viena, şi neoficial, al unor documente furnizate de autoritățile RSRiste. Pentru a pune capăt procesului, Trifa restituie certificatul de cetățenie obținut în 1957, pe data de 25 august 1980. La 4 octombrie 1982 episcopului Valerian i se va intenta un nou proces, de deportare. Potrivit rechizitoriului, era invinuit că 1) a fost membru al Mişcării Legionare, organizație considerată de autoritățile americane ca fiind de sorginte nazistă; 2) a incitat la rebeliunea legionară din 21-23 ianuarie 1941, prin discursul care l-a ținut la 20 ianuarie 1941; 3) a beneficiat de azil

[2] "Criminalul Trifa a fost pedepsit", în *Revista Cultului Mozaic*, nr. 518, 15 noiembrie 1982, p. 6.

şi suport în Germania nazistă; 4) a ascuns acest trecut, l-a prezentat falsificat, în cererea de obținere a cetățeniei.

Profesorul Bela Vago de la Universitatea din Haifa a explicat semnificația şi împrejurările fiecărui document prezentat de acuzare. După trei zile de proces, Valerian Trifa a recunoscut o parte din învinuiri şi a consimțit să părăsească SUA, în termen de 60 de zile după ce îşi va găsi o țară care să-l primească[3]. În august 1984 a părăsit SUA cu destinația Portugalia.

Cazul Trifa a generat un interes deosebit în presa de limbă română din Israel. Articolele apărute în *Revista Mea*, *Adevărul* (Tel Aviv, redactor Armand Sufrin) sau *Viața Noastră,* semnate de S. Schafferman, M. Rudich, Theodor Lavi, Itzhak Artzi etc., dezbăteau desfăşurarea procesului tărăgănat ani de zile. Părerile exprimate în Israel erau cunoscute de către Trifa prin prietenul său, Raul Marian: "Nu-i fac plăcere, dar ține să le cunoască" (scrisoarea lui Marian către S. Schafferman din 5 august 1976).

Valerian Trifa către Raul Marian, 18 noiembrie 1974
Valerian Trifa către Raul Marian, 11 februarie 1983

[3] "Ultimele ştiri: Procesul Episcopului Valerian" în *Dreptatea*, sept.-oct. 1982, p. 3, "S-a terminat cazul arhiepiscopului Valerian Trifa", în *Cuvântul românesc*, nr. 79, noiembrie 1982, p. 1, 3.

1
Episcop Valerian Trifa către Raul Marian

The Romanian Orthodox Episcopate of America
2522 Grey Tower Road
Jackson, Michigan 49201, USA

Rt. Rev. Valerian Trifa
Bishop

18 Noemvrie, 1974

Mr. Raul Marian
PO Box 1233
Terminal A
Toronto, Ont M5W 1G7
Canada

Stimate şi iubite domnule Marian,

Sigur că mă interesează cele trimise, mai ales revista *Toladot*, care conține material informativ și articole mai substanțiale.

Teologia lui Küng îmi este cunoscută și pe alte căi, ea fiind un exemplu tipic de ce se întâmplă în viața bisericească când ambițiile personale se combină cu dogmatica.

Cu riscul repetiției: încă odată cele mai calde mulțumiri pentru material și pentru cuvintele, totdeauna, calde și judicioase.

Cu salutări românești și urări de bine,

Episcop Valerian

2
Episcop Valerian Trifa către Raul Marian

The Romanian Orthodox Episcopate of America
2522 Grey Tower Road
Jackson, Michigan 49201, USA
Office of the Bishop
Rt. Rev Valerian D. Trifa

11 Februarie 1983

Stimate şi iubite domnule Marian,

Am primit cele adresate părintelui John Toconita şi îți mulțumesc.

Sunt tot la Vatră şi tot la lucru, ca de obicei. N-am încă ştire de plecare.

Cu cele mai alese sentimente,

Valerian, episcop

MANUSCRISE

Beno Sebastian

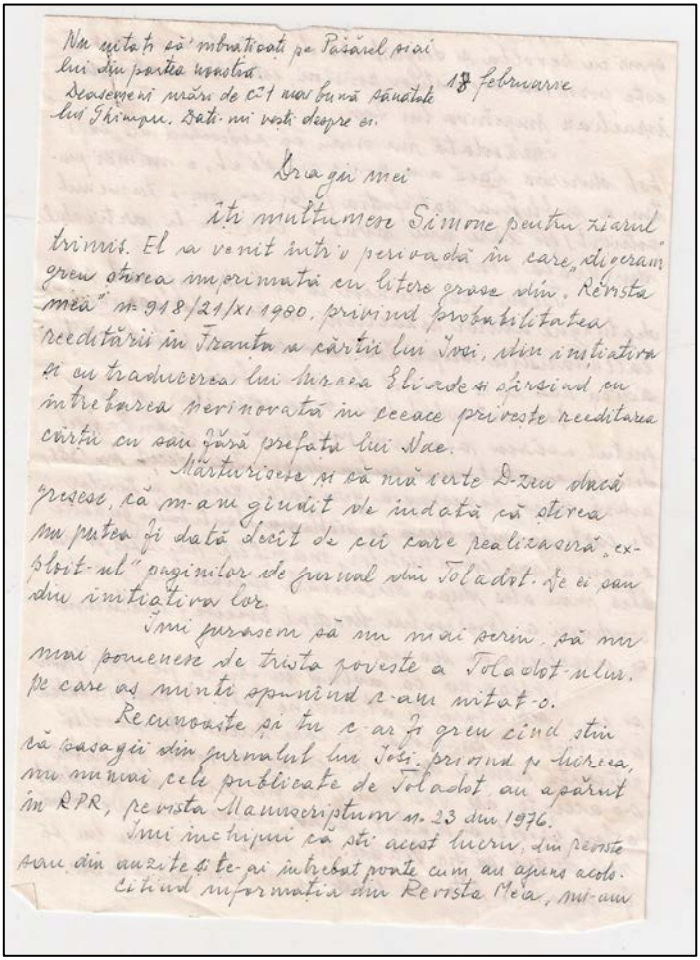

Nu uitați să îmbrățișați pe Păsărel și ai
lui din partea noastră.
Deasemeni mări de că1 mai bună sănătate
lui Shimgu. Dați-mi veste despre ei.

18 februarie

Dragă mei

Îți mulțumesc Simone pentru ziarul
trimis. El a venit într-o periodă în care „digeram"
greu știrea imprimată cu litere grase din „Revista
mea" nr. 918/21/XI 1980, privind probabilitatea
reeditării în Franța a cărții lui Ivoi, din inițiativa
și cu traducerea lui Mircea Eliade și Șirsiad cu
întrebarea nerezolvată în ceeace privește reeditarea
cărții cu sau fără prefața lui Vaz.

Mărturisesc și că mă zerte D-zeu dacă
greșesc, că m-am gîndit de îndată că știrea
nu putea fi dată decît de cei care realizaseră „ex-
ploit-ul" paginilor de jurnal din Toladot. De ei sau
din inițiativa lor.

Îmi pusesem să nu mai scriu, să nu
mai pomenesc de trista poveste a Toladot-ului,
pe care aș minți spunînd c-am uitat-o.

Recunoaște și tu c-ar fi greu cînd știu
că pasajii din jurnalul lui Ioly, privind pe Lichtenberg,
nu mai sînt cele publicate de Toladot au apărut
în RPR, revista Manuscriptum nr. 23 din 1976.

Îmi închipui că știi acest lucru. Din revista
aceea din anul 1976 te-ai întrebat poate cum au ajuns acolo.
Citind informația din Revista Mea, mi-am

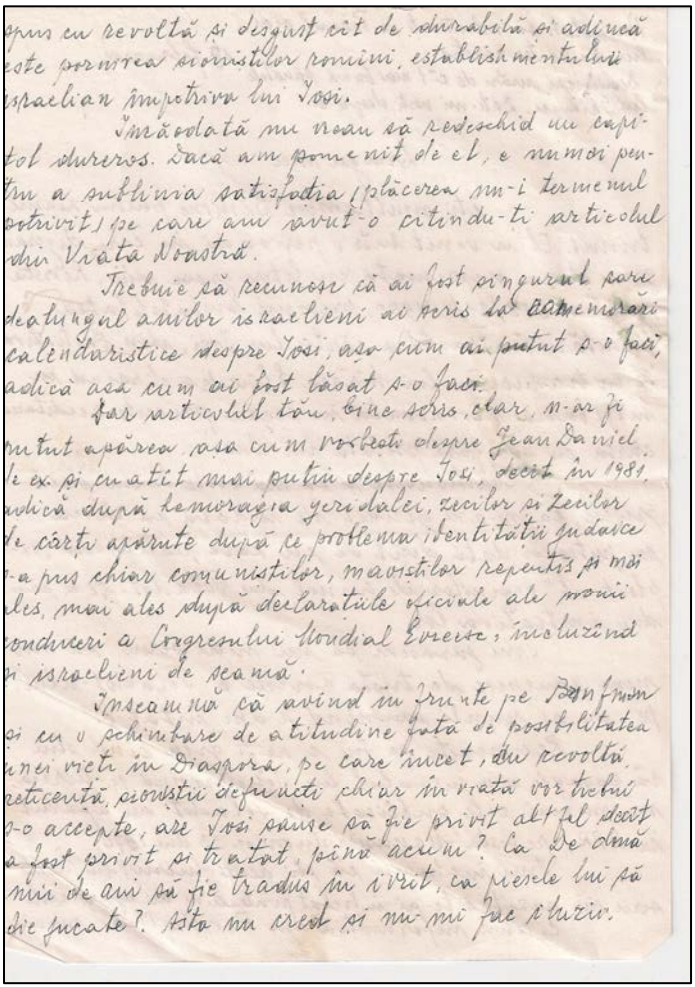

spus cu revoltă și desgust cît de durabilă și adîncă este pornirea sioniștilor români, establishmentului israelian împotriva lui Țoși.

Încă odată mi voiu să redeschid un capitol dureros. Dacă am pomenit de el, e numai pentru a sublinia satisfacția (plăcerea nu-i termenul potrivit) pe care am avut-o citindu-ți articolul din Viața Noastră.

Trebuie să recunosc că ai fost singurul care dealungul anilor israelieni ai scris la aniversări calendaristice despre Țoși, așa cum ai putut s-o faci, adică așa cum ai fost lăsat s-o faci.

Far articolul tău, bine scris, clar, n-ar fi putut apărea așa cum vorbeați despre Jean Daniel de ex. și cu atît mai puțin despre Țoși, decît în 1984, adică după hemoragia ziarelor, zecilor și zecilor de cărți apărute după ce problema identității evreiești a pus chiar comuniștilor, maoiștilor repentiți și mai ales, mai ales după declarațiile oficiale ale noului conducători a Congresului Mondial Evreesc, incluzînd și israelieni de seamă.

Înseamnă că avînd în frunte pe Banfrom și cu o schimbare de atitudine față de posibilitatea unei vieți în Diaspora, pe care încet, dar revoltă reticență, sionistii defunctii chiar în viață vor trebui s-o accepte, azi Țoși putea să fie privit altfel decît a fost privit și tratat, pînă acum? Ca de demii de ani să fie tradus în viață, ca piesele lui să fie jucate?. Așa nu cred și nu-mi face plăcere.

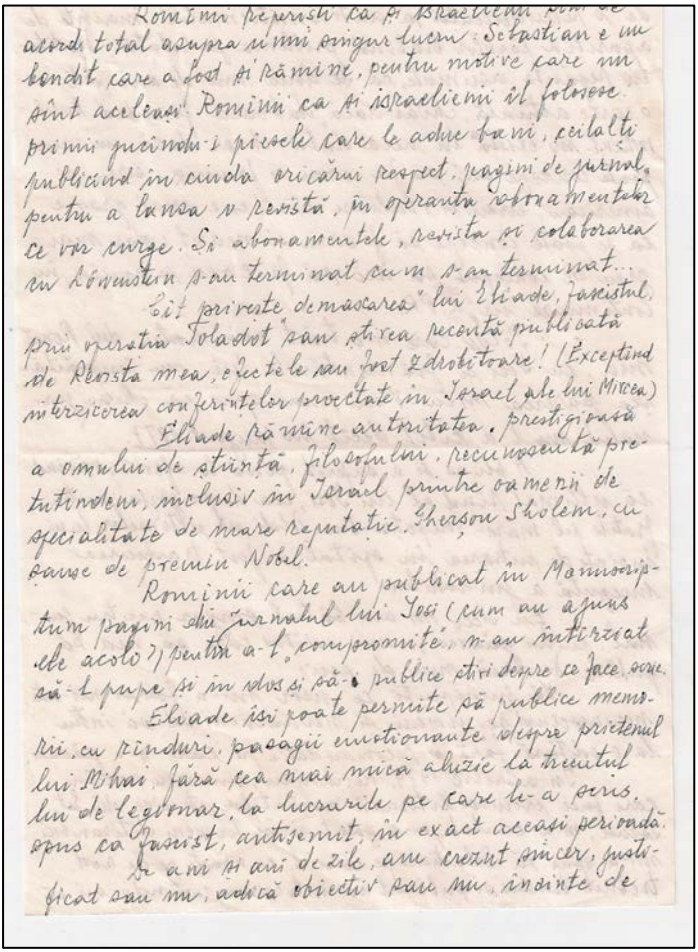

Românii peprisiți ca și israeliții sunt de
acord total asupra unui singur lucru: Sebastian e un
bondit care a fost și răminé, pentru motive care nu
sînt acelea și. Românii ca și israelienii îl folosesc
primii pucinolu-i piesele care le aduc bani, ceilalți
publicînd în cinstea oricărui respect, pagini de jurnal,
pentru a lansa o revistă, în speranța abonamentelor
ce vor curge. Și abonamentele, revista și colaborarea
cu Löwenstein s-au terminat cum s-au terminat...
Ați privește demascarea lui Eliade, fascistul,
prin operația "Toladot" sau știrea recentă publicată
de Revista mea, efectele au fost zdrobitoare! (Excepînd
interzicerea conferințelor proiectate în Israel ale lui Mircea)
Eliade rămîne autoritatea, prestigioasă
a omului de știință, filosofului, recunoscută pre-
tutindeni, inclusiv în Israel printre oamenii de
specialitate de mare reputație. Gherșon Scholem, cu
șanse de premiu Nobel.
Românii care au publicat în Manuscrip-
tum pagini din "Jurnalul lui Iosi (cum au ajuns
ele acolo?) pentru a-l "compromite", n-au interzis
să-l pupe și în dos și să-i publice știri despre ce face acum.
Eliade își poate permite să publice mem-
rii, cu rînduri, pasagii emoționante despre prietenul
lui Mihai, fără cea mai mică aluzie la trecutul
lui de legionar, la lucrurile pe care le-a scris,
opus ca fascist, antisemit, în exact aceași perioadă.
Și ani și ani de zile, am crezut sincer, justi-
ficat sau nu, adică obiectiv sau nu, înainte de

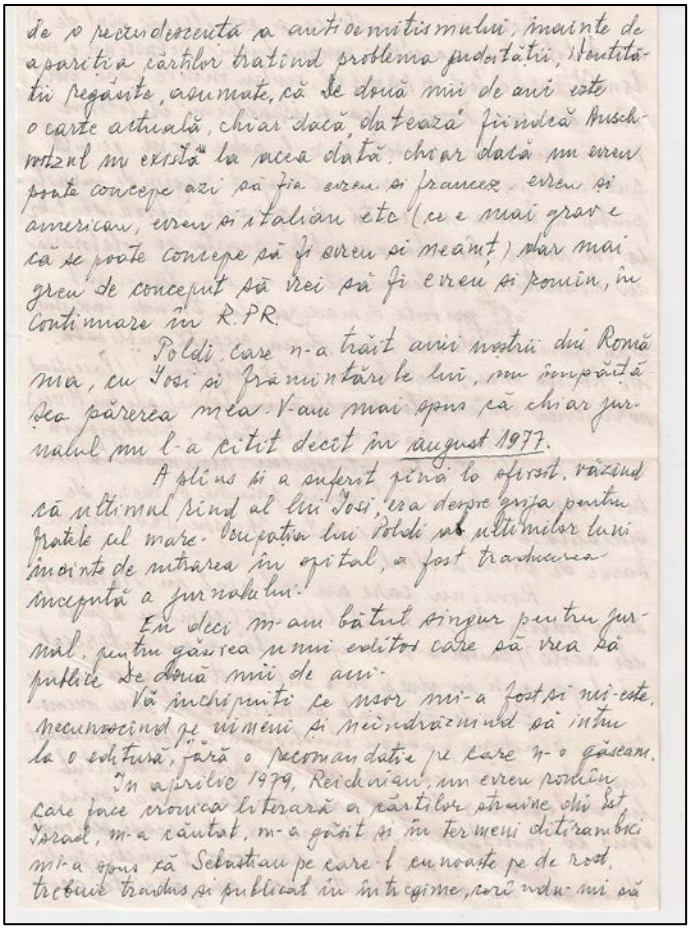

de o pecetedescentă a antisemitismului, înainte de apariția cărților tratînd problema judeității, identității pegăsite, asumate, că de două mii de ani este o carte actuală, chiar dacă datează fiindcă Auschwitzul nu exista la acea dată. chiar dacă nu aveau poate concepe azi să fie evreu și francez, evreu și american, evreu și italian etc (ce e mai grav e că se poate concepe să fii evreu și neamț) dar mai greu de conceput să vrei să fii evreu și român, în continuare în R.P.R.

Poldi care n-a trăit anii noștri din Romînia, cu Iosi și frămîntările lui, nu înțelegea deloc părerea mea. V-am mai spus că chiar jurnalul nu l-a citit decît în august 1977.

A plîns și a suferit pînă la oftrisit. văzînd că ultimul rînd al lui Iosi, era despre grija pentru fratele lui mare. Ocupația lui Poldi în ultimele luni înainte de internarea în spital, a fost transcrierea începută a jurnalului.

Eu deci m-am bătut singur pentru jurnal, pentru găsirea unui editor care să vrea să publice de două mii de ani.

Vă închipuiți ce noroc mi-a fost și mi-este, necunoscînd pe nimeni și neîndrăznind să întru la o editură, fără o recomandație pe care n-o găseam.

În aprilie 1979, Reichmann, un evreu român care face cronica literară a cărților străine chiar în Israel, m-a căutat, m-a găsit și în termeni ditirambici mi-a spus să Sebastian pe care-l cunoaște pe de rost, trebuie tradus și publicat în întregime, cerîndu-mi să

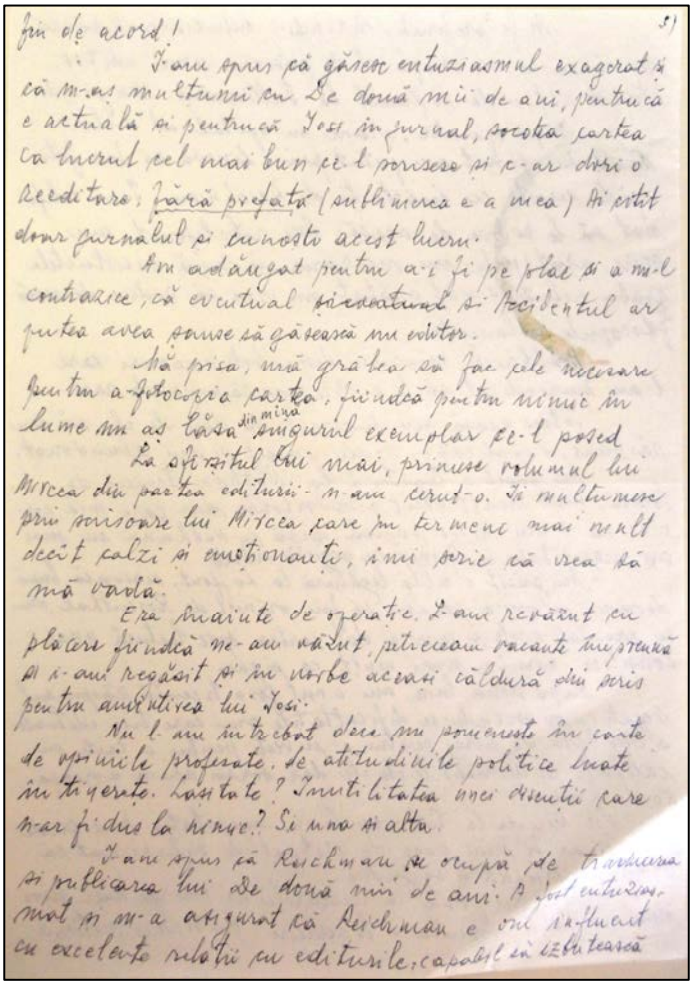

fiu de acord!

Ţ-am spus că găsesc entuziasmul exagerat şi că m-aş mulţumi cu 2 de două mii de ani, pentrucă e actuală şi pentrucă Iosi în jurnal, socotia cartea ca lucrul cel mai bun ce-l poruncă şi c-ar dori o reeditare; fără prefaţă (sublinierea e a mea) îi explicat domn jurnalul şi cunoşti acest lucru.

Am adăugat pentru a-i fi pe plac şi a mă contrazice, că evreul răsăritean şi Occidentul ar putea avea poate să găsească un echivoc.

Nă prisa, mică grăbea să fac cele necesare pentru a-fotocopia cartea, fiindcă pentru nimic în lume nu aş lăsa din mână singurul exemplar pe-l posed

La sfârşitul lui mai, primesc volumul lui Mircea din partea editurii - m-am cerut-o. Ţi mulţumesc prin scrisoare lui Mircea care în termeni mai mult decât calzi şi emoţionanţi, îmi scrie că vrea să mă vadă.

Era înainte de operaţie. L-am revăzut cu plăcere fiindcă ne-am văzut, petrecusem vacanţe împreună şi a-mi regăsit şi în vorbe aceeaşi căldură şi scris pentru amintirea lui Iosi.

Nu l-am întrebat deci nu poruncă în carte de opiniile proferate, de atitudinile politice luate în trecut. Lăstate? Înutilitatea unei discuţii care n-ar fi dus la nimic? Se una şi alta.

Ţ-am spus că Reichman se ocupă de traducerea şi publicarea lui de două mii de ani. Post entuziasmat m-a asigurat că Reichman e un intelectual cu excelente relaţii cu editurile, capabil să izbutească

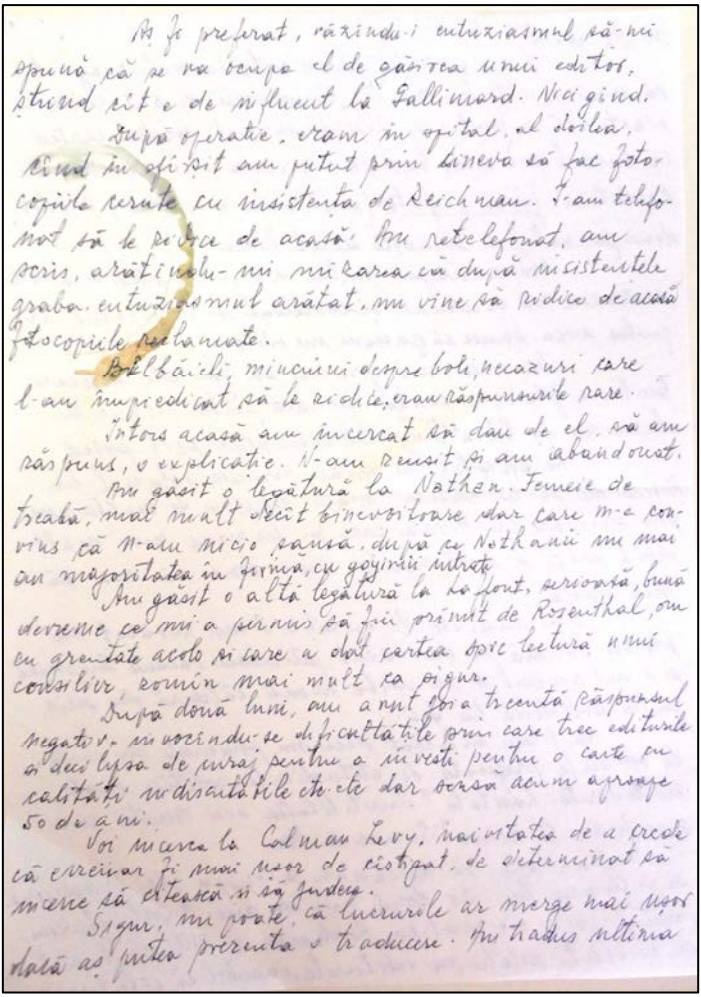

Bs fe preferat, răzindu-i entuziasmul să-mi spună că se va ocupa el de găsirea unui editor, ştiind cît e de influent la Gallimard. Mă gînd.

După operaţie, eram în spital, al doilea, cînd în sfîrşit am putut prin Lineva să fac fotocopiile cerute cu insistenţa de Derchmann. I-am telefonat să le trimită de acasă. Nu răspunde, am scris, arătîndu-mi mirarea că după insistenţele grabă, entuziasmul arătat, nu vine să ridice de acasă fotocopiile reclamate.

Bălbăieli, minciuni despre boli, necazuri care l-au împiedicat să le ridice, erau răspunsurile rare.

Întors acasă am încercat să dau de el, să am răspuns, o explicaţie. N-am reuşit şi am abandonat.

Am găsit o legătură la Nathan. Femeie de treabă, mai mult decît binevoitoare dar care m-a convins că n-am nicio şansă, după ce Nathanii nu mai au majoritatea în firmă, cu goyimii intraţi.

Am găsit o altă legătură la Le Point, servoasă, bună dreptate ce mi-a permis să fiu primit de Rosenthal, om cu greutate acolo şi care a dat cartea spre lectură unui consilier, comin mai mult ca sigur.

După două luni, am aflat ceea ce trecută răspunsul negativ, invocîndu-se dificultăţile prin care trec edit urile şi deci lipsa de curaj pentru a investi pentru o carte cu calităţi indiscutabile etc. etc. dar scrisă acum aproape 50 de ani.

Voi încerca la Calmann Levy, mai sîrguincios de a crede că cititorii şi mai mult de cîştigat, de determinat să încerce să citească şi să judece.

Sigur, mi-ar plăcea că lucrurile ar merge mai uşor dacă aş putea prezenta o traducere. Am tradus ultima dată aş putea

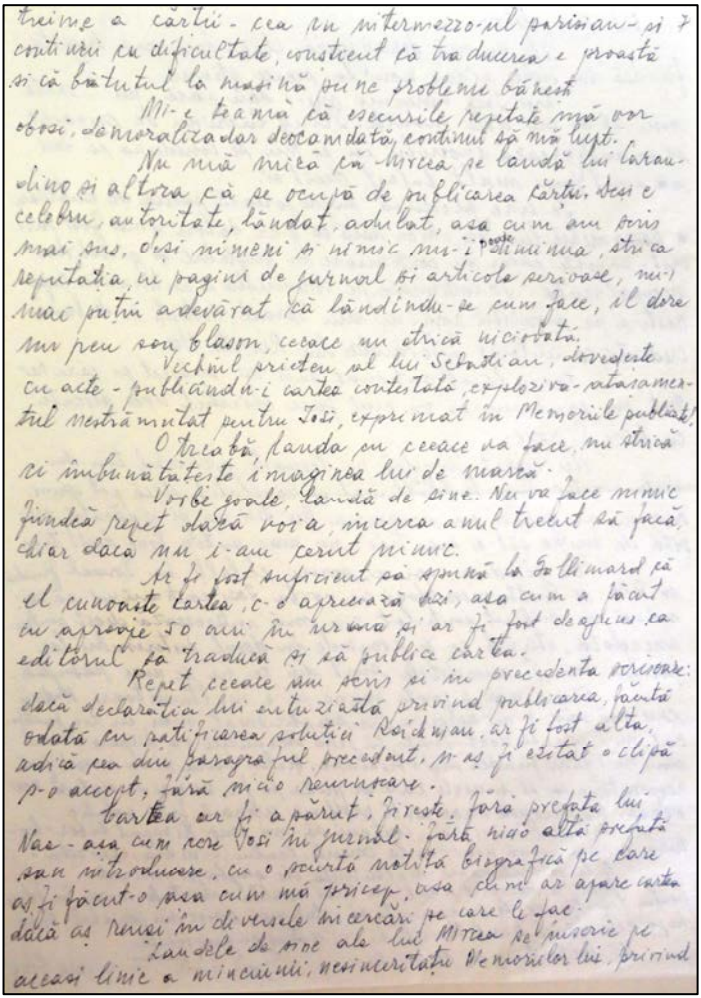

treime a cărții - cea cu intermezzo-ul parisian - și 7
continuu cu dificultate, constient că traducerea e proastă
și că bătutul la mașină ne pune probleme băneşti.
Mi-e teamă că eșecurile repetate mă vor
obosi, demoraliza dar deocamdată, continuu să mă lupt.
Nu mă mîcă că Mircea se laudă lui Caraion
sino și altora că se ocupă de publicarea cărții. Dacă e
celebru, autoritate, lăudat, adulat, așa cum am scris
mai sus, dacă nimeni și nimic nu-i poate micșora, strica
reputația, nu pagini de jurnal și articole pervase, mi-i
mai puțin adevărat că lăudindu-se cum face, îl dore
un pen son blason, ceeace nu strică niciodată.
Vechiul prieten al lui Sebastian, dovedește
cu acte - publicându-i cartea contestată, explozivă - atașamen-
tul nestrămutat pentru Josi, exprimat în Memoriile publicate.
O treabă, lauda pe ceeace va face, nu strică
ci îmbunătățește imaginea lui de marcă.
Vorbe goale, lăsată de sine. Nu va face nimic
fiindcă repet dacă vorba, încerca-o-mul trecut să facă
chiar dacă nu i-am cerut nimic.
Ar fi fost suficient să spună la Gallimard că
el cunoaște cartea, c-o apreciază bine, așa cum a făcut
cu aproape 50 ani în urmă și ar fi fost de ajuns ca
editorul să traducă și să publice cartea.
Repet ceeace am scris și în precedenta scrisoare:
dacă declarația lui entuziastă privind publicarea, fățișă
odată cu participarea soluției Reichman, ar fi fost altă,
adică cea din paragraful precedent, n-aș fi ezitat o clipă
s-o accept, fără nicio rezervare.
Cartea ar fi apărut, firește, fără prefața lui
Vaz - așa cum vrea Josi în jurnal - fără nicio altă prefață
sau introducere, cu o scurtă notiță biografică pe care
aș fi făcut-o așa cum mă pricep, așa cum ar apare cartea
dacă aș reuși în diversele încercări pe care le fac.
Laudele de soc ale lui Mircea se pierd pe
aceași linie a minciunii, nesinceritate Memoriilor lui, privind

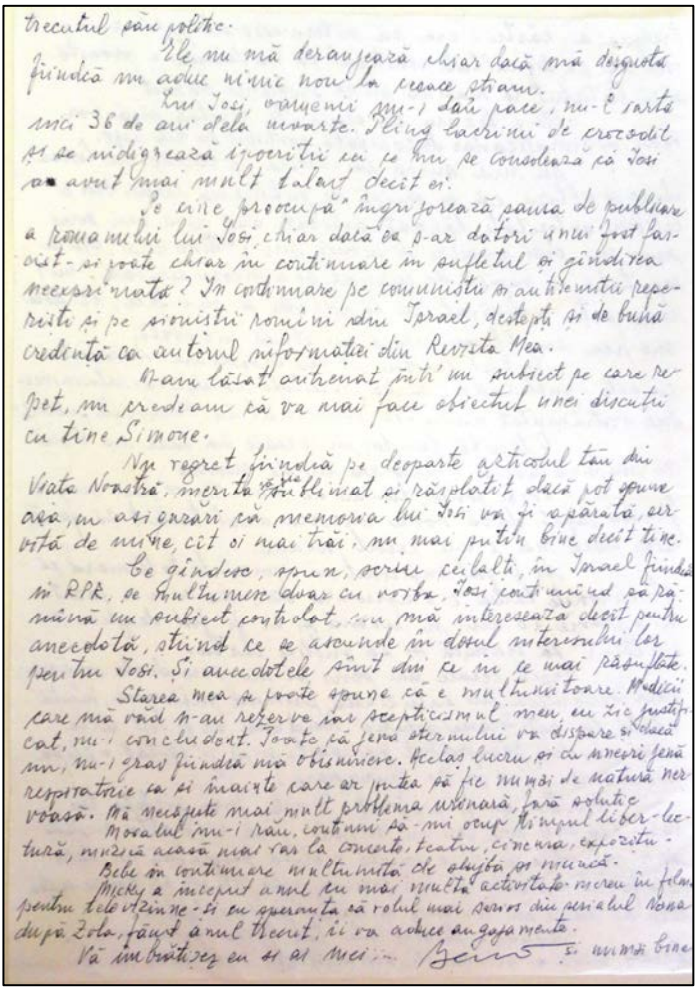

trecutul său politic.
Ele nu mă deranjează chiar dacă mă desigură fiindcă nu aduc nimic nou la pesare știam.
Lui Iosi, oamenii zic-i dau pace, nu-i sarta unci 36 de ani de la nevarte. Plâng lacrimi de crocodil și se indignează ipocritii ca pe mine mă consolează că Iosi a avut mai mult talant decît ei.
Pe cine preocupă încă jurnalistica pauza de publicare a romanului lui Iosi, chiar dacă ea s-ar datori unui post fascist - și poate chiar în continuare în sufletul și gîndirea neexprimată? În continuare pe comuniștii și antisemiții reperiți și pe sioniștii români din Israel, deștepți și de bună credință ca autorul informației din Revista Mea.
Nam lăsat antrenat într'un subiect pe care respect, mi credeam că va mai face obiectul unei discuții cu tine Simone.
Nu regret fiindcă pe deoparte articolul tău din Viața Noastră, merita să fie publicat și răsplătit dacă pot spune așa, în asigurări că memoria lui Iosi va fi apărată, servită de mine, cît oi mai trăi, nu mai putin bine decît tine.
Ce gîndesc, spun, scriu celalți, în Israel fiindcă în RFR, se înțelegem doar cu vorba, Iosi continuînd să rămînă un subiect controlat, nu mă interesează decît pentru anecdotă, știind ce se ascunde în dosul interesului lor pentru Iosi. Și anecdotele sînt din ce în ce mai prostuțe.
Starea mea de poate spune că e mulțumitoare. Medicii care mă văd n-au rezerve în scepticismul meu, eu zic justificat, nu-i concludent. Toate că zero sternului va dispare și celacă nu, nu-i grav fiindcă mă obișnuiesc. Acelas lucru și cu mersul zero respiratorie ca și înainte care ar putea fi numai de natură nervoasă. Mă neliniștește mai mult problema veșnică, fără soluție
Mersul nu-i rău, continuu să-mi ocup timpul liber - lectură, muzică acasă mai rar la concerte, teatru, cinema, expoziții.
Bebe în continuare multumită de slujba și mucată.
Micky a început anul cu mai multă actorie-mi vom în film pentru televiziune - și cu speranța că rolul mai serios din serialul Bona după Zola, făcut anul trecut, îi va aduce angajamente.
Vă îmbrățișez eu și ai mei ... Gemo și mi mă bine

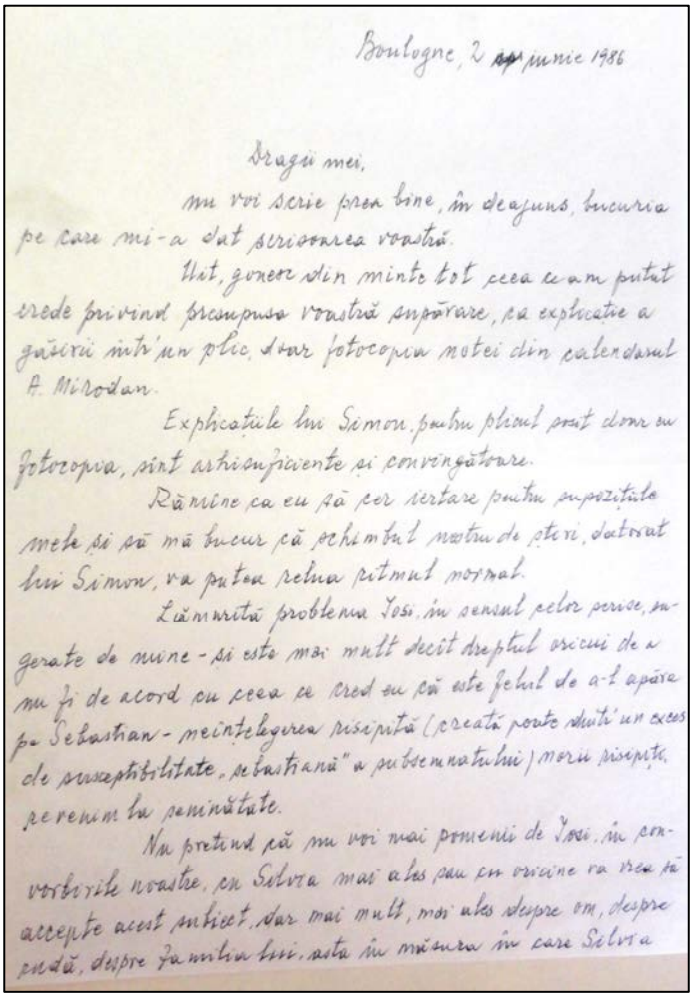

Boulogne, 2 ~~ap~~ iunie 1986

Dragii mei,

mi voi scrie prea bine, în deajuns, bucuria pe care mi-a dat scrisoarea voastră.

Iată, gonesc din minte tot ceea ce am putut crede privind presupusa voastră supărare, ca explicație a găsirii într'un plic, doar fotocopia notei din calendarul A. Mirodan.

Explicațiile lui Simon, pentru plicul prost dotat cu fotocopia, sînt artificioase și convingătoare.

Rămîne ca eu să cer iertare pentru supozițiile mele și să mă bucur că schimbul nostru de păreri, datorat lui Simon, va putea relua ritmul normal.

Lămurită problema Țoși, în sensul celor scrise, sugerate de mine - și este mai mult decît dreptul oricui de a nu fi de acord cu ceea ce cred eu că este felul de a-l apăra pe Sebastian - neînțelegerea rămîne (creată poate doar un exces de susceptibilitate „sebastiană" a subsemnatului) mereu rămîne, pe rînd, la pământeni.

Nu pretind că mi voi mai pomeni de Țoși, în convorbirile noastre, cu Silvia mai ales, pot cu oricine va vrea să accepte acest subiect, dar mai mult, mai ales despre om, despre ființă, despre familia lui, asta în măsura în care Silvia

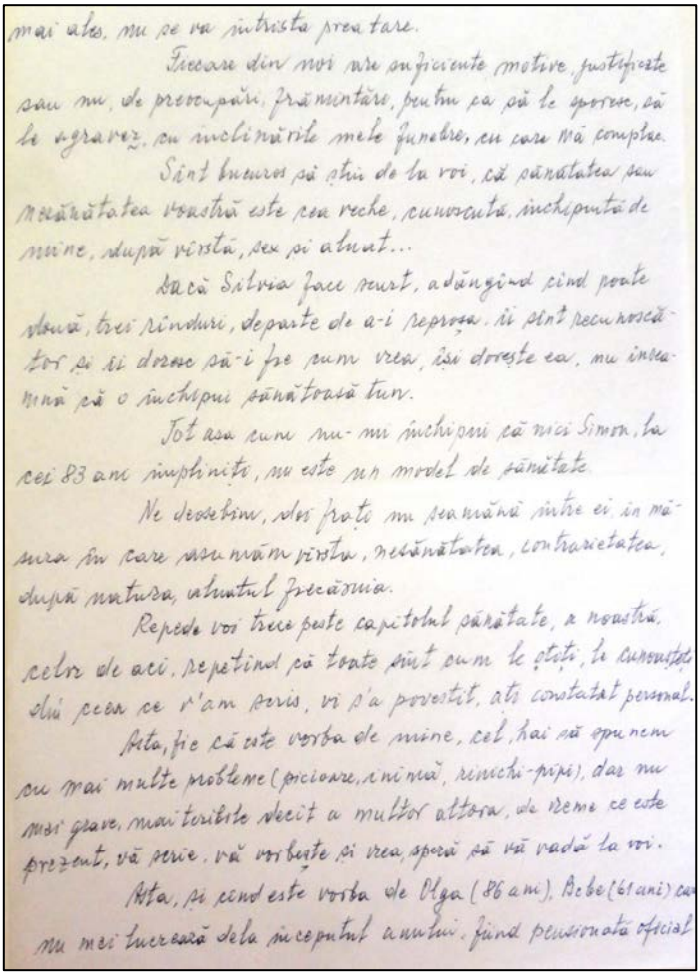

mai ales, nu se va întrista prea tare.

Fiecare din noi are suficiente motive, justificate sau nu, de preocupări, frământări, pentru ca să le sporesc, să le agravez, cu închinările mele funebre, cu care vă complac.

Sînt bucuros să știu de la voi, că sănătatea sau nesănătatea voastră este cea veche, cunoscută, închipuită de mine, după vîrstă, sex și altele...

Dacă Sălvia face scurt, adăugînd cînd poate două, trei rînduri, departe de a-i reproșa, îi sînt recunoscător și îi dezvăț să-i fie cum vrea, își dorește ea, nu încerc nimic să o închipui sănătoasă tun.

Tot așa cum nu-mi închipui că nici Simon, la cei 83 ani împliniți, nu este un model de sănătate.

Ne deosebim, voi frați mi se amănunțe între ei, în măsura în care ascundem vîrsta, nesănătatea, contrariețile, după natura, altuntul precăzmia.

Repede voi trece peste capitolul sănătate, a noastră, celor de aici, repetînd că toate sînt cum le știți, le cunoașteți din ceea ce v'am scris, vi s'a povestit, ați constatat personal.

Asta, fie că este vorba de mine, cel, hai să spunem cu mai multe probleme (picioare, mîini, rinichi-pipi), dar nu mai grave, mai terifiante decît a multor altora, de vîrsta ce este prezent, vă scrie, vă vorbește și vrea, speră să vă vadă la voi.

Asta, și cînd este vorba de Olga (86 ani), Bebe (81 ani) care mi-a încetat de la începutul anului, fiind pensionată oficial

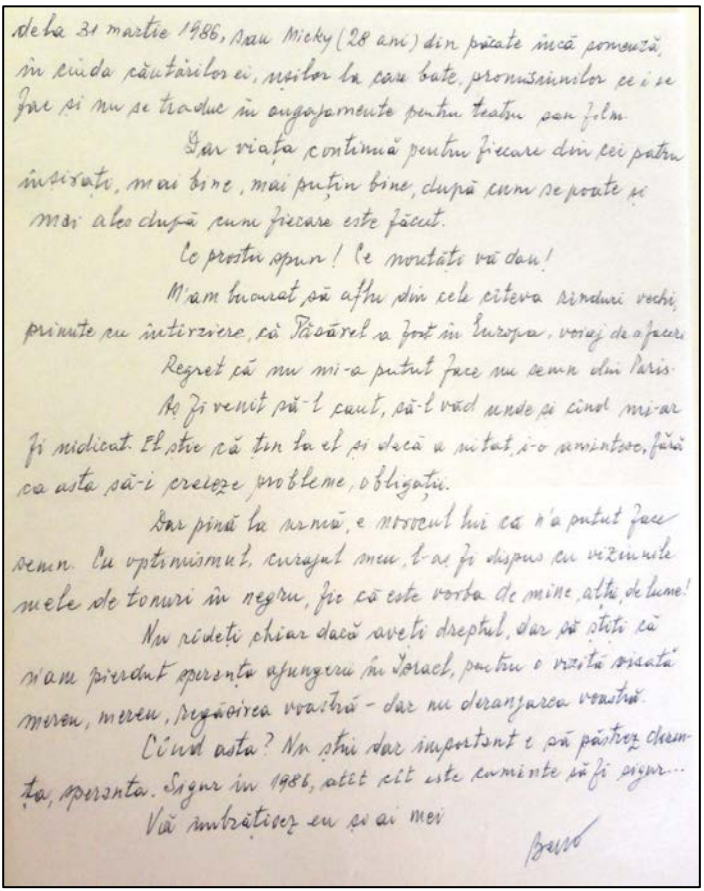

de la 31 martie 1986, Ştau Micky (28 ani) din păcate încă pomozâ, în ciuda căutărilor ei, mâilor la care bate, promisiunilor ce i se fac şi nu se traduc în angajamente pentru teatru sau film.

Dar viaţa continuă pentru fiecare din cei patru înşiraţi, mai bine, mai puţin bine, după cum se poate şi mai ales după cum fiecare este făcut.

Ce prostii spun! Ce noutăţi vă dau!

M'am bucurat să aflu din cele câteva rânduri vechi, primite cu întârziere, că Păsărel a fost în Europa, voiaj de afaceri.

Regret că nu mi-a putut face un semn din Paris.

Aş fi venit să-l caut, să-l văd unde şi când mi-ar fi indicat. El ştie că ţin la el şi dacă a tăcut, i-o fi amintesc, fără ca asta să-i creieze probleme, obligaţii.

Dar până la urmă, e mirarea lui că n'a putut face semn. Cu optimismul, curajul meu, l-aş fi dispus cu viziunile mele de tonuri în negru, fie că este vorba de mine, alţii de lume!

Nu râdeţi chiar dacă aveţi dreptul, dar să ştiţi că n'am pierdut speranţa ajungerii în Israel, pentru o vizită aşteptată mereu, mereu, pregătirea voastră - dar nu deranjarea voastră.

Când asta? Nu ştiu dar important e să păstrez cheia, speranţa. Sigur în 1986, atât cât este cuminte să fii sigur...

Vă îmbrăţişez eu şi ai mei

Paul

Liviu Floda

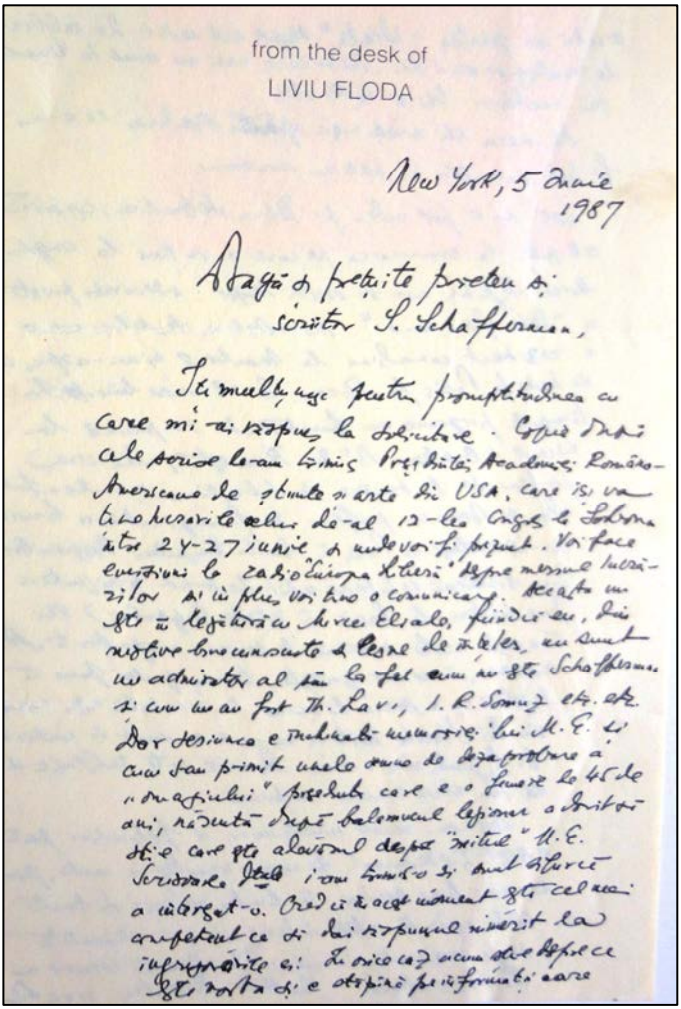

from the desk of
LIVIU FLODA

New York, 5 ianuarie
1987

Dragă şi prețuite prieten şi
scriitor S. Schafferman,

Îți mulțumesc pentru promptitudinea cu
care mi-ai răspuns la solicitare. Copiii Dvs.
ale poeziei le-am trimis Președintei Academiei Româno-
Americane de ştiințe şi arte din USA, care își va
ține lucrările celui de-al 12-lea Congres la Sorbona
între 24-27 ianuarie a.c. urmând să prezinte. Vă face
excepțională cu caracter științific despre mesajul lucrări-
lor Dvs. Vă voi ține o comunicare. Aceasta va
fi în legătură cu Marcel Eliade, fiindcă eu, din
motive bine cunoscute de către de dvs., am fost
un admirator al său la fel cum au fost Schafferman
şi cum au fost Th. Lavi, I. P. Culianu etc. etc.
Dar despre e vorba de memoriile lui M. E. şi
cum am primit unele date despre apariția
„Jurnalului" prezentă care e o lucrare de 45 de
ani, redactată după balamucul legionar a diferi-
ților care ştie aleatorul despre „scrisul" M. E.
Scriitorul Italo i-a trimis şi unele afaceri
a câștigat-o. Cred că în acest moment ştie cel mai
competent ce să dai răspunsul nimănui la
întrebările ei. În orice caz acum știe despre ce
este vorba şi e obligată pe viitor să

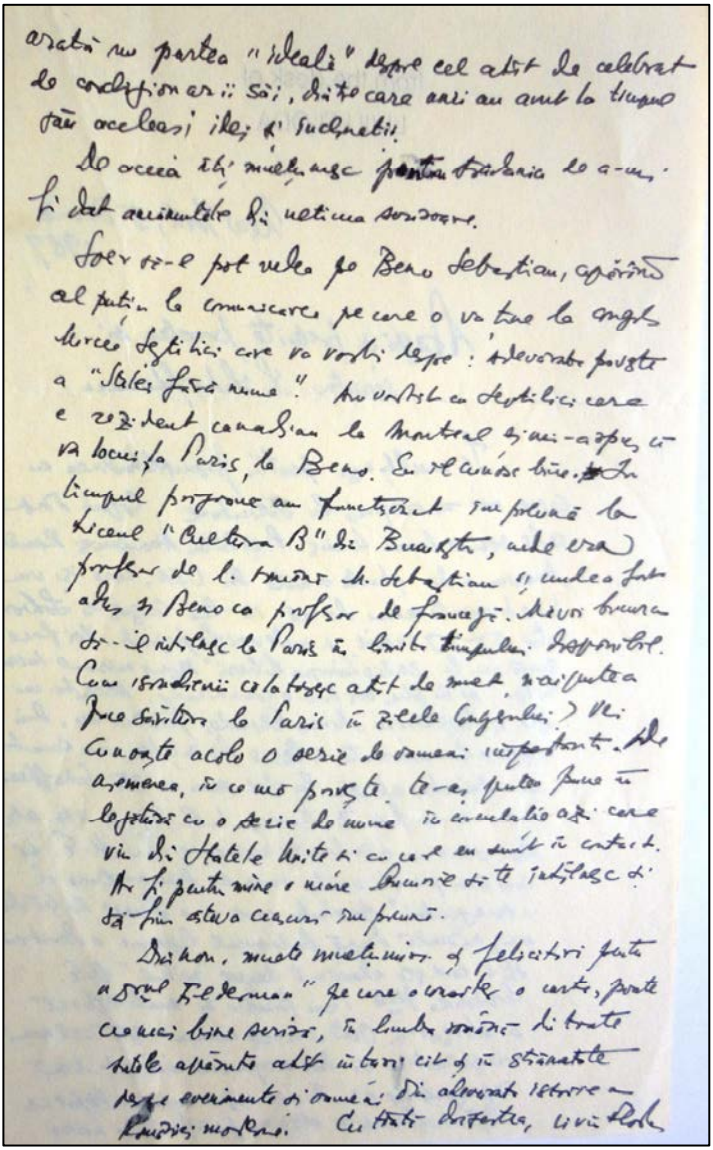

arată nu pentru „ideali" despre cel atât de celebrat de confesiunea sa, dintre care unii au avut la început aceleaşi ideaţ şi sufletul.

De aceea îţi mulţumesc pentru fidelitatea de a-mi fi dat amănuntele din ultima sa zi.

Soarta-l pot vedea pe Bernard Sebastian, căpătând cel puţin la comunicarea pe care o va face la anglo-saxon Institut despre : „Devotata povestea a „Statuei fără nume" ! Am vorbit cu destinul care e rezident canadian la Montreal şi mi-a spus că va locui la Paris, la Bernard. Eu nu cunosc bine. În timpul prigoanei am funcţionat ca profesor la Liceul „Cultura B" din Bucureşti, unde era profesor de l. franceză M. Sebastian şi unde a fost adus şi Bernard ca profesor de franceză. Mi-aduc bine de el întâlnesc la Paris în limba franceză. Despre el. Cum israeliţii călătoresc atât de mult, m-aş putea pune scriitorul la Paris în zilele următoare.) Mi-amintesc acolo o serie de oameni interesanţi. De asemenea, în cursul prezentei ţări pot pune în legătură cu o serie de nume în emigraţia de azi care vin din statele unite şi cu care eu sunt în contact. Aş fi putut scrie o mare lucrare despre întâlnirile de azi fără a face cercetări suplimentare.

Dacă nu, mulţumiri pentru „Stat Federal" pe care o trimite o carte, poate cea mai bine scrisă, în limba română despre toate faptele aferente atât în ţară cât şi în străinătate despre evenimente şi oameni. De altminteri literatura română modernă. Cu toată dorinţa, viu Florin

Michael M. Solomon

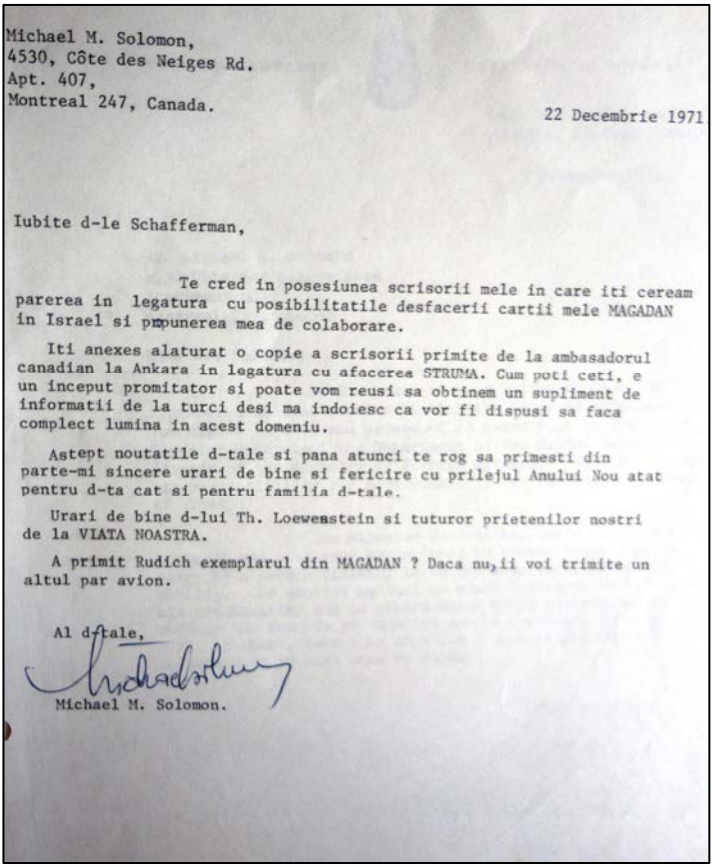

Michael M. Solomon,
4530, Côte des Neiges Rd.
Apt. 407,
Montreal 247, Canada.

22 Decembrie 1971

Iubite d-le Schafferman,

Te cred in posesiunea scrisorii mele in care iti ceream parerea in legatura cu posibilitatile desfacerii cartii mele MAGADAN in Israel si propunerea mea de colaborare.

Iti anexes alaturat o copie a scrisorii primite de la ambasadorul canadian la Ankara in legatura cu afacerea STRUMA. Cum poti ceti, e un inceput promitator si poate vom reusi sa obtinem un supliment de informatii de la turci desi ma indoiesc ca vor fi dispusi sa faca complect lumina in acest domeniu.

Astept noutatile d-tale si pana atunci te rog sa primesti din parte-mi sincere urari de bine si fericire cu prilejul Anului Nou atat pentru d-ta cat si pentru familia d-tale.

Urari de bine d-lui Th. Loewenstein si tuturor prietenilor nostri de la VIATA NOASTRA.

A primit Rudich exemplarul din MAGADAN ? Daca nu, ii voi trimite un altul par avion.

Al d-tale,

Michael M. Solomon.

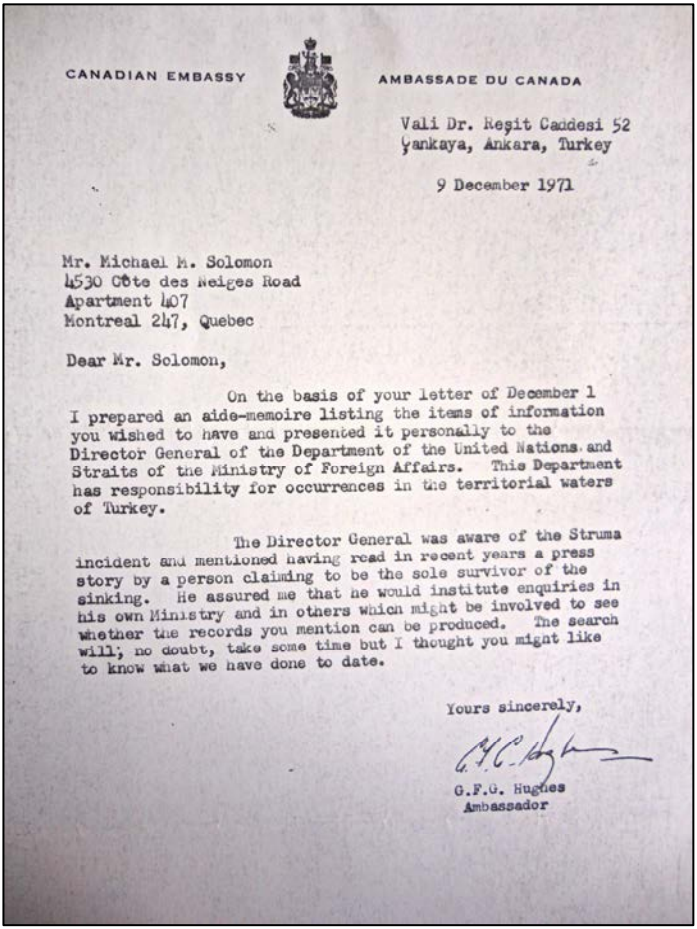

CANADIAN EMBASSY

AMBASSADE DU CANADA

Vali Dr. Reşit Caddesi 52
Çankaya, Ankara, Turkey

9 December 1971

Mr. Michael M. Solomon
4530 Côte des Neiges Road
Apartment 407
Montreal 247, Quebec

Dear Mr. Solomon,

On the basis of your letter of December 1 I prepared an aide-memoire listing the items of information you wished to have and presented it personally to the Director General of the Department of the United Nations and Straits of the Ministry of Foreign Affairs. This Department has responsibility for occurrences in the territorial waters of Turkey.

The Director General was aware of the Struma incident and mentioned having read in recent years a press story by a person claiming to be the sole survivor of the sinking. He assured me that he would institute enquiries in his own Ministry and in others which might be involved to see whether the records you mention can be produced. The search will, no doubt, take some time but I thought you might like to know what we have done to date.

Yours sincerely,

G.F.G. Hughes

G.F.G. Hughes
Ambassador

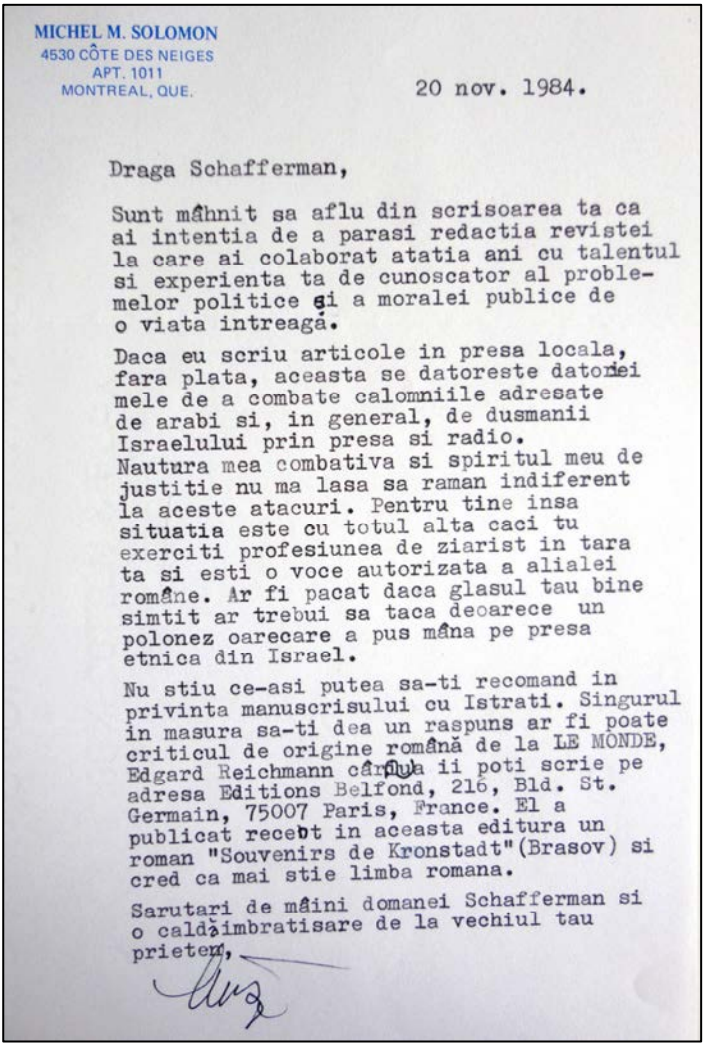

MICHEL M. SOLOMON
4530 CÔTE DES NEIGES
APT. 1011
MONTREAL, QUE.

20 nov. 1984.

Draga Schafferman,

Sunt mâhnit sa aflu din scrisoarea ta ca ai intentia de a parasi redactia revistei la care ai colaborat atatia ani cu talentul si experienta ta de cunoscator al problemelor politice şi a moralei publice de o viata intreagă.

Daca eu scriu articole in presa locala, fara plata, aceasta se datoreste datoriei mele de a combate calomniile adresate de arabi si, in general, de dusmanii Israelului prin presa si radio. Nautura mea combativa si spiritul meu de justitie nu ma lasa sa raman indiferent la aceste atacuri. Pentru tine insa situatia este cu totul alta caci tu exerciti profesiunea de ziarist in tara ta si esti o voce autorizata a alialei române. Ar fi pacat daca glasul tau bine simtit ar trebui sa taca deoarece un polonez oarecare a pus mâna pe presa etnica din Israel.

Nu stiu ce-asi putea sa-ti recomand in privinta manuscrisului cu Istrati. Singurul in masura sa-ti dea un raspuns ar fi poate criticul de origine română de la LE MONDE, Edgard Reichmann căruia ii poti scrie pe adresa Editions Belfond, 216, Bld. St. Germain, 75007 Paris, France. El a publicat recent in aceasta editura un roman "Souvenirs de Kronstadt"(Brasov) si cred ca mai stie limba romana.

Sarutari de mâini domanei Schafferman si o caldă îmbratisare de la vechiul tau prieten,

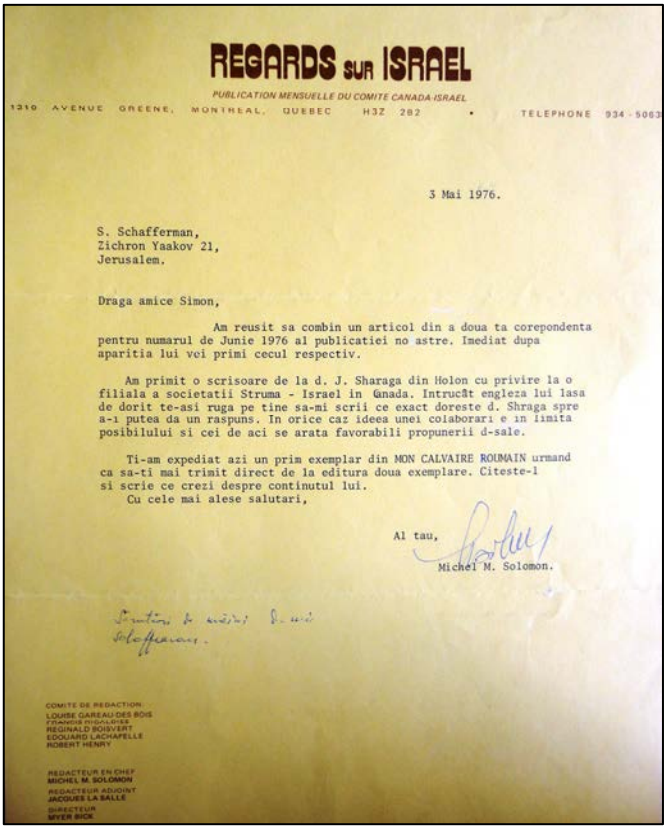

REGARDS SUR ISRAEL

PUBLICATION MENSUELLE DU COMITE CANADA-ISRAEL

1310 AVENUE GREENE, MONTREAL, QUEBEC H3Z 2B2 • TELEPHONE 934-5063

3 Mai 1976.

S. Schafferman,
Zichron Yaakov 21,
Jerusalem.

Draga amice Simon,

Am reusit sa combin un articol din a doua ta corepondenta pentru numarul de Junie 1976 al publicatiei no astre. Imediat dupa aparitia lui vei primi cecul respectiv.

Am primit o scrisoare de la d. J. Sharaga din Holon cu privire la o filiala a societatii Struma - Israel in Canada. Intrucât engleza lui lasa de dorit te-asi ruga pe tine sa-mi scrii ce exact doreste d. Shraga spre a-i putea da un raspuns. In orice caz ideea unei colaborari e in limita posibilului si cei de aci se arata favorabili propunerii d-sale.

Ti-am expediat azi un prim exemplar din MON CALVAIRE ROUMAIN urmand ca sa-ti mai trimit direct de la editura doua exemplare. Citeste-l si scrie ce crezi despre continutul lui.
Cu cele mai alese salutari,

Al tau,
Michel M. Solomon.

Sunteţi de acord D-nul Schafferman.

COMITE DE REDACTION:
LOUISE GAREAU-DES BOIS
FRANCIS DANIELOU
REGINALD BOISVERT
EDOUARD LACHAPELLE
ROBERT HENRY

REDACTEUR EN CHEF
MICHEL M. SOLOMON
REDACTEUR ADJOINT
JACQUES LA SALLE
DIRECTEUR
MYER BICK

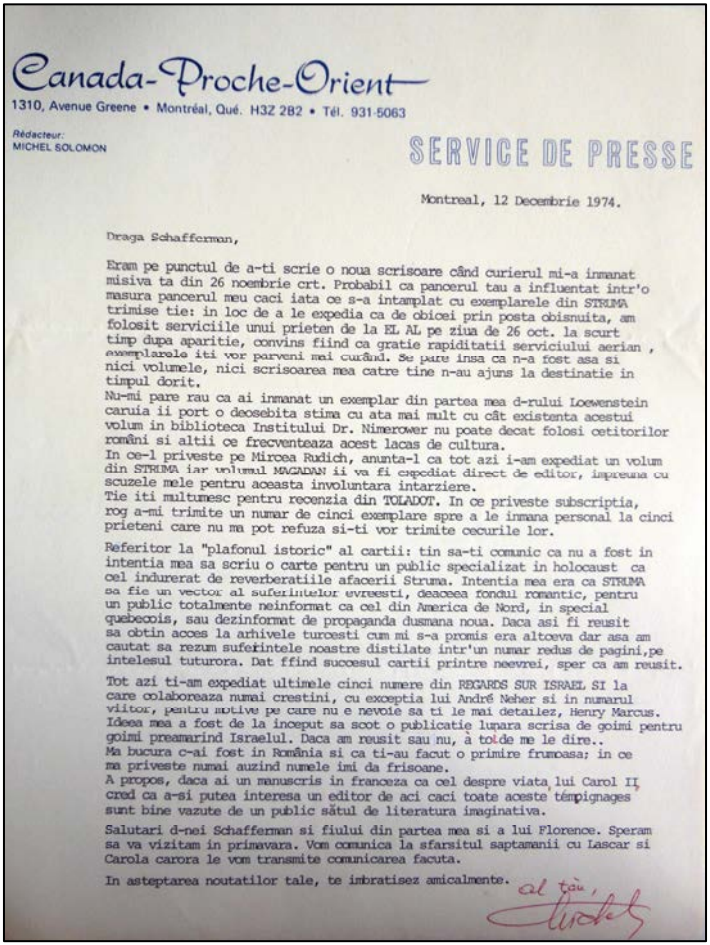

Canada-Proche-Orient

1310, Avenue Greene • Montréal, Qué. H3Z 2B2 • Tél. 931-5063

Rédacteur:
MICHEL SOLOMON

SERVICE DE PRESSE

Montreal, 12 Decembrie 1974.

Draga Schafferman,

Eram pe punctul de a-ti scrie o noua scrisoare când curierul mi-a inmanat misiva ta din 26 noembrie crt. Probabil ca pancerul tau a influentat intr'o masura pancerul meu caci iata ce s-a intamplat cu exemplarele din STRUMA trimise tie: in loc de a le expedia ca de obicei prin posta obisnuita, am folosit serviciile unui prieten de la EL AL pe ziua de 26 oct. la scurt timp dupa aparitie, convins fiind ca gratie rapiditatii serviciului aerian, exemplarele iti vor parveni mai curând. Se pare insa ca n-a fost asa si nici volumele, nici scrisoarea mea catre tine n-au ajuns la destinatie in timpul dorit.
Nu-mi pare rau ca ai inmanat un exemplar din partea mea d-rului Loewenstein caruia ii port o deosebita stima cu ata mai mult cu cât existenta acestui volum in biblioteca Institului Dr. Nimerower nu poate decat folosi cetitorilor români si altii ce frecventeaza acest lacas de cultura.
In ce-l priveste pe Mircea Rudich, anunta-l ca tot azi i-am expediat un volum din STRUMA iar volumul MAGADAN ii va fi expediat direct de editor, impreuna cu scuzele mele pentru aceasta involuntara intarziere.
Tie iti multumesc pentru recenzia din TOLADOT. In ce priveste subscriptia, rog a-mi trimite un numar de cinci exemplare spre a le inmana personal la cinci prieteni care nu ma pot refuza si-ti vor trimite cecurile lor.

Referitor la "plafonul istoric" al cartii: tin sa-ti comunic ca nu a fost in intentia mea sa scriu o carte pentru un public specializat in holocaust ca cel indurerat de reverberatiile afacerii Struma. Intentia mea era ca STRUMA sa fie un vector al suferintelor evreesti, deaceea fondul romantic, pentru un public totalmente neinformat ca cel din America de Nord, in special quebecois, sau dezinformat de propaganda dusmana noua. Daca asi fi reusit sa obtin acces la arhivele turcesti cum mi s-a promis era altceva dar asa am cautat sa rezum suferintele noastre distilate intr'un numar redus de pagini,pe intelesul tuturora. Dat ffind succesul cartii printre neevrei, sper ca am reusit.

Tot azi ti-am expediat ultimele cinci numere din REGARDS SUR ISRAEL SI la care colaboreaza numai crestini, cu exceptia lui André Neher si in numarul viitor, pentru motive pe care nu e nevoie sa ti le mai detailez, Henry Marcus. Ideea mea a fost de la inceput sa scot o publicatie lunara scrisa de goimi pentru goimi preamarind Israelul. Daca am reusit sau nu, a to'de me le dire..
Ma bucura c-ai fost in România si ca ti-au facut o primire frumoasa; in ce ma priveste numai auzind numele imi da frisoane.
A propos, daca ai un manuscris in franceza ca cel despre viata lui Carol II, cred ca a-si putea interesa un editor de aci caci toate aceste témpignages sunt bine vazute de un public sătul de literatura imaginativa.

Salutari d-nei Schafferman si fiului din partea mea si a lui Florence. Speram sa va vizitam in primavara. Vom comunica la sfarsitul saptamanii cu Lascar si Carola carora le vom transmite comunicarea facuta.

In asteptarea noutatilor tale, te imbratisez amicalmente.

al tău,

Episcopul Valerian Trifa

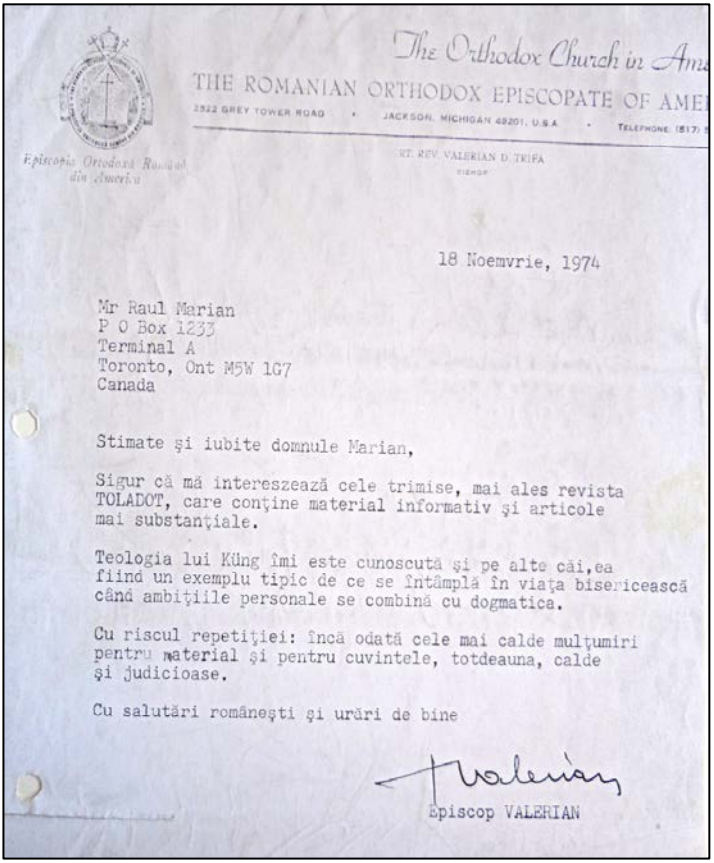

The Orthodox Church in Ame

THE ROMANIAN ORTHODOX EPISCOPATE OF AME

2522 GREY TOWER ROAD • JACKSON, MICHIGAN 49201, U.S.A. • TELEPHONE (517)

Episcopia Ortodoxă Română din America

RT. REV. VALERIAN D. TRIFA
BISHOP

18 Noemvrie, 1974

Mr Raul Marian
P O Box 1233
Terminal A
Toronto, Ont M5W 1G7
Canada

Stimate şi iubite domnule Marian,

Sigur că mă interesează cele trimise, mai ales revista TOLADOT, care conţine material informativ şi articole mai substanţiale.

Teologia lui Küng îmi este cunoscută şi pe alte căi, ea fiind un exemplu tipic de ce se întâmplă în viaţa bisericească când ambiţiile personale se combină cu dogmatica.

Cu riscul repetiţiei: încă odată cele mai calde mulţumiri pentru material şi pentru cuvintele, totdeauna, calde şi judicioase.

Cu salutări româneşti şi urări de bine

Episcop VALERIAN

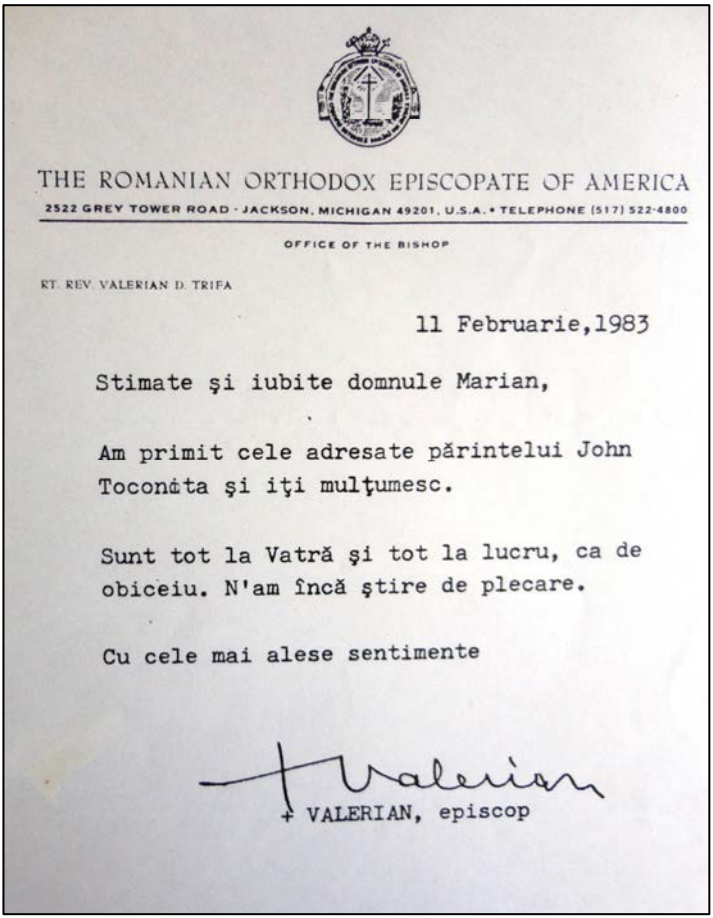

THE ROMANIAN ORTHODOX EPISCOPATE OF AMERICA

2522 GREY TOWER ROAD - JACKSON, MICHIGAN 49201, U.S.A. • TELEPHONE (517) 522-4800

OFFICE OF THE BISHOP

RT. REV. VALERIAN D. TRIFA

11 Februarie,1983

Stimate şi iubite domnule Marian,

Am primit cele adresate părintelui John Toconiţa şi iţi mulţumesc.

Sunt tot la Vatră şi tot la lucru, ca de obiceiu. N'am încă ştire de plecare.

Cu cele mai alese sentimente

+ Valerian

+ VALERIAN, episcop

Cornelius Dima-Drăgan

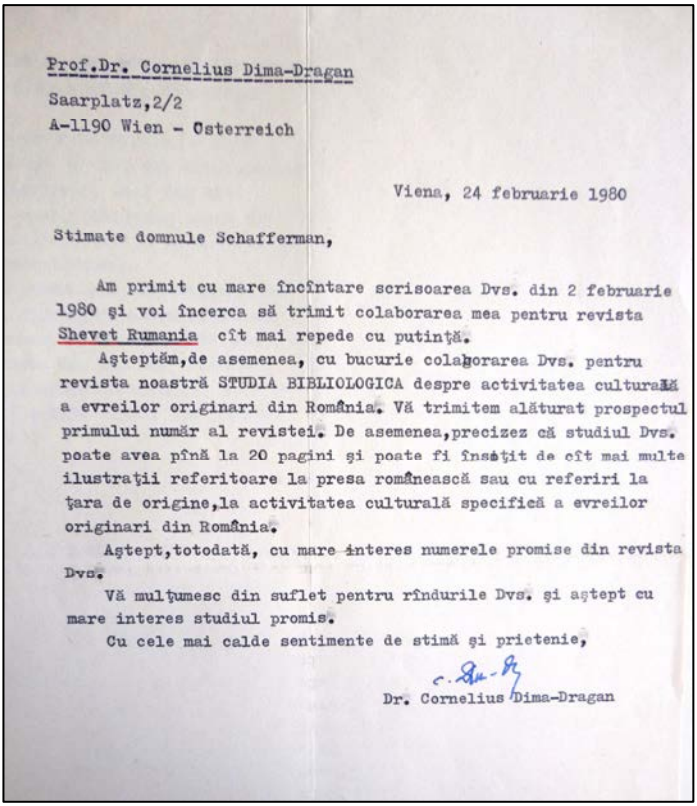

Prof.Dr. Cornelius Dima-Dragan
Saarplatz,2/2
A-1190 Wien - Osterreich

Viena, 24 februarie 1980

Stimate domnule Schafferman,

Am primit cu mare încîntare scrisoarea Dvs. din 2 februarie 1980 şi voi încerca să trimit colaborarea mea pentru revista Shevet Rumania cît mai repede cu putinţă.

Aşteptăm,de asemenea, cu bucurie colaborarea Dvs. pentru revista noastră STUDIA BIBLIOLOGICA despre activitatea culturală a evreilor originari din România. Vă trimitem alăturat prospectul primului număr al revistei. De asemenea,precizez că studiul Dvs. poate avea pînă la 20 pagini şi poate fi însoţit de cît mai multe ilustraţii referitoare la presa românească sau cu referiri la ţara de origine,la activitatea culturală specifică a evreilor originari din România.

Aştept,totodată, cu mare interes numerele promise din revista Dvs.

Vă mulţumesc din suflet pentru rîndurile Dvs. şi aştept cu mare interes studiul promis.

Cu cele mai calde sentimente de stimă şi prietenie,

c. Dima-Dr

Dr. Cornelius Dima-Dragan

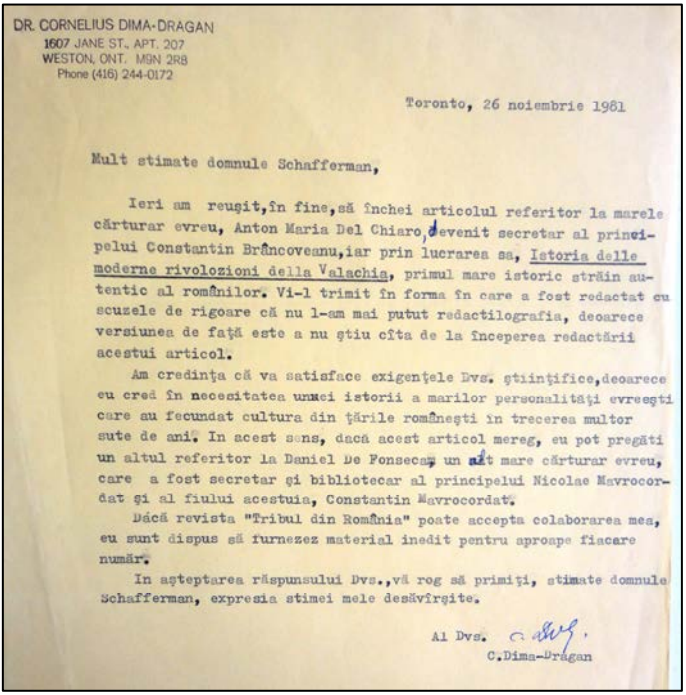

DR. CORNELIUS DIMA-DRAGAN
1607 JANE ST., APT. 207
WESTON, ONT. M9N 2R8
Phone (416) 244-0172

Toronto, 26 noiembrie 1961

Mult stimate domnule Schafferman,

Ieri am reuşit, în fine, să închei articolul referitor la marele cărturar evreu, Anton Maria Del Chiaro, devenit secretar al principelui Constantin Brâncoveanu, iar prin lucrarea sa, Istoria delle moderne rivolozioni della Valachia, primul mare istoric străin autentic al românilor. Vi-l trimit în forma în care a fost redactat cu scuzele de rigoare că nu l-am mai putut redactilografia, deoarece versiunea de faţă este a nu ştiu cîta de la începerea redactării acestui articol.

Am credinţa că va satisface exigenţele Dvs. ştiinţifice, deoarece eu cred în necesitatea unui istorii a marilor personalităţi evreeşti care au fecundat cultura din ţările româneşti în trecerea multor sute de ani. In acest sens, dacă acest articol mereg, eu pot pregăti un altul referitor la Daniel De Fonseca, un alt mare cărturar evreu, care a fost secretar şi bibliotecar al principelui Nicolae Mavrocordat şi al fiului acestuia, Constantin Mavrocordat.

Dacă revista "Tribul din România" poate accepta colaborarea mea, eu sunt dispus să furnizez material inedit pentru aproape fiecare număr.

In aşteptarea răspunsului Dvs., vă rog să primiţi, stimate domnule Schafferman, expresia stimei mele desăvîrşite.

Al Dvs.
C. Dima-Drăgan

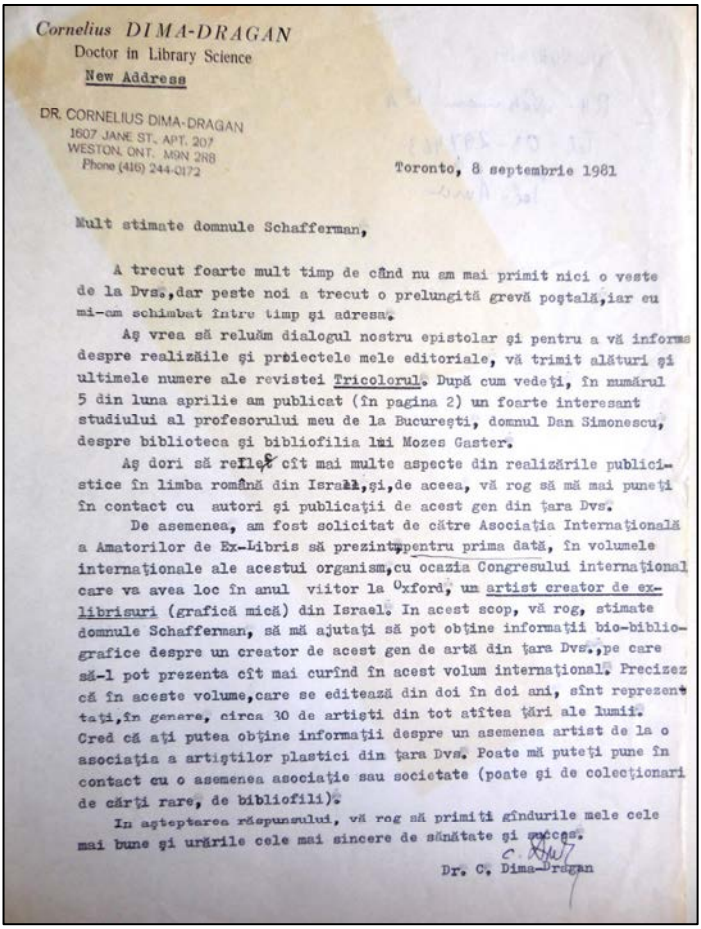

Cornelius DIMA-DRAGAN
Doctor in Library Science
New Address

DR. CORNELIUS DIMA-DRAGAN
1607 JANE ST., APT. 207
WESTON, ONT. M9N 2R8
Phone (416) 244-0172

Toronto, 8 septembrie 1981

Mult stimate domnule Schafferman,

A trecut foarte mult timp de cînd nu am mai primit nici o veste de la Dvs.,dar peste noi a trecut o prelungită grevă poştală,iar eu mi-am schimbat între timp şi adresa.

Aş vrea să reluăm dialogul nostru epistolar şi pentru a vă informa despre realizările şi proiectele mele editoriale, vă trimit alături şi ultimele numere ale revistei Tricolorul. După cum vedeţi, în numărul 5 din luna aprilie am publicat (în pagina 2) un foarte interesant studiului al profesorului meu de la Bucureşti, domnul Dan Simonescu, despre biblioteca şi bibliofilia lui Mozes Gaster.

Aş dori să reflect cît mai multe aspecte din realizările publicistice în limba română din Israel,şi,de aceea, vă rog să mă mai puneţi în contact cu autori şi publicaţii de acest gen din ţara Dvs.

De asemenea, am fost solicitat de către Asociaţia Internaţională a Amatorilor de Ex-Libris să prezint pentru prima dată, în volumele internaţionale ale acestui organism,cu ocazia Congresului internaţional care va avea loc în anul viitor la Oxford, un artist creator de ex-librisuri (grafică mică) din Israel. In acest scop, vă rog, stimate domnule Schafferman, să mă ajutaţi să pot obţine informaţii bio-bibliografice despre un creator de acest gen de artă din ţara Dvs.,pe care să-l pot prezenta cît mai curînd în acest volum internaţional. Precizez că în aceste volume,care se editează din doi în doi ani, sînt reprezentaţi,în genere, circa 30 de artişti din tot atîtea ţări ale lumii. Cred că aţi putea obţine informaţii despre un asemenea artist de la o asociaţia a artiştilor plastici din ţara Dvs. Poate mă puteţi pune în contact cu o asemenea asociaţie sau societate (poate şi de colecţionari de cărţi rare, de bibliofili).

In aşteptarea răspunsului, vă rog să primiţi gîndurile mele cele mai bune şi urările cele mai sincere de sănătate şi succes.

Dr. C. Dima-Dragan

GEORGE ROSIANO

GEORGE ROSIANO
50-19 97th STREET
ELMHURST, NY 11368 USA
FLUSHING, NY
PM
1985
Mr. S.Schafferman
Rh. Ziehron Yaakov 31
Jerusalem
Israel
USA36
Celebrate America
AEROGRAMME • VIA AIRMAIL • PAR AVION
Second fold
©USPS 1984
Travel... the perfect freedom
Additional message area
Din nou trebue sa va spun,ca dvs.,ati sesizat foarte bine,ca deocamdata,"UNI-
VERSUL"au prea se da la evrei,dar asta,deocamdata...Sa vedem mai incolo,ce ati
tudine are sa ia,cand va simti ca intreaga patura de cititori crestini,va trec
de partea lui?Pentruca,chiar intr'un numar recent al "Universului",la Posta
Redactiei,un cititor credincios antisemitismului,o spune clar:"deocamdata,sunt
abonat si la alta publicatie de limba romana(nu-i da numele)dar in momental ce
acest abonament imi va expira,va asigur de subscriptia mea pentru un abonament
anual.Si probabil,ca si alti abonati crestini,ii va urma pilda?Mai ales ca 90%
din cititorii Micro-Magazinului,sunt crestini.Apropos de Micro-Magazin,v'am e
pediat prin posta un exemplar No.244,cred ca l-ati primit deacum?L-am trimis
Air-Mail.Sper ca cele ce v'am scris mai sus si cu materialele trimise,va va
face sa fiti la curent,cu tot ce se intampla pe acest continent,care a deschis
portile,tuturor indezirabililor.In incheiere,va doresc multa sanatate si numa
bine.Cu deosebita stima
al dvs.

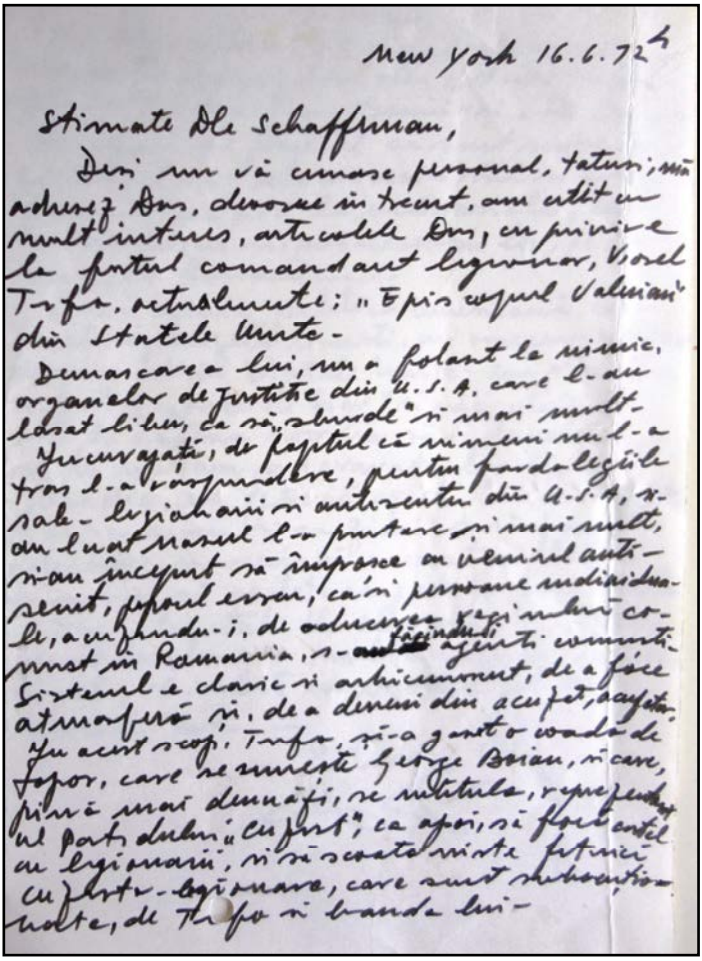

New York 16.6.72

Stimate Dle Schaffman,

Deşi nu vă cunosc personal, totuşi, mă adresez Dvs., deoarece în trecut, am citit cu mult interes, articolele Dvs, cu privire la fostul comandant legionar, Viorel Trifa, actualmente: „Episcopul Valerian" din Statele Unite -

Demascarea lui, nu a folosit la nimic, organelor de justiţie din U.S.A. care l-au lăsat liber, ca să „slujească" şi mai mult - fiecare, de faptul că nimeni nu-l va trage la răspundere, pentru fărădelegile sale - legionarii şi autorităţile din U.S.A., şi-au luat nasul la pumn şi mai mult, şi-au început să împroaşte cu venin autorităţile, poporul român, ca şi persoane individuale, acuzându-i, de aducerea regimului comunist în România, şi - [illegible] agenţi comunişti. Sistemul e clasic şi anticomunist, de a face atmosferă şi, de a denumi din acuzat, acuzator. În acest scop, Trifa, şi-a găsit o voadă de popor, care se numeşte George Boian, şi care, până mai deunăzi, se mulţumea, să reprezinte pe partidul „Cuza", ca apoi, să facă cadrul cu legionarii, şi să scoată minte proaste „Cuzisto - legionare", care sunt schimbătoare, de Trifa şi banda lui -

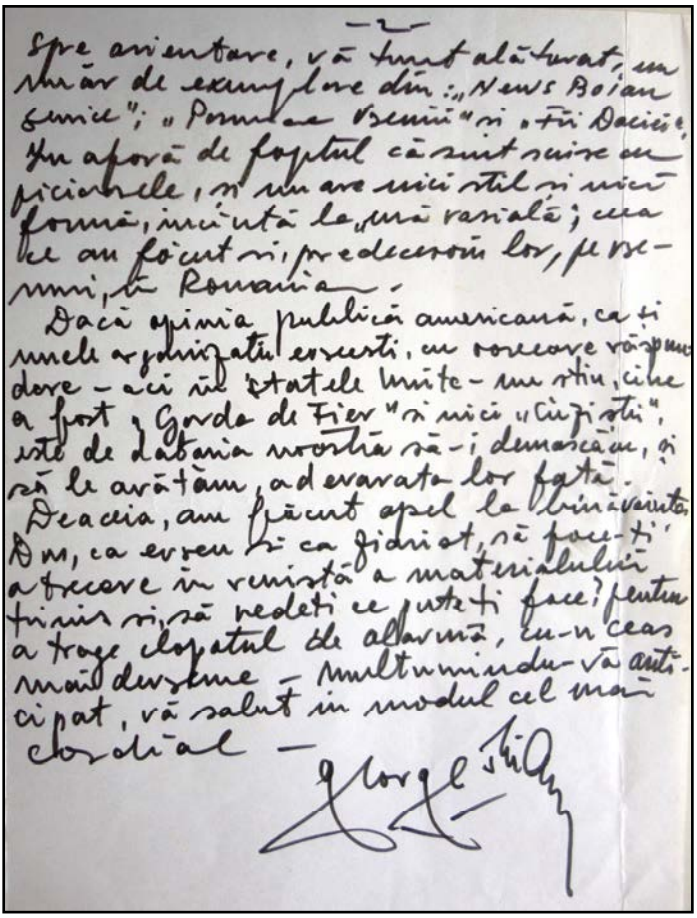

—2—

Spre orientare, vă trimit alăturat, un număr de exemplare din „News Bojan Semice"; „Pomul vieții" și „Știri Dacice", în afară de faptul că sunt scrise cu ficiorele, nu are nici stil și nici formă, încântă la urmă varială; ceea ce au făcut și predecesorii lor, pe vremuri, în România.

Dacă opinia publică americană, ca și unele organizații evreiești, cu toate acestea răspândesc – aici în Statele Unite – un ziar, cine a fost „Gorda de Fier" și mici „Cinstiți", este de datoria noastră să-i demascăm, și să le arătăm, adevărata lor față.

De aceia, am făcut apel la binevoitorul D-tră, ca evreu și ca fidriot, să faceți o trecere în revistă a materialului trimis și să vedeți ce puteți face pentru a trage clopotul de alarmă, cu-n ceas mai devreme – Mulțumindu-vă anticipat, vă salut în modul cel mai cordial —

George Fischer

Recomandare
cu privire la volumul
Intelectuali evrei și presa exilului românesc

După succesul repurtat cu volumul *Theodor Lavi în corespondență* (Presa Universitară Clujeană, 2012), tinerele cercetătoare Mihaela Gligor și Miriam Caloianu (prima, specialistă în opera lui Mircea Eliade, cu numeroase lucrări pe această temă; a doua, specialistă în istoria evreilor din România) ne aduc în atenție o nouă provocare, un volum intitulat *Intelectuali evrei și presa exilului românesc*.

Folosindu-se de bogatul fond documentar, inedit, aflat în arhiva Centrului pentru Studierea Evreilor din România, din cadrul Universității Ebraice din Ierusalim, volumul proiectat aduce în discuție subiecte sensibile, susținute prin argumente puternice, bazate pe documente, cu privire la mișcarea culturală a intelectualilor evrei din România și a prezenței acestora în exil.

Personaje precum Mircea Eliade, Pamfil Şeicaru, Nicolae Carandino, Theodor Lavi, Raul Marian, Meir Rudich, David Șafran, Eugen Relgis, Simon Schafferman, Abraham Feller, Bela Vago își găsesc locul în paginile volumului, în articole, comentarii, polemici, pagini de corespondență și referințe critice, toate nepublicate până în prezent. În aceasta constă, de

altfel, și valoarea primă a volumului *Intelectuali evrei și presa exilului românesc*.

Volumul editat de Mihaela Gligor și Miriam Caloianu se adresează studenților, cadrelor didactice și cercetătorilor interesați de domeniul istorie (istorie a ideilor), antropologie culturală și filosofie, însă va constitui o lectură aleasă și pentru nespecialiști.

Cunoscându-le munca și preocupările, susțin cu încredere acest nou proiect propus de Mihaela Gligor și Miriam Caloianu și îl recomand pentru finanțare. Sunt convins că volumul *Intelectuali evrei și presa exilului românesc* va aduce reale contribuții în ceea ce privește recuperarea unei părți a istoriei României încă insuficient cunoscută.

Prof. Dr. Moshe Idel
Departamentul de Gândire Iudaică
Hebrew University of Jerusalem

EDITORI

Mihaela GLIGOR este absolventă a Facultății de Filosofie (2001) din cadrul Universității Babeş-Bolyai Cluj-Napoca, unde a urmat şi un program de Studii Aprofundate de Filosofia Umanului (2002). Doctor în Filosofie al aceleiaşi Universități cu o teză despre *Mircea Eliade şi extrema dreaptă românească* (2006). În 2009 a fost Fellow la Departamentul de Filosofie, Jadavpur University Calcutta, India, cu o bursă postdoctorală ICCR (Indian Council for Cultural Relations).

Autoare a volumelor *Mircea Eliade. Anii tulburi. 1932-1938*, cu o Prefață de Liviu Antonesei (teza de doctorat - Bucureşti, Ideea Europeană & EuroPress Group, 2007), *India. Însemnări, eseuri, jurnal* (Cluj-Napoca, Casa Cărții de Ştiință, 2009, ediția a II-a, 2010) şi *Între filosofie şi medicină. Folclorul medical în viziunea lui Mircea Eliade şi Valeriu Bologa* (Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012).

Coordonatoare, alături de Mac Linscott Ricketts, a volumelor *Întâlniri cu/Encounters with Mircea Eliade* (Cluj-Napoca, Casa Cărții de Ştiință, 2005); *Întâlniri cu Mircea Eliade* (Bucureşti, Humanitas, 2007); *Professor Mircea Eliade. Reminiscences* (Calcutta, Codex, 2008). Co-editor, alături de Sherry Sabbarwal, al volumului *Patterns in Philosophy and Sociology of Religion*

(Jaipur, India: Rawat Publications, 2011). Editor al volumului *Mircea Eliade between the History of Religions and the Fall into History* (Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012). Co-editor, alături de Miriam Caloianu, al volumului *Theodor Lavi în corespondență* (Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012). Co-editor, alături de Liviu Bordaș, al volumului *Postlegomena la Felix Culpa. Mircea Eliade, evreii şi antisemitismul* (Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012, 2013).

Co-traducătoare și editor al corespondenței dintre Mircea Eliade și Henry Pernet, *Corespondență. 1961-1986. Dragul meu prieten* (Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2011). Coordonatoare a Colecției *Biblioteca Indiană* la Editura Casa Cărții de Ştiință, Cluj-Napoca și Redactor şef și fondator al *International Journal on Humanistic Ideology*, Cluj University Press (http://www.socio.humanistica.ro/).

În prezent, Mihaela Gligor este cercetător științific gradul III la Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, Institutul de Istorie „George Barițiu", Departamentul de Cercetări Socio-Umane, Colectivul de Filosofie. Director al proiectului postdoctoral cu titlul "The Intellectual Origins of anti-Semitism. Cultural Elements and Symbolic Representations in Interwar Romania", derulat între 2011-2013 prin http://uefiscdi.gov.ro.

Miriam CALOIANU este licenţiată a Facultăţii de Istorie (1997) din cadrul Universităţii Babeş-Bolyai Cluj-Napoca, unde a urmat şi un program de Studii Aprofundate de Studii Iudaice (1999). Doctor în Istorie al aceleiaşi Universităţi cu o teză despre *Istoria comunităţii evreieşti din Alba Iulia* (2004).

Autoare a volumului *Istoria comunităţii evreieşti din Alba Iulia (sec. XVI-XX)* (teza de doctorat – Bucureşti, Editura Hasefer, 2006).

Contribuţie la: Jean Ancel, *The History of the Holocaust in Romania.* Edited by Leon Volovici (Nebraska University Press, 2012).

Co-editor, alături de Mihaela Gligor, al volumului *Theodor Lavi în corespondenţă* (Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012).

Co-editor alături de Leon Volovici la *Wilhelm Filderman, Memoires and Diaries, vol. II: 1940-1944. (*Yad Vashem and Tel Aviv University, în pregătire).

Editor la *Jean Ancel, Prelude to Mass Murder. The Pogrom in Iaşi, June 29, 1941* (Nebraska University Press, în pregătire).

În prezent, Miriam Caloianu este cercetător la The Hebrew University of Jerusalem, The Center for Research on Romanian Jewry.

INDICE DE NUME

A
Acosta, Uriel, 339
Aderca, Felix, 14
Agronski, Gherson, 173
Alehem, Shalom, 83
Alexandru, David, 169
Anestin, Alexandru, 14
Antonescu, Ion, 250, 251, 260, 283, 363, 371, 372, 374, 377
Antonescu Mihai (Ică), 251
Apostol, Gheorghe, 15
Argetoianu, Constantin, 322, 326
Arghezi, Tudor, 15
Armon, Theodor, 68
Arsene, Constantin, 13, 15, 244, 261, 291, 296, 300
Arsene, Maria (Arthur Leibovici), 199, 207
Artemie, Liviu, 208
Artzi, Itzhak, 60, 394
Ash, Shalom, 83
Avni, Haim, 61, 63, 67, 70

B
Bacalbaşa, Anton, 12
Bacher, Samuel Al., 29, 33, 36
Bady, Menahem H., 59, 71, 183, 186, 187, 193, 194, 199, 200
Baltazar, Camil, 16
Baranga, Aurel, 106
Bart, Schwartz, 198
Bârlădeanu, Alexandru, 251, 333, 334
Beldie, G., 322

Benador, Ury, 11
Bentoiu, Aurelian, 367
Bergson, Henri, 338
Bernstein, Eduard, 314
Biciola, I., 251
Blanck, Aristide, 319, 320, 321, 322
Boeru, Traian, 276
Bogza, Geo, 149
Boian, George, 34, 75
Boilă, Romulus, 242, 243
Botez, Demostene, 259
Boz, Lucian, 220
Braunstein-Mibashan, Menahem, 376
Brătianu, Ionel, 225, 272, 377
Brătianu, Vintilă, 326
Brâncoveanu, Constantin, 21, 30, 32, 33, 35
Breznev (Brezhnev), Leonid, 304
Bucica, Petre, 319
Budescu, Virgil, 13
Buhoiu, Aristide, 89, 90

C

Calafeteanu, L. , 14
Canarache, Nicu, 311
Canaris, Wilhelm, 262
Cantacuzino, Maruca (Rosetti-Tescanu, Maria), 327
Cantacuzino, Ştefan, 33, 34
Caragiale, Ioan Luca, 79, 83
Carol II, 196, 203, 222, 260, 266, 325, 326, 339
Cassian, I., 15
Cassian, Nina, 15

Castro, Fidel, 279
Ceauşescu, Nicolae, 95, 106, 333, 334, 335, 336, 392
Cerna, Panait, 12
Chocron, Lise, 204
Cincu, Jonel, 182
Clony, Bazil P., 12, 14, 15
Codreanu, Corneliu Zelea, 227, 228, 325, 326, 339
Cohn, Raschela, 200
Constantinescu, Sotir, 12
Coposu, Corneliu, 51
Crainic, Nichifor, 15, 228, 323
Cremer, Charles (scris şi Kremer), 42, 43, 44, 392
Cretzianu (Creţeanu), Alexandru, 86, 337
Cutzarida, Radu, 371, 372
Cusmariu, Zigu, 179

D

Dan, Sergiu, 232
Dan, Teodor, 239
Daniel, Jean, 115
Daniel, Paul, 15
Davila, Carol, 376
del Chiaro, Anton Maria, 21, 30, 33, 35, 36
Deleanu, N., 13
Der, Tamri, 253
Devechi, Titu, 324
Dima-Drăgan, Cornelius, *19-38*
Dorian, Emil, 147, 359
Dotan, Marcel, 88, 90
Dragalina, Corneliu (general), 250, 251
Dragomir, Mihu, 16

Drăgan, Iosif Constantin, 245, 258, 259, 262, 279, 280
Duca, I.G., 322
Dumitrescu, Puiu, 325, 327, 339

E
Eftimiu, Victor, 15, 90, 257, 264
Einstein, Albert, 57
Eliade, Mircea, 18, 46, 47, 48, 97, 105, 114, 116, 223, 325, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 451, 453
Elias, Grinstein, 193
Enacovici, Titus, 323, 324
Engels, Friedrich, 314

F
Făinaru, I., 61
Filderman, Wilhelm, 17, 47, 50, 123, 147, 150, 455
Firoiu, V. (Willy), 14, 251
Fischer, Theodor, 251, 264
Flavius, Iosif, 67, 186
Floda, Liviu, *39-50*, 417
Fotino, Elena Margareta, 319
Fulda, Emil, 11
Furtună, Enric, 71

G
Gaster, Mozes, 27
Gaulle, Charles de, 274, 279, 281, 282
Gârneaţă, Ilie, 77
Georgescu, Rică, 263
Georgescu, Theoharie, 255

Gerber, Moises, 65
Gheorghiu-Dej, Gheorghe, 220, 237, 258, 262, 265, 266, 267, 275, 276, 279, 280, 286, 287, 288, 289, 290, 294
Ghibericon-Ionescu, Alexandru, 339
Ghibu, Otilia, 255
Ghica, Vladimir (Monseniorul), 18, *379-390*
Gigurtu, Ion, 285
Glisman, I., 14
Goebels, Joseph, 278
Goga, Octavian, 226, 227, 323
Goldman, Nachum, 372
Goldwater, Barry, 293, 300
Green, Itzhak, 189, 193
Grosman, G., 251
Gruber, Charles, 123, 124, 125, 137, 144, 145, 146, 151
Grun, Nataniel, 183
Gruper, Conrad, 14
Gusti, Dimitrie, 319, 320, 321, 322
Gutman, Ella, 195
Gyr, Radu, 106

H
Handoca, Mircea, 63, 68, 69
Harman, Abraham, 60
Harriman, Averell W., 287, 288, 289, 331
Hechter, Clara, 348
Hechter, Iosif [vezi Mihail Sebastian]
Hechter, Marcel, 140, 141, 142, 143, 145
Hechter, Pierre [vezi Poldi Sebastian]
Hefter, Alfred, 10, 259, 340
Heller, H. [pseudonim M. Rudich], 363, 365, 366, 369

Hellman, Jacob, 371, 372
Herescu, Tulliu, 188
Hilsum, Etty, 141
Hiotu, Vasile, 274
Hirschmann, Ira, 86
Hitler, Adolf, 256, 257, 260, 266, 273, 274, 317, 326, 327, 332, 334, 336, 377
Hofman, Mişu, 349
Holtzman, Henriette, 44
Honig, Eliyahu, 63
Hornştein, Petrică, 142
Hughes, G.F.G., 171, 191
Hurtig, Alexandru, 124, 363, 370, 371, 373, 376
Hurtig, Jean, 371, 376
Husserl, Edmund, 338

I
Idel, Moshe, 8, 452
Ilovici, Marioara, 111
Ionescu, Nae, 15, 47, 114, 148, 154, 228, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 328, 339, 343, 344, 345, 357, 358
Ionescu, Take, 304
Ionescu-Jonshon, N., 16
Iorga, Nicolae, 225, 226, 227, 259, 282, 322, 326, 357
Istrati, Panait, 12, 13, 14, 15, 18, 70, 71, 151, 221

J
Johnson, Lyndon B., 310, 317, 332, 337
Jutrin-Klener, Monique, 70

K

Kadar, Janos, 275
Kaufman, Iosif, 358
Kautsky, Karl, 314
Kayabal, Kadry, 185
Kennedy, John F., 252
Khan, Gengis, 238
Khan, Jean François, 266
Khruschev, Nikita Sergeyevich (Khruscov, Kruşceov), 266, 281, 303, 304, 307
King, Chan, 273
Korn, Itzak, 21, 70, 71

L

Landsberg, Paul, 338
Langevin, André, 198
Lasalle, Jacques, 204
Laudan, Michel, 60
Lavi Löwenstein, Theodor, 17, 42, 45, 48, 60, 97, 99, 104, 107, 136, 151, 153, 158, 183, 187, 190, 194, 195, 197, 200, 201, 205, 207, 229, 230, 232, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 363, 370, 373, 378, 379, 380, 391, 394, 451
Lazar, Hans, 262
Lazăr, Ilie, 367
Lazaroneanu, Ionel, 14
Lăzăreanu, Barbu, 14
Leibowitz, W.B., 11
Lemnaru, Oscar, 15
Lenin, Vladimir Ilici, 239, 240
Levin, Arthur, 314
Ligi, Marius, 44, 73, 81, 89

Littman-Litany, Dora, 104
Losner, Mitzy, 193
Ludo, I. , 14, 173
Lunacharky, Anatoly Vasilievici, 240
Lupescu, Elena, 222, 325, 326
Lupu, Lazăr, 178, 182, 188, 190, 193, 194, 197

M

Macedonsky, Victor Al., 13
Madgearu, Virgil, 282, 322, 324
Maiorescu, Titu, 317
Malaxa, Nicolae, 235, 262, 285, 320, 327, 328
Maniu, Iuliu, 239, 243, 285, 377
Manoliu-Manea, Maria, 48
Marcovici, Otto Eduard, 14, 228, 229, 230, *231-341*
Marcus, Henry, 182, 183, 203, 205, 206
Maria, Arsene, 199, 207
Marian, Raul, 36, 37, 70, *391-396*, 451
Marin, Vasile, 228
Marinescu, Gavrilă, 326
Markus, Roberta, 63
Martinescu, Pericle, 15
Martov, Julius, 239
Marx, Karl, 313, 314
Maurer, Ion Gheorghe, 232, 331, 333, 335
Maurras, Charles, 281, 282, 339
Mavrocordat, Constantin, 31
Mavrocordat, Nicolae, 31
Măglaşu, Lazăr, 13
Menicovici, Manuel, 10
Milhovan, Dean Mihu, 86

Militeanu-Rusu, S. , 11
Mille, Constantin, 244, 249, 259, 261, 296, 300, 309, 311, 319, 323
Mirodan, Alexandru, 21, 159, 162, 164
Moldovan, Leonte, 12, 13
Morţun, Vasile, 272
Munteanu-Şeicaru, Virginia, 275, 311
Murphy, Robert, 264

N
Nadav, M. , 61, 63, 68
Nădejde, Ion, 272
Negulescu, Neagu, 12
Neher, André, 203
Nicolae al II-lea, ţarul Rusiei, 303, 307
Niculescu-Buzeşti, Grigore, 337
Niculescu-Mizil, Paul, 333, 334
Noica, Constantin, 228, 325

O
Oesterreicher, John Maria, 338
Opreanu, Luciliu, 13
Oz, Amos, 149

P
Pakula, Hanna, 223
Palanka, Stan, 11
Panderov, Leonard, 268
Pandrea, Petre, 263
von Papen, Franz, 174, 192
Paruit, Alain, 223

Pas, Ion, 232
Pauker, Ana, 377
Păltânea, Petre, 244
Pătrăşcanu, Lucreţiu, 137, 149, 155, 219
Pârvan, Vasile, 319, 320, 321
Peltz, I. , 15
Penescu, Nicolae, 264
Peron, Juan, 377
Perpessicius (Dumitru S. Panaitescu), 15, 147
Pétain, Phillippe, 274
Petrescu, Gică, 177
Picard, Max, 338
Piersic, Florin, 157
Pilosof, Nelson, 63
Plekhanov, Georgi Valentinovici, 239, 314
Poler, Adalbert, 252
Popescu, Stelian, 90, 257, 311
Popovici, Mihai, 322
Puiu, Traian, 310

R

Racoveanu, Gheorghe (George), 345
Radianu, Al., 326
Radu, Mircea (pseudonim al lui M. Rudich), 187
Raiciu, Ionel, 252
Ralea, Mihail, 208, 296, 298
Ranta, Adrian, 183
Raţiu, Ion, *51-56*
Rădulescu, Gogu, 155, 232
Rădulescu-Motru, Constantin, 317, 318
Regele Mihai I, 257, 280, 291, 301

Regina Maria, 41, 223
Reichman(n), Edgar, 117, 118, 119, 120, 221, 223
Reichman-Şomuz, I., 47
Reinach, Adolf, 338
Relgis, Eugen, 37, *57-71*, 259, 451
Rescher, Chaim, 374
Ricketts, Mac Linscott, 345, 346, 352, 353
Rodescu, Marius, 268
Rohwer, Jurgen, 185
Rolland, Romain, 57
Roman, I.N., 246
Rosen, David Moses, Rabin, 174, 176, 184, 358, 359, 393
Rosetti, Al., 149, 356
Rosiano, George, 5, *73-96*, 445
Rosiano, Iona, 73, 91
Rostand, Edmond, 281
Roşu, Nicolae, 228
Rucăreanu, Ion, 13
Rudich, Mircea (Meir), 183, 189, 193, 194, 195, 197, 200, 202, 214, 223, 360, 365, 394, 451

S

Sabetay, Sabetay S. , 64
Sadoveanu, Mihail, 14
Salazar, Antonio de Oliveira, 274
Savin, Cornel, 15
Savin, familia, 209
Schafferman, Simon = Simon Păstorescu, *9-223*, 229, 232, 349, 360, 391, 394, 451
Scheller, Max, 338
Schnitzler, Arthur, 142

Scholem, Gershom, 105, 346, 347, 353, 355, 358, 359
Schwartz-Lafayette, 235
Schwarzfeld, Elias, 359
Sebastian, Beno, 49, *97-170*, 348, 351, 352, 395
Sebastian, Mihail, 14, 15, 18, *97-170*, 343, 344, 346, 347, 348, 349, 350, 351
Sebastian, Poldi, *97-170*, 348
Semilian, S. , 10, 11, 12, 13, 14
Serano Suner, Ramon, 274
Sharp, Mitchell, 192
Silber, Belu, 137, 155
Silviu, George, 254, 256, 268
Sima, Horia, 77, 281
Simionescu, Dan, 19, 27
Simionescu-Râmniceanu, Marin, 319, 320, 321, 322
Slesinger, Adolfo, 374
Solomon, Michael M., *171-223*, 425
Solomon, Samy, 186, 200
Spina, Geri, 14
Stalin, I.V., 273, 303
Stein, Edith, 338
Stein, Mircea, 251
Stoliar, David, 173
Stroe, George, 14, 370
Suslov, Mikhail Andreevici, 303, 304
Şeicaru, Pamfil, 5, 15, 228, 229, 230, *231-341*, 451
Şeptilici, Mircea, 49, 149, 168, 231
Ştefănescu, Cornelia, 149
Ştefănescu, Mircea, 14

T

Tănăsescu, Ion, 296, 297
Teianu, Constantin, 255
Teodoreanu, Ionel, 15
Teodorescu, Dem., 317, 318
Teodorescu-Branişte, Tudor, 14, 319, 322, 363, 365, 366
Tito, Josip Broz, 272, 275, 279, 299
Titulescu, Nicolae, 243, 328
Toconita, John, 396
Trifa Viorel (Valerian), Episcop, 41, 42, 43, 44, 75, 78, 87, 284, *391-396*, 431

U

Uris, Leon, 198
Uscătescu, George, 276

V

Vago, Bela, 360, 394, 451
Vălimărescu, Constantin, 363, 371, 372, 373, 378
Veniamin, Virgil, 242, 257
Ventura, Rudi, 245
Vianu, Tudor, 298
Vigny de, Alfred, 340
Vinea, Ion, 259, 268, 298, 325
Vişoianu, Constantin, 242, 243, 254, 256, 257, 259, 264, 267, 279, 296, 312, 337, 363, 365, 366, 369
Voinea, Ion, 374
Voinea, Şerban, 322
Voitec, Ştefan, 13, 232, 240
Volovici, Leon, 154
Vulcănescu, Mircea, 325, 345

W
Weber, Eugen, 280, 281, 282, 290
Wechsler, Viorica, 162
Wieder, Felix, 339
Wieder, Ştefan (Şt. Vidran), 325, 327
Wiesel, Ellie, 219
Windsor, ducele de, 244

X
Xeni, Constantin, 244, 300

Z
Zane, Gheorghe, 334
Zangwill, Israel, 339
Zissu, Avram Leiba, 250, 251, 340
Zweig, Stefan, 62

CUPRINS

Notă asupra ediției 7

CAPITOLUL 1
Corespondența ca instrument de recuperare a istoriei 9

Corespondența dintre Cornelius Dima-Drăgan
și Simon Schafferman 19
Corespondența dintre Liviu Floda
și Simon Schafferman 39
Corespondența dintre Ion Rațiu
și Simon Schafferman 51
Corespondența dintre Eugen Relgis
și Simon Schafferman 57
Corespondența dintre George Rosiano
și Simon Schafferman 73
Corespondența dintre Beno și Poldi Sebastian
și Simon Schafferman 97
Corespondența dintre Michael M. Solomon
și Simon Schafferman 171

CAPITOLUL 2
Antisemitismul – polemici și memorialistică 225

Corespondența dintre Pamfil Şeicaru
și Otto Eduard Marcovici 231

CAPITOLUL 3
Revista *Toladot* și ”Dosarul Mircea Eliade” 343
Theodor Lavi, *Însemnări de jurnal* 355

CAPITOLUL 4
Personalități 363
1. Corespondență 363
2. Monseniorul Vladimir Ghica 379
3. Corespondența dintre Episcopul Valerian Trifa
și Raul Marian 391

MANUSCRISE 397

RECOMANDARE 451

EDITORI 453

INDICE DE NUME 457

CUPRINS 471